

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Devarim

Premsla, Yitshak Itsaḥ ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 569 [1808 oder 1809]

תורטפה רדס

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10244

סדר

הפטרות

מספר דברים

ושבת ראש חדש • ומחר חודש • ושבת תשובה •
ויום א' וב' דר"ה • ויו"כ • ויום א' וב' דסכות •
ושבת חה"מ • ושמיני עצרת וש"ת :

עם

פירש"י , ובאור ותרגום אשכנזי

נדפס

ב"ק"ק אפענבאך יע"א

שנת ה'קס"ט לפ"ק

(5)

ורכא
קודם
כל
כל
ובין
לא
סיים
בשותם
מכות
מכות
שמות
ער וכו'
יון עד
ו כתוב
לבו מה
וסימן
כיוסר
קדושה
עבד
אלהוה
ה בפתח
תנאף
המדטס
גורה ולא
תמד אש
גאור בית
זכה תורה
יו , סימן
דה קטנה
והוא הקד
ובכבוד
הים ועתה

לוח הפטרות

כפי מנהגי הקהלות

דברים	בישעיה סי' א'
ואתחנן	בישעיה סי' ס'
עקב	בישעיה סי' ס"ט וסי' נ' ונ"א
ראה	בישעיה סי' נ"ד ונ"ה
שופטים	בישעיה סי' נ"א ונ"ב
כי תצא	בישעיה סי' נ"ד
כי תבוא	בישעיה סי' ס'
נצבים	בישעיה סי' ס"א ס"ב וס"ג מחילין פסוק י' שוש אשיש
וילך	בישעיה סי' נ"ה ונ"ו סן ררשו ה'
כמנהג קצת קהלות אשכנזי ומוסרי' נ' פסוקים נמיכה נסי' ז' מי אל כענך ואלו כל פרשת נצבים בין ר"ה וי"כ או האשכנזים מתחילין בהפטר' נ"כ בהושע סי' י"ז שונה ישראל עד ופושעו יכאלו נס . ואח"כ מתחילין ביואל נסי' ג' פסוק ע"ו תקט שופר נציון עד ולא יבושו עמי לעולם :	
האזינו	בשמואל ב' סי' כ"ב להאשכנזים
לט"ב	בשחר' בירמיה סי' ח' וט' . ולמנחה כמו בשאר העניות עבור דרשו
לר"ה	ביו' א' בשמואל א' סי' א' וסי' ב'
לר"ה	ביו' ב' בירמיה בסי' ל"א
לי"ב	בשחר' בישעיה בסי' נ"ו וסימן נ"ח עד כי פי ה' דבר :
למנח'	בחר' עשר יונה א' ב' ג' ד' : בסוף מוסיפים פסוקי' מי א' כמון
ליום א'	דסכות בח"ע זכרו' סי' י"ד
ליום ב'	דסכות במלכים א' סימן ח'
לשב' ח"ה	ביחזקאל סי' ל"ח ול"ט מן פסוק והיה ביום ההוא עד סוף ל"ט וטתן את הארץ :
לש"ע	במלכים א' סי' ח' עד אשר חפץ לעשות
לש"ת	ביהושע סי' א' עד רק חזק ואמץ :

מומורי תהלים לומר בכל שבת מעין הפרשיות

דברים	על נהרות נבל סי'	קל"ז	כי תצא	לדוד עשכיל סי'	ל"ב
ואתחנן	תפלה לשעה סי'	צ'	כי תבא	נבוא אליו סי'	נ"א
עקב	הודיט לך סי'	ע"ה	נצבים	מוטור ר"ה סי'	פ"א
ראה	ס' מלך תגל הארץ סי'	צ"ו	וילך	מוטור יוה"כ סי'	ס"ה
שופטים	תפלה לדוד סי'	י"ן	האזינו	מוטור סכות סי'	ע"א
וזאת הברכה מוטור שמיני עברת סי' ד"ב .					

ברכות הפטרות

קודם הפטרה יברך

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים
מוזבים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת: ברוך אתה יי
הבוחר בתורה ובמשנה עבדו ובשראול עמו ובנביאי
האמת וצדק:

ואמר קריאתה יברך ברכות האלו:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם צור כל העולמים
צדיק בכל הדורות האר הנאמן האומר ועושה מדבר
ומקיים: כי כל דבריו אמת וצדק:

נאמן אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריה ודבר אחר
מדבריה אחר לא ישוב ריקם. כי אל מלך נאמן אתה.
ברוך אתה יי האל הנאמן בכל דבריו:

רחם על ציון כי היא בית חיינו ולעלובת גפש תושיע
במהרה בימינו. ברוך אתה יי משמח ציון בבניה:

שמחתנו יי אלהינו באליהו הנביא עבדך ובמלכות בית
דוד משיחך. במהרה יבא ויגל לבנו. על כסאו לא ישוב
זר ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי כשם קדשך
גשבעת לו שלא יכפרו גרו לעולם ועד. ברוך אתה יי

מגן דוד: ע"כ נמול וכן ציוס כסוד למנחה

בזאת אומרים ג"כ על התורה

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת
הזה. שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה לכבוד
ולתפארת. על הכל יי אלהינו אנו מודים לך ומברכים
אותך יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד. ברוך
אתה יי מקדש השבת:

על

לראש השנה

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים (ועל יום השבת היום)
ועל יום הזכרון הזה • (ועל יום טוב מקרא קודש הזה) • שנתת
לנו יי אלהינו לקדושה ולמנוחה ולכבוד ולתפארת: על הכל
יי אלהינו אנו מודים לך ומברכים אותך יתברך שמו בפי כל
חי תמיד לעולם ועד: ודברך (מלכנו) אמת וקיים לעד • ברוך
אתה יי מלך על כל הארץ מקדש (השבת) וישראל ויום הזכרון:

ליום הכפורים

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים (ועל יום השבת היום)
ועל יום הכפורים הזה • (ועל יום סליחת העון הזה) • ועל יום
מקרא קדש הזה) • שנתת לנו יי אלהינו לקדושה ולמנוחה
לכבוד ולתפארת (למחילה ולסליחה ולכפרה ולמחול בראי
כל עונותינו) • על הכל יי אלהינו אנו מודים לך ומברכים אותך
יתברך שמו בפי כל חי תמיד לעולם ועד • ודברך (מלכנו)
אמת וקיים לעד • ברוך אתה יי מלך מוחל וסולח לעונותינו
ולעונות עמו ישראל ומעביר אשמוותינו בכל שנה ושנה מלך
על כל הארץ מקדש (השבת) וישראל ויום הכפורים:

לסוכות ולשמיני עצרת

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים (ועל יום השבת היום)
ועל יום חג הסוכות הזה • לשמיני עצרת לשמיני חג העצרת הזה •
(ועל יום טוב מקרא קדש הזה) • שנתת לנו יי אלהינו לקדושה
ולמנוחה לששון ולשמחה לכבוד ולתפארת • על הכל יי אלהינו
אנו מודים לך ומברכים אותך יתברך שמו בפי כל חי תמיד
לעולם ועד • ברוך אתה יי מקדש (השבת) וישראל והזמנים:

הפטרת דברים

תרגום אשכנזי ג

(ישעיה א' א' — ל')

(א) דאן געוויסט, וועלכעו ישעיה
זאָרן אמיץ זאָהע פֿאָן יהודה
אונד ירושלים, אין דען רענירונגזאָהרען
עזיהו, יוחם, אחו, יחזקיהו, קאָניגע
פֿאָן יהודה. (ב) האָרט איהר היממעל!
פֿערנים ערדע! דען דער עוויגע שפּריכט.
קינדער דיאָבע איד ערצאָגען, אונד
עמפּאָר געבראַכט: זיי עמפּאָרען זיך
ווידער מיך. (ג) דער אָכו קענט זיינען
הערדן, דער עוועל זיינען זייגען.
טהימערו קריפּע, ישראל קענט

(א) חוון ישעיהו בן אמוץ
אשר חזה על-
יהודה וירושלם בימי עזיהו
יותם אחו יחזקיהו מלכי
יהודה: (ב) שמעו שמים
והאזיני ארץ כי יחזה דבר
בנים גדלתי ורוממתי והם
פֿשעו בי: (ג) ידע שור קנהו וחמור אבום בעליו ישראל לא

ידע

רש"י

(א) חוון ישעיהו בן אמוץ וגו'. אמר רבי לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו אמוץ ואמיה
מלך יהודה אחים היו: אשר חזה על יהודה וירושלים והלח על כמה אומות
נתנבא משא בכל משא מואב הא למדת שאין זה תחלת הספר ולא נקרא הם' על שם החוון הזה
וכן שנינו בבבליהא במכילתא בשנת מות המלך עזיהו תחלת הספר אלא שאין עוקדם ומאחר
בסדר והדברים מוכיחים שהרי ביום הרעש יום שננטרע עזיהו נאמר ואשמע את קול ה' אומר
את מי אשלח ומי ילך לטו ואומר הנני שלחני למדנו שהוא תחלת שליחותו וכנראה זו כאמרה אחרי
כן ועל זו לבדה נחמר אשר חזה על יהודה וירושלם כשם שאמר על משא כל אומה ואומה משא
אומה פלונית חף כאן כתב חוון זה חזה על יהודה וירושלם ולפי שהם תוכחות קושי קראם
חוון שהוא קשה מעשרה לשונות שנקראת נבואה כמו שאמר בנ"ר וראיה לדבר חזות קשה הוגד
לי: בימי עזיהו יותם אחו יחזקיהו מלכי יהודה. ארבעה מלכים הללו קפח בימי ביום
שננטרע עזיהו שרתה שכינה עליו ונתנבא כל ימי המלכים הללו עד שעמד מנשה והרגו:
(ב) שמעו שמים והאזיני ארץ. ומשה אמר האזינו השמים ותשמע הארץ למה שינה ישעיה את
הלשון שטרובתינו בדבר זה מדרשות רבים בפרשת האזינו בספרי ובחלקו חכמים עליהם ואמרו
אין הדבר כן אלא בזמן שהעדים באים ומעידים וכמלאו דבריהם מכוונין עדותן קיימת
ואם לאו אין עדותן קיימת אילו לא בא ישעיה ונתן שמיעה לשמים והאזנה לארץ היו שמים מעידי'
ואומרים כשנקראו לעדות זו בימי משה שאמר העדותי בכס היום בהאזנה שמעו והארץ מעידה
אני נקראתי בלשון שמיעה ואין עדותן עכוונת בא ישעיה וחלף את הדבר כמלאו שניהם מעידי'
בלשון האזנה ובלשון שמיעה: כי ה' דבר. שיהיו עדים בדבר והיכן דבר האזינו השמי' ודבר'
כך שנויה במכילתא: (ג) קוניה. מתקנו בחרישה ביום ומאחר שהרגילו בכך יודע בו אבל חמור
חטום אינו מביין בעליו עד שיאכילטו וישראל לא נתפקח לידע כשור כשקראתיו ישראל יהיה שמך
והודעתיו קנת חוקותי והם עובדי כמסורם ביחזקאל ואומר איש את גלגלו וגומר ואף לאחר
שהובאטים מונכרים והאכלתים את המן וקראתם את עמי בני ישראל ולא התבוננו כחמור: ד"א
ידע שור קנהו מכיר השור קונהו להיות מוראו עליו לא שינה מה שגזרתי עליו לומר איני חורג
היו' ושמור לא אמר לבעליו איני טוען היום ומה אלו שנבראו לשמשכם ואינם לא לקיבול שכר ולא
לשילום פורענות אם חוטאים לא שינו את מדתם שגזרתי עליהם וישראל שהם זוכים ומקבלים
שכר

באור

(א) חוון הוא מעשרה לשונות שנקראת נבואה רש"י: (ג) לא ידע, אחי, וכן תרגם הארמי
לא אליף למדע דלתי: (ד) נורו, כמו ויכרו מקדשי בני ישראל, שהוא לשון
פרישה

יָדַע עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנֵן: (ד) הוּא
 גוֹי חַטָּא עִם כְּבֹד עֲוֹן זָרַע
 מִרְעִים בְּנִים מִשְׁחִיתִים עֲוֹבוֹ
 אֶת־יְהוָה גָּאֲצוּ אֶת־קְדוֹשׁ
 יִשְׂרָאֵל גָּזְרוּ אָחֹזֵר: (ה) עַל־
 מַה תָּבוּ עוֹד תּוֹסִיפוּ סָרְהָ בְּלִי
 רֹאשׁ לַחֲלִי וְכָל־לֵבְבִי דָוִי:
 (ו) מִבְּקִרְגֵּל וְעַד רֹאשׁ אֵין־בִּי
 מִתָּם פָּצַע וְחִבּוּרָה וּמִכַּבֵּה טְרִיהַ
 לֹא־זָרוּ וְלֹא חִפְּשׂוּ וְלֹא רִבְּכָה
 בְּשִׁמּוֹן: (ז) אֲרֻצְכֶם שְׁמִמָּה
 עֲרִיכֶם שָׂרְפוֹת אִשׁ אֲדַמְתֶּכֶם
 לַנְּגֻרְכֶם

מיד ניכט, מיין פאלק האט דיוע איין-
 זיכט ניכט. (ד) א וינדיגע נאטציאן,
 פרעפעלבערלאזטעטו פאלק, איבער-
 טהאטער ברוט, א וויזגעארטעטע
 קינדער! ויא האבען דען עויגען פער-
 לאסען, דען הייליגען ישראל'ן גע-
 שמאהט, וינד פאן איהם געוויבען.
 (ה) וואהין זאללט איהר נאך געשלא-
 גען ווערדען, ווען דיא עטפארונג צו-
 ניממט? דאן גאנצע דוויפט איזט
 קראנק, דאן דערקן שמאכטעט.
 (ו) פאן פויסזעהלע בוז שייטעל, ניכטו
 אויט אונפערזעהרט; אללעו וואונדען,
 שטרימען אונד אייטערביילען! ארהגע
 היילפולפער, ארהגע זאלבע, פאן קיינעם
 אעלע געליגדערט. (ז) אייער לאנד
 איזט אדע, אייערע שטאדטע פאם
 פייאר פערזעהרט, דיא אקקער —
 אונטער

רש"י

שכר ואם חוטאים מקבלים פורענות: לא ידע. לא אזו לידע וידעו דעו בעקב ועמי לא נתן
 לב להתבונן: (ד) הוי. כל הוי שבמקרא לשון קיובל וקינה כאדם הניגח מלבו וטעק אה חלק
 שיש מהם מועטים שהם לשון בעקת קריאת קול כמו הוי הוי וטובו מארץ נפין ותרגומו חבלו לשון
 הכרזה: הוי. יש לזעוק על גוי קדוש שנהפך להיות חוטא ועם שנאמר בו כי עם קדוש אתה
 נהפך להיות עם כבד עון: עם כבד עון. כבדות עון כבד אדם שהוא כבד פי' שנט בלע"ז
 (פעו' אנט. בל"א שוועהר. בעשוועהרט): כבד. שם דבר של כבדות פי' שנטו' מא בלע"ז בל"א
 שוועהרר לאסט) ודניק עם תיבת עון: זרע מרעים. והם היו זרע בדרך ה' נכיס היו להקדוש
 ברוך הוא ונהפכו לעשיתים. נאטו' הרניו: גזרו אחזר. אין מיר בכל מקום לא ל' פרישות
 וכן הוא אומר ויטרו מקדשי בני ישראל ביד אחי אף כאן מורו נסונו לאחוריהם מאכל המוקס:
 (ה) על מה תכו וגו'. אדם שלקה וסחר על סרוטו סבירו מוכיחו ואומר לו על זה לקיתה וזיך
 נותן לב לומר על סודתן זה לקיתי לא אשוב לעשית עוד אף כאן על מה תוכו מאחר שעדיין אתם
 מוסיפים סרה לסור מאחרי המקום הלח כבר כל ראש לחלו ולמה לא תניטו: (ו) מתוס' לשון
 תמימות שלם מאין מכה: פגע. מכת קרב: חבורה. לשון חבלה: ומכה טריה. תיגנס
 יוכתן מרססא כתותה ומרוססת: טריה. דמיו' כדה בלע"ז (כרש"י כ"י דמונ"בי. והוא כמו
 דעמח' כשער. דאו זוקען). ובלשון גמרא יש טרייה לרשייה ומתחם פי' לשון לקות כלומר לחה
 ורטובה תמיד כבעת מוש"טה בלע"ז. (כמו מו"ע בל"א פיכט. אייטריג): לא זירו. הכנעי'
 הללו לא זורו על ידי רופאים חבקת סממני תחבושת ל' יזורה על טיהו גפרית ומתחם פירש לשון
 רפואה

באור

פרישה כלומר נכדלו ופרשו מן האל: (ח) על מה, פשוטו שמוסב על המקום כלומר באזה
 מקום תוכו עוד אם תוסיפו סרה, הלא כבר כל ראש לחלו וכי' וכן תרגומו בל"א: (ו) מתום,
 לשון תמים, כלומר אין בו תמים ושלם בלי מאכזב: (ז) כמהפכת זרים, כאילו הפכו אותה
 זרים

לַגְדֹּדְכֶם זָרִים אֲכָלִים אֲתָהּ
 וּשְׁמַמְתָּהּ כְּמַהֲפַכַת זָרִים :
 (ח) וְנוֹתְרָה בַת־צִיּוֹן בְּסִכְּהָ
 בְּכַרְם בְּמִלּוּנָהּ בְּמִקְשָׁהּ בְּעִיר
 נְצוּרָה : (ט) לֹאֲלֵי יְהוָה צְבָאוֹת
 הִוָּתִיר לָנוּ שְׂרִיד כְּמַעַט כְּסָדָם
 הָיִינוּ לְעִמְרָה דְמִינוּ : (י) שָׁמְעוּ
 דְבַר־יְהוָה קְצִינֵי סָדָם הָאֻזִּינוּ
 תּוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עִמְרָה :
 (יא) לְמַה־לִּי רַב־זְכוּיָכֶם יֹאמֶר
 יְהוָה שְׁבַעֲתֵי עֲלוֹת אֵילִים

וחלב

רש"י

אונטער אייערן אויגען, פֿערצעהרען
 זײַ פֿײַנדע, אַללעו פֿערוויזטעט,
 וויא נאָך פֿײַנדלײַכער פֿערהעערונג.
 (ח) טאַכטער ציון אַללײן איזט איכריג,
 וויא איינע לויבע אים וויינבערגע, וויא
 איינע וואָכטערהײטטע אים קירבױז.
 פֿעלדע, וויא איינע פֿערהעערטע
 שטאַדט. (ט) האָטטע דער גאַטט
 צבאוֹת רױע גערינגע צופֿלױכט אַונז
 נײַט געלאָסען, וויר ווירדען סדום
 גלױך, עמורה אָהנלײך זײן. (י) האָרט
 דעו עוויגען רעדע, העררען פֿאַן סדום!
 פֿערנעהמט דיא לעהרע אַונזרעו גאַט.
 טעו, פֿאַלק פֿאַן עמורה! (יא) וואָצו
 אייערער אַפֿפֿערמענגע? שפּרײַכט דער
 עוויגע. אײך בין וואָטט, בראַנדאָפֿער
 פֿאַן ווירדערן, דעו

רפואה כמו אין דן דינך למזור: ולא חובשו ל' רפואה: ולא רוככה בשמן. לא רוככה מכתם
 בשמן כמשפט שאר מכות ואין טפל כאן לומר לא רוככו בשמן שאין מרככין אלא במקום המכה
 אבל המזור והחבושה טפל לשונם על כל הגוף לפיכך טפל גם ל' רבים לא זורו הנגעי' ולא חובשו
 ויכתו פתר כל המקרא בלשון דוגמא על שהם מלובלבים ומנוגעים בעון ותרגם מכף הג' ועד
 ראש מקטנם ועד גדולם אין בו מתוס אין עוב בו פגע וחבורה פגע ועוונות ומטאים לא זורו וגו'
 כלומר לא כתפתא לשון בתשובה שלימה ולא רוככה בשמן אפי' כד הירחור תשובה אין בלבם:
 (ו) לנגדכם זרים אוכלים אותה. לעיניכם יאכלום אויביכם: ושמה. מכס כנחלה הנהפכת
 לזרים והיא שמה מבעליה כד תירגם יונתן: (ח) ונתרה בת ציון. ריקנית מיושביה כי יגלו
 מתוכה כאשר תותר סוכת הכרם שעשה נוצר ובעת יבנה הכרם מניח סוכתו והולך.
 בתר דקטפוהי לאחר שבגרו אותה: כמלונה במקשה. כאשר תעזב המלונה שעשה נוצר בראש
 העקש' לשמור קישואין שלו ומשתלקט מניחה והולך זו שבכרם קרויה סוכה לפי שהוא גר שם יומ'
 ולילה ביום שומרה מן העופות ובלילה מן הנגבים אבל הקישואין קשין הם ואין לירא מן העופות
 ואין נריך לשומרם ביום לפיכך נקראת מלונה על שהיא ליכת הלילות. כערסל מכתותא המשכב
 המלונה. ביוקעיא במקשה. בתר דאנעויהי לאחר שלקטוהו והוא לשון המשנה שלג אנעיות
 ביום: נטורה. בעיר שנין עליה יעושין סוכות סביב להסתתר שם החיילות וכשמסתלקין
 מעליה מניחין אותה והולכין כל זה תירגם יונתן: (ט) לולי הותיר לנו שריד. מאליו וברחמיו
 ולא כנדקוטינו: כמעט כסדום היינו. כולנו כליים: (י) קציני סדום. שרים שמעשיה' כסדו'
 מכאן אמרו אל יפתח אדם פיו לשטן: (יא) מריאים. בהמות נאן פטומות: לא חפנתי. אחר
 שאתם

באור

זרים. ולמפרשים דעת אחרת בזה: (ח) ונתרה בת ציון, כלו' ציון לבדה היא כשאר עדיין
 וע' אמר בפסוק שלאחריו לולי ה' הותיר לנו שריד כמעט, דהיינו העיר ציון אשר היא רק
 פלוטה מועטת, בנחיות שאר הערים אשר שרופות אש: בעיר נצורה, בעיר חרבה מאנשיה,
 דד"ק. ושעורוה' היא כשאר לנו, מ"מ היא חריבה: (י) קציני סדום, לפי שהזכיר למעל'
 כסדום היינו, כנה עכאז קציני יהודה נשם קציני סדום, וכמו שכתב הרד"ק שעשו מעשה
 סדום

וְחָלַב מְרִיאִים וְדָם פְּרִים
 וּכְבָשִׁים וְעֵתוּדִים לֹא חִפְצָתִי:
 (יב) כִּי תִבְאוּ לִרְאוֹת פְּנֵי מִי
 בִקְשׁוּ אֶת מִידְכֶם רְמוֹס חֲצֵרִי:
 (יג) לֹא תוֹסִיפוּ הִבִּיא מִנְחַתִּי
 שְׂוֵא קִטְרֹת תוֹעֵבָה הִיא לִי
 חֲדָשׁ וְשֶׁבֶת קָרָא מִקְרָא לֹא־
 אוֹכַל אֹן וְעֶצְרָה: (יד) חֲדָשִׁיכֶם
 וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנֵאָה גִפְשֵׁי הָיוּ
 עָלַי לְטָרַח גְּלֵאִיתִי נִשְׂא:
 (טו) וּכְפָרְשִׁכֶם כְּפִיכֶם אֲעֲלִים
 עֵינַי מִכֶּם גַּם כִּי־תִרְבוּ תַפְלָה
 אֵינְנִי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דְּמוֹס מְלֵאוּ:
 (טז) רַחֲצוּ רַחֲצוּ רַחֲצוּ רַחֲצוּ
 מַעַלְלֵיכֶם מִנְּגֵד עֵינַי חֲדָלוּ

דעו פֿיוטען פֿיהען אונשליטט זאטט ,
 דער שטירע , לאָממער , אוגד באַקקע
 בלוט , מאַג אײך ניכט . (יב) וואָצו קאַממט
 אײהר , ערשיינט פֿאַר מײנעם אַנטליץ ,
 ווער פֿאַרדערט פֿאַן אײך : מײנען פֿאַר־
 דהאַף בעטרעטען . (יג) ברױנגט מיר
 ניכט מערר פֿרוכט־אַזע אַפֿפֿער —
 אײהר דופֿט אײזט מיר אײן גרױארל ;
 גײאמאַנד , רוהעטאַג , פֿעזטליכע פֿער־
 קינדױנגען : אײך ערטראַגע זײ ניכט ,
 זינדליכען לעבען אונד פֿײארליכע
 פֿערוואַמלונג ! (יד) יאָ אײערע נײא־
 מאַנדע אונד פֿעזטע , דײא גאַטטהײט
 האַסט זײא ; זײא זינד מיר צור לאַזט ,
 אונערטראַגליך . (טו) שטרעקט נור
 אײערע האַנדע עמפֿאַר — מײן בליק
 ווענדעט זיך וועג , הײפֿט געבעט אױף
 געבעט — אײך דהאַרע עז ניכט :
 אײערע האַנדע טרױפֿען פֿאַן בלוט .
 (טז) וואָשט אונד רױניגט אײך , שאַפֿט
 וועג פֿאַן מײנען אױגען דײא פֿרעפֿעל־
 טהאַטען , לאַסט

הרע

רש"י

שאתם עובדים על תורותי זבח רשעים תועבה : (יב) מי בקש זאת מידכם רמוס חצרו . אהת
 שאין לבבכם שלם עמי : (יג) לא תוסיפו הביא מנחת שוא . מנחה אבי בכס לא תביאו לי מנחת
 שוא שלכם שהעשן העולה ממנה קיטור של תיעוב הוא לי ולא נחת הרוח : חדש ושבת קרא
 מקרא לא אוכל וגו' . ולקרא מקרא חדש ושבת שאתם מוסיפין לקרוא עבדת ואסופיה בהם לא
 אוכל לסבול און סבלבכס הנוטה לעבודה זרה והעברה עמו שאין שני הדברים האלו ראויין יחד
 לקרוא עברה ליחסף לפני והאון סבלבכס לעבודה זרה ואין אתם מוסיפין אותו מתוך לבבכם :
 (טו) ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם . לפי שידכם דמוס מלאו . דמוס רניסה : (טז) רחצו
 הזבי . פתח לפי שהוא מנורת רחץ רחצו קמן לשון עבר שהוא מנורת רחץ : רחצו הזבי הסירו
 חדלו למדוד דרשו אשרו שפטו ריבו לכו נא . עשר אזכרות של ל' תשובה יש כאן כנגד עשרת ימי
 תשובה וכנגד מלכויות וזכויות ואופרות : חדלו הרע . חדלו מועשיכם הרעים : הרע . כשו
 להרע ואין כריך לכתוב מהרע שכן לשון המקרא טפל על נשון חדלה וחדל לעשות הפסח עד כי
 חדל

באור

סדוס ועמורה , בעשקס העניים ובהעותס המשפט : (יג) און ועצרה , כלומר סבלבכס רח
 און , וככל זאת אתם נעצרים בביתי לבוא לפני : (טז) חדלו הרע , חדלו מועשיכם הרעים ,
 רש"י

הרע: (יז) למדו היטב דרשו
 משפט אשרו חמוץ שפטו
 יתום ריבו אלמנה: (יח) לכו
 נא ונוכחה יאמר יהוה אם
 יהיו חטאיכם כשנים כשולג
 ילבינו אם יאדימו בתולע
 בצמר יהיו: (יט) אם תאבו
 ושמעתם טוב הארץ תאכלו:
 (כ) ואם תמאנו ומריתם הרב
 תאכלו כי פי יהוה דבר:
 (כא) איכה היתה לזונה קריה
 נאמנה מראתי משפט צדק
 ילין

לאסט באזהיט פֿאהרען; (יז) לערנט
 גוטען איבען, ערפֿארשט דינה גע-
 זעטצע, בערוהיגט דען אונטערדריק-
 טען, שאַפט דען וואַזען רעכט, נעהמט
 דער וויטוען קלאַגע אָן. (יח) וואַהלאַן!
 לאַסט אַזונ רעכטען, שפּריכט דער
 עוויגע, וואַללען אייערע זינדען, וויי-
 שאַרל אַכראַט, ווייס וויי שניעע ער-
 שיינען? וואַללען זיאַ ראַטה וויא קירמז-
 וואַרמבלוט, וויי ווייסע וואַללע
 גלאַנצען? (יט) געהאַרעט וויללוג: זאָ
 געניסט אַזער דען לאַנדען זעעגען!
 (כ) ווייגערט אַזער עמפּאַרט אַזער
 אייך: דאָן פֿרויסט דאָן שוועררט: זאָ
 אַזוט דען עוויגען אורטהייל! (כא) בורג
 דער טרייאַע. אַך רוֹה ביזט צור
 בוהלרין געוואַרדען! אַללערעדליבע!
 אייגוט

רש"י

חבל לסטול כל' חבלה הספירה חדלו העשייה אף כאן תחדלו הרעה: (יז) למדו רפי נקוד
 והוא מגזרת למוד היו למדין להשיב הלמד לעצמו הוא ממשקלות ל' קל לפיכך כוונ' ל' רבים שלו
 נקוד כתי' רק כמו אמרו שמעו אבל המלמד לאחרים הוא ממשקלות ל' כבד המדגיש ואם בא לכונ'
 את הרבים הוא נקוד למדו וכן דרוש מגזרת דרוש אבל אשרו דברו ספרו כמו בארו: אשרו חמוץ
 ומגזרת אשר לפיכך ל' ציווי לרבים נקוד פתח כמו אשרו דברו ספרו כמו בארו: אשרו חמוץ
 החזיקו את הגזול והוא ל' משכה אשרטוהי אי אישר חילי ישר כקד' ל"א הדריכוהו בכתיב אמת
 לזכות בשל' ל' באשרו אחזה רגלי, ואשר בדרך לכך: חמוץ גזול ודומה לו מכף מעול וחמוץ:
 (יח) לכונ' וביכחה י' יחד אמי ואתם וכדע מי כרח על מי ואם אתם סרחתם עלי עודכי נותן
 לכם תקוה לשוב: ואם יהיו חטאיכם כשנים כתימים לפני כאודם שנים אלביכם כשולג: יאמר
 ה' תמיד הוא אומר לכם כן כמו על פי ה' וט' דבר אשר לכונ' וביכחה מה כתוב למעלה
 ממנו חדלו הרע למדו היטב ואחר שתשובו אלי לכו נא ונוכחה יחד להודיעני עשיתם מה שעליתם
 עשה מה עליך ואני אומר אם יהיו חטאיכם כשנים כשולג ונ' כתולע כנע שנובעין בו ארום
 גרעינין הם ויש תולעיין בכל אחד ואחד: (כ) כי פי ה' דבר ויהיכן דבריהבאתי עליכם הרב:
 (כא) לזונה תועה מעל אהיה: קריה שהיתה כאמנה ומליאת משפט ונדק היה לן בה ועתה
 מרנתי: מלאתי משפט כגון רבתי עם: נדק ילין בה תמיד של שחר ה' מכפר על העבדו של
 הלילה ושל בין הערבים מכפר על של היום ד"א שהיו מליכין בה דיני נפשות כשלא היו מוכחין
 לו זכות ביום הראשון לא היו נזמין דינו עד למחרת אולי יונאוו לו זכות ועתה כעשו רוכסין
 ומניו בפסיקתא רבי מנחם ב"ר אושעיא אמר ארבע מאות ושמוני' בתי כנסיות היו בירושלים
 כמניין

באור

הש"י: (יז) למדו היטב, כתרגומו איפו לאוטבו: חמוץ, כתרג' זכו דאניס: (יח) כשנים,
 הפעל דמה למראה ארום: בתולע, הוא שם רמש ויקרא כל' ערבי קערמעץ, ומדס הרמש
 ** (5)

יִלִּין בָּהּ וְעַתָּה מִרְצָחִים :
 (כב) כַּסְפְּךָ הָיָה לְסָגִים סְבֵאָךְ
 מִהוֹל בְּמַיִם : (כג) שָׂרִיד סוֹרְרִים
 וְחִבְרֵי גִבְנִים כָּלוּ אֶתְּךָ שֶׁחָד
 וְרָחַק שְׁלֹמֹנִים יְתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ
 וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא יָבֹא אֵלֵיהֶם :
 (כד) לָכֵן נָאִם הָאֲדוֹן יְהוָה
 צָבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוּא אֲנִיחָם
 מִצָּרֵי וְאֶנְקָמָה מֵאֹיְבָיו :
 (כה) וְאֶשִׁיבָה יָדַי עָלֶיךָ וְאֶצְרָךְ
 בְּבֵר סָגִיד וְאֶסִּידָה כָּל־
 בְּדִילֶיךָ : (כו) וְאֶשִׁיבָה שְׁפֹטֶיךָ
 כְּבִרְאשֹׁנָה

איינוט רודהעשמאָרט דער גערעכטיג־
 קייט — איצט מאָרדער ; (כב) דיין
 זילבער איזט שלאַקקען , דיין וויין מיט
 וואַסער פֿערפֿעלשט . (כג) דייןע
 פֿירוטען — אַבטרייניגע אונד ריכט־
 גענאָסען . אַללעז ליכט בעשטעכונג —
 אַללעז יאָגט נאָך לאָהן . דעם וואַיזען
 שאַפֿט ניאמאָנד רעכט , דער וויטווען
 קלאַגע קאָממט ניכט פֿאַר . (כד) פֿיר־
 וואָהר ; זאָ שפּריכט גאָטט צבאוֹת ,
 ישראָל'ז שוֹטץ ; ווערע ! איך
 פֿאָרדרע גענוגטוהונג פֿאַן מיינען ווידער־
 זאָכערן ; געדומע פֿאַן דען פֿייגדען
 ראַכע . (כה) מיינע רהאַנד פֿאָרדערט
 איבער דִיך הין . לויטערט דיין דיין
 שלאַקקען , שוידעט אַב אונגערלעזע
 מעטאַלל . (כו) איך ועטצע דיר ריכט־
 טער איין וויא

רש"י

כוכיין מלאתי בגמטריא ועתה מרצחים הרגו את אוריה הרגו את זכריה : (כב) כספך היה
 לסיגים . שהיו עושין מעות של נחשת ומכפין איתן בכסף להונות בהם : סבאך מהול במים .
 עסקין שלכם מעורבים במים כדאיתא בפסיקתא : מהול . מעורב ואין לו דמיון במקרא :
 ומדרש אגדה פותר לשחוק אמרתי מהולל מעורבב : (כג) סוררים . סרים מן הדרך הישרה .
 ורודף שלמונים . תלמויין תירגם יונתן אמרין גבר לחצריה עבד לי עב בדיני ואשלים לך בדין
 שופט שהיה גזלן והגנול טעק עליו בפני שופט אחר זה אמר לו בדקני היום ואני אשלים לך נמויך
 כשיכעקו עליך בפני הוי רודף תשלוט גמולות : וריב אלמנה לא יבא אליהם . האלמנה בזה
 לבעוק והיתום יונא חו פיגעות בו ושאלתו מה הועלת בצעקתך לפני השופט והוא אומר כל הוי
 הזה יצעתיו לו במלאכ' וכופי לא הועלתיו חו חזרת לאחוריה ואומרת ומה זה שהוא איש לא הועיל
 אני לא כל שכן הוי יתום לא יפוטו וריב אלמנה לא יבא אליהם כלל : (כד) נאם האדון שהכל
 שלו ובידו לעקור אתכם ומארככם ולנטוע בה אחרים : אביר . תוקט של ישראל : הוי . לשון
 הזמנה והכרזה ודומה לו הוי הוי וטסו מארץ נפון . ידעו הכל כי אנתם מצרי שהכעיסו
 צועציהם : (כה) ואשיבה ידי עליך . מכה אחר מכה עד כלות הפושעים : כבוד ל' צרות
 כב"ן בלע"ז (בל"א זייפע . וכן בירמיה ב' כ"ג) ולאטו ל' נקיון כמו ובר לבב על שם שהוא מנקה
 הכגד מכתמויו : סיגיד . הוא שב למועלה כמו כספך היה לסיגים תערוכות נחשת בכסף קרוי
 סיג אף כאן תערוכות רשעים עם הכארים אני אכלה הפושעים שהם הסיג : כל בדיליך . גדיל
 המעורב בכסף כלומר הרשעים שניך גדיל איטע"י"ס בלע"ז (והוא עטע"ג . בל"א נין :
 כבדראשונה

באור

זהו כעשה מראה אדום , וזה הוא אשר קידן אותו כל' אשכנזי קארמעוין : (כב) כספך ,
 שהיו עושום מטבע שקר : (כג) סוררים , סרים מן הדרך הישרה : שלמונים , תלמויין , וכעו
 שתרגם יונתן עבד לי עב בדינא ואשלים לך בדין :

הפטרת דברים

תרגום אשכנזי ו

וויא אין פארצייט, געבע ראטהגעבער
דיר וויא פארמאלו. דאן נענטט מאן דין
ווידער: שטארט דער גערעכטיגקייט,
בורג דער טרייאע. (כו) יא ציון ווירד
דורך רעכטזופלעגע, דיא ווידער
קעהרנדען דורך טונגענד ערלאזט.

הפטרת תשעה באב

(א) „איך פערניכטע, איך פערניכטע
טאט, ויא, שפריכט דער עוויגע! קיינע
„טרויבע בלייבע אס שטאקקע,
„קיינע פייגע אס בויע, אונד וואו
„איך איהנען זאנוט פערליהען —
„עו שווינע דאזין.“
(ב) וואו וויילען וויר דען נאך? פער
זאממעלט אייך! וויר וואללען אין פעוטע
שטארטע אונד ווערפען אונד אונזערן
אונטערגאנג דארט שטילל ערווארטען.
דען דער עוויגע אונזער גאט! דאז
אונזערן אונטערגאנג בעשלאסען, האט
מיט דראכענדיגט אונד געטראנקט,
דיאווייל

בבראשנה ויעצין בבתחלה
אחריו כן יקרא לך עיר הצדק
קריה נאמנה: (כו) ציון
במשפט הפדה ושביה
בצדקה:

הפטרת תשעה באב

(ירמיה ה' יג — ט' כד)

(א) אסף אסיפם נאם
יהוה אין ענבים
בנפן ואין תאנים בתאנה
והעלה נבל ואתן להם יעברום:
(ב) עלמה אנחנו ישבים
האספו ונבוא אערי המוצר
ונדמהשם בי יהוה אלהינו
הדמנו וישקנו מיראש בי

חטאנו

רשי

(ט) כנראשונה אעמיד לכס זופטים כזרים: (כו) במשפט תפדה. על ידי שיהו זה עשי
משפט תפדה משנותיה: ושניה. עשי תשובה שנתוכה:
(א) אסף אסיפם. לפון כלויה כנראשונה אסף כל מעל פני האדמה: אין ענבים בנפן.
לא יתר דבר: והעלה נבל. ל' כנראשונה פלייש טיש בלעז (משנכס בדפוס ל' כנראשונה
שנ' י"ק ט') כנראשונה וכתובלת מתאנה כאלה טבלת עליה: ואתן להם יעברום. כל זאת תהיה
להם על כי נתתי להם חוקים ועברו עליהם: (ב) ונדמה שם. ונדום שם נשכ שם דועים
ואבלים

באור

(א) אסיפם, ענינו כשרשו ל' סוף וקן, ודומה לזה ענין אסף שהוטלה אלף בתחלתו
ונעשה שרשית בפעל, ויש לשמור הכלל הזה בפעלים: אין ענבים וגו', לא
יתר דבר (רש"י): ואתן להם, עתיד מהופך לעפר, כלומר וכל מה שנתתי להם עד עתה:
יעברום, יעברו מהם, וכן חוקתני ותוכל, חוקת ממני, בני יכאובי, יכאוממני (מתר"ק) ולדע'
סד ען חכריו המ"ם במקום ט"ן כוספת, כמו יעברון: (ב) על מה וגו', יש להעיר בהמשך
המדה שפעם ידבר הנביא בשם ה', ופעם בשם עמו, ופעם בשם עמו: אנחנו יושבים,
בכפרים ובערי המישור כנעוטים (רד"ק). והנכון שיכלל בו כאן ג"כ ענין המתנה והתמחית
(וויילן): ונדמה שם, יש מפרשים ענין כריתתה וי"מ ענין שתיקה, אולי שכן הנביא לכתוב שני
הענינים יחד, כלומר כמות שם וכמות בלי תלונה, כי יש לנו להנדיק את הדין עלינו אחרי
שזמאנו לה: חטאנו, נזר עלינו הכריתה וכאלו כנראשונה כי לא ינאם: מי ראש,
מטעם

דיאווייל וויר איהם געזינדיגט האבען :
 (ג) אומזאנוט דהאפפען וויר אויף
 פרידען : עז ווירד ניכט גוט ; אומזאנוט
 אויף בעסרונגזייט — וואו שאן טאדען-
 שרעקקען איוט . (ד) שאן הארט מאן
 פאן דן אויז דאז שנויבען זיינער ראסע
 ערבעכט דיא ערדע פאן דעם לארמעג-
 דען געטאזע זיינער העלדענשאַר ; זיז
 קאממען, פערשלינגען דאז לאַנד אונד
 וואז עז פיללט, דיז שטאדט זאמט
 איהרען בעוואהנערן . (ה) „יא ! איך
 „ שיקקע שרלאַנגען אונטער איך ,
 „ אַטטערברוט , דאז קיין צויבער באַנד ,
 „ דיא זאָללען איך פערוואונדן , שפריכט
 „ דער עוויגע ! “ (ו) איך שטרעבע אום-
 זאנוט דען שמערץ צו אונטערדריקקען ,
 מיין הערץ יאממערט לויט אין מוּט .
 (ז) דוּאַרד דיא פלעהנדע שטימוע
 פיינען פאָלקען אויז פערנעם לאַנדען ;

חטאנו ליהוה: (ג) קוה לשלום
 ואין טוב לעת מרפה והנה
 בעתה: (ד) מדין נשמע נחרת
 סוסיו מקול מצהלות אביריו
 רעשה כל הארץ ויבואו
 ויאכלו ארץ ומלוכה עיר
 וישבי בה: (ה) כי הנני משלח
 בכם נחשים צפענים אשר
 אין להם לחש ונשכו אתכם
 נאם יהוה: (ו) מבליגיתי עלי
 יגזן עלי לבי דוי: (ז) הנה קול
 שועה בתעמי מארץ מרחקים
 ב' טעמים היהוה

ד ש"י

ואכלים: מי רש . כס ללוט ניש כרושי חיון ראש פתנים הוא ארס שבשינוי: (ד) נחרת סוסיו
 עטישו' נחיריו: מדין נשמע . על דפלקו לעגלח דבדן: מכהט' אביריו . נהלת משחק סוסיו ומלש
 במקום אחר סוסים נקראים אבירים מדהרות דהרות אביריו לשון סוס דוהר ויזכתן תירגס מק
 מפסיעות גברות: (ה) נחשים נפעונים . לסוף שבשים גנה נפשו ואוטם חזנו שלא יזכ
 לקול חכר המלחשו שנאמר אשר חין להם לחש: (ו) מבליגיתי עלי יגזן . כמו הבגתי וחס זכר
 הוא מ"ש איטיב"מכן בלע"ז (מיינע בערוהיניג . בעויליניג) כלומר אם אמרתי הכלה
 ואתאפק עלי יגזני: עלי לבי דוי . מקול נבואות הנגלות חלי כפרעניות הבאות: (ז) הנה קול
 שועת בת עמי . אני שומע שסופן לנשוק נארץ מרחקים ולמה כל זאת הלל ה' בניין ואם יושב

באור

מטעם וראש פתנים אכזר, לשון ארס: כי חטאנו לה', כמו ואל משה אמר עליה אל ה'
 (ג) קוה לשלום, נראה שתיבות על מה בפסוק הקודם מושכות אחרות עמה: מרפה, נה
 כמו באל"ף: בעתה, אימת המות, כי כבר באים האויבים לבלענו, וכבר נשמע מדין ונ'
 (ד) מדין, נטול ארץ ישראל לנד נסין אשר משט פתחה הרעה: נחרת סוסיו, עטישת סוס
 ונקראת כן על שם הנחירים שהם נקני האף: מקול מצהלות אביריו, ת"י מקל פסיעו
 גברות: ויאכלו ונ' ? ד"מ על הכליון הגמור שיפעט בארץ: (ה) כי, כבר הערנו נה
 שלפעמים טעם כי לאמת הענין, וכאלו בא הנביא לאמת נס נס ה' מה שאמר בשם העם
 (ו) מבליגיתי, שם בשקל מרבית שהי' בתלמו מרביתית, ואמר הנביא התחוקי הוא כנד הן
 ולא אוכל כי עלי לבי דוי (מרד"ק) וטעם עלי כטעם וכפשו עליו תאכל כלומר בקרבו . וטעם
 ההתחוקות כנד הינון הוא כמה שומע הנביא לעניו שהם ראוים לכך ונעכאים כפי הדין, מ"ש
 כשישמע קול שועת עמי יכאב לבו עליו, וידעה לו כאלו כבר ישמע הקול הזה מארץ מרחקים
 אחר

הפטרת תשעה באב

קִיְהוּהָ אֵין בְּצִיּוֹן אִם־מַלְכָּה
אֵין בָּהּ מַדּוּעַ הִכְעַסוּנִי
בַּפְּסָלִיהֶם בְּהַבְלִי נִכְרִי: (ח) עֵבֶר
קִצִיר כֶּלֶה קִיץ וְאַנְחָנוּ לֹא
נִשְׁעֲנוּ: (ט) עַל־שֶׁבֶר בַּת־
עַמִּי הַשְּׁפַרְתִּי קִדְרַתִּי שְׁמָה
הַחֻקֹּתַי: (י) הַצְרִי אֵין
בְּנִלְעַד אִם־לֹא אֵין שֵׁם כִּי
מַדּוּעַ לֹא עָלְתָה אֲרֻכַּת בַּת־
עַמִּי: (יא) מִי־יִתֵּן רֵאשֵׁי מַיִם
וְעֵינֵי מְקוֹר דָּמָעָה וְאַכְכְּבָה יוֹמָם
וְלַיְלָה אֶת חֲלָלֵי בַת־עַמִּי:
(יב) מִי־יִתְּנֵנִי בַּמִּדְבָּר מְלוֹן
אֲרָחִים וְאַעֲזֹבָה אֶת־עַמִּי
וְאֵלֶכָה

תרגום אשכנזי ז

„איזט דען דער עוויגע ניכט צו ציון?
„וואללטעט איהר קאניג ניכט אין
„איהר; — ווארום האבען זיך מיר
„ערצירנט מיט איהרען גאטצענע
„בילדערן? מיט דען אויולאנד
„טאנד? — (ח) דיא אערנרטע איזט
„פאראיבער, דער וואס מער פאראיבער,
„אונד נאך איזט אונז ניכט געהאלפען.
(ט) אך! דער אונפאלל מיינען פאלקען
רייסט מיר אויך מיט נידער; טרובוין
אומהיללט מיר; מיר איבערוואלטעט
דיא פערצווייפלונג. (י) איזט דען קיין
באלואס מעהר צו גלעד? קיין ארעט
מערהר דארט? דאז מיינען פאלקען
היילונג ניכט געדייהען קאן? (יא) א,
דאס מיין הויפט פאלל וואסער, איין
טהרענענקוועלל מיין אויגע ווארע!
דאמיט איך טאגע לאנג אונד נאכטע
לאנג איבער דיא ערשרלאנגען מיינען
פאלקען וויינען קאנטע. (יב) אדער
דאס מאן מיר אין דער וויזטע איינע
הערבערגע געבע, זא וואללט איך מיין
פאלק פערלאסען, אונד

ר ש י

ימנא להם: (ח) עבר קציר כלל קין. נפיו לעזרת מזרים לא באה אמרטי יעבר הקציר ויהי ע
פניו ויבאו והנה עבר זמן הקציר באייר חזון הקין בתמוה ולא באו: (ט) קדרתי. ל' שחרות
ותוסף: שמה תעהן: החוקתני. (י) הכרי אין בגלעד. שהכרי בא משם כמו שאל
עלי

באור

אחרי גלותם. וכמו שזכר נפ' הבא: (ז) הה' אין בציון, ואיך ילטו בנו האויב. ותוך כדי
דבור משיב הנביא לעצמו בשם ה' מדוע הכעיסוני וגו' להבליג על היגון, אמנם עוד מעט וישוב
ונבור הדוי כשישמע קול שועת עמו, עבר קציר וגו', כלומר כבר עבר זמן אחר זמן שפסו לעזרה ולא
בהבלי, עם נכר: (ח) עבר קציר וגו', כלומר כבר עבר זמן אחר זמן שפסו לעזרה ולא
באה: (ט) קדרתי, לשון שחרות ואופל (רש"י), והטעם על הדאגת והנער המאפילים נפש
החדס: שמה, כמו שמה, והוא ענין תמהון: החוקתני, מענין חוקתני ותוכל, כלומר
התחזקה עלי: (י) הצרי אין בגלעד, אמר דרך משל אם אין כרי בגלעד אם רוכא אין אם
לרפאות עמי ממוכות. וגלעד היה מקום הנרי כדכתיב עלי בגלעד וקחי כרי, וטעם ארוכת
רפואת (מרד"ק): (יא) מי יתן, שיהיה ראשי כל מיס ויזוב דרך עיני בכבי, וכן תהיה עיני
מקור דמעה שלא יפסוק (הכ"ל). ויבקש הנביא על זה לפי שהכרי הוא חני נחמה צמה שהוא
מועט כאב הלב קצת, והבוכה ימנא בו נשימות מה: אח חללי, אמר הרד"ק ח"ל מי שבוכים
עליו נעשה כפעול לכבי ואם לא ישיגו, כן דרך ל' העברי וכן אמר ויבך אותו אביו, וכן נעשה
זה

ואלכה מאתם כי כלם מנאפים
 עצרת בגדים: (יג) וידרכו את
 לשונם קשתם שקר ולא
 לאמונה גברו בארץ כי מרעה
 אל רעה ויצאו ואתי לאידעו
 נאם יהוה: (יד) איש מרעהו
 השמרו ועל כל אח אחת בחטו
 כי כל אח עקוב יעקב וכל
 רע רכיל יהלך: (טו) ואיש
 ברעהו יהתלו ואמם לא ידברו
 למדו לשונם דבר שקר העוה
 גלאו: (טז) שבתה בתוך מרמה
 במרמה מאנו דעת אותי נאם

אונר פאן איהנען געהן. רען, אללע
 וינד זיא עהערעכער, איינע ראטטע
 באזעוויכטער; (יג) שפאנגען איהר
 געשאס, דיא ליגענהאפטע צונגע;
 געברויכען איהרע מאכט צו ניכטו
 רעדליכען אים לאנדע; פערוינקען
 פאן לאזטער אין לאזטער אונד וואל
 לען מיינער ניכט וויסען, שפריכט
 דער עוויגע. (יד) מאן היטע זיך
 פאר זיינעם בוזענפריינדע, מאן פער
 טרויע קיינעם ברודער מעהר, רען
 יעדער ברודער הינטער געהט, יעדער
 פריינד פער לוימדעט; (טו) זיא שפאט
 טען איינער דעם אנדערן, רעדען דיא
 ווארהייט ניכט, איכען איהרע צונגע
 אים ליגענרעדען, בעפלייסען זיך רען
 אונרעכטו טהון. (טז) דיא וויטצעזט
 אונטער לויטער טרוג: אונד רען
 טרוגען האלבער וואללען זיך מיך
 ניכט ערקענגען, שפריכט

יהוה

רשי

עלי גלעד וקחי כרי כלו וכי לא היו להם אנשים נדיקים עמי ללמוד ויטיבו דרכיהם: ארוכות.
 רשות אינפלשא טרא בלעז (בל"א פלאסער אויף לעגן): (יב) עצרת בוגדים: כניסו בוגדים.
 (יג) וידרכו: לזה נופל בהזמנת הקצת לירות חן וקצת הוא ארכלי טרא בלעז (כמו ארכלעט
 בל"א ארמברוסט) וברגלים דורכין אותה לכך קורא אותה דרכה והנביא המאיל לשונם לקצת
 שקר שדרכו לשונם קצת בשקר: מרעה אל רעה: מעבירה אל עבירה: (יד) עקוב יעקוב:
 ארוב יארוכ: (טו) העוה בלאו: יגעו וטרמו לעות את דרכם העוה כמו הכבד את לבו להשות:
 (טז) שבתך בתוך מרמה: כשהן יושבין חושבים ממשנות מרמה ובמרמה החליפו יראתי ומאמו
 דעת

באור

זה השמוש בל' אחר חילתי העברי (כמו בל"א ער בווינטע איהן) לפי שנעברו נעשה הנביא הרי
 הוא כלו מקבל הפעולה: (יב) יחנני, יתן לי, כלו מי יתן לי מקום מנוחה במדבר ואלכה שם
 לבלתי ראות ברעה אשר יונא את עמי כי אם נס ראוי לכך כי כלם וגו', ע"מ איכסה איכל
 ואראה באכדן מולדתי: כי כלם מנאפים וגו', כאוס ה', כל מה שידבר הנביא לחובת העם
 תולה ברוב השם: עצרת בוגדים, כנסיות בוגדים (רש"י): (יג) וידרכו את לשונם, שהיא
 כיון קצתם שזימיטו לירות בו ישרי לב ע"י החני' אשר יתנו עליו, והם השקר והרכילות שזיקו בו
 רעיהם, ואני תרגומתי כפי הענין: ולא לאמונה גברו בארץ, מה שהם מתגברים ומתחזקין
 על החלשים לא לאמונה שיפטעו משפט חמת ויזעו העושקים כי אם להיכך (מרד"ק):
 (טו) למדו לשונם, הרגילו כמו פרא למוד מדבר (הנ"ל): העוה בלאו, יגעו וטרמו לעות
 את דרכם, העוה כמו הכבד את לבו, להעיות (רש"י): (טז) שבתך בתוך מרמה, כלו
 בתוך עם מרמה שלא תוכל להשיב אל, כי בשביל המרמה מאנו דעת אותי לבלתי יעטרט לעזוב
 דרכם

יהוה: (יז) לכן בזה אמר יהוה
 צבאות הנני צורפם וכחנתים
 ביראיך אעשה מפני בת-עמי:
 (יח) חץ שוחט לשונם מרמה
 דבר בפיו שלום את-דעהו
 ידבר ובקרבו ישים ארבו:
 (יט) העל-אלה לא-אפקד-בם
 נאם-יהוה אם בגוי אשר-כזה
 לא תתנקם נפשי: (כ) על-
 ההרים אשא כבי ונהי ועל-
 נאות מדבר קינה בי נצתו
 מבלי-איש עובר ולא שמעו
 קול מקנה מעוף השמים ועד-
 בהמה נדרו הלכו: (כא) ונתתי
 את-ירושלם לגלים מעון תנים
 שחוט קרי ואת

רש"י

„ שפריכט דער עוויגע . (יז) פֿירוואַר !
 „ זאָ שפריכט דער עוויגע צבאות , איד
 „ לויטרע זיא , איד פריפע זיא ; דען
 „ וואָז זאָלל איד טהון דאָ עו מיין פֿאַלק
 „ דאָך איינמאַל איוט . (יח) אַל-ליין ,
 „ געשאַרפֿטער פֿייל איוט איהרע
 „ צונגע ; דיא רעדע לויטער פֿאַלש ;
 „ מיט דעם מונדע שפריכט מאָן פֿרײַנד-
 „ ליד צו דעם נאַכטען , אונד אים
 „ הערצען שטעלל'ט מאָן איהם דיא
 „ פֿאַללע . (יט) זאָלל איד זאָלכעו ניכט
 „ אָן איהנען אַהנדען ? זאָלל אָן זאָלכעם
 „ פֿאַלקע איד ניכט ראָכע נעהמען ? “
 (כ) אַויף יענע בערגע ערהעבע איד
 קלאַג- אונד וועהגעזאַנג , שטיממע אָן
 דאָן טרויערליד אָב דיא פֿלורען דעו
 פֿעלדעו . פֿעראַדעט לייגען זיא , פֿאַן
 קיינעו וואַנדערערז פֿום בעטרעטען ; מאָן
 האַרט ניכט מעהר דער העערדע בריל-
 לען ; פֿאַם פֿאַגעל אין דער לופֿט ביו צום
 פֿיהע איוט אַללעו וועגעשטייכט , דאָפֿאַן
 געוויכען . (כא) „ איד מאַכע אַויד
 „ ירושלים צום שטיינרויפֿען , דער
 דראַכען

באור

דרכס: (יז) לכן , לשון שבועה , אמר האל יתברך הנני כבר צרפתיים ובחנתים בצרות לראות
 אם יאובו אלי , כי איד אעשה אחרי שהם נקראים עמי , אענם כלו סיגים אין עושה טוב אין
 גם אחד , בפיו ידבר שלום וגו' , וכיון שהפסיק השלום ביניהם חי אפשר להם להתקיים לפני , כן
 נראה לי המשך המאמרי: (יח) חץ שחוט , משוך כמו זהב שחוט , כאלי הוא כמשך על העשתי
 למדוד (מדד'ק) : (יט) העל אלה , המעשים כא חסדוק בהאנשים האלו : (כ) על ההרים ,
 על חורבן ההרים (רש"י) : (כא) ונתתי את ירושלים , מאמר השם , כלו לא כלבד הפרזי
 ונאות

" דראַבען וואָהנונג ; לאַסע ירוּדה'ן
 " שטאַדטע צו איינאַדען ווערדען אוין
 " מאַנגעל אַן בעוואָהנער . " (כב) ווער
 " איזט דער וויזע מאַן , דער עז בע-
 " מערקט ? אָדער צו דעם דעז עוויגען
 " מונד עז גערעדעט ? ער זאָגע עז אַן :
 " וואָרום איזט דאָן לאַנג צערניכטעט ,
 " צערשטאַהרט וויא אַינע וויזטנייא ,
 " פֿאַן קיינעם וואַנדערער בעזוכט ?
 " (כג) אונד דער עוויגע אַנטוואַרטעט :
 " דיאווויל ויא מינע לעהרע פֿער-
 " לאַסען , דיא אַיך איהנען פֿאַר-
 " געלעגט , מינער שטיממע ניכט גע-
 " האַרנט דראַבען , אונד איהר ניכט
 " נאַכגעוואַנדעלט זינד . (כד) זאָנדערן
 " ליבער איהרעו הערצענו דינקעל גע-
 " פֿאַלגט האַבען , אונד דען נאַטצען
 " נאַכגענאַנגען זינד , וויא איהרע פֿאַטער
 " ויא געלעהרט האַבען . (כה) פֿיר-
 " וואַר ! זאָ שפּריכט דער עוויגע צבאוח ,
 " דער גאַטט ישראל'ן ! אַיך שפּיוזע
 " דיזעו פֿאַלק מיט ווערמוט , טרענקע
 " ויא מיט דראַצענגיפֿט . (כו) צער-
 " ט שטרייע זיא אונטער פֿאַלקער , דיא
 " וועדער זיא נאָך איהרע פֿאַרפֿאַהרען
 " געקאַנטט האַבען , אונד שיקקע דאָן
 " שווערד הינטער זיא דריין , ביז אַיך
 " זיא אויפֿגעריבען האַבע . " אַלואַ

וְאֶת־עַרְוֵי יְהוּדָה אֲתָן שְׂמֵמָה
 מִבְּלֵי יוֹשֵׁב : (כב) מִי־הָאִישׁ
 הַחֶכֶם וַיְבִן אֶת־זֹאת וְאִשֶׁר
 דִּבֶּר פִּי־יְהוָה אֵלָיו וַיַּגִּדָה עֲלֵיהֶן
 מָה אֲבִדָה הָאָרֶץ נִצְתָה
 כַּמִּדְבָּר מִבְּלֵי עֹבֵר : (כג) וַיֹּאמֶר
 יְהוָה עַל־עֲוֹנֵיכֶם אֶת־תּוֹרַתִי
 אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיהֶם וְלֹא שָׁמְעוּ
 בְּקוֹלִי וְלֹא הִלְכוּ בְּדֶלֶת : (כד) וַיִּלְכוּ
 אַחֲרֵי שְׂרָרוֹת לִבָּם וְאַחֲרֵי
 הַבְּעָלִים אֲשֶׁר לְמַדּוּם אֲבוֹתָם :
 (כה) לָכֵן כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
 אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי מֵאַכִּילֶם אֶת־
 הָעֵם הַזֶּה לַעֲנָה וְהַשְׁקִיתִים
 מִי־רֹאשׁ : (כו) וְהִפְּצוּתִים
 בְּגוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ הַמָּוֶה
 וְאֲבוֹתָם וְשִׁלַּחְתִּי אַחֲרֵיהֶם
 אֶת־הַחֶרֶב עַד בְּלוֹתִי אוֹתָם :
 כה

ר ש י

דגורין : (כב) מי הקב"ה שכינן ואת מי הכניח אשר דבר פי ה' אליו שיגידה ומו גיד על מה
 אבדה הארץ כל הפורענות הזה : (כה) לענה עש ער : מי ראש ארם בתש : (כט) כי
 השליט

באור

ונאות הרועים כי אם נס המוצרים אשר באספו שמה להמלט על כפסם אתן שמונה והנה קול
 שדי זה במקום השמונה והדממה שזייר הנביא בפ' הקודם , הוא טורח מאד , וירכה ההתפעלות
 בלב השמוע ככלב המליך : (כד) ויבן את זאח , מעצמו , או אמר פי ה' דובר אליו הטעם על
 מה וגו' : ויגידה , טעם משקל הנקבה נעבור הכלתי מפושט : (כה) אלהי ישראל , באת
 הכנוי הזה כאן לאמר אף שהם סרו מ"מ הוא אלוהיהם להענישם על שטותיהם , או יהיה הטעם
 לאמור כי אף ששמו הגדול נקרא עליהם מ"מ אין נשיאת פנים בדבר לכלתי הענישם כדן :
 מאבילם את העם , כל הכנוי קודם הידיעה כמו ותראקו את היגלד והדומים (ד"ק) :
 כה

(כו) כה אמר יהוה צבאות
 התבוננו וקראו למקוננות
 ותבואינה ואי החכמות שלהו
 ותבואנה: (כה) ותמהרנה
 ותשנה עלינו נהי ותרדנה
 עינינו דמעה ועפעפינו יזלו
 מים: (כט) כי קול נהי נשמע
 מציון איה שדדנו בשנו מאד
 כי עובנו ארץ כי השליכו
 משכנותינו: (ל) כי שמענה
 נשים דבר יהוה ותקח אונכם
 דבר פיו ולמדנה בנתיכם נהי
 ואשה רעותה קינה: (לא) כי
 עלה מורת פחלונינו בא
 בארמנותינו להכרית עולל
 מחוץ בחורים מרחקות:
 דבר

(כו) אלו שפראך דער עוינגע צבאות!
 דרום מערקט דרויף, אונד רופט דיא
 קלאגע פרוואען, דאס זיא קאטמען;
 שיקט נאך דען דיכטער רינגן, דאס זיא
 קאטמען. (כה) האם זיא הערבייא
 איילען, אונד אנשטיממען איבער אונד
 דען וועהעגעזאנג; דאמיט אונזרע אויגען
 זיין טהראנען צערפליסען, אונזרע
 אויגען לירער פאן וואסער איבער-
 שטראמען. (כט) הארד! וועלך קלאגע
 געטאן פאן ציון אויז: אך! וויי! אונד
 גלוקליך, וויא בעשאמט זינד וויר! וויר
 מיסען דאן פאטערלאנד פערלאסען;
 אונזרע וואהנונגען האבען אונד זיין
 געשטאסען. (ל) זא הארט אויף
 גאטטען פערקינדונג, איהר פרויען!
 אייער אהר פערנעהמע ויינען מונדען
 רעדע, אויף דאס איהר אייערן טאג-
 טערן דאן קלאגע ליד לעהרט, דער
 געשפילן דען טרויער געזאנג. (לא) דען
 דער טאד איזט אין אונזרע פענזטער
 איינגעשטיגען, אין אונזרע פאללאסטע
 איינגעדונגען, ראטטעט פאן דען
 שטראמען דיא קנאכען וועג, דיא
 יינגלינגע פאם מארקטע. רעדע

רש"י

השליכו משכנותינו: את שוכניהם ויש עוד לומר כי השליכו האויבים את משכנותי לארץ להכרית

באור

(כו) כה אמר ה' צבאות, אי אפשר להמשך למה שלאחריו, בעבור מלת ותשינה עלינו, ואין
 להביא ראיה מכתוב עמו אכבי בנרה שכבר כתוב אחריו אשכנזה ואכבדהו, לכן כראה לישעם
 ההמשך כזה, אמר הנביא אסרי שכה אמר ה' כנאות הנבי מאכילס וגו' לכן התבוננו על זה
 וקראו וגו', וזוה יתישב גם טעם מלת התבוננו כאן. ורבותינו ז"ל דרשו מה שדרשו: ואל
 החכמות, בדברי הספד וקינה (רד"ק): (כח) ותרדנה, פועל עומד, ומרוב הכבי דמה
 הענין כאלו העין נתכת ויורדת בדמעה (הנ"ל) וטע' שם דמעה תואר הפעל, כלו' שלחלוקי'
 העין תרד ירידת דמעה אחת אחת (טהרענענד כל"ה): (כט) נשמע, עבר מנבין נפעל: כי
 השליכו משכנותינו, אותנו חונה על דרך ולא תקיח הארץ חתכם ואין בוזת גדול מזה שינא
 אדם מוכרח מביטו לפיכך בוזתו מאד (רד"ק): (ל) כי שמענה, אף כאן טעם מנת כי לאמת
 הענין: שמענה דבר ה', מה שדבר לעשות לעמו כדי שתוכלנה ללמד לריעותיכם מה
 שתקוננה בקינתם: (לא) כי עלה מורת פחלונינו, דרך משל שאי אפשר להשמר ולהסגר
 משניו, כי בחלונות באבנוב: להברית, טעם למ' התכלית, כי על ידו שבא המות בארמנו

(לב) רעדע, זאָ שפּריכט דער עוויגע, אונד דיא אָזער דער מענשען זאָללען, הינפֿאללען, וויא קאָט אויף דעם, פֿעלדע, וויא דיא גארבע הינטערם, שניטטער, דיא קיינער אויפֿניממט.

* *

(לג) זאָ שפּריכט דער עוויגע פֿערנער: דער קרלוגע ריהמע זיך זיינער קלוגי רייט ניכט, ניכט דער העלד זיינען העלדענמוט, ניכט דער רייכע זיינען רייכטרומו. (לד) זאָנדערן דאָמיט ריהמע זיך, ווער שאַן זיך ריהמען ווילל, דאָס ער אייגוערדען, ערקעננען מיך געלערנט, וויא איך דער עוויגע גנאָדע אונד גערעכטיגקייט אונד וואָהלוואָללען איבע אויף ערדען; דאָס אָן זאָללען איך געפֿאללען דאָכע, שפּריכט דער עוויגע.

הפטרת ואתחנן

(ישעיה ט' א' — כ"ו)

(א) נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יְאֹמַר אֱלֹהֵיכֶם: (ב) דַּבְרוּ עַל־לֵב יְרוּשָׁלַם וּקְרֵאוּ אֵלָיו כִּי מִלֵּאָה צָבָאָהּ כִּי נִרְצָה עֹנָהּ כִּי

(א) טראָזטעט! טראָזטעט מיין פֿאָלק! שפּריכט אייער גאָטט. (ב) שפרעכט מוטרה דעם דערצען ירושלים איין, פֿערקינדירט איהר: געענדיגט וויא איהרע ליידענוצייט, איהרע זינדע פֿערוואָהנט, פֿילפֿאָך

רש"י

(לא) להכרות עולל מקח. מן הזיק כמו וחזכות תשים לך בדומה: (לג) אל יתהלל חכם. לא תתהללו לומר חכמים חכמתו הנה בדברי מאסתיים וחסמות מה לכם חס האכלתם וידעתם אותו או תתהללו בחסותכם: (לד) השכל. כמו הכבד חכמי לייכט בלעז: (א) נחמו נחמו. חזר על נבואותיו העתידות לפי שמכאן ועד סוף הספר דברי נחמות הפסיק פרהסו זו בינס לבין הסודות נחמו אתם נביאי נחמו את עמי

באור

להמית שם, וכרתו העוללים מהחזקות והחזקות שלא יבואו עוד שמה: (לב) כח גאם ה', דבר ונפלה, כלומר כמעט שנזרה הנזירה בן תהיה: כעמיר, ששכחו הקינור וכשאר מאחריו ואין מאסף אותו בן יהוה פגריהם כנשכחים על פני השדה ואין קינור איתם (רד"ק): (לג) אל יתהלל וגו', וזכר אלו התכונות השלש כי החכם ינכח פעמים רבות בתקטנותיו

הפטרות ואתחנן

תרגום אשכנזי

לְקַחְהָ מִיַּד יְהוָה כְּפָלִים
 בְּכָל־חַטָּאתֶיהָ: (ג) קוֹל קוֹרָא
 בְּמִדְבַר פְּנֵי דְרַךְ יְהוָה יִשְׁרוּ
 בְּעִרְבָהּ מַסְלָה לְאֱלֹהֵינוּ:
 (ד) כָּל־גֵּיא יִנְשֵׂא וְכָל־הַר
 וְגִבְעָה יִשְׁפְּלוּ וְהִירָה הַעֲקֵב
 לְמִישׁוֹר וְהִרְכָּסִים לְבִקְעָה:
 (ה) וְנִגְלָה בְּכֹד יְהוָה וְרָאוּ כָל־
 בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי יְהוָה דָּבָר:
 (ו) קוֹל אָמַר קָרָא וְאָמַר מָה
 אָקְרָא כָּל־הַבָּשָׂר חֲצִיר וְכָל־

פִּילפֶּאךְ הָאֵט וּיָא גַעלִיטֶטֶען פֶּאָן גַּאטֶטֶען
 הָאָנֵד אִיהֶרֶר טִיסִיעֶטֶהָטֶען וּוֶעגֶען •
 (ג) „דִּיא שְׁטִיטֶמֶע עֶרשְׁאָר־לֵט : אִין
 וּוִיזֶטֶען בָּאֶהֲנֵט דַּעם עוּוִיגֶען דַּען וּוֶעג ;
 „ אִין אִינֶאָדַען אֹונֶועֶרם גַּאטֶטֶע דִּיא
 „ שְׁטֶרֶאסֶע • (ד) יַעדַען טֶהאַל עֶרֶהֶעבֶע
 „ וּזִךְ , בַּעֶרְג אֹונֵד הִיגַע־ל וּזִנְקַע אִיין ;
 „ קֶרוּטֶמֶר פֶּפֶּאָד וּוֶערֶדַע גַּעֶרֶאָדַע
 „ בָּאָרֶן , שְׁטִי־לֶען הָאָהֶע צוֹר עִכְנֶען
 „ פֶּל־אָכֶע ; (ה) גַּאטֶטֶען מֶאִיעוּטֶמֶאָט
 „ אָפֶּעֶנְבֶּאָרֶדֶט זִיךְ , יַעדַע קֶרֶעֶאָטוֹר
 „ עֶרֶקֶעֶנֶט : דִּים וּוִיא דַּען עוּוִיגֶען אֹוִי־
 „ שְׁפֶרוּך • (ו) פֶּעֶרֶקֶינֶדַע ! — עֶרשְׁאָלֶט
 „ דִּיא שְׁטִיטֶמֶע , אִיךְ שְׁפֶרֶאָךְ : וּוֶעם
 „ פֶּעֶרֶקֶינֶדַע אִיךְ : הִיגֶפֶּאָלֶליג אִוִיט אַלֶּלֶען
 „ פֶּלִיש וּוִיא גֶרֶאָו , אַלֶּלֶע

חסרו

רש"י

עמי: (ב) כי מלאה נבאה • תרגום יוכתן עתידא דתימלי מעם גלותא כמו כי מלאה נבאה ויש
 פתרון נבאה כמו הלח נבא לאטע עלי ארץ: כרעה • כתפיים: כי לקחה וגו' • ארי קבולת כוס
 תכחומין טן קדם ה' כחילו לקת על חד תרון בכל טובהו ולפי פאשו יתכן לפרש כי לקחה
 טרעטות כפנים ואם תאמר היאך מדתו של הקדוש ברוך הוא לשלם לאדם כפליה נחטפו מנינו
 מקדש מלח ושלמתי ראשונה משנה עונתם וטעמתם: (ג) קול • רוח הקודש קורא במדבר דרך ה'
 לשון גליותיה לתוכה: (ד) כל גיא ינשא • וההר ישפל הרי דרך חלקה וסוה וטמה: והרכסים •
 הרים הסמוכים זה לזה ומתוך סמיכתן מורד שניניהם זקוף ואינו מעיקס שיהא נוח לירד
 ולעלות: הרכסים • כמו וירכסו את הארץ: לבקעה • קנפכ"ח בלע"ז (בל"ח עננעם פעלר •
 אקיר) ארץ חלקה וסוה: (ו) קול • מאת הקדוש ברוך הוא אומר אלי קרא: ואמר • רוחי חלני
 מה אקרא והקול משיבו את קרא כל הנשר חניר כל שרי עלבויות תהפך גדולתם ותהי' כחניר •
 וכל חסרו כנין הסדה • כי חסד לאומים טעמת • ד"א סוף אדם לשות לפיכך אם אומר לעשות
 חסדה

באור

בתפניותיו ובערמותו, וכן הגבור ינכל בכחו ובגבורתו, וכן העשיר יפדה נפשו מיד האויב
 בעשרו, כן מנהג העולם ברוכ, ואמר להם הנביא כי לא ינכלו באלה כי אם במה ינכלו
 בהשכל וידוע את ה' ללכת בדרכיו לעשות חסד משפט ובדקה בארץ כי כן עושה אותם הוא
 (הכ"ל): השכל וידוע אותי, שאני ה' וגו', ושאלה חפנותי גם לראות בבריותי שעושים
 כך, כן נראה לי הענין:

(ב) צבאה, זמנה, כלומר זמן שהיה לה להיות בגלות, (רד"ק): נרצה עונה, כתרנומי
 אשתנקו לה טובהא: (ג) במדבר פנו, לפי שאמר אחר כן ונגלה כבוד ה'
 אחר פה דרך משל לפנות הדרך ולושר המסילה לבעבור שיעבור בו אלהים: (ד) והרכסים,
 הוא לשון גבהות: (ה) וראו כל בשר, כלומר ידעו כל אדם כי ה' דבר, וראו הוא לשון
 הנכת הלב, רד"ק: (ו) ואמר מה אקרא, רוחי אומר אל הקול מה אקרא, מרש"י, ועל
 כן מתרגם בל"א כאלו נאמר ואומר • ושער הכתוב, הנביא אומר אל הקול אל מי אדבר
 ואודיע

חסדו כציון השדה: (ז) יבש
 חציר נבל ציון כי רוח יהוה
 נשבה בו אבן חציר העם:
 (ח) יבש חציר נבל ציון ודבר
 אלהינו יקום לעולם: (ט) על
 הרגבה עליך מבשרת ציון
 הרימי בכת קולך מבשרת
 ירושלם הרימי יתיראי אמרי
 לערי יהודה הנה אלהיכם:
 (י) הנה אדני יהוה בחזק יבוא
 וזרעו משלה לו הנה שכון
 אהו ופעלתו לפניו: (יא) ברעה
 עדרו ירעה בורעו יקבץ
 טלאים ובחיקו ישא עלות
 ינהל: (יב) מי מדד בשערו
 מים ושמים בורת תכן וכל
 בשלש

אללע זינע טוגענד וויא פעררען
 בלוטע. (ז) גראז דאררט, בלוטע
 וועלקט, ווען גאטטעו ווינד דאריבער
 וועהט. פירוואהר! דאז פאלק איזט
 הינפאלליגען גראז. (ח) לאס גראז
 דאררען, בלוטע וועלקען: גאטטעו
 ווארט בעשטעהט עוויגליך. (ט) אויף
 האהען בערג קלום הינאן, היילפער-
 קינדרין ציון! ערהעכ' מאכטיגליך
 דיא שטיממע, היילפערקינדרין
 ירושלים! ערהעכע זיא, זייא ניכט
 באנגע. זאגע דען שטארטען יהודה:
 שוועט — אייער גאטט — (י) ער,
 דער עוויגע! גאטט! קאמט מיט אלל
 געוואלט, מיט מאכטיגעס העררשער
 ארם. בייא איהם איזט גראסער לאהן,
 פערגעלטונג פאר איהם. (יא) דעם
 הירטע גלייך ווידעט ער דיא העערדע,
 זיין ארם אומפאהט דיא לאממער;
 טראגט אין זינעם שאסע זיא, לייטעט
 זאנפט דיא זינענרען: — (יב) ווער
 מיסט מיט האהלער האנד דיא וואסער
 אללע? ווער מיט אינער שפאנגע
 דיא היטמעל? ווער

רש"י

חסד הרי הוא כציון השדה אשר יושלל ויבש ואין לשמוע עליה שאין בידו לקיים שמה ימות שכשנש
 חציר נבל ציון כשמת האדם בטלה הבטחתו חבל דבר אלהינו יקום כי הוא חי וכידו לקיים לשיק
 על הר נבזה עלי ובשרי מבשרת ציון כי משי החי לעולם היא הבטחת הכבודה: (ז) נבל. כמו:
 (ט) מבשרת ציון. כנייא דמבשרין לציון ובחיקים אמה הוא אומר רגלי נבשר וכו' קל כוכר לא וכו'
 יש כנקבה ומאחר פעמיו עד הקן: (י) בחזק יבוא. על האומות ליפרע: הנה שכרו אתו
 מוזמן אתו לכדיקים: וכעולתו: סכר פעולה שעליו ליתן להם: (יא) ברועה. אשר עדרו ירעה
 בורעו מוקבץ טלאים ובחיקו נושאם: עלות ינהל. מנקתא יניח מדבר הלחן המיניקות
 ינהל. כמו מנהל: (יב) מי מדד וגומר. כל זה היה בו כח לעשות וכל שכן שיש בו כח לשער
 הבטחות הללו: בשעלו. בהליכתו שנאמר דלסת בים סוסיך: בשעלו. כמו במשעול הכרמים
 שבו: שעל שם כלי הוא וכן בשעלי שעורים: תכן. אמול' איר בלע'ז: וכל בשליש

באור

ואודיע דברך הלא המה וגם חסדס כציון השדה אשר יבש וכבל. ועל זאת הקול במסוק:
 (ח) יבש חציר, אף אם יבש חציר וכו' הלא דבר אלהים יקום לעולם ובעבור זאת חל תמוע
 וילקרו וימלודיע מה שאומר אף והוא הנה ה' אלהים בחזק יבוא וכו': (י) בחזק, כתרעמו
 בתקוף: (יא) ברועה, מהפסק הזה מתחילים דברי הנביא, ויאמר על ה' שהוא ירעה את

פרשת ואתחנן

תרגום אשכנזי יא

בַּשָּׁלֶשׁ עֶפְרַיִם הָאָרֶץ וְשָׁקֶל
 בַּפְּלֶס הַרְיָם וּגְבֻעוֹת בְּמֵאוֹנִים:
 (יג) מִי־תִבֶן אֶת־רוּחַ יְהוָה
 וְאִישׁ עֲצָתוֹ יוֹדִיעֵנוּ: (יד) אֶת־
 מִי נֹעֵץ וַיְבִינְהוּ וַיִּלְמְדוּהוּ
 בְּאַרְחַ מִשְׁפָּט וַיִּלְמְדוּהוּ דַעַת
 וּדְרֹךְ תְּבוּנוֹת יוֹדִיעֵנוּ: (טו) הֵן
 גּוֹיִם כְּמֹר מִדְּלִי וְכִשְׁחַק
 מֵאוֹנִים נִחְשְׁבוּ הֵן אֵיִם כְּדָק
 יִשׂוּל: (טז) וּלְכַנּוֹן אֵין דִּי כְּעַר
 וְחִיתוֹ אֵין דִּי עוֹלָה: (יז) כָּל־
 תְּבוּנִים כְּאֵין נִגְדוּ מֵאַפְסָם וְתִהְיוּ
 נִחְשְׁבוּ־לוֹ: (יח) וְאַל־יִמְי
 תְּדַמְיוּן אֶל וּמַה־דְּמוּת תַּעֲרֹכוּ
 לוֹ: (יט) הַפְּסֹל לְגַסְדָּךְ חָרָה שׁוֹעֲרָךְ

בוהב

רש"י

בשליש • מדד בשלישיות שליש מדבר שליש יסוב שליש ימים ונהרות • ל"א בשליש מגדל עד אמה
 שליש לאבנעות ומנחס פי' שהוא שם כלי וכן ותקמו דמעות שליש: ושקל בפלס הרים • הכל
 לפי הארץ הר כבד תקע בארץ קשה והקלים בארץ רכה: (יג) מי תכן • את רוח הקדש כפי
 הכניסיה' תכנו וכדי הוא להחמין: ולאי' עכתי' • יודיענו רוחו כן תירגס יונתן ולפי' משמעו
 ואיש' ענתו מוסב לראש המקרא מי תכן את רוחו ומי איש' ענתו אשר יודיענו להקב"ה ענה:
 (יד) את מי כועץ • כמו שטוען עם הכניאים כמו שנא' באברהם וזה' אמר המכסה אני מאברהם וגו':
 ויטכיהו וילמדו באורח משפט • את מימן האמונת עשה כן שלימדו חכמה כמו שעשה לאברהם
 שנתן לו לב להכירו מאיליו ולהבין בתורה שנאמר' וישעור משמרתו ואומר למוץ אשר יכזה וגומר
 וכליותיו היו בונעות חכמה שנאמר אף לילות יסרוני כליותי: (טז) הן גוים כמר מדלי • ואין
 סובין לו להעמיד מהם לכניאים לגלות סודו: כמר מדלי • כטיפה מרה האטפטפת מאובי
 הדלי ומשקע טנופת המים ורוקבין העץ לימוכי' דא' בלע"ז (ג"ל לימא' כעס' • כל"א שלאמיכט):
 שחק מאזניס • שהנחת מעלה עיטש ומשתחק: כדק' אבק דק: ישול' • כאבק הכיסא
 ועולה ע"י רוח כדוק אשר ינטל: (טז) אין די בעה' על מנחתו: וסיתו' • של לבטן אין די
 עולה • ד"א ולבטן אין די בער וגו' לכפר על עון העכו"ם: (יז) כאין נגדו' • כאין הם כעיו
 ואינס

באור

גמו כרועה את עדרו וכו': (יב) בשעלו, אגרומו: בשליש, מדה גדולה: (טו) כמר
 מדלי

בַּזְהָב יִרְקַעְנִי וּרְתִיקוֹת בַּסֶּהָ
 צוֹרֶה: (כ) הַמִּסְכָּן תְּרוֹמָה עֵץ
 לֹא יִרְקַב יִבְחַר חֲרָשׁ חֲרָשׁ חֲכָם
 יִבְקֹשׁ לוֹ לְהַכִּיֵּן פֶּסֶל לֹא יִמּוֹט:
 (כא) הֲלוֹא תִדְעוּ הֲלוֹא תִשְׁמְעוּ
 הֲלוֹא הַגֵּד מֵרֹאשׁ לְכֶם הֲלֹא
 הַכִּינּוֹתֶם מוֹסְדוֹת הָאָרֶץ:
 (כב) הַיֵּשֶׁב עַל־חֹג הָאָרֶץ
 וַיִּשְׁבִּיהָ פַחְגָבִים הַנוֹטִים כְּדֹק
 שָׁמַיִם וַיִּמְתַּחֶם פְּאֵהֶל לְשֶׁבֶת:
 (כג) הַנּוֹתֵן רוֹזְנִים לְאֵין שְׁפִמִּי
 אָרֶץ בַּתְּהוֹ עֲשֵׂה: (כד) אֶף בַּל־
 נִשְׁעוּ אֶף בַּל־זָרְעוּ אֶף בַּל־
 שָׂרֵשׁ בָּאָרֶץ גִּזְעִים וְגַם נִשְׂף
 בָּרֶהֱם וַיִּכְשׁוּ וַסְּעָרָה בִּקְשׁ

מיט גאלדבלעד בעלענט, מיט וילכער-
 קעטטע פֿערצירט? (כ) אָדער יענעם
 דירפֿטיגען העבע, דער איינען בוים
 ריין פֿאָן וואָרמפֿראָס וואָהלט, נון
 וויזען טייטער אויסוואַלט, איין אונפֿער-
 גאַנגליך בילד צו פֿערטיגען? (כא) וויא?
 איהר וויסט עז ניכט, האַבט עז ניא גע-
 האַרט? וואָ אייך לאַנגוט קונד גע-
 טהאַן איזט, וואָ פֿאָן וועלטענגרינדונג
 דער איינזיכט נאָהע ליגט. (כב) ער,
 דער איבער ערדקרייז אונד איהרען
 הייאשרעקגלייכן בעוואָהנערן טהראַנט;
 ער, דער דיא היטמעל אוידעהנטע
 וויא טעפֿפֿך, וויא געצעלטע אוי-
 שפּאַנגטע צום בעוואָהנען. (כג) ער
 וואַנדעלט פֿירטען אין ניכטו,
 ערדענריכטער אין אייטלע וועזען.
 (כד) דאָס איהר שטאַם זיך ניכט
 וויטער פֿלאַנצט, קיינען זאַמען
 ברינגט, קיינע וואָרצעל פֿאַסט,
 הויכט דער ווינד זיא אָן: זיא טראַקנען.
 איין שטורם פֿיררט זיא וועג
 וויא

תשאים

רש"י

ואיכס חשובין לפניו: (יט) כסך. לשון מסכה: כסך חרש. חרש של ברזל כוסכו מברזל או
 מנחשת ואח"כ הטרף מרקש בטסי זהב ומנפיהו עלמעה: רתוקות. שללאות: (כ) המסכן
 תרומה. או אם בא לעשותו של עין הלומד להבחין להבדיל בין עין המתקיים לשאר עינים ען
 גלא ירקב מהר יבחר: המסכן. המלומד כמו ההסכן הסכני. תרומה הפרשה ברית
 העמים: (כא) הלא תדעו. מוסדות הארץ מי יסדה וזוהי היה לכס לעבוד: (כב) חוג.
 לשון מחוגה עוגל קומפ"ש בלע"ז (מסורש פ' בראשית כ' ט"ז): ויוצניה. לפטו כחגבים:
 כדוק. כיריעה טי"ל לא בלע"ז (והוא טאלל בל"ח לייטואנד. געוועב. וכן פי' רש"י ויקרא
 כ"א כ'): (כד) אף כל נטעו. אף הרי ד' הם כמי שלא נטעו: אף כל זורעו. ועוד יתיר
 מכאן שיזוראו ויעקרו כאילו לא זורעו, זריעה פחות מנטיעה: כל שורש בארץ גזעס. לכשיעקרו
 לא ישרים הגזע בארץ איהא מחליף כל שורש שבמקרא טעעו בלות ראשונה ובקדה הרי"ש פתח
 חה טעמו למטה ונקוד קמץ לפי שהוא לשון פועל איכ' רטי' נין בלע"ז (והוא אכרא' כינע. בל"ח
 איין געווארבלט): (כו) מי ברא אלה. כל הנבא אשר תראו במרום: מרוכ אוכיס. שיש ט'
 ושהוא אמין כח אים מן השבא לא כעדר שלא יקרא בשם:

ותאמר

באור

מדלי, כטפה הדובקת בדלי, שהוא דבר מעט נגד מי הדלי: ישול, כאבק הטיא ועולה
 ע"י הרוח. רש"י: (יז) טאפס, פחות מאפס: (כ) המסכן תרומה, כמו ילד מסכן,
 שהוא לשון עוני, ושעורו כמו שכתב רד"ק למעלה אומר אם תדמו אלהים אל המסל אשר כסך
 קרש

הפטרת ואתחנן

תרגום אשכנזי יב

השָׁאֵם: (כה) וְאִי־מִי תִדְמוּנִי
וְאִשׁוּהָ יֹאמֶר קְדוֹשׁ: (כו) שְׁאוֹר־
מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי־בְרָא
אֱלֹהֵי הַמוֹצֵי'א בְּמִסְפָּר צְבָאִים
לְכֻלָּם בְּשֵׁם יְקָרָא מַרְבֵּי אוֹנִים
וְאִמְיִן כַּח אִישׁ לֹא נִעְדָּר:

וויא שטאָפּפֿעלן • (כה) וועם וואָללֵט
איהר מיך דען נאַכבילדען, דעם איד
גלֵיכע? שפּריכט דער דייליגע!
(כו) העכט גען היממעל איירע אויגען;
זעהט, ווער שוף דיזע? ער, דער דיזער
העערעצאָהל הערפֿאַרגעבראַכט, געננט
מיט נאַמען ויא • דעם אַללגעוואָלטיגען,
דעם אַללפֿערמאַגענדען ענטגערזט
דיזער וועזען קיינעם •

הפטרת עקב

(ישעיה מ"ט י"ד — נ"א ד')

הפטרת עקב

(א) וְהֵאמֹר צִיּוֹן עֹבְדֵי
יְהוָה וְאֲדָנִי
שִׁבְחָנִי: (ב) הַתְּשַׁבַּח אֱשֵׁרָה
עוֹלָה מֵרַחֵם בֶּן־בְּטָנָה גַם־
אֱלֹהֵי תְשַׁבַּחָנָה וְאֲנֹכִי לֹא
אֲשַׁבַּח: (ג) הֵן עַל־כַּפַּיִם
חִקְתִּיךָ חִזְמִתִּיךָ נִגְדִי תָמִיד:

(א) ציון שפּריכט נאָך איממער: דער
עוויגע האָט מיך פֿעררלאָסען,
גאָטט האָט מיין פֿערגעסען • (ב) קאָן
איין ווייב איהרען זיגלינג פֿערגעסען?
פֿערגעסען לייבזפֿרוכט מיטטערליכע
געגענליכע? געשעהע עז אויך: א יך
פֿערגעסע דיין ניא • (ג) זירזע! ווייא
אויף דאָנדען געצייכנעט ביזט דוּיא
מיר, (ד) דייע מוואָרן מיר שטעטז
געגענווערטיג • שנעלל

מהרו

רש"י

(א) וְהֵאמֹר צִיּוֹן • היא היתה סטרה שזכחתי: (ב) התשכח אשה עולה • עולל
שלה: מרחם בן בטנה • מרחם על בן בטנה: גם אלה תשכחה • אפי'
אם אלה תשכחה אנכי לא תשכח: (ג) על כפיים • על כפי רואה אני כאילו את חקוקה על
כפי לראותך ולזכרך תמיד • ד"א על כפיים מעל ענכי כבוד כמו על כפיים כסה אור: (ד) מהרו
בניך

באור

חרש, ומנפה בכסף או בזהב כי המה אלילי העשירים ואחר כן אמר או אם תדמו אלהים אל
הפסילים אשר עושים להם העניים מן עץ:
(ב) מרחם בן בטנה, אמרו המוסרסים שהוא כפל עין במלות אונות, והר"י אברבנאל
פירש שכן בטנה נושא המאמר ושעורו הישכח בן בטנה אהבת אמו
ועל

(ז) חיינע רעדענספֿרט דיו נור חיינאָהלו פֿערקאָואוט • וואָהרטיינליך חיינע
חנטפֿילונג חוין דען חלֵטען געברויך, לייכען חוין דיו חזנד (חזער חירגענד
חיינען חזערן טהייל דעו קחפֿערז) ענטוועדער לו אַחטען חזער חוין לזכרענטען •
ער בלייבנעטע וף וואָהלו דען טטפֿנד רער פֿערזען, חלו וועט יוז חִנְגֵּהפֿרטע • היד
וואָ

(ד) שנעלל איזט דיינער זאָהנע ווידער-
 קונפֿט, דיינע צערשטאַרער אונד צער-
 טריממער ענטאיילען. (ה) ערהעבע
 דיינע אויגען אומדער, אונד שויאע!
 וויא פֿערוואַטמעלט אַללע צו דיר קאַמ-
 מען. זאָ וואָרד איך עוויג דווארע!
 שפּריכט דער עוויגע, וויא שאַנער שמוק
 זאַללען זיא דרך בעקליידען, אומגעבען
 דרך וויא ברויטגעשמיידע. (ו) יענע
 אָדען צערשטאַרטען פּלאַטצע, יענען
 טריטמערפֿאַללע לאַנד, זיהע! איזט
 דען בעוואָהנערן צו ענג, נון פֿערדערבער
 ענטפֿערנט זינד. (ז) יא פֿאַרמאַלו
 פֿערוואַזטע מוטטער! כאַלד דווארט
 דיין אָהר, דער קינדער שטיממע: צו
 ענג איזט מיר דער אָרט, שאַף מיר
 רוים צום נידערלאַסען. (ח) כאַלד
 פֿראַגט דרך דיין הערץ: ווער שוף
 דינע קינדער מיר? וואָר איך ניכט
 קינדערלאָן

(ד) מָה־רוּ בְּנִיךָ מִה־רִסְיָךְ
 וּמִחֲרִיבֵיךָ מִמֶּנּוּ יֵצְאוּ:
 (ה) שְׂאִירֵי־כִיב עֵינֶיךָ וְרֵאִי כָל־
 נִקְבְּצוּ בְּאוֹלֶךְ חֵי־אֲנִי נֶאֱמַר
 יְהוָה כִּי כָל־כַּעֲדֵי תִלְבְּשֵׁי
 וְתִקְשְׂרִים בְּכַלָּה: (ו) כִּי
 חֲרַבְתִּיךָ וְשִׁמְמַתִּיךָ וְיִאֲרֶץ
 הֶרְסַתְךָ בִּי־עַתָּה תִצְרִי מִיִּשְׁבֵּי
 וְרַחֲקוּ מִבְּלַעֲיֶיךָ: (ז) עוֹד
 יֹאמְרוּ בְּאוֹנֶיךָ בְּנֵי־שְׂכֵלְךָ
 צַר־לִי הַמָּקוֹם גְּשׁוּ־לִי
 וְאַשְׁכְּבָה: (ח) וְאָמַרְתָּ בְּלִבְּךָ
 מִי יִלְדֵלִי אֶת־אֱלֹהִים וְאֲנִי
 שְׂכוּלָה

רש"י

בניך - לשון: (ו) תצרי מיושב - תהי צרה מרוב יושבים שיבאו לתוכך יהי להם המקום נר
 מלבנות להם בתים: (ז) בני שכוליך - בני שזהו שכולה מהם: גשה לי - התקרב לך
 אחר בשבילי ואשכח: (ח) גלמודה - שול"ח כלע"ז (והוא כמו זעל"עע כל"א אייבואם וכן
 כתב הרד"ק יסידה ושוממה): וסורה - מוסרת מכל אדם הכל אומרים עלי סורו מונה:
 יד

באור

ועל פי זה מתורגם כל"א: (ג) חומותיך, המרבות: (ד) מהרו, לשון אל ארנס:
 מהרסיך, כלומר אותם אשר הרסו והחריבו אותך מהרו לבנות מחד ולעובד: (ו) תצרי,
 יהיה המקום נר מלבנות להם בתים, רש"י: (ז) שכוליך, שעורו לפנים היית שכולה מהם
 אבל עתה יאמרו כר לי המקום וכו': (ח) גלמודה, כתרגומו ויסידה ורש"י כתב שולח
 כלע"ז (והוא זאליטער, אייבואם): וסורה, מוסרת מכל אדם הכל אומרים עלי סורו מונה,
 רש"י

וזל"ז ע: בלחם ויכנליך חדער חנסויליך לייגען, דחם דיוח נחסליחן דעם עוויגען חונפֿער
 געטויליך חיוט - ער החט זיך הענטוילער וויוט לו רעדען, חיינ לייכען געטויליכט חוס
 עטוויחו: ניכט לו פֿערגעסטען (זיהע אברכנאל) - נחך דיועד חנאערקונג ווחרע חן
 הפמרת ויקרא פסוק י"ג דיוח חיבערזעלונג ווהיכתב ידו לה' פֿאָהגענדער געטטויליכט
 בעריכטיגען - יענר שרייבט אין ווינר האַנד: איך בין דעם עוויגן חלוף ניכט וויח
 (רד"ק) חונד דיוח חנדרע (אפֿרטיט) עו ערקוהרען, חוס פֿיגעריכטען ווידערען חוס
 ווירקליכען זיננע דעם ווירטעם.

הפטרת עקב

תרגום אשכנזי יג

שכולה וגלמודה גלה וסורה
ואלה מי גדל הן אני גשארתי
לבדי אלה איפה הם: (ט) כזה
אמר אדני יהוה הנה אשא א-
למים ידי ואלעמים ארמים נסי
והביאו בנגד בחצן ובנתך
על כפתף תנשאנה: (י) והיו
מלכים אמניך ושרותיהם
מיניקורתך אפים ארץ
ישתחוו לך ועפר בגליך
לחכו וידעת כי אני יהוה
אשר לא יבשו קני: (יא) היקח
מגבור מלקוח ואם שבי צדיק
ימלט: (יב) כירכהו אמר יהוה
בם שבי גבור יקח ומלקוח
עריץ ימלט ואת יריבך אנכי
אריב ואת בניך אנכי אושיע:
והאכלתי

קינדרלאן אונד איינזאם? פערבאָננט
אונד פֿערזווען? ווער צאָג זיין מיר
אויף? איך וואָר יא אײנצעלן אונד
פֿערלאַסען? וואָ לעכטען זיין דען?
(ט) דען וָאָ שפּריכט גאָטט דער הערר:
איך העכע עטפּאָר צו פֿאַלקערן מינע
האַנד, פֿרעמדען נאַטציאָנען ערהעכע
איך דאָו פּאַניר, אונד זיין ברינגען
דיא זאָהנע אים אַרם, דיין מאַכטער
אויף שולטערן דיר געטראָגען.
(י) פֿירזטען זינד איהר פֿלעגע פֿאַטער,
ערלע פֿרויען איהרע זיגערניגן, פֿאַר
דיר פֿאַללען זיין אויף דאָו אַנטליץ
נדער, לעקען דיינער פֿיסע שטויב.
דוא לערנזט דאָן, דאָס איך דער עוויגע
בין, דער מיר פֿערטרוואַט ווירד נייא
צו שאַנדען ווערדען. — (יא) ווער
ענטרייסט דעם מאַכטיגען אָבער דיין
בייטע? וויא ענטריננט דער גערעכטע
דער געפֿאַנגענשאַפֿט? (יב) ויהע! וָאָ
שפּריכט דער עוויגע: יאָ ענטריסען
ווערדען דעם מאַכטיגען דיא געפֿאַנגען,
דיא בייטע ענטריננט דעם געוואַל־ט־
טהאַטיגען, דען איך פֿיהרע דיינען
שטרייט, איך עררעטטע דיא קינדער
דיר. פֿאַן

רש"י

(ט) ודי. כסי סימן להביא גלויות: כס. פירקא בלע"ז (מפורש במדבר כ"א ח') כמו וכנס
על הגבעה והוא סימן קיבוץ ונותנין בראשה בגד: כסוכן. אישי לא בלע"ז (כמו עים עלא.
בל"א חקסיל. שולדר. וכן פירש"י ירמיה ל"ח י"ב. תהלים קכ"ט ז') ודומה לו בעזרא וגם אכי
חלמי בערתי: (יא) היוקח מגבור מלקוח. כסבורים אתם שאי אפשר לקחת מעשו מלקוח
שבו של יעקב הנדיק: (יב) ואת יריבך. ועם מריבך אכי אריב: (יג) והאכלתי את מוכיך.
לקיח

באור

כ"י: (ט) נסי, פירקא בלע"ז (והוא פערש, ובל"א שטאני) כמו וכנס על הגבעה
כ"י: בחוצן, זרוע: (יא) היקח, הם דברי האונות איך יוקח מגבור מלקוח שלקח בן
ליך יקחו ישראל מתחת ראשית, מרד"ק. והנביא שאל ומאיב וידבר בפני עמנו כאו האומות
* * * (5)
4 I

(יג) פֶּאֶן אִיִּנְגַעִם פֶּלִישׁ זָאֲלֵלְעֵן אֹנְטֵעֵר־
 דְּרִיקֵר צֶהֲרֵעֵן, פֶּאֶן אִיִּנְגַעִם כְּרֹאִם
 וְיֵא פֶּאֶם וְיִינְמָאֹז טְרוֹנְקֵעֵן וְעֵרְדֵעֵן.
 דָּאָם יַעֲרֵעֵן גַּעֲשָׂאֵף עֵרְקֵנְעֵעֵ: דָּאָם
 אִיךְ דֵּער עוֹנֵעֵ דִין רַעֲטֵטֵעֵר בִּין,
 אִיךְ, דֵּער מַעֲכֵטֵגֵע יַעֲקִבֵּוּ דִין עֵרֵי
 לָאָעֵר. (יד) זָאָ שְׁפִרִיכֵט דֵּער עוֹיִנֵעֵ (ג)
 וּזָאָ אִיזֵט דֵּעֵן אִוִּיעֵרֵעֵר מוֹטֵטֵעֵר שִׁידֵעֵי
 כְּרוּף וּזָאָטִיט אִיךְ זֵיא עֵנְטִלוֹם? וּזָאָ דֵּער
 גְּלִיבִינֵעֵר, דֵּעֵם אִיךְ אִיךְ פֶּעֶרְקוֹפֵט?
 אָבֵעֵר אַךְ! אִוִּיעֵרֵעֵר זִינְרֵעֵן וְעֵנְעֵן
 וּזְאוֹרֵדֵעֵט אִיחֵר פֶּעֶרְקוֹפֵט, אִוִּיעֵרֵעֵה
 פֶּרַעֲפֵלְטֵהֲאָטֵעֵן הָאָלְבֵּעֵר, עֵנְטִלוֹם
 דִּיא מוֹטֵטֵעֵר אִיךְ. (טו) וּזְאוֹרוֹם מוֹסֵט
 אִיךְ קָאָמֵעֵן — נִיאֲמָאָנְד פֶּינְדֵעֵן,
 רוֹפֵעֵן — קִינֵעֵ אָנְטוֹאָרֵט רֵזָאָרֵעֵן.
 אִיזֵט זֵיא עֵרְמָאָטֵטֵעֵט מִינֵעֵ עֵרְלָאָעֵנְרֵעֵ
 הָאָנְד, פֶּעֶהֲלֵט דִּיאָ קֶרָאָפֵט מִזֵּר אִיךְ
 צוֹ עֵרְרֵטֵטֵעֵן? מִזֵּר! דֵּער אִיךְ הוֹרֵךְ
 שְׁעֵלְטֵעֵן, מַעֲרֵעֵ אִוִּוטֶרָאָקֵעֵ דִּיאָ
 שְׁטֶרָאָמֵעֵ וּזָאָדֵלֵעֵ אִוִּין וְיִזֵטֵעֵ, דָּאָם אִוִּי
 וּזָאָסֵעֵר מָאָנְגֵעֵל אִוִּיהֵרֵעֵ עֵעוֹזָאָדֵנֵעֵה
 עֵרְשְׁמָאָפֵטֵעֵן דָּאָם זֵיא חִינְשְׁטֵעֵדֵמֵעֵן
 פֶּאָר דוֹרֵשֵׁט. (טז) יֵא זַעֲלֵ מוֹט דִּיאָ
 הִימְטֵעֵל חֵלְלֵעֵ אִוִּין אִין שוֹנְאָרֵעֵעֵם
 דוֹנְקֵעֵל, קִלִּיד זֵיא אִיךְ אִין מֶרְוֵאָעֵר
 גַּעוֹזָאָנְד — (יז) גָּאָטֵט 3 דֵּער הֵעֵר
 פֶּעֵרְלִיה

הש"י

(יג) וְהֶאֱבַלְתִּי אֶת־מוֹנִיךָ אֶת־
 בְּשָׂרִים וְכַעֲסִים דָּמָם יִשְׁכְּרוּן
 וְיָדְעוּ כָּל־בֶּשֶׂר כִּי אֲנִי יְהוָה
 מוֹשִׁיעֶךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב:
 (יד) כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי סֹפֵר
 כְּרִיתוֹת אֲמֹכָם אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּי
 אֹז מִי מוֹנֵשֵׁי אֲשֶׁר־מִכְרַתִּי
 אֶתְכֶם לֹו הֵן בַּעֲזֹנְתֵיכֶם
 גַּמְפָּרְתֶּם זְכַבְשָׁעֵיכֶם שְׁלַחְתִּי
 אֲמֹכָם: (טו) מוֹדֵעֵ בָאֵתִי וְאִין
 אִישׁ קִרְאֵתִי וְאִין עוֹנֵה הַקְּצוֹד
 קִצְרֵה יְדֵי מַפְדּוֹת וְאִם־אִיךְ־בִּי
 כֹּחַ לְהַצִּיל הֵן בַּנְּעֵרְתִי אַחֲרֵי־בִי
 יִם אֲשֵׁי־מַגְהֵרוֹת מִדְּבַר הַכֹּאֵשׁ
 דָּגְתָם מֵאִין מֵיִם וְחִמּוֹם בַּצְּמָא:
 (טז) אֲבִישׁ שָׁמַיִם קִדְרוֹת וְשָׁקֵם
 אֲשִׁיִּם בְּסוֹתָם: (יז) אֲדַלֵּי יְהוָה
 נָתַן

לחית השדה את בשרם. מוניך לשון אל מוני אונות דברים המוקנתרים אותך בגידופיהם;
 וכעסים מתק יין: דגם יאכרוך. כן מדגן אותם הרגילי לשמות דם ויני הם או עוף השמים
 כן תירגם וימתן: (טו) מדוע באתי. לכהתקרב אליכם ואין חס מכס פונה אי: (טז) חלש
 שמים

באור

אזליים כואת: (יג) וכעסים, יין מתוק: (יד) אמכם, כנה כלל ישרא בשם חס, והפטר
 בשם בנים, כדרך הנביאים במקומות אבות: (טו) מדוע באתי, מוסב למעלה שאמר קן
 בעונותיכם

- (2) חזין חנדערו קחפיטעו, דמו איט דעס פֿוֹרֵהֶרֶגֶהֶנְדֵּעֵן גִּזְרֵי נִיכֵט לִוְחָאָטִין
 העגט *
- (3) דער חיבֶּרֶגֶהֶנְג פֿוֹן גִּזְרֵטֵעֵן רַעֲדֵעֵ חוֹיִן דִּיח רַעֲדֵעֵ דֵּעו פֶּרְחֵפֵטֵעֵן חִיט
 קִיחֵן, פֶּבֵּעֵר נִיכֵט חוֹגֵעוֹתֶהֶנְיִךְ—דֵּער חִידֵעֵעֵן גִּמְגֵי חִיט חוֹגֵעֵפֶתֶהֶר דִּיוֹעֵר
 דִּיח

הפטרות עקב

תרגום אשכנזי יד

נתן לי לשון למודים לדעת
 לעות ארתיך דבר יעיר
 בבקר בבקר יעיר לי און
 לשמע בלמודים: (יח) אדני
 יהוה פתח לי און ואנכי לא
 מריתי אחר לא נסוגתי:
 (יט) גוי נתתי למבים ולחיי
 למרמים פני לא הסתרתני
 מבלמות ורק: (פ) ואדני יהוה
 יעורר לי על-כן לא גבלמתי
 על-כן שמתני פני בחלמיש
 ואדע

פעלוליה מיר איינע בערעדטע צינגע,
 גאב איינזיכט מיר לעהרבעגירונגע שיקליך
 צו אינטערדיכטען, אויפגעפארדערט
 יעגליכען מארגען ווערדע איך, אויף-
 געפארדערט צום אויפגארבען וויא
 טרויאר יינגער. (יח) יא גאטט דער
 הערר, האט דאן אחר מיר געאפענט.
 אונד איך בין אונגערארוואם ניכט,
 איך ווידערשטרעכע ניכט. (יט) גערן
 גאב איך דען שלאגערן טייגען היקען
 טייגע וואנגען דען רויפענדען פרייס;
 פערבערג דאן אנטליץ ניכט דער
 שמאך, דעם שפייעל ניכט. (4)
 (כ) גאטט דער הערר! ווירד מיר אויך
 בייאשטעהען, דארום וויך איך שאם.
 ראטה ניכט. פעל וענפעזט צייג איך
 טיין געזיכט, וואהלאייגעדענקט

ר ש י

שמים. ככל השמים שרי האמות כשאי בא ליפרע מן האמה: (יו) נתן לי לשון לימודים.
 יסעיה היה אומר ה' שלחני ונתן לי לשון הראוי ללמד כדי לדעת לעות את העיפים וכמאס
 לשמוע את דברי הקב"ה דבר לעות. מכאם סיברו במחלוקת עת לעשות לה' לקבוע להם עתים:
 יעיר לי און. מעורר את אונזי ברוח קדשו: לשמוע בלימודים: כמשפט הלימודים האמת
 והנכונה: (יח) פתח לי און והשמייעני את מי אשלח שלחתי את עמוס והיו קירין אותו פסילוס
 שלחתי את מיכה כו' כדאיתא בפסיקתא דנחשו כחמו: ואני לא מריתי. מליך בשליחתי
 ולא נסוגתי אחר אלא ואמר הכני שלחני: (יט) נתתי למבים. הוא אמר לי יסעיה
 בני סרנטיס הם בני טרחניס הם על מנת שלא תכעם עליהם אמרתי לו על מנת כן: (כ)
 וה' אלהים יעורר לי. אס יקומו עלי

באור

בעבותתכם נמכרתם כי מדוע באתי ואין איש היה לשוב אלי: (יו) לשון למודים, לשון
 אשמים מורגלים בלמוד שתקן לשוב לדבר נחות: לעות, לאמר דבר בעתו. (רש"י ור"ק):
 יעף, כלומר מי שהוא עיף וכמא לשמוע דבר ה': בבוקר בבוקר, כלומר יום יום יעיר
 לי

דין נתינתהו הוה קיין פערטרוימען לו גאטט. עו פעעהוס דיוס ניכט מן אהטם. דאן
 לייגט דיו גאטט נחטור, חכר חויך מן חויפעררוקטן פתן וייטען וייטעס פרופעטעטען,
 דארויף לו אערקען פעעהוס עו ניכט. דיוטען בגינסטיגטע ער לו דעס מאטע איט
 גרעטען רעדנער טאווענטען, חונד איט חוייטען אוהט אהגע גוייטען, חוס דען טרעף
 דער בחושן חווי לו הוואטען, חונד זיך מן חיהרען טיאפעליכען בהנדעלונגען ניכט
 לו קעהרן, וועלכען ער לוועלט עווער חונד טאערן פערקנדיגט.
 (4) דער האטטע גרעד חייסרער פרוכטונג חויס אחרגעלונד — חונד ווי
 ניכט? חויט דאן טפיען חוויט פאגעזיכט, חונד חויך דיועו אהטעט דער גאטט-
 זיבע אמן ניכט.

וּאֲדַע כִּי לֹא אֲבוֹשׁ: (כא) קָרוֹב
 מִצְדִּיקֵי מִי־יָרִיב אֶתִּי נֶעֱמְדָה
 יָחַד מִי־בֵּעַל מִשְׁפָּטֵי יִשְׁאֵלֵי:
 הֵן אֲדַנִּי יְהוָה יַעֲזֹר־לִי מִי־
 הוּא יִרְשָׁעֵנִי הֵן כָּלֶם בִּפְנֵי
 יִבְלוּ עֵשׂ יֹאכְלֶם: (כב) מִי בְכֶסֶף
 יְהוָה שָׁמַע בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר
 הִלֵּךְ חֲשָׁכִים וְאֵין נֹגֵה לוֹ יִבְטַח
 בְּשֵׁם יְהוָה וַיִּשְׁעַן בְּאֱלֹהָיו:
 הֵן כָּלֶם קָדְחֵי אִשׁ מֵאוֹרֵי
 וַיְקוּת לָבוֹ בְּאֹר אֲשֶׁם
 וּבְזִיקוֹת פְּעֻרָתָם מִי־דֵי הִתְחַד
 זֹאת לָכֶם לְמַעַצְבָּה תִּשְׁכַּבּוּ:
 שָׁמְעוּ אֵלַי רִדְפֵי צֹדֵק
 מִבְּקִשֵׁי יְהוָה הִבִּיטוּ אֶל־צוּר
 הַצִּבְּוֹתָם וְאֶל־מִקְבַּת בּוֹר
 נִקְרָתָם: (כג) הִבִּיטוּ אֲבֹרָתָם
 אֲבִיכֶם

אויז דעם איהר געהויאן, שויאט נאך דעם ברוח אויז דעם איהר ערגאכען זייט. (כו) בליקט אויף אברהם אייערן

רש"י

עלי: (כא) קרוב מצדיקי. הקב"ה קרוב לי לזכותי בדין: (כב) עש. תולעת הכנדים: (כג) בקול ענדו. בקול הכנאים: אשר הלך חשכים. אפילו צרה צאה עליו יבטח נסה כי הוא יצילהו: (כד) הן כולם. שאינם שומעים בקול כנאיו: קודמו אש. עברתו עליכם: עשאי ויקות. מחזיקי ויקות הן גבן ונחלי אש הנורקין בקלע ויש לו דוגמא בלשון ארמי ויקקין דבר

באור

לי, יעיר אזני שיהיה שומע כלמודים והנה חזי תלמוד לשם. ראב"ע: (כג) אשר הלך חשכים, כטמר אף אם ילך בסוסך אם יבטח בה, אז יהיה ה' אור לו ויצילהו מכל רע: מאורי

(5) חז"ל אחרים דער חנפאנג זיינער איט דעם פֿהרהערגעהגדן ניכט לווהאטן. דהנאגערדען רעדע.

וואהלאזיינגעדענקט דאס איך ניכט צו שאנדען ווערדע. (כא) מין רעכטן פֿערטרעטער איזט מיר נאהע — ווער ווילל מיט מיר שטרייטען — וואהלאן, וויר טרעטען אויף, וואָ איזט מין ווידער זאכער — ער טרעטע נאהער. (כב) יא דער דווערר מין גאטט, שטערהט מיר ביא, ווער ווילל טיך פֿערדאממען? (אללע פֿערגעהן זיא, וווא פֿערשליסנעו געוואנד, וווא פֿאן מאטטען אויפגע צעהרט). (כג) וואָ איזט ער אכער, דער גאטט אונטער אייך פֿירכטעט, אויף זיינעו קנעכטען שטיממע האַרנט? איממער וואַנדלע ער אים דונקעל. דאָס קיין ליכט ערהעללט, ער פֿער טרוואע נור אויף דעו עוויגען גאמען, פֿערלאסע זיך אויף זיינען גאטט. — (כד) איהר הינגעגען, דיא איהר דאן פֿיאר אנפֿאכט, דיא גלוט שטעטן פֿערמעהרט — וואַנדעלט נור הין אין אייערו פֿיארן גלאַנץ, נור הין אין גלוט זעלבוס ענטצינדעט. — איך שפרעכע דאן אורטהייל איבער אייך אויז — איהר ווערדעט דעם אונגליק ערליגען. (כה) האַרט 5) מיר צו, דיא איהר נאך טוגענדן שטרעכט, אונד דען עוויגען זוכט. בליקט אויף יענען פֿעלו

הפטרת עקב

תרגום אשכנזי טו

אֲבִיכֶם וְאֶל־שָׂרָה תִּחְוֶלְלֶכֶם
כִּי־אַחַד קָרָאתִיו וְיִאֲבָרְכֶהוּ
וְאֶרְבֶּהוּ: (כו) כִּי־נָחַם יְהוָה
צִיּוֹן נָחַם כָּל־הַרְבֵּלְתֶיהָ וַיִּשֶׁם
מִדְבָּרָה בְּעָדָן וְעִרְבַתְהָ בְּנֶגֶד
יְהוָה שָׁשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמְצָא כָּהֵן
תּוֹדָה וְקוֹל זְמִירָה:

אייערן אנהערר, אויף שרה הין אייערע
אורער צייגריך, איינצעלן וואר ער אלץ
איך איהן בערויף, איך זעגעטע אונד
מאכטע צאל רייך איהן. (כו) זא בע
דענקט דער עוויגע ציון, בעדענקט
איהרע טריממער; שאפט איהרע וויי
טען אין ערן, דיא איינארען אין
גאטטען גארטען אום; וואננע אונד
פריידע וויילען דא, אללעז טאנט דאנק
אונד לאבגעזאנג.

הפטרת ראה

הפטרת ראה

(ישעיה נ"ד י"א — נ"ה ה')

(א) עֲנִיָּה סַעֲרָה לֹא נַחְמָה
הִנֵּה אֲנֹכִי מִרְבִּיץ
בַּפּוֹדִי אֲבִנְךָ וַיִּסְרֶהֶיךָ
בַּסַּפִּירִים: (ב) וְשִׁמְתִי כְּדָבָר
שִׁמְשֶׁתֶּיךָ

(א) ארמועליגע, דעם שטורם פרייז
געגעבענע, אונגעטראזטעסע
שטאדט! זיהע! איך (גאטט) בעלעגע
מיט עדרלער פארבע ריינע שטיינע,
גרינדע דיק אויף זאפפירן. (ב) דורך
קרויטאללע זאלל דאז זאננענליכט דיר
שיינען

ר ש"י

דגור כד וכך זיקתא פסיק לן: לכו באור אשכס. לפי דרככם תלקו: מידי. תהא גמולכם
זאת לכם: (כה) אל טור חוכמתם. ממונו: ואל מקבת צור. שטקבין וחוכבין בה את הנזרות
אשר נוקרתם בה. נוקרתם. ל' נקרת הצור, יקרוה ערבי כחלומי הוא הצור הוא אברהם
אביכם ומי היא המקבת היא שרה אשר חוללתכם אשר ילדתכם לשון כי חלה גם ילדה:
תחוללתם. אשר תלד אתכם: (כו) כי אחד קראתיו. כי אחד היה ימידי בארץ כנען אשר
הגליתיו עם מארצו וממולדתו. קראתיו. רביתו וגליתיו לשון קרואי העדה וכאם שהוא היה
יחיד וגליתיו כן אגדל אתכם שאתם יחידים לי: (כז) וערבתה. אף הוא לשון מדבר כמו
בארץ ערבה ושומה אלא שהערבה כבר היה בה ישוכ יהוחרבה; תודה. קול הודייה:

(א) סוערה שלכה סוער ברוב צרות. מרבין צפוך. רונף רכפתך באבני טיף:

באור

(כד) מאורי זיקות, מחזיקי זקות והוא כפל הענין במלות שונות: מידי היחה זארה,
כלומר חכי גזרתי שתשכבו לעעבנה, והיא מלאן עכב ואבל: (כה) אל צור חצבהם, כונתו
על אברהם, וכן מקבת צור כונתו על שרה ופסוק שלאחריו פירש דבריו וכונתו: (כו) כי
אחד קראתיו, שעורו כאשר קראתיו וידעתיו היה אחד כלומר במתי מעט ואחר כן ברכתיו
והרבתי וכתתיו לגוי גדול, וכאשר עשיתי זאת עם אביכם, כן אעשה עם כיון אכחם אותה
ותהיה עוד רבתי בגוים רבתי במדינות אף שהיא עתה בדודה ועזובה, וזה שאמר בפסוק אחד
זה כי נחם ומלת כי כמו כן כדרכו לפעמים:

(א) וסערה, בסער הגלות והפרשה הזאת מחוברת לפרשה שלמעלה שמדבר שם א' ירושלים
הקריבה

שיינען, פֿאָם געשטיין, פֿיארפֿאַרבען,
 ערבוואַע אײך דיא טהאַרע; דען גאַנצען
 אומקרויז פֿאָן ערלען שטיינען, דיר.
 (ג) אַללע דייע קינדער זאָללען דען
 עוויגען לעהרלונגע, אונד דיוער קינדער
 גליק גראָס זיין. (ד) דורך טונגענד
 בעשטערוזט דו — פֿערנע זיין דיר
 יעדער רויב — דווא האַסט ניכטו צו
 פֿירכטען, פֿערנע יעדע אונטער־
 דריקונג — דיר נאַהט זיך קיינע.
 (ה) ווער ווילל זיך צוואַממען ראַטטען,
 אָהנע מיין בעפֿעהל. ווער זיך ווידער
 דיך ראַטטעט, אונטערלויגט דיר —
 (ו) זיהע, אײך שוף דען וואַפֿענשמידט,
 איהן, דער צו גלוט דיא פֿלאַממע
 בלאַזט, אום פֿערדערבליך ווערקצייג
 צו פֿערטיגען. אײך שוף יעדע פֿער־
 הערענדע קראַפֿט — (ז) אַבער ווערק־
 צייג ווידער דיך געפֿערטיגט, געדייהט
 ניכט, יעדע צונג געוועצט ווידער דיך,
 פֿערדאַממוט דווא אים געריכט — דיס
 איזט ערכטהייל דער גאַטטעו דינער,
 איהר טונגענד לאָהן פֿאָן מיר, שפּריכט
 דער עוויגע. (ח) וואָהלאַן! איהר
 דורטציגען, נאַהרט אײך דען וואַסער
 איהר

שמש־לִיך וּשְׁעָרֶיךָ לְאֲבְנֵי
 אֶקֶדָח וּכְל־גְבוּרֶיךָ לְאֲבְנֵי
 חֶפְצִי: (ג) וּכְל־בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי
 יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךָ:
 (ד) בְּעֶדְקָה תְּבֹנְנֵי רַחֲמֵי
 מַעֲשֵׂק כִּי לֹא תִירָאֵי וּמִמְחַתָּה
 כִּי לֹא־תִקְרַב אֵלֶיךָ: (ה) הֵן
 גִּזְרֵי יְגוּר אַפְסֵי מְאוֹתֵי מִי־גֵר
 אֶתְּךָ עֲלֶיךָ יְפוּל: (ו) הֵן אֲנֹכִי
 בְּרֵאתִי חֶרֶשׁ נִפְחַ בְּאֵשׁ פַּחַם
 וּמִזְצִיא בְּלִי לְמַעֲשָׂהוּ וְאֲנֹכִי
 בְּרֵאתִי מִשְׁחִיָּה לַחֲבֵל: (ז) כֹּל־
 בְּלִי יוֹצֵר עֲלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכֹל־
 לְשׁוֹן תִּקּוּם־אֶתְּךָ לְמִשְׁפַּט
 תְּרִשְׁעֵי וְאֵת גַּחֲלֵה עֲבָדֵי יְהוָה
 וְצִדְקָתָם מְאוֹתֵי נְאֻם־יְהוָה:
 (ח) הוֹי כָּל־צִמָּא לְכוּ לַמַּיִם
 וְאִשֶׁר

רש"י

(ב) כדכד. מין אכזר עונה: שמותיך. יונתן תירגם אעד ומנחם חברו עם ישאשיטם
 ויש פותרין לשון שמש פלומות שחמה זורחת בהן ועשין כנגדו מחיכה במיני זכוכי
 זכעים לבוי. ומדרש תילים פתר שמותיך ושמש ומנן שיני החומה: לאבני אקדח. יונתן
 תירגם לאבני גומריין תרגום נחלים פתר אקדח לשון קדחי אש והם מין אבנים טובות טעורת
 כלפידים והוא קרבוכל קלא לשון גחלת ויש פותרין לשון מקדח אבנים גדולות שכל הלל הפתח
 קדוח בתוכו והמוזות והמפתן והסף כולן מתוך החזן הם: לאבני חסן. לאבני כירך:
 (ד) רחקי מעושק. כמו התנערי מעפר תרחקי מן העושים אותך: (ה) הן גזר יגור אפס
 מאותי. הן ירא יגור מגזרת רעות אותו שאין אנו עמו הוא עמו: מי גר אתך. מי אשר
 כאסף עליך למלחמה או מי גר מי שנתגרה בך. ורבותינו פירשוהו בגדים לומר שאין מקבל
 גדים לזנות משיחתי ואף בפשוטו של מקרא יתכן מי שנעזו גדים אתך בענייתך עליך יוכל
 בעשירותך

באור

החריכה: (ד) רחקי מעושק, כמו תרחקי וכן ומות בהר כשו ותמות, (מדר'ק)
 ושערו העושים אותך עד הכה יתרחקי מניך: (ה) גזר יגור, לשון אסיפה הוא
 כשו

וְאִשֶּׁר אֵינֶן לֹוּ בְּסֶפֶר לְכוּ שְׁכְרוּ
 וְאִכְלוּ וּלְכוּ שְׁכְרוּ בְּלוֹא־כֶסֶף
 וּבְלֹא מַחִיר יֵינֶן וְחֶלֶב: (ט) לְמַה
 תִּשְׁקְלוּ כֶסֶף בְּלֹא־לֶחֶם
 וַיִּינְעַכֶם בְּלוֹא לְשִׁבְעָה שְׁמֵעוּ
 שְׁמֹעַ אֵלַי וְאִכְלוּ טוֹב וְתִתְעַנְנֶנּוּ
 בְּדִשָּׁן נַפְשֵׁכֶם: (י) הֲטוֹ אֲזַנְכֶם
 וּלְכוּ אֵלַי שְׁמֵעוּ וְתַחֲיוּ נַפְשֵׁכֶם
 וְאִכְרַתְהוּ לָכֶם בְּרִית עוֹלָם
 חֲסִדֵי דוֹד הַנְּאֻמָּנִים: (יא) הֲן
 עַד לְאוּמִים נִתְּתִיו נְגִיד וּמְצֻיָּה
 לְאֻמִּים

איהר געלדארמען, קאממט, ערווערנט
 אונד געניסט, יא קאממט, ערווערנט
 אהנע גערלד אונד אהנע פרייו: וויין
 אונד מילך. (ט) ווארום געכט איהר
 אייער זילבער פאר אונבראד, (6) אייער
 ארבייט פאר אונזאטיגענדו (6) דין.
 א, הארכט, הארכט דאך אויף מיד,
 געניסט דען גוטען; דיא זעלע לאבע
 זיך אין וואהללוזט. (י) נייגט דאך אייער
 אהר, אונד קאממט צו מיר. געהארכט:
 אונד אייער גייזט ווירד זיך ערקוויקען.
 זיך מאכע מיט זייך זיינען עוויגען
 בונד, אויף טרייאע הולדפערוויכרונגען
 דעם דוד צו געזאגט. (יא) זערוט!
 דען פאלקערן איין גראסער צייגע אונט
 ער בערופען, ער בלייבט איתגען פירוש
 אונד

ר ש י

בעשבותך כמו על פני כל חסיו נפל: (ו) הנה אנכי אשר בראתי חרש המתקן כלי ואנו
 אשר בראתי משחית המחבל כלומר אני הוא שגורתי כך את החיוב ואני הוא שהתקנתי לו
 פורענות: ומוציא כלי למעשהו. לטובך גומרו כל זורכו: (ז) כל כלי יוצר ענין: כל כלי
 זיין אשר ילמטהו ויחדוהו בשילך להלחם כך: יוצר ל' חרבות לודים, חף תשיב נור חרבו:
 (ח) הו כל זמא. הו זה ל' קריאה וזימן וקיצון הוא וזה הרבה במקרא הו וטבו מלרן
 כסן: לכו למים לתורה: שברו לשון לשבור בר קנו: יין וחלב לקח טוב מיין וחלב:
 (ט) למה תשקלו כסף למה תגרמו לכם לשקול כסף לחויביכם בלא לחם: (י) חסדי דוד
 שאגשול לדוד חסדיו: (יא) עד לאומים שר וגדול עליהם ומכיו ומעיד דרכיכם על פניה.

ב א ו ר

כמו וגורו עליו עוים: אפס מאותי, שלא בנאותי (רד"ק): עליך יפול, כלומר אותן אשר
 יגורו אתך, יפלו תחתך: ויש אומרים שגלת מי מושך חסרת עמה ושעורו מי גר אתך, מי
 עליך יפול כמו על פני כל חסיו נפל שהוא גם כן כלשון גר והוא דרך שאלה: (ו) הן אנכי,
 שעורו כמו שכתב רש"י ורד"ק כיון שאני עשיתי העושה ואני בראתי המשחית לחבל, כן בידי
 להגין עליך לבלתי תאונה אליך כל רע: (ח) לכו למים, כנו על התורה ועל מצות ה'
 ואמר

(6) דינע לזוהאענעלונג חייט חייט דייטטען חונגעוואהנליך, דאך העבע חייך זיח
 געוואקט, וויין קיין חנדרעס ווארט דען בגרין זח קורן חונד זיח דייטליך
 חוידריקט מענדלם זארו חייכערענט לא—עם עבענעוואס חוין דינע חרט:
 אונפאלק חויסער דינער חויטפריטעט, חויט, זיח חוין ניכט טפרחצווידריג, דאך
 דיח פארטיקעל חון פריינוענדע קרפט החט, חונד חייגענטליך דיח חכווענהייט
 דעסיינגען בעגריפס בעליינעט, וועלכען דאס ווארט איט וועלכען זיח
 לזוהאענעלונג חויט, חוידריקט.

לְאֲמִים: (יב) הֵן גִּזִּי לֹא־תִדְעֶה
תִּקְרָא וְגִזִּי לֹא־יִדְעֶךָ אֵלֶיךָ
יְרוּצוּ לְמַעַן יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ
וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל בְּיַד פְּאָרְךָ:

הפטרת שופטים

(ישעיה נ"א י"ב — נ"ב ח')

(א) אָנֹכִי אֲנֹכִי הוּא
מִנְחַמְכֶם מִי־אֵת
וּתִירְאֵי מֵאֲנוּשׁ יָמוֹת וּמִבֶּן
אָדָם חֲצִיר יִנְתֵּן: (ב) וְתִשְׁבֹּחַ
יְהוָה עֲשֵׂךָ נוֹטָה שָׁמַיִם וַיִּסַּד
אָרֶץ וְתִפְחַד תִּמְיֵד כָּל־הַיּוֹם
מִפְּנֵי חֲמַת הַמַּצִּיק בְּאֲשֶׁר בּוֹנֵן
לְהִשְׁחִית וְאֵיהָ חֲמַת הַמַּצִּיק:
(ג) מִתֵּר צִעָה לְהַפְתֵּחַ וְלֹא־
יָמוֹת

אונד געביטהער • (יב) פֿירוואַהר! איין
דיר אונבעקאַנטען פֿאַלק ווירוזט דו'ס
העררופֿען, נאַטציאָנען דיא דיר גיכט
קעננען, איילען צו דיר הין, אום דען
עוויגען דיינען גאַטטען וויללען, דען
הייליגען ישראל'ן וויללען, דער דיר
פֿערהעררליכט •

הפטרת שפטים

(א) אִיךְ זעלבסט, אִיךְ זעלבסט בין
איהר טראָזטער! — ווער ביזט
דוא, דאַס דוא שטערכליכען מענשען
פֿירכטעזט, איינען ערדענוואָרן דער
וויא גראָז דאַהין וועלקט • (ב) וואָרום
פֿערניסעזט דו'ס דען עוויגען דיינען
שאַפֿער, איהן, דער דיא היממעל
שפּאַנגט אונד דיא ערדע גרינדעט,
פֿירכטעזט אונאוויפֿהאַרליך יעדען טאָג,
דען וויטריכט גרים, דער גערזטעט צום
פֿערדערען אַיזט • וואָ בלייבט דען
דיזען וויטריכט גרים? (ג) ניין! שנעלל
זאַלל דער אונטעריאָכטע פֿרייאַ ויין,
ניכט

רש"י

(יב) הֵן גִּזִּי לֹא תִדְעֶה • לשימושך אם אלי תשמעו לשם ה' הנקרא עליך:
(א) מִי אֵת • בת נדיקים כמותך ומלאה זכויות למה תיראי מאטש אשר סופו למות;
(ב) ותשכח ה' עשך • ולא נשענת עליו: המציק • מושלי אומות העולם המשעבדים
צבם: כאשר כונן • כודען: ואיה חמת המציק • מחר בא ואיננו: (ג) מחר כועה להסתח
אפילו נקביו קשין עליו וכריך הוא להסתח בהיטך המעים כדי שלא ימות לשחת וכיון שיהיה
להסת' כריך למותו רבים שאם יחסר לחמו אף הוא ימות: כועה • לשון דבה העומד להיות
נזוק כמו שאומר בשואב שדימהו הנביא לין השקט אל שמרו ולא הורק מכלי אל כלי ונאמר
שם

באור

ואמר למה תשקט בלא לחם כונתו על עבודת אלהים אחרים אשר המה לא אלהים כדמיון
לא לחם:
(א) מנחמכם, כאן מדבר בלשון רבים ואמר מי את ותראי הוא לשון נקבה ואח"כ אמר
ותשכח ותכסד הוא לשון זכר יחיד כי כן דרך המקרא אם כונתו על הכלל
מדבר בלשון רבים, ואם כונתו על הפרטים מדבר בלשון יחיד ואם כונתו על הכנסיה מדבר
בלשון נקבה, מרד"ק: חציר ינתן, כתרגומו די כעסקא תשיב, ונחסר ב' הדמיון לחזק
הדמיון

ימות לשחת ולא יחסר לחמו:
 (ה) ואנכי יהוה אלהיך רגע הים
 ויהמו גליו יהוה צבאות שמו:
 (ה) ואשם דברי בפיך ובצל ידך
 כסיתיה לנטע שמים וליסוד
 ארץ ולאמר לציון עמי אתה:
 (ו) התעוררי התעוררי קומי
 ירושלים אשר שתית מיד יהוה
 את כבוד חמתו את קבעת
 בוס התרעלה שתית מצית:
 (ו) אין מנהל לה מכל בנים
 ילדה ואין מחזיק בידה מכל
 בנים גדלה: (ח) שתים הנה

קראתך

רש"י

שם ושלחתי לו כועים וכעוהו וכליו יריקו: ד"א מהר כועה אותו האויב המזיק שהוא עכשו
 סגור מתנים חלון כח ימחר להפתח ולהיות חלם. כועה. חוגר כמו כועה ברוב כמו: ולא
 ימות. המסור בידו לשחת אכל הלשון ראשון מדרש אגדה הוא בפסיקתא רבתי: (ד) רוגע
 היס. לשון עזרי רגע פרום כל בלע"ז (כמו פראג"בער כל"א רונגלין. חין שרומפין):
 (ה) לנטוע שמים. לקיימא עמא דאמר עליהון יסנן ככוכבי שמים: וליסוד ארץ. ולשכלל
 כנישתא דאמיר עליהון יסנת כעפרא דארעא: (ו) קבעת. תירגס ונתן פיילי והוא שם כוס
 ולי כראה קיבעת אלו השמרי' הקבועים בתחתית הכלי ומצית יורה עליו כוה שאלמר שמריה
 ומו: התרעלה. הוא משקה המטמטס ומתים כח האדם כאסור וקסור ומעושף כמו הנרושים
 הרעלו והשרו והרעלות שהוא לשון עיטוף במסכת שבת מדות רעולות מין סרבל כאה להתעטף
 צו. תרעלה אינטו' מיסמנט בלע"ז (כ"ל איטור' דיסמנט. עיין ראש' א' ב'): מצית. אגוס"עיר
 בלע"ז (משונס כדפוס כ"ל כמו בוסקאל כ"ג ל"ז אכ"ראש' כל"א אויז וויגען): (ח) שתים
 הנה

באור

הדמיון: (ג) כועה, הטעם כמו קסור ומלת להפתח לעד והוא כמו יושב במסור ובמטוק
 (ראש"ע) ומטעם זה תרגומו כל"א (דער אונטריאכטי): (ד) רוגע, כמו הלך להרניעו
 ישראל, שהוא לשון השקט ומנוחה: (ה) לנטוע שמים, וכל זה אכסה אליך עד שיביא עת
 לנטוע שמים וליסוד ארץ וכן אמר הנבי ברזא שמים החדשים וכו' (עיר"ק): (ו) אין מנהל
 לה, אחר שדמה הנביא אותה לשכורת באמרו שתית כוס חמתו, ובאמרו התעוררי התעוררי
 דרך משל לאדם שישתכר, הוסיף עוד לדבר בדמיון הזה ואומר האם חין לה מכל בנים אשר
 ילדה מנהל ומחזיק בידה, כדרך השכורים להיות להם משען לכל ימולו: (ח) שתים הנה,

קראתיה מי יגוד לך השם
 והשבר והרעב והחרב מי
 אנחמך: (ט) בניה עלפו שכבו
 בראש כל חוצות כתוא מכמו
 המלאים חמת יהוה גערת
 איהך: (י) לכן שמעי נא זאת
 עניה ושברה ולא מיין: (יא) בזה
 אמר אדניה יהוה ואיהך יריב
 עמו הנה לקחתי מידך אתי
 בוס התרעלה את קבעת בוס
 חמתי לא תוסיפי לשתותה
 עוד: (יב) ושמתי ביד מוגיד
 אשר אמרו לנפשך שח
 ונעברה ותשימי כארץ גוף
 וכוהין לעבדים: (יג) עורי עורי
 לבשי ענה ציון לבשי בגדי
 תפארתך ירושלם עיר הקדש
 כי לא יוסיף יבא בך עוד ערל
 וטמא: (יד) התנערי מעפר
 קומי

טראף דין, ווער יאממערטע דיון •
 פֿערהעערונג אונד פֿערדערבען, הונגער
 אונד שווערדט — ווער טראָזטע דין —
 (ט) דייע קינדער לאַגען געפֿיהללאַזן,
 הינגעוואַרפֿען אויף אַללען שטראַסען,
 וויא נעטץ אומשטריקטען טהיר, איבער-
 לאַרען פֿאַם צאַרנאייפֿער דעז עוויגען,
 פֿאַם שעלטען דייעז גאַטטען • (י) אַבער
 גון פֿערנים דוועז דוא בעדראַנגטע! דיא
 דוא טרונקען, אַבער ניכט פֿאַם ווייע
 ביוט • (יא) זאָ שפּריכט דיון הערר דער
 עוויגע, דיון גאַטט, דער זיון פֿאַלק
 רעכט, זיהע! איך געהמע אזוי דער
 האַנד דיר דען טוימעלקעלך, דען העפֿען
 פֿאַללען צאַרנבעכער, ניא זאַללוט דוא
 איהן מעהר טרינקען • (יב) איך געבע
 איהן אין דייער טיראַנגען האַנד אין
 דיא האַנד דערער, דיא צו דיר שפּראַך
 כֶּען: קריממע דין, וויר שרייטען איבער
 דין דיון • דאַס וויא שטראַסע וואַרד
 דיון ריקען, וויא פֿרייאר וועג דען פֿאַר-
 איבערוואַנדלנדען • (יג) וואַהלאַ אויף,
 ציון, וואַהלאַ אויף, בעקליידע דין מיט
 שטאַרקע! ציך אַן דיון פֿייאר שמוק,
 ירושלים הייליגע שטאַרט! ניכט מעהר
 ענטווייהט אַונבעשניטנעך אונד אונ-
 ריינער, הורך זיינע געגענוואַרט דין •
 (יד) שייטטעל אַב דען שטויב,
 קאַם

רשי

הנה קראתיה • נרות כפולות שמים שמים: מי אנחמך • מי אביא לך לנחמך ולומר אף אומה
 פלוגית היא לקח' דוגמתך: (ט) עלפו • לשון עייפות כמו תתעלפנה הכתובות בלמח שמי'ר
 בלע'ז (מביאח בחיכה ב' י"ח): כתוא מכמר • הפקר כתוא זה שנספל למכמר • תוא כמוותאו
 חמר: (י) ושכרת ולא מיין • ושכרת דבר אשר שלא מיין: (יא) יריב עשו • אשר ידן דין
 עשו: (יב) מוגיד • מניעך ומטלטליך כמו והנה • ההשן כמו קרוש' ליר בלע'ז (קרו' לער •
 בל"ח ערשיטין • בועגין): שמו ונעבורה • על גביך: (יד) התנערי • אישקו' רא' בלע'ז (והוא
 עקורע'ר

באור

נרות כפולות שמים שמים, (רש"י): (ט) כתוא מכמר, כתוא זה שנספל למכמר, וטעם
 הוא כמו ותאו חמר הכמר נעורה בהפך האותיות כמו ככש ככש: (יב) מוגיד, מן לשון כ

קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם הַתְּפִתְחוּ
 מוֹסְרֵי צוּאֲרֵךְ שְׁבִיָּה בֵּת צִיּוֹן :
 (טו) כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה חֲנַם
 נִמְבָּרְתֶם וְלֹא בִכְסֵף תִּנְאָלוּ :
 (טז) כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה
 מִצְרַיִם יִרְד־עַמִּי בְרֵאשִׁיטָה
 לְגוֹר שֵׁם וְאֲשׁוֹר בְּאִפְסֵ עֵשְׂקוֹ :
 (יז) וְעַתָּה מַה־לִּי פֹה נְאֻם יְהוָה
 כִּי־לָקַח עַמִּי חֲנַם מִשְׁלוֹ
 יִהְיִילוּ נְאֻם יְהוָה וְתָמִיד כָּל־
 הַיּוֹם שְׁמִי מִנְאֻץ : (יח) לָכֵן יָדַע
 עַמִּי שְׁמִי לָכֵן בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־
 אֲנִי־הוּא הַמְדַבֵּר הַנְּגִי :
 (יט) מִה־נָּאוּ עַל־הַהָרִים רִגְלֵי
 מִבְּשָׂר מִשְׁמִיעַ שְׁלוֹם מִבְּשָׂר
 מִזֹּב מִשְׁמִיעַ יִשׁוּעָה אָמַר לְצִיּוֹן

מלך רשיי

קאם, בעשטייג דען טהראן, ירושלים!
 ענטשלאגע דיק דיינען האלוען פעסעלן,
 געפאנגע טאכטער ציון! (טו) דען זא
 שפריכט דער עויגע: אומזאנוט זייד
 איהר פערקויפט, אהנע געלד וועררעט
 איהר ערלאזט. (טז) יא דים איזט גאטט
 דען העררן אוישפרוך. צוערזט מצרים
 (מיין פאלק קאם נור הין אום דא צו
 ווילען) דאן פעראיכטע אשור ארהנע
 אורזאך גרוואזמקייט; (יז) וואו ווידער
 פאָהרט מיר? שפריכט דער עויגע!
 אומזאנוט איזט מיין פאלק ווענגעפיהרט.
 דיא טיראנגען פראהלאקקען, זאגט דער
 עויגע! אונד מיין נאמע ווירד אונאויפֿֿ
 האַרליך ערצירנט. (יח) פירווארהר!
 מיין פאלק זאלל מיינען נאמען ער
 קעננען, פירווארהר דויען טאגען ער
 קעננען; דאס איך עו בין דער רופט:
 היר בין איך. (יט) ליבליך שאַלט אויף
 בערגען, טריטט גליקליכער באַטען זיא
 רופען, פֿירדע! פֿערקינדען וואַנגע!
 פֿערברייטען הייל! זיא רופען: ציון,
 ער

עקור"ער" בל"א ריין מאכען) כמעט את הטלית: קומי. מן הארץ מגורת לארץ תשב:
 שבי. על הכסף: התפתחי. הוי נרתת: מוסרי. קריג"לש בלע"ז (ברש"י כ"י קווינג"אלאש.
 והוא לטין איטאליא. בל"א באנדען. וכן פי' רש"י בירמיה כ"ז ב'): שניה. כמו שבויה:
 (טו) חנם נמכרתם. על עסקי חנם הוא יצר הרע שאינו לכס לשכר: ולא בכסף תנאלו.
 אלא בתשובה: (טז) מצרים ירד עמי וגו' הם המצרים היו להם קנת טוב עליהם שנגשו
 להם אכסניא וכלכלים אבל אשור באפס ובחנם עשקו: (יז) מה לי פה. למה אני אהא
 ומהא בני כאן: יהילילו. מתפארים לאמר ידינו רמה: מנאן. מתנאן והרי זה דוגמת
 ושמע את הקול מדבר אליו: (יח) ידע עמי. כשאגאלס יכירו מי שמי אדון שליט ומושל
 כמשמעו

באור

ה' הונה והוא מגורת יגון: (טו) מצרים ירד עמי, שעור הכתוב מצרים ואשור באפס עשקו,
 ואמר ירד עמי הוא כמו מאמר מוסר כלומר מצרים אשר שם ירד עמי בראשונה: (יח) הנגי,
 כלומר אני הוא אשר דברתי לכם הנגי לעורכם, ומלת הנגי פעול הדבור: (יט) מה נאו
 על ההרים, מאורר הכביא שיר קדש על הגאולה אשר זכר למעלה והשיר הזה מסיים בעלת
 טשאי כלי ה', והוא כלו מחמדים מיוסד על ב' ב' תיבות ומעט על ג' וב' תיבות בדלתות.
 ואף שהפטרות הזה מסיימת בפסוק הזה, הגנו כל השיר עד תשלומו לבלתי שפת יופי השיר
 הזה

תרגום אשכנזי

הפטרת שפטים

ער העררשט, דיין גאטט! (כ) האָרד — שטייט דער וואָסער! וויא שאַלט איהר טאָן, וויא וויכט אללעו פֿער־ איינט! יא ויא זעהען, זיא זעהען: דער עוויגע קעררט נאָך ציין ווידער • (כא) טאָנט עז לויט! פֿראַהלאַקט אללעוואָמט! ירושלים'ז טרימטער! ער טראָזטעט! דער עוויגע, זיין פֿאַלק, ירושלים האָט ער ערלאָזט • (כב) זיכט באַר איזט דעז עוויגען הייליגער אַרם, יא זיכט באַר אללעו פֿאַלקערן • דער ערדען ענדען שויאן, אונזערז גאָטטעז הייל • (כג) הינוועג! הינוועג! וויכט פֿאַן דאָנען! ענטווייהטע! ריהרט ניכטז אָן, וויכט אויז איהרער טיטטע, דאָס ריין זיא בלייבען, זיא, דעז עוויגען הייליגע געראַטרזע טראָגער • — (כד) זאָ וואַנדעלט איהר — ניכט מיט איילע — זאָ ציהט איהר איין — ניכט אַלז פֿליכט • לינגע — פֿאַר אייך געהט דער עוויגע איינהער, ישראל'ז גאָטט בעשליסט דען צוג •

מֶלֶךְ אֱלֹהֶיךָ: (כ) קוֹל צִפְּרִיךָ
נִשְׁאָו קוֹל יְחִדּוֹ יִרְנְנוּ בִּי עֵין
בְּעֵין יִרְאוּ בְּשׁוֹב יְהוָה צִיּוֹן:
(כא) פִּצְחוּ רִנְנוּ יְחִדּוֹ חֲרֻבוֹת
יְרוּשָׁלַם בִּי־נַחֵם יְהוָה עִמּוֹ גַּא
יְרוּשָׁלַם: (כב) חֲשֵׁף יְהוָה אֶת־
זְרֹעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָל־הַגּוֹיִם
וּרְאוּ כָל־אֲפְסֵי־אָרֶץ אֶת־
יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ: (כג) סוֹרוּ סוֹרוּ
צִאוּ מִשָּׁם טָמֵא אֵל תִּנְעֹז צִאוּ
מִתּוֹכָהּ הִפְרוּ נִשְׁאֵי כְלֵי יְהוָה:
(כד) כִּי לֹא בְחַפְזוֹן תִּצְאוּ
וּבְמִנוּסָה לֹא תֵלְכוּן בִּיהוֹלֵךְ
לִפְנֵיכֶם יְהוָה וּמֵאִסְפְּכֶם אֶת־
יִשְׂרָאֵל:

הפטרת כי תצא

הפטרת כי תצא

(א) פֿראַהלאַקע, אונפֿרוכטבאָרע!
דיא דוא ניא געבאָהרען! כריך
אין זיבעללידער אויז אונד וויכצע,
דיא

(ישעיה נ"ד א' — י"ד)

(א) רְנִי עֲקֵרָה לֹא יִלְדָה
פִּצְחֵי רִנְּה וְצַחֲלֵי
לֹא

רש"י

למשמעו: לכן ציוס • גאולתם יביט כי אני הוא המדבר והנני קיימותי: (כ) צופיך • צופים
שנעמידין על החומות והטגדלים לבשר ולראות מי בא לעיר: (כב) חשף • גלה: (כג) צאו
מתוכה • יתוך הגלות כי כל נחמות האלו האחרונות אינן אלא על גלות האחרון: טמא אל
תנעו • סקן יהיו לכם מליגע צם: הצרו • הטהרו: נשא' כלי ה' • הכהנים והלוים שהייתם
גושאים כליו נמדבר: (כד) כי הולך לפניכם • שני דברים שנסוף המקרא הוא מיישנן שני
דברים

באור

הזה אם נפסיק צין הפרקים כי מה רב טובו ומה רב יפיו: (כד) כי לא בחפזון, אחר סוס
האיר קחר לדבריו הראשיים נענין הגאולה שתי' לא בחפזון ובמהירות מפני יראת הרוח'ס'
בי אם ביד רעה כי ה' אלהים הולך לפניכם:

הפטרת כי תצא

חרגום אשכנזי יט

לֹא חָלָה בְּיָרְבֵיִם בְּנֵי־שׁוּמְמָה
 מִבְּנֵי בְּעוֹלָה אָמַר יְהוָה :
 (ב) הֲרַחֲבֵי וּמְקוֹם אֲהַלְךָ
 וַיְרִיעוֹת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יִשׁוּ אֶל־
 הַחֲשָׁבִי הַיְאֹרִיכִי מִרְתְּרֶיךָ
 וַיִּתְדַהֲקֶיךָ חֻקִּי : (ג) בְּיַיְמֵינוּ
 וְשִׁמְאוֹל תִּפְרָצִי וּוְרַעַךְ גּוֹיִם
 יִירָשׁ וְעָרִים גְּשֻׁמוֹת יוֹשִׁיבוּ :
 (ד) אֲלֹהֵי כִּי־לֹא תִכְוָשׁ וְאֶל־
 תִּבְלָמִי כִּי־לֹא תִחְפְּרִי כִּי
 בִשְׁתַּעַלּוּמֶיךָ תִּשְׁכַּחִי וְחִרְפַּת
 אֱלֹמְנוֹתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִיעוֹד :
 (ה) כִּי בְעַלְיֶיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה
 צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֵאֲלֶיךָ קְדוֹשׁ
 יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ יִקְרָא :
 (ו) כִּי־כֹאשָׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת

רוח

רש"י

דיא דוא מוטטערוועהען ניא געפיהלט!
 דיא קינדער דער פערלאסנען איבער=
 טרעפען איינז דער פערמעהלטען
 קינדער, שפריכט דער עוויגע. (ב) ער=
 וויטרע דיינען צעלטען דוים, שפאננע
 ויז אויז, דיינער וואהנונג טעפפיקע,
 אונטערלאסע ניכט, פערלאנגרע דיא
 זיילע, בעפעוטיגע דיא פפלעקע :
 (ג) דען דוא בערייטעט דיק אויז צור
 רעכטען אונד צור לינקען; דיינע נאך=
 קאממען ערבען נאטציאן, בעפאלקערן
 אדע שטאדטע. (ד) ויז ניכט באנגע;
 דוא ווירוז ניכט צו שאנדען. ויז ניכט
 בעשאמט; דוא זאללזט ניממער ער=
 ראטהען. דען יונגפרייליכען שטאנדען
 שאם ויז פערגעסען, דען וויטוען
 שטאנדען שמאך ווערדע ניא געדאכט.
 (ה) ער, דיין שאפפער, אויז דיין גע=
 מאהל, עוויגער צבאורת ויין נאמע.
 ישראל'ז היירליגטער דיין ראכער,
 אללער לאנדער גאטט גענאננט.
 (ו) ויז פערלאסנער, טיף געקראנקטער
 פרויא,
 רופט

דברים שבראשו כי לא בחסון תצאו מה טעם כי הולך לפניכם ה' לנחותכם הדרך ומי שלחו
 מקדים לפניו לנחותו הדרך חן יביאתו בחסון. ובמנוסה לא תלסון לפי שמאסיפסם אלהי
 ישראל הולך מאחריכם לשעור אתכם מכל רודף כמו וכסע דגל מחנה דן מאסף לכל המחנות
 ההולך אחרי המחנה קרוי מאסף לפי שהוא ממתין את הנחשלים ואת הנכשלים וכן הוא אומר
 ביהושע והמאסף הולך אחרי הארון :
 (א) רני עקרה. ירושלם אשר היתה כלא ילדה : לא חלה. לשון לידה הוא שהולדה
 על ידי חיל וקבלים יולדת : מבני בעולה. בת אדום : (ב) ישו. למרחוק :
 מיתריך. הם חבלים דקים התלויים בשולי אהלים וקאורים צתדות שקורין קני"ל לש בלע"ז
 ותוקעין בארן : (ג) תפרושי. תגברו : (ד) עלומיך. נעורך :
 כי

באור

(א) מבני בעולה, כלומר כאשר שושבת עם בעלה ונטיה, והפוכה האלמנה והשכולה
 שהיא שוממה, והטעם על ירושלים שהיא כאלמנה (מרד"ק) :
 (ב) הרחיבי וגו', ד"מ שרחיב משכנה כדי שתכיל רוב הבנים שתלד : (ד) כי בישות
 עלומיך, טרם שנבחר לעם סגולה, וימי מערתם במצרים : וחרפת אלטנוחך, אחרי
 שצטאו וגלו : (ו) כי חמאם, כשתמאם, פעמים שכועס עליה מעט (רש"י) ומהו שאומר
 הפעל

רוח קראך יהוה ואשת נעורים
 כי תמאס אמר יאלהיך :
 (ו) ברגע קטן עובתיך וברחמי
 גדולים אקבצך : (ח) בשצף
 קצף הסתרתני פני רגע ממוך
 ובחסד עולם רחמתיך אמר
 גאלך יהוה : (ט) כי מי נח זאת
 לי אשר נשבעתי מעבר מינח
 עוד על הארץ בן נשבעתי
 מקצף עליך ומגערך : (י) כי
 ההרים ימושו ודהבעות
 תמוטינה וחסדי מאתך לא
 ימושו וברית שלומי לא תמוט
 אמר מרחמך יהוה :

רוח דער עויגע דיר צו ; וויא צו
 יוגנדליכו עהינגאס , פֿעראכטט איינזט
 שפריכט דיין גאטט צו דיר . (ו) איינען
 קליינען אויגנווינק פֿערלים איך דיר ;
 ערבארמונגנזפֿאלל נעהמע איך דיר
 ווידער אויף : (ח) אין קורצעם גרים
 פֿעהריללט איינע ווילע איך מיין אנטליץ
 דיר , אבער איינער עוויגקייט דויער
 וועהרט מינע גנאָרע . שפריכט דיין
 רעטטער , דער עויגע . (ט) וויא צו
 נח'ו צייטען , זאָ וויא דיינע רעטטונג .
 שוואר דאָמאלו איך ; ניא זאלל פֿלוט
 ווידער דיאָ ערדע איבערשטראָמען ;
 זאָ שוואָרע איך איצט , ניא ווידער דיר
 צו צירנען , דיר צו שעלטען . (י) גע-
 בירגע מאַגען ווייכען , היגעל זיך אויף-
 לאָזען : מינע הולד ווייכט פֿאָן דיר ניא ,
 מיין פֿרידענובונד ווירד ניא אויף-
 געלאָזט . זאָ שפריכט דער אַלל-
 ערבארטער , דער עויגע .

וואָהלאויף

קומי

רשי

(ו) כי תמאס . כשתמאס פעמיס שכועס עליה מעע : (ח) בשצף קצף . מכחם פתר חף
 חף ודוכס אמר כמעט קנף כמו ברגע קטן עובתך וכן תירגס יונתן : ובחסד עולם . שיתקיים
 עד עולם : (ט) כי מי נח זאת לי . שכועה בידי והוכך ומפרש דברו כאשר נשבעתי מעבור מי
 נח וגו' : (י) כי ההרים ימושו . חף אס תכלה זכות אבות ואמהות חסדי מאתך לא ימושו :

באור

הנעל לאשה הזאת , ברגע קטן וגו' : (ו) ברגע קטן , יפה אמר הראב"ע ז"ל יש מרגע
 שפירושו מלאן רוגע היס וגליו והעד וברחמים ע"כ , ולפי יתורגס הכתוב בל"א (אין קורנס
 אנוויללען פֿעהרשטיס איך דיר , אונד ניש גראסר ליבי נעהמי איך דיר ווידר אויף) כי יש
 רחמים שהיא לשון אהבה כידוע : (ח) בשצף קצף , מכחם פתר חף , ודוכס אמר כמעט
 קנף כמו ברגע קטן , וכן תרגום יונתן בשעה זעירא סלקי' אפי שכנתי זמן זעירא מיכד (רש"י) ,
 וכן פי' הריק"ס והראב"ע . אולם בשעה זעירא הוא תרגום ברגע קטן ולא תרגום בשצף קצף ,
 גם איך יתכן כפילת מלת זעירא בתרגום הכל , ובאמת טוסח התרגום שלפנינו מאזכר הו ,
 כי לא מכינו ט תרגום הכתוב ברגע קטן וגו' מכל וכל , נראה כאלו כתעבט תרגום אלו ב'
 הכתובים לחדא , תחלתו מפסוק הראשון וסופו מפסוק הב' . אמנם היותר נראה בפי' הכתוב
 הוא שטעם שצף בגדי"ק הוא כטעם שטף בטי"ת , להיותם אותיות מתחלפות , כידוע לנעלי
 המבטח , ואמר שהקנף לא בא כי אס פזעיפה מהיריות , וכאשר בא כן ילך , אבל החסד שא
 בוידת הרחמים והאהבה התקוע בלבו הוא יתקיים לעולם , ויהי' תרגום בשצף קנף בל"א
 (היס אויבכרדך דעם גארנס) : (ט) כי מי נח , יש משתקת בספרים במלה הזאת , ברוב
 הספרים

(ישעיה ס' א' — כ"ב)

(א) קוֹמוּ אֲזוּרֵי כִי־בָא
אֲזוּרָה וּבְכוֹד

יְהוָה עֲלֵיךְ זָרַח: (ב) כִּי־הִנֵּה
הַחֲשֵׁךְ יִכְסֶה־אֶרֶץ וְעַרְפֵּל

לְאֻמִּים וְעֲלֵיךְ יִזְרַח יְהוָה
וּבְכוֹדוֹ עֲלֵיךְ יִרְאֶה: (ג) וְהִלְכוּ

גוֹיִם לְאֲזוּרָה וּמַלְכִים לְנִגְיָה
זָרָה: (ד) שְׂאֵי סָבִיב עֵינֶיךָ

וּרְאֵי כָּל־שֶׁנֶּקְבְּצוּ בְּאוֹרְךָ בְּנֵיךָ
מִדְּרוֹק יָבֹאוּ וּבְנֵיךָ עַל־צַד

תִּאֲמַנְה: (ה) אִזְ תִּרְאֵי וְנִהְרַת
וּפְחַד וּרְחֹב לְבָבְךָ כִּי־יִהְיֶה־פֶּךָ

עֲלֵיךְ הַמּוֹן יָם חֵיל גּוֹיִם יָבֹאוּ
לָךְ: (ו) שִׁפְעַת גַּמְלִים תִּכְסֶּךָ

בְּכַרֵּי מִדֵּינָה וְעֵיפָה כָּל־שֶׁבֶא
יָבֹאוּ וְהִבּוּ וְלִכְוֹנָה יִשְׂאוּ וְתִהְיֶה־לָּהֶם

יְהוָה

רש"י

(א) וּזְאֵה־לְאוּיָהּ! עֲרֵה־יִטְרַע דִּין! דִּינָה

טַאג בְּרִיכְתּוֹ הַעֲרַפְאָר ,
גַּאטְטען מַאִיעֻזמַאט גַּעהט אויף איבער

דִּיר! (ב) זִיהֶע! נַאךְ דַּעַקט פֿינזטערניס
דִּיא גַאנצע עֲרַדע , טִיפֶען דִּונקעל דִּיז

פֿאַלקער אַללע , נור איבער דִּיר
שטראַלט דער עוויגע , אויט זיכטבאַר

זיינע העררליכקייט . (ג) צו דִּינעם
ליכטע וואַללען נאַטציאָנען הִין , פֿירזטען

צו דִּינער שטראַהלען גלאַנץ . (ד) ער־
העב דִּיא אויגען אומהער אונד שוואַ !

ווייז פֿערוואַממעלט אַללען צו דִּיר
וואַנדעלט ; פֿאַן ווייטער פֿערנע קאַממען

דִּיא זאַהנע , דִּיא טאַכטער אויף אַרמען
הערגעפֿיהרט . (ה) דוא ערבעכוט —

פֿאַן פֿריידען איבערשטראַמט , ער־
ציטטערזט — שטאַרקער שלאַגט דִּיין

הערץ . דען וועלטמעערן גיטער ווענדען
דִּיר זיך צו , דער פֿאַלקער שאַטצע

ווערדען דִּיר געבראַכט . (ו) איין
קאַמעלענהעער בערעקט דִּיר דִּיז

עכנע , מדין'ן אונד עיפֿה'ן שנעללע
לייפֿער , אַללע פֿאַן שבא קאַממענד ,

אונד גאַלד אונד וויירויד טראַגענד ,
פֿערקינדִיגען

(ד) על - עד תאמנה . על גיססי כסלים של מלכים תהיכה אמונות : (ה) אז תראי
ונהרת . בכין תחזן ותנהרין : ופחד ורחב לבבך . ויתמה וירחב לבך : כיהפך
עליך המון ים . ארזי יתחלף לך עותר מערבא : חיל גוים . נכסי עמוניא : (ו) שפעת .

רוח בכרי מדין הוגני מדין הם גמלים נחורים וכן נכרה קלה : ועיפה . גם הם מבני מדין עיפה
ועפר

באור

הספרים הם שתי מלות , ויש ספרים שהיא מלה אחת כמו כימי נדת דותה , וכן תרגם יונתן
כיומי נח , מ"מ הענין אחד (מרד"ק) :

(א) אורי , לשון צוי כמו בואי : כי בא אורד , הגיע זמן ישועתך שיהיה לך אורה גדולה ,
(רד"ק) : (ב) יכסה , מושך אחד עמו ושערו , וערפל יכסה לאומים :

(ד) על צד , כתרגומו בל"א ושעור תאמנה כמו ויהי אומן את הדסה : (ה) אז תראי ,
לדעת התרגום הארמי ורד"ק יהיה פרושו לשון ראה , אבל הראב"ע פרשהו לשון מורא וכת'
והעם כאשר יבואו המלכים אליך ויבואו בכיך אז תראי כאלה שירא בבוא לו תשועה פתאום
כאשר יקרה להמונא אבידה רב הערך וכו' וכן תרגומו בל"א : ונהרת , הרד"ק פרשהו
מלשון

פֶּעֶר קִינְדִיגֶען דעז עוויגען רוהם • (ז) דער קאדערענען העערדע זאממעל טע זיך צו דיר, נביות ווידער זינד דיינעם דינוטע בעשטימט • דאן בעשטייגען זיא, וואהלגעפאלליג מיר, דען אלטאר, זא שטיקט איך מיינער העררליכקייט דעז • (ח) ווער זינד יענע דיא וויא וואלקען שנעלל, וויא טויבען צו איהרעם געזטע פליגען? (ט) יא! מיר האררען דיא פֶּעֶרנען קיזטען, חרשים שיע געהען פֶּאַראַן, כרינגען דיינע זאָהנע פֶּאַן ענטפֶּערנטעם לאַנדע, אונד מיט איהנען גאַלד אונד זילבער, אַללעז דעז עוויגען דיינעם גאַטטע, אַללעז ישראל'ז הייליגען, דער ריך פֶּעֶרהערר ליכט • (י) דאן בוואען פֶּרעמדלינגע דינע מויארן • איהרע פֶּירוטען ווארטען דיר אויף • (יא) שלוג ריך צוואַר זיך מיינעם צאָרנע, אָבער גנאָדענפֶּאַלל ערבאַרם זיך ריך דיין • (יב) וויא אַפֶּען שטעהען דיינע טהאַרע, טאַג אונד נאַכט אונפֶּערשלאסען, אויף צו נעהמען דער פֶּאַלקערן שאַרען, אונד איהרע העררשער אים טריאוספֶּף • (יג) פֶּירוואַהר! פֶּאַלק אונד ריך

דאז

יְהוָה יִבְשְׂרוּ: (ז) כָּל־צֶאֱן קָדְרִי יִקְבְּצוּ לְךָ אֵילֵי נְבוֹתָיִם יִשְׂרָתוּנְךָ יַעֲלוּ עַל־רִצּוֹן מוֹבְחֵי וּבֵית תְּפֹאֲרֹתַי אֶפְאַר: (ח) מִי־אֱלֹהִים כָּעֵב תַּעֲוִפִּינָה וּכְיוֹנִים אֲרַבְתִּיהֶם: (ט) כִּי־לִי וְאִיִּם יִקְוּ וְאֲנִיֹּת חֲרָשִׁישׁ בְּרֵאשִׁינָה לְהִבְיֵא כְנִיךְ מִרְחֹק בַּסֶּפֶס וְזַהֲבִים אַתֶּם לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי וְלִקְרוֹשׁ יִשְׂרָאֵל בִּי פֶּאַרְךָ: (י) וּבְנֹו כְנִי־נְכַר חוֹמֵתֵיךָ וּמְלִכֵיהֶם יִשְׂרָתוּנְךָ בִּי בַקֶּפֶסֶת הַכִּיִּתִיךָ וּכְרִצּוֹנֵי הַחֲמֹתִיךָ: (יא) וּפְתַחוּ שַׁעֲרֵיךָ תָמִיד יוֹמָם וּלְיַלָּה לֹא יִסְגְּרוּ לְהִבְיֵא אֱלֹהֵי חֵיל גּוֹיִם וּמְלִכֵיהֶם נְהוּגִים: (יב) כִּי־הִגְוִי וְהַמְּלִכָה אֲשֶׁר

לא

רש"י

ועפר: (ז) ואילי נביות: בכרי נביות: (ט) ראשונה: כמו כנראשונה בימי שלמה כעין שנאמר כי אני תרשים לעלך בים אחת לשלש שנים תבא אני תרשים וגו': תרשים: שם הים: לשם ה' אלהיך: שנקרא עליך כי ישמעו שמעו ואם נבחרתו ויבאו: כי פארך: נתן לך פאר: (י) וכרצוני: וכהרצונו לך אימולא סיו' מנט בלע"ז (א) מל"ג אפעו מל"ג: כל"א טו מיינער בעוויליגונג: עיין ראשית ל"ג י'): (יא) ופתחו: שערך תמיד: לשון פיתוח מתשקולת לשון כנוד על שם שפתיחתן פתיחת עולם פתיחת תמיד כמו שגב מלשון שגירה כך פתחו מלשון פתחו טי"שאו ביר"טש בלע"ז (טעם אופער"טש כל"א דיינע אפגע טהיר: וכרש"י) אשכנז

באור

מלשון אורה כש ואל תופע עליו כהרה, וראב"ע אמר שפרשו תרובי פה ופה, אבל החכם הוותרגס אשכנזי פרשהו כעומק כונת המלה בהנחתו הראשונה שהיא לשון כהר ועל כן תרגמוהו (פאן פריידן איברטערעהמט): ופתח ורחב לבבך, והנה יהיה פחד מעורב עם שמחה וזאת רחב לך הסך הנרה, (ראב"ע): (י) שפעת, לשון רבוי כתרגומו שירת: יעלו על רצון, מקרא מקורם הוא ואערו יעלו רצון על מובחי, ומלת רצון היא כמו תואר הפעל, אשכנז

לא יעבדוהו יאבדו והגוים חלב
 יחרבו: (יג) כבוד הלכנון אליך
 יבוא ברוש תדהר ותאשור
 יחדו לפאר מקום מקדשי
 ומקום רגלי אכבד: (יד) והלכו
 אליך שחוח בני מעבדיך
 והשתחוו על כפות רגליך כל
 מנאציק וקראו לך עיר יהוה
 ציון קדוש ישראל: (טו) תחת
 היותך עוברה ושנואה ואין
 עובר ושמתוך לגאון עולם
 משוש דור ודור: (טז) וינקת
 חלבו גוים ושר מלכים תינקי
 וידעת כי אני יהוה מושיעך
 וגאלך אביר יעקב: (יז) תחת
 הנחשת אביא ויהי ותחת
 הברזל אביא כסף ותחת
 העצים נחשת ותחת האבנים

ברזל

רש"י

דאז דיר ניכט דינט, מוס אונטער
 געהן, איהרע פאלקערשאפט פערטילגט
 ווערדען. (יג) וואס לבנון ערהאבען
 האט ווירד דיר איינגעבראכט, ערליע
 טאנען, אונד פֿיכט אונד ציפרעסען
 בוים, זיא שמיקען מיינען הייליגטהומן
 שטארטע, פֿערהעררליכען מיינען
 טהראנן זיסן. (יד) נידערגעביקט
 טרעטען דייער אונטערדריקקער זאגען
 צו דיר הין, ווער פֿארמאלו דין גע-
 שמאדט, ווירפט נדער זיך צו דייען
 פֿוסען טרייטט, זיא נענען דין נון גאטט-
 שטארט ציון דעו הייליגען ישראל'ן.
 (טו) שטאטט דוא זאנט פֿערלאסען,
 געהאסט אונד אונבעווכט ווארט,
 מאכע איך דין נון צום שטאלץ דער
 וועלט, צום וואננעזיסן קאממענדער
 געשלעכטער. (טז) דער פֿאלקער מילך
 זאלל דין פֿערנער טרענקען, פֿירטען
 איבערפֿלום ערנאהרען; זאללזט אוננע
 ווערדען דאס איך דער עוויגע דיין
 רעטטער, איך דער מאכטיגע יעקב'ן,
 דיין ערלאזער בין. (יז) שטאטט דעו
 ערצעו פֿיהרע איך גאלד דיר צו,
 שטאטט דעו אייזען, זילבער, ערץ
 אן האלצען שטאטט, אונד אייזען
 שטאטט

שרוכט אביר"ט טש בלע"ז כמו זערא"נג אופע"רטס בל"א ווערדן געפענט זיין: (יג) ברוש
 תדהר ותאשור מיני עבי יער לבנון: (יד) ציון קדוש ישראל ציון דאיתרעי ביה קדישא
 דישראל ציון של קדוש ישראל: (טז) ושר מלכים לשון שדים ותינקי יורה עליו: (יז) תחת
 הנחשת שנטלו ממך: ושמתי פקודתך שלום ואימי פרכסיך שלם ואלטונייך נוכח: פקודתך
 פקודים שלך ורבותיט אמרו הפקודות שבו עליך בגלותך והטגשים שלסקוד יהיו לשלום
 ולנדיקה

באור

אנחסר הלמ"ד: (יא) נהוגים, יהיו נהוגים אליך, והארמי תרגמו ומלכיהן זקיקין לשון
 אסורים: (יג) הלבנון, העצים הטובים שבו, ואח"כ מפרש מה הם כמו ברוש תדהר וכו'
 (מרד"ק): ומקום רגלי, כמו שאמר במקום אחר ולא זכר הדום רגליו והוא דרך משל להמקום
 אשר בו ה' יראה: (יד) ציון, של קדוש ישראל או שאלת עיר למעלה אושכת אחרת עמה
 ותשלוטו ציון עיר קדוש ישראל: (טז) ושור, לשון שדים והוא דרך משל על רוב ויתר טובים,
 * (5) 1 6 (מרד"ק)

שטאטט דער שטיינע . פֿרירע זאלל דיין
 אויפֿזעהער , גערעכטיגקייט דיין לאַנד-
 פֿפלעגער זיין . (יח) פֿאַן קיינעם פֿרעפֿעל
 האַרעט מאַן אין דיינעם לאַנדע , פֿאַן
 צערשטאָהרונג פֿאַן פֿערדערבען ניכטו
 אין דיינען גראַנצען , פֿאַן הייל זאללען
 דיאָ מוואַרן , פֿאַן לאַכגעזאָנגע דיאָ
 טהאַרע ערטאָנען . (י) ניכט דיאָ זאָנגע
 ערליכטעט דיר דיאָ טאָנע מערהר ,
 ניכט מערהר גיכט דיר העללע דעו
 מאַנדעו שיממער , דער עוויגע , אַזוט
 דיר עוויגעו ליכט , דיין גאָטט דיר הערר-
 ליכער גלאַנץ . (כ) גיממער געהט דיר
 אַזונטער דינע זאָנגע , דיין מאַנד
 וועכועלט ניכט דיאָ געשטאַלט , דען ער ,
 דער עוויגע , אַזוט דיר איממערדוואַרנ-
 דעו ליכט . — זאָ ענדיגען זיך דינע
 טרוואַרטאָגע . (כא) דיין פֿאַלק —
 זאללע טוגענדהאַפֿט , בעוואָהנען דיאָ
 ערדע איממערזוואַרנד , זינד מיינער
 פֿפֿלאַנצונג שפּראַסלינגע , געשאַפֿע
 מיינער רואַנד . מיר צום פֿריון .
 (כב) דער קליינטע ווירד

ברזל ושמתי פקודתך שלום
 וגשׁיך צדקה: (יח) לא־ישמע
 עוד חמם בארצך שׁר ושׁר
 בנבולׁיך וקראת ישועה
 חומתׁיך ושׁעריך תהלה:
 (יט) לא־יהיהלך עוד השמש
 לאור יומם ולננה הירח לא־
 יאיר לך והיהלך יהוה לאור
 עולם ואלהיך לתפארתך:
 (כ) לא־יבא עוד שמשך וירחך
 לא־יאסף כי יהוה יהיהלך
 לאור עולם ושלמו ימי אבך:
 (כא) ועמך כלם צדיקים לעולם
 יירשו ארץ נצר מטעו מעשי
 ידי להתפאר: (כב) הקטן

מטעי קרי רשׁי יהיה

ולדקה: (יט) לא יהיה לך עוד . לא תזכרכו לאור השמש: (כ) לא יאסף . לשן אסט
 גהס הכניסו חורס: (כא) להתפאר . שאהיה מתפאר בס טרוונ'טיד בלעז (והוא טר'י
 וזאנ'טער . בל'ט טו ריהען . וכן פי' רשׁי בישיעה מ'ה כ'ה): (כב) בעתה אחישנה . וכן
 אחישנה לא זכו בעתה:

באור

(מד"ק): (יז) ושמתי פקודתך , לדעת המפרשים נחמר פה מלת אכזי ושערו ושעתי אכזי
 פקודתך לך לשלום וכו' אבל אין כוונת לזה כלל כי הכניח מדבר פה בדרך משל שיהיה השלום
 בענין פקיד על ישראל והנדקה טוגס , כלומר כל כך יהיה הכל באהבה ובאמונה באין פון
 ובאין טוטה , והוא כמות מילוד לכונת זככי המליכה , וכן תרגומו כל"ה: (יח) וקראת ישועה
 כתרגומו ויערשן מורקן על אורך ועל תרעך יהן משבתן: (יט) לא יהיה , כלומר כל כך
 יהיה אורך גדול שהוא חור ה' , עד שלא תצטרך כלל לאור השמש כי לא יחשב לכלום:
 ולנוגה הירח , אחיכ בזה עיה שאמר ולנוגה בלמ"ד . שמלת יאיר מוסב על השמש , כי
 כאשר נודע הירח מקבל אורו ע"י קרני השמש ותשלום העקרא כן הוא השמש לא יאיר לטובה
 הירח לך . ועם לנוגה כמו בעבור גנה , והמתרגם אשכנזי תרגמו כפאטו וכפי כמות אל
 הטובה: (כב) בעתה אחישנה , כשיבוא עתה אמהר לעשות כאשר דברתי:

(א) שוש אשיש , הכניח מדבר במקום ישראל באובס מהגלות: יבהן פאר , יגדל פאזו
 בעלנושים באים כי הכהן שהוא עובד האל הוא ראש העם וכו' וכן וכו'
 717

הפטרת כי תבא

יהיה לאלה והצעיר לגוי עצום
אני יהוה בעתה אחישנה :

הפטרת נצבים

(ישעיה ס"א י' — ס"ג י')

(א) שוש אשיש ביהוה תגל
נפשי באלהי כי
הלבישני בגדי ישע מעיל
צדקה יעטני כחתן יבתן פאר
וכבלה תעדה בליה : (ב) כי
בארץ תוציא צמחה וכננה
ורועיה תצמיח כן אדני יהוה
יצמיח צדקה ותהלה נגד כל
הגוים : (ג) למען ציון לא
אחשה ולמען ירושלים לא
אשקוט עד יצא כננה צדקה
וישועתה כל פיד יבער :
(ד) וראו גוים צדקה וכל
מלכים כבודך וקרא לך שם
חדש אשר פי יהוה יקבנו :

והיית

רש"י

תרגום אשכנזי כב

ווירד צו טווענד , דער אונגעאכטעמע
צו מאכטיגעס פאלקע ווערדען , איד ,
דער עוויגע ! פאללבריינגע אייל יג צור
בעשטימטען צייט .

הפטרת נצבים

(א) אינני פרייא איד מיד דען עוויגען ,
דיא זעלע פראהלאקט מיינען
גאטטען , ער קל יידעט מיד אין הייל ,
אומהיללט מיט דער טוגענד מאנטעל
מיד . בעקראנצט מיד , וויא ברויטונאם
זיך קראנצט , וויא ברויט אין געשמידע
שאן געשטיקט . (ב) פירוואהר ! וויא דיא
ערדע געוואכע טרייבט , וויא דען
גארטען פאלאנצען קיימען , זא שפריסט
דורך גאטט דען העררן , טוגענד אונד
רוהם פאר אללען פאלקערן דיר עמפאר .
(ג) ציון ! דיר שוויגע איד ניכט ,
ירושלים איד בערוהיגע מיד דיין ניכט ,
ביו וויא מארגענשיממער אויפגעהט דיין
גליק , דיין הייל וויא פלאממענדע פאלקעל
ענטברענגט ; (ד) ביז דייןע גליקועליגקייט
דיא פאלקער אללע ; דיא פירוטען אללע ,
דיא העררליכקייט זעהען ; ביז זיא מיט
יענעם ניאען נאמען דין גענען , דען
גאטטען אוישפרוך דיר בעשטימט ;
ביז

(א) כחתן

אשר ילבש לבושי פאר ככהן גדול : וככלה תעדה כליה . תכשיטה : (ב) כי
כארץ תיכיא כמחה וגומר : (ג) למען ציון . אחשה ולא אחשה על מה שעשו
לה : לא אשקט . לא יהא שלום לפני עד יבא כבינה נדקה : (ד) יקבנו . יפרטנו : (י) נעולה .
מיושבת

באור

דוד כהנים היו (מרד"ק) : (ג) למען ציון , הנביא מדבר דברי ה' . וציון וירושלים היא ככל
ענין במלת שונות , וכן לא אחשה ולא אשקוט (מרד"ק) : (ד) יקבנו , יפרטנו : (ח) הפקדתי
שומרים , הם אנבלי ציון וירושלים : המזכירים , יס אימרים שהם דברי הנביא ל בני הנלות ,
ואולי שהם דברי השומרים , וטעם המזכירים כלומר אתם תשר תמיד תזכירו את שם ה' לעבד
ככל

(ה) ביו דוא אין דעו עוויגען האַנד
 פראַכטפּאַללע קראַנע, אין גאַטטען
 רעכטע וויאזט העררשער דיאדעם.
 (ו) דאן נענגט מאן דין ניכט מעהר:
 פּערלאַסנע! דין לאַנד ניכט מעהר
 וויסנייט! דוא הייסט פּערנערהין
 וואָהלגעפּאַלליגע! דין לאַנד, פּער-
 מאַהלטע! דער עוויגע האַט אן דיר
 וואָהלגעפּאַללען, דין לאַנד איזט פּער-
 מאַהלט: (ז) וויא יינגלינג דעם מאַדלען
 זיך פּערמאַהלט, פּערמאַהלען זיך דיר
 דינע קינדער, וויא בריוויגאם דער
 בריוו זיך פּריוויגט, זאָ פּריוויגט זיך
 דינער, גאַטט! — (ח) אויף דינען
 מויארן ירושלים! האב וואַכטער זיך
 בעשטעללט, דען גאַנצען טאָג, דוא
 גאַנצע גאַכט, ניא זאָללען זיא שוויגען.
 "א איהר גאַטטען פּערעהרער! פּלעגט
 "ניכט דער רוהע. (ט) לאַסט איהן
 "ניכט רוהען, ביו ער ווידער הער-
 "שטעללט, ביו ער ירושלים צום לאַב-
 "געזאַנג דער ערדען מאַכט. (י) גע-
 "שוואַרען האַט יא דער עוויגע, ביא
 "זינער רעכטען, ביא זינער אַללמאַכט
 "געשוואַרען: דין קאַרן געבע זיך
 "ניכט מעהר דען פּינדען צור שפּיוע,
 "דיין מאַזט דען פּרעמדען ניכט צו
 "טרינקען פּריוו, ניכט הין דינער אַרבייט
 "שווערע פּרוכט. (יא) ווער ערנדעט
 "זאָלל עסען אונד גאַטט לאַבען,
 ווער

(ה) והיית עטרת הפארת ביד
 יהוה וצנוף מלוכה בקה
 אלהיך: (ו) לא יאמר לך עוד
 עווכה ולא רצה לא יאמר עוד
 שממה כי לך יקרא הפציבה
 ולא רצה בעולה כי חפץ יהוה
 בך וארצה תבעל: (ז) כי
 יבעל בחור בתולה יבעלה
 בניה ומשוש חתן על בלה
 ישיש עליך אלהיך: (ח) על
 חומתיך ירושלים הפקדתי
 שמרים כל־היום וכל־הלילה
 תמיד לא יחשו המזבירים את
 יהוה אל־דמי לכם: (ט) ואל־
 תחננו דמי לו עד־יכוֹנֵן ועד־
 ישים את־ירושלים תהלה
 בארץ: (י) נשבע יהוה בימיני
 ובזרוע עוז אִם־אתן את־דגנך
 עוד מאכל לא־יבך ואִם־שתו
 בני־גבר תירושך אשר ינעת
 בו: (יא) כי מאספיו יאכלהו
 והללו אר־יהוה ומקבציו

ועניף קרו ישתהו

רשי

עיושבת: (ז) כי יבעל ונחור. ארי כמה דמיתב עולם עם בתולתא כן יתיתבון בניימי
 בניימי: (ח) על חומתיך ירושלים רבותינו דרשוהו כמשמעו מלאכים המזכירים את ה' על
 חורבנה לבנותה מתי אמרי אתה תקום תרחס ניון כי נחר ה' בניין כדאיתא במסכת אבות
 רובתן תירגס חומתיך חבות הראשונים המנינים עלינו כחומה: הפקדתי שומרים לכתב
 ספר זכרותם שלא ישתכח זכות' מלפני: לא קשו מלהזכיר זכותם לפני: המזכירים את

יִשְׁתַּחֲוּוּ בַחֲצֵרוֹת קִדְשֵׁי :
 (יב) עֲבְרוּ עֲבְרוּ בַשְּׁעָרִים פָּנּוּ
 הַדֶּרֶךְ הָעַם סָלוּ סָלוּ הַמַּסְלָה
 סָקְלוּ מֵאֲבֵן הָרִימוּ גַם עַל-
 הָעַמִּים : (יג) הִנֵּה יְהוָה הַשְּׁמַיִם
 אֶל-קִצֵּה הָאָרֶץ אָמְרוּ לְבַת-
 צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעֶךָ בָּא הִנֵּה שְׁכַרְוּ
 אֹתוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לִפְנֵי : (יד) וְקִרְאוּ
 לָהֶם עִם-הַקִּדְשׁ גְּאוּלֵי יְהוָה
 וְלֵךְ יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא
 נִעֻזְבָּה : (טו) מִיְיָוָה בָּא מֵאֲדוֹם
 חֲמוּץ בָּגָדִים מִבְּצֻרֵהוּ הַרְדּוֹר
 בִּלְבוּשׁוֹ

„ווער דיא טרויבען לויט זאלל טרינקען,
 „אין מיינען הייליגטהומן פֿאַרהאַפֿען.“
 (יב) וואַנדעלט הון : וואַנדעלט הין דורך
 דיא טהאַרע ! באַהנט דעם פֿאַלקע דען
 וועג ! עבנעט, עבנעט, דיא שטראַסע !
 רייסט הינוועג דיא שטיינע ! ערהעכט
 אַללען פֿאַלקערן איין פֿאַנר ! (יג) ביז
 צור ערדענגראַנצע ערשאַלל'ט דען
 עוויגען רוף, זאָגט דער טאַכטער ציון :
 דיין עררעטטער קאַממט ! גראַסער
 לאַהן איזט מיט איהם, פֿאַר איהם דיא
 פֿערגעל'טונג. (יד) זיא נענט מאַן :
 געווייהטען פֿאַלק, גאַטטערלאַזטע דך :
 פֿאַלקער בעוועכטע, ניכט פֿערלאַסנע
 שטאַרט. (טו) (פֿראַגע) ווער איזט
 יענער דער פֿאַן ארום קאַממט, מיט
 בעפֿלעקטעם קליידע פֿאַן בצרה ? אין
 מאַיעוטאַטישעם

ר ש י

ה' . את זכות האבות : א דמי לכס . אל תחרישו : (יא) יאכלהו . מוסב על דגנך : ישתחו .
 מוסב על תיחושך : עברו עברו בשערים . אמר כביא עברו ותובו בתרעיא אפנו לבא דעמא
 לאורח תקנא : (יב) סולו סולו המסלה . כבשו הדרך בנין לוק מין בלע"ז . (והוא באטט"ע
 ל"ע שמע"ג . בל"א באהנעט דען וועג) סולו לשון מסלה הוא : סקלו מאבן . סקלו
 המסילה והשליכו אבני מוסב ללכדין . מאבן מהיותם שם אבן וכנגד יצר הרע הוא
 אומר ויש עוד לפתרו על תיקון הדרכים לקבון הגלויות . סקלו אישפירי"אין בלע"ז (ברש"י
 כ"י אישפ"רין והוא עפיער"ער בל"א ענטשטיינין . פון שטיין רייטיגען) : הרימו נס . כלונס
 פיר"קא בלע"ז (מבואר במדבר כ"א ח') אות הוא שיקבנו אלי ויביאו לי את הגולים אללם :
 (יג) הנה שכרו . מוכן לת לעבדיו מוכן אתו : ופעולתו . שכר הפעולה שפעלו עמו לפניו
 הוא מוכן לתת : (טו) מי זה בא מאדום . נתנבא הנביא על שאמר הקב"ה שעתיד לעשות
 נקמה באדום והוא עמנו בכבודו הרג את שר שלהם תחלה כענין שאמר כי רותה בשמים חרבו
 ואחר כך על אדום תרד וכבר בועם פניו שהרג הרג רב והנביא מדבר בלשון מלחמות בני אדם
 לבושי בגדים . ובהרגם הרג הדם נתן על בגדיהם כי כן דרך הכתובים מדברים בשכינה
 כדרך בני אדם לשבר את האזן מה שהיא יכולה לשמוע וכן וקולו כקול מים רבים דימה הנביא
 קול חזק שלו לקול מים רבים לשבר את האזן כדרך שאיפשר לה לשמוע שאין להבין ולהאזין
 דרב גבורות אלהיט להשמיע כמות שהיא : מי זה בא מאדום . ישראל אומר מי זה וגו' ובח
 חמון בגדים כבועים בדם וכל דבר שהוא מתכאן ברישו ובמראיתו טפל בו לשון חמון : מנברה .
 אמרו רבותינו שתי טעיות היה עתיד שרו של רומי לטעות כסבור הוא שבנברה היא בנר במדבר
 שהיתה עיר מקלט ושועה שאין קולטת אלא שנג והוא הרג את ישרא מניד ועוד יש מדרש אגדה
 על

באור

בכל לבב א תתנו דמי לכס . וכל הפסוקים למטה עד עברו המה דברי השומרים : (טו) מו
 זה בא , הענין הוא אינו נמשך למעלה רק עומד בפני עצמו והמה כשאלות ותשובות . ומלת
 זה

בְּלוֹשׁוֹ צִנְעָה בָּרַב כַּחוֹ אֲנִי
 מְדַבֵּר בְּצַדִּיקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ :
 (טו) מִדְּנֹעַ אָדָם לְלוֹשֵׁף
 וּבְגִדֵיךָ בְּדֶרֶךְ בְּנֵת : (יז) פֹּרְחָהוּ
 דְּרַכְתִּי לְבִדִי וּמַעֲמִים אֵין אִישׁ
 אֲתִי וְאֲדַרְבֶּם בְּאִפִּי וְאֶרְמָסֶם
 בְּחַמְתִּי וְיִי נִצָּחִים עַל-בְּגֵדִי
 וְכָל-מְלוֹשֵׁי אֲנָאֲלָתִי : (יח) בִּי
 יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וּשְׁנַת גְּאוּלִּי
 בָּאָה : (יט) וְאֶבִּיט וְאֵין עוֹד
 וְאֲשַׁתּוֹמֵם וְאֵין סוֹמֵךְ וְתוֹשֵׁעַ
 לִי וְרַעִי וְחַמְתִּי הִיא סִמְכַתְּנִי :
 (כ) וְאֶבּוֹס עַמִּים בְּאִפִּי
 וְאֲשַׁבְּרֵם בְּחַמְתִּי וְאֲוִרִיד
 לְאֶרֶץ נִצָּחִים : (כא) חֲסִדֵי יְהוָה
 אֲזַכִּיר תְּהִלּוֹת יְהוָה בְּעַל כָּל
 אֲשֶׁר

מאיעזוטאטושעם ויגועוואנד געהיללט ,
 דאהער שרייטענד אין גראסער קראפט ?
 (אנטווארט) איך : איין טוגענדלעהרער
 איין מאכטיגער רעטטער . (טו) (פראגע)
 ווארום איזט ראטה דיין קלייד , דיין גע-
 וואנד וויא איינעז קעלטערטרעטער ?
 (אנטווארט) (יז) טראט דיא קעלטער
 איך אלליין , אויז קיינעם פאלקע איין
 מאן מיט מיר , צערקעלטערטע וויא
 אין מיינעם צארן , צערשטאמפטע ויא
 אין מיינעם גרום , פאן איהרעם בלוטע
 בעשפריצט דאז געוואנד , בעפלעקט
 אללע קליידונג , בעפלעקט . (יח) אין
 מיינעם הערצען גליהטע טאג דער
 ראכע , דער מייניגען רעטטונגוואנד-
 וואר דא . (יט) איך שויאטע אומהער —
 קיין העלפעל ! איך ערשטוינטע — ניא
 מאנד אונטערשטיצט ! וף העלפע-מיר
 מיין ארם , אונטערשטיצע מיך מיין
 צארגנוטה . (כ) צערטראט פאלקער
 אין מיינעם גרום , צערטאלסטע ויא
 אין מיינעם צארן , דוין צור ערדע
 שטראפט איהר בלוט . (כא) דעז עוויגען
 גנאדע ווילל איך זינגען , דעם עוויגען
 לאבל'ידער , וויא הולדרייך ער זיך
 אונז .

ר ש י

על שהספיקה בצרה מלך לדוים בשות מלכה הראשון וימלך תחתיו יונב בן זרח מבצרה ונצרה
 משואב היא כענין שחומר על קרית ועל בצרה : זה שהיה הדור בלכטא וכוונה וכאזר כרוב
 כחו והקב"ה משיבו אתי הוא שעתה לפני לדבר בנדקת האמת ונדקת דורו של צרה ונד קתי
 גם היא עמה ונגלתי להיות רב להושיע והם אומרים מדוע אדום ללכוסך מדוע בגדיך אדומי :
 (יז) ומעמים אין איש אתי . מתיצב לפני להלחם : נכחם . דמם שהיא תוקט ונכחוט של
 אדם : אנאלתי . כמו בגואלו כדס : (יט) ואביט ואין עוזר . לישראל : ומתי היא סמכתי .
 חמתי יש לי על העכו"ם אשר אני קספתי מעט על עמי והמה עזרו לרעה היא סמכתי חזקה
 ידי ועוררה את לבי ליפרע מהם ופע"פי שאין ישראל ראויין והגוים לגאולה : ואשתומם .
 לשון שתיקה וכבר פירשתי למעלה ושתומם כי אין מפגיע : (כ) ואכוס . לשון מתגלל כדס
 ודוקך כרגלים כמו מתכוססת בדמך וכמו כוסטו את כחלתי : נכחם . נבדות ככחוסם :
 (כא) קסדי ה' אזכיר . הנביא אשר אזכיר את ישראל את קסדי ה' : ורב טוב . אזכיר אשר
 גמל

באור

זה מוסב על השם צ"ה כנולדו לנקוס נקמתו ונקסן הגלות : חטון בגדים , נבוע אדום וכל
 דבר שהוא עתאן בריוו ובשרשיתו כוסל בו לשון סימון (רש"י) : (יז) פורה , לשון נת :
 נצחם

אֲשֶׁר-נִמְלְנוּ יְהוָה וּרְבִי-טוֹב
 לְבֵית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-נִמְלַם
 בְּרַחֲמָיו וּכְלַב חֶסְדָּיו :
 (כב) וַיֹּאמֶר אֶךְ-עַמִּי הַמָּה בָּנִים
 לֹא יִשְׁקְרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ :
 (כג) בְּכָל-צָרָתָם וְלֹא צָר
 וּמִלֶּאךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעֵם בְּאַהֲבָתוֹ
 וּבְחַמְלָתוֹ הוּא גָּאֵלִם וַיִּנְטְלֵם
 וַיִּנְשָׂאֵם כָּל-יְמֵי עוֹלָם :

הפטרת וילך ושבת

(הושע יד ב' — עד י"ד)

הפטרת וילך ושבת תשובה

(א) אֵי יִשְׂרָאֵל! קַעְרוּעַ צוֹרוֹק צוּ
 דִּינַעִים גָּאֻטֵּט דַּעַם דַּעֲרָרן!
 דַּעַן דּוֹא בִּזְט דּוֹרֵךְ דִּינַע וּזְנַע גַּע-
 וּזְנַקַעַן. (ב) כְּרִינְנַט נור גַּעבַעֲפַע מִיט,
 אֹנֵד וּוַעֲנַדַּעַט אֵיךְ צוֹם דַּעֲרָרן
 שְׁפַרַעֲכַט : "דוֹא! דַּעַר דּוֹא
 אֶלְלַעַר

(א) שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ כִּי בָשַׁלְתָּ
 בַּעֲוֹנוֹךָ : (ב) קַחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים
 וּשׁוּבוּ אֶל-יְהוָה אֱמַרוּ אֵלָיו כָּל-
 תְּשׂא

ר ש י

גמל לבית ישראל ברחמיו : (כב) אך עמי המה . אעפ"י שנלוי לפני שיבגדו בי מכל מקום ענוי
 והרי הם לפני כננים אשר לא ישקרו : (כג) ככל צרתם . שהביא עליהם : לא צר . לא היצר
 להם כפי מעלליהם שהיו ראויין ללקות כי מלאך פניו הוא מיכאל שר הפנים ממשמשי לפניו :
 הושיעם . תמיד בשליחתו של מוקם :
 (א) שׁוֹבָה יִשְׂרָאֵל . שבארץ יהודה פן יקרה אתכם כאמרון לכך נסמכו העניינים משל
 למלך שמרדה עליו מדינה שלט המלך פולימרכוס ואמר להחריבה הי' אותו
 פולימרכוס בקי ומיושב אמר להם טלו לכ' ימים ואם לחו אני עושה לכם כדרך שעשיתי למדינה
 פלובית ולאפרכיז פלובית ולחברותיה לכך נאמר תאשם שומרון ואומר טובה ישראל עד ה' אלהיך
 בדאיתא בסיפרי בפרשת וישב ישראל בשעים : עד ה' אלהיך . תני בשם ר' מאיר טובה ישראל
 בעוד

באור

נצחם, כנוי לדם, וכקרא כלס לפי שהיא חיי האדם ומעמדו : (יט) ואשהומם, שעורו
 השתוממתי על שאין אחד סומך, וה' ב"ה מדבר פה כדברי בני האדם . כדרך השיר והמליצה :
 (כא) חסדי ה', פה מתחיל הנביא להתפלל אל ה' ולהתקין על עם ישראל בגלות והקנה
 הזאת נמשכת עד פרשה ס"ה, ומסדרי ההפטרות הפסיקו בענין, ויסיימו במלת וינטלם
 וינשאם, לסיים בנאמתא : (כג) ומלאך פניו, משכב סבות להושיעם, והסבות יכאן
 מלפניו לא שיהיו מקרה, והסבה תקרא כל"הק מלאך (מרד"ק) :

"אללער זינדען פֿערגיכזט, ניס אויך
 "אונזרע בעסרונג אן, וויר וואָללען
 "שטאַטט דער פֿאַררען דאַנק דיר
 "אָפּפֿערן. (ג) אשור זאלל אונזרע
 "צופֿלוצט ניכט מעהר זיין, זיינע ראָסע
 "וואָללען וויר ניכט בעשטייגען, אייגענע
 "דאָנדרעווערק ניכט מעהר אונזרע
 "גאַטטער נענגען. דען נור בייא דיר
 "פֿינדעט דאָז פֿערוואַזטע פֿאַלק ער-
 "באַרמען." (ד) דאַן (שפּריכט גאַטט)
 "ווערדע אויך איך זיא פֿאַן איהרען אויז-
 "שוויפֿונגען דהיילען, זיא הול־דרייך
 "ליבען, ווען מיין צאַרן בעזאַנפֿטיגט
 "איזט. (ה) וויא טהוויא ווערדע איך
 "ישראל זיין, עז ווירד וויא ראָזע בליהען,
 "וואורצעל שלאַגען וויא לכּנון'ז וואַלד.
 (ו) זיינע שפּראַסלינגע ברייטען זיך אויז,
 פּראַכט־אַלל וויא דער אַעלבוים, וויא

תּשֶׂא עֵינַי וְקַח-טוֹב וּבְשִׁלְמָה
 פְּרִים שְׂפִתֵינוּ: (א) אֲשׁוּר לֹא
 יוֹשִׁיעֵנוּ עַל-סוֹם לֹא נִרְכָּב
 וְלֹא-נֹאמַר עוֹד יִהְיֶנוּ לְמַעֲשֵׂה
 יְדֵינוּ אֲשֶׁר-בָּךְ יָרַחם יְתוֹם:
 (ד) אֲרַפֵּא מְשׁוֹבְרָתָם אֹהֲבָם
 נִדְבָה כִּי שָׁב אִפִּי מִמִּנּוּ:
 (ה) אֱהִיָּה כְּטַל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח
 בְּשׁוֹשְׁנָה וְיִהְיֶה שְׂרָשׁוֹ בְּלִבְנוֹן:
 (ו) יִלְכוּ יוֹנְקוֹתָיו וְיִהְיֶה בְּיַהּ הוֹדוֹ
 וְיָרִיחַ לוֹ בְּלִבְנוֹן: (ז) יִשְׁכּוּ יִשְׁכּוּ
 קִמְצַן בּוֹקִים בְּצִלּוֹ

לכנון דופטענד. (ז) אללע קאטמע זיא צוריק, דיא

ר ש י

בעוד שהוא ה' במדת הרחמים ואם לא אהיך מדת הדין עד דלא יתעביר סניגוריא קטיגוריא:
 כי כשלת * בלא לך מכשולים בעד עונך: (ב) כל תשא עיני * כל עינותינו סלח: וקח טוב *
 ולמדנו דרך טוב ד' לא מעט מעשים שבידינו קח בידך ושפטנו אחריהם וכן דוד אומר מלפניך
 משפטי יא עיניך תקוה משרים (תהלים יז) ד' לא וקח טוב וקבל הודיה מאתנו שנאמר טוב
 להודות לה' (שם ט"ב): ונשלמה פרים * שהיה לנו להקריב לפניך נשלם אותם בריבוי דברי
 שפתינו: (ג) אשור לא יושיענו * עוד זאת אמרו לפניו לא נבקש עוד עזרת אדם לא מאשור
 ולא ממזרים: על סוס לא נרכב * זו היא עזרת מזרים שהיו שולחים להם סוסים כמו שאמרו
 לישיעיה (ישעיה כ') לא כי על סוס נטום ועל קל נרכב: ולא נאמר עוד * למעשה ידינו מהם
 אלהינו: אשר בך * לבדך תהי תקותנו המרחם יתומים: (ד) ארפא משובתם * אמר הכניח
 כך אמר לי רוח הקודש מאשר שיאמרו לפני כן ארפא משובתם ואוהבם כנדבת רוקי ארפא
 שאינן ראויין לאהבה אתנדב לאהבתם כי שב אפי ממנו: (ה) ויך * הטל את שרשיו ויכליתם
 כלבטן כשרשי אילני הלבטן שהם גדולים: (ו) ילכו יונקותיו * יסנו בנין ובני ויהי כוית
 מנרתא

באור

(א) ער ה', כמו אל ה', והעד עדיך כל נצר יבואו: (ב) קחו עמכם דברים, אט
 שואל מכם לא כסף חהב ולא עילות, אלא תשובה ודברי רבוי כלבד: כל
 השא עון, הפוך כל עין תשא וכן מקום שם קבר (מרד"ק): וקח טוב, מעט הטוב שבידינו
 שאנו מתודים על חטאינו ומבקשים סליחה עליהם: ונשלמה, תחת פרי קרבנות חטאת
 חכתי תודות, ודוי ותודת שפתי: (ג) על סוס לא נרכב, זוהי עזרת אשור ומזרים שהי'
 שולחים להם סוסים כמו שאמרו לישיעיה' לא כי, על סוס נטום ועל קל נרכב (מרש"י): אשר
 בך, כלו' כי בך לבד ירוחם יתום ולא באשר * יש אשר הרבה שהיה במקום כי * ועטע יתום
 דרך כלל על כל הנריך לעורה, ובפרט על עם ישראל שמדובר בו עתה: (ד) ארפא משובתם,
 אם אתם תעזו כן הוא יענה אתכם ארפא וגו' (רד"ק): אוהבם נדבה, אוהבם אהבה
 נדבה

בְּצִלוֹ יִחַי הַגֵּן וַיִּפְרְחוּ בְּגִפְנֵי
 זָכְרוּ כִּי־יָן לְבָנוֹן: (ח) אֲפָרַיִם
 מִה־לִּי עוֹד לְעֶצְבִּים אֲנִי עֲנִיתִי
 וַאֲשׁוּרֵנוּ אֲנִי בְּכְרוּשׁ רַעֲנָן
 מִמִּנֵּי פְרִיָה נִמְצְיָה: (ט) מִי
 חֶכֶם וַיִּבֶן אֱלֹהֵי נְבוֹן וַיִּדְעֶם כִּי־
 יִשְׂרָאֵל דְּרָכֵי יְהוָה וַצְדִיקִים
 יִלְכוּ בָם וּפְשָׁעִים יִכְשְׁלוּ בָם:

יואל ב' טו — עד כ"ו

(א) תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן
 קְדְשׁוֹ צֹמ
 קְרָאוּ עֲצָרָה: (ב) אֲסַפְּרֶם
 קְדְשׁוֹ

רש"י

דיא עהעדעם אין ווינעם שאַטטען
 לאַגערטען, לעבען אויף וויא גרינען
 קאַרן, בליהען וויא וויינשטאַק, וויא
 לכּוֹנֵן וויין האַכבערויהמט. (ח) אֲפָרַיִם!
 בעדאַרפֿו נעבען מיר דער גאַטצען נאַך?
 אײך אַלליין ערהאַרע, בעוואַהרע דײך,
 בײן דיר אײן שאַטטענרײכער בוים,
 אונד טראַגע פֿריכטע דיר. (ט) ווער
 ווייזע איזט דער מערקט עז וואַהל,
 ווער פֿערנונפֿט האַט דער זידיט אײן,
 וויא גערעכט דעז דהעררן וועגע וינד.
 געטראַזט וואַנדערלן פֿראַממע דרויף
 אײנרהער, נור פֿרעפֿלער פֿינדען
 אַנשטאַם דאַרט.

(א) בלאַזט דיא פּאַזוינע צו ציון, ועצט
 פּאַזטטאַג אָן, רופֿט ענטהאַל־
 טונג אויז; (ב) פֿערזאַממעלט דאַז פֿאַלק,
 ברייטעט

מנרתא דקודשא זיזיהון ודיסהון כרית קטרת צופמיא: כלבנון. כבית מקדשא: (ז) ישובו
 יושבי בבלו. אותן שהיו כבר יושבים בכל הלכנון שדימה צו ישראל ובית המקדש ועכשיו גלו מעמו
 וישובו אליו: זכרו כיין לבנון. כדוכרן יבכות חכוכרתא דעל חמר עתיק דמיתנסיד בבית מקדש
 שהיו תוקעין בחכוכרות על הנסכים כשהלויס אומרים בשיר: (ח) אפרים. יאמר מה לי
 עוד ללכת אחרי העצבים וישוב מע"א מוככבים ומולות ואני אענהו מנרתו: ואשורנו. אראה
 בעכוו: אני כבדוש רענן. אני לו ככסף להיות אחוז ידו בי כבדוש רענן הככסף לארץ אאדס
 אחוז בעגפיו כלומר אהיה מצוי לו: ממני פריך נאנא. והלא אני הוא שכל טובתך מאתי באה:
 (ט) מי חכם. ככס ויבן אלה מי חכם ויתבונן לתת לב לכל אלה וישוב אלי: ופושעים יכשלו
 כס. בשגילם על שלא הלכו בהן כן תרגום יונתן:

באור

כדנה מלב עוב (הכ"ל): (ז) זכרו, רוחו כמו אזכרתה לה' (הכ"ל), והעקר שהוא מורכב
 מצ' הענינים יחד, שיהי' רוחו נודף בכל מקום, כזכרון ושם יין לבנון ההולך למרחוק בעבור
 טובו, (ועיין מה שכתב הדמש"מן ע"פ וירח ה' את ריח הניחוח): (ח) מה לי עוד לעצבים,
 בלו', הכי אני כריך עוד לעזרת העבדים אם ארצה להטיב לך, הלא אני לבדי עביתי ואשורנו
 ואין עמי אל ככר, וזה טעם כפילת הכנוי אני עביתי: ואשורנו, אשים עיני צו לטובה:
 אני כבדוש רענן, לך לגנותך תחת כל ענפי, וגם אני אשביעך, מפריי שיהיו כמבאים לך
 די והותר. ומה שאמר פריך, כלומר הנריכות לך: (ט) מי חכם ויבן אלה, כי ישדים דרכי
 ה', וההנדיקים ילכו כס, וההפושעים יכשלו כס, כי כסכלותם יתלו התקלה כס לאשור
 אין מסדר ומנהיג העולם, ולפיכך אינם שנים ויאבדו. אבל לו היו דרכי ה' באופן שהיו
 כלם מוכרחים ללכת בעוב דוקא כאשר חפץ באשר איננו חפץ, הנה היתה הנחירה נמנעת
 ועופ המעשה ככפס משכלת אינו טוב מיסרי, וזה העקר כידוע לבעלי החכמה והמוסר:

קדשו קהל קבצו וקנים אספו
 עוללים ויונקי שדים יצא חתן
 מחררו וכלה מחפתה: (ג) בין
 האולם ולמזבח יבכו הכהנים
 משרתי יהוה ויאמרו חוסה
 יהוה על-עמך ואתה נחלתה
 לחרפה למשל-בם גוים למה
 יאמרו בעמים איה אלהיהם:
 (ד) ויקנא יהוה לארצו ויחמל
 על-עמו: (ה) ויען יהוה ויאמר
 לעמו הנני שלח לכם את
 הידן והרתירוש והיציור
 ושבעתם אתו ולא-אתן אתכם
 עוד חרפה בגוים: (ו) ואת
 הצפוני ארחיק מעליכם
 והדהתיו

בערייטעט דיא געמיינדע פֿאַר, בערוֹפֿט
 גרייזע, ברינגט קנאַבען, טראַגט זייג-
 לינגע הערבייא; דער ברויטונאַם פֿער-
 לאַסע זיין פֿעזטליכעו ציממער, דיא
 ברויט איהר שטאַטליכעו געמאַך; ו
 (ג) צווישען דער האַללע אונד דעם
 אַלטאַר לאַסט דיא פרויטער, דינער
 דעו עוויגען, וויינען אונד בעטען:
 „אַך, עוויגער! שאַנע דאָך דינעו
 „פֿאַלקעו, גיב דיין ערבטהייל ניכט דער
 „שאַנדע פֿריוו, דאַס היידען איבער זיא
 „העררשען. וואַרום זאַללען דיא
 „פֿאַלקער האַהנען: וואַ אונט איהר
 „גאַטט? “ (ד) זעהט! דער עוויגע
 רעכט זיך זיינעו לאַנדעו, ערבאַרמט
 זיך זיינעו פֿאַלקעו ווידער. (ה) ער
 אַנטוואַרטעט, דער דערר! אונד
 שפּריכט צו זיינעם פֿאַלקע: „איך
 „שיקקע אייך קאַרן אונד מאַזט אונד
 „אַער, דאַס אין דער פֿיללע איהר
 „עו געניסט, אונד לאַס ניא צום
 „שפּאַטט דער היידען אייך ווידער
 „ווערדען. (ו) ענטפֿערנע פֿאַן אייך יענע
 פֿלאַגע אויז נאַרדען, פֿערווייזע

רשי

(ב) קבצו זקנים • ממשקלות שלח קצין לי לשון רפי וקל: (ג) למשול בם גוים • לשון
 משל ושניכה: לחרפה • לנידוסין: (ד) ויקנא ה' לארצו • לשון המקנא אתה
 לי (במדבר י"ח) נכנסה בלבו נרתה וכלחס במלחמתה ונתעסק בנרכיה ורבותיו פירשו לשון
 התראה התרה בגבאי על עסקי ארצו: (ה) חרפה • גידוף שיקראו אתכם ססירי לחם:
 (ו) ואת הנטוני • יש לפתרו על חיל הארבה ועליו טפל לשון והדחתו אל ארץ טיה ושמוה •
 ד"א העם הנא מנסין מלכי אשור ורבותיו אומרים זה יצר הרע שנסון בלבו של אדם:
 הקדמוני • המורתי ורבותיו שפירשו כיצר הרע דראשו שני הימים הללו במקדש ראשון ובמקדש
 שני וכן פירשוהו על שם פניו במקדש ראשון ושני והחריבם לפי התרגום שפירשו על חיל מקדש
 אשור ב"ל פניו אל היס הקדמוני מקנת קילו אשלח למורק ומקנתו למערב: גמנתו • נאשו
 יורה

באור

(ד) ויקנא ה' לארצו, התננא הנביא כי אשר שיעשו תשובה יקבל האל יתברך תפלתו
 יקנא לארצו: (ו) ואח הצפוני, קרא הארבה נטוני שאל להם
 מפאת נסון: הים הקדמוני • פי' המורתי והוא ים כנרת או ים המלח שהם למורק ארץ
 ישראל, והים האחרון הוא שקרא אותו בתורה ים הגדול שהוא למערב ארץ ישראל, ואשר
 פניו ר"ל ראשו, כל כך היה גדול חיל הארבה שהי' מחזיק מים המורתי לים המערבי (מרד"ק),
 וכבר דעה לעיל חיל הארבה לקיל גר ואיוב שיש לו לרוב פנים ואשור ואמצע, וכדמדתתם
 בל"ח

"פֿערווייזע זיין אין דוררען וויזטען
 "לאנד, איהר פֿארטראכ נאך דעם
 "מעערע צו אָזטען, אונד איהר נאך"
 "טראכ נאך דעם מעערע צו וועזטען.
 "דאָרט שטייגע זיין שטאַנק עמפֿאר,
 "פֿערברייטע פֿוילען גערוד אומהער,
 "דיאווייל ער גרויזאַם געוויטהעט."
 (ז) פֿירכטע ניכט מעהר, אָ פֿלור! זיין
 פֿראַהליך אונד הייטער! ער האָט
 וואונדער געטראָן, דער עוויגע!
 (ח) פֿירכטע ניכט מעהר, וויידענדע
 פֿידה! שאַן גרינען דיין אָדען אַנגער
 ווידער, טראַגט דער בוים זיינע פֿריכטע
 ווידער, אונד וויינשטאַק אונד פֿייגען
 בוים ביטען איהרען רייכטהום דאָר.
 (ט) אונד איהר, ציון'ן זאָהנע! זייד
 פֿראַהליך אונד פֿרייעט אייך דען עוויגען
 אייערן גאַטטען, דער וואָהלטהאַטיגען
 רעגען אייך ווידער שענקט, פֿריהרעגען
 אונד שפּאַטרעגען שטראַהמט צו רעכ־
 טער צייט אייך צו. (י) דאָן פֿיללען
 זיך דיין שיינען מיט געטריידע, דיין
 קעלטער מיט מאָזט אונד אַעל, איכער
 שטראַהמענד פֿאַלל. (יא) "זאָ ער"
 "זעטצע אייך אייך דיין יאָהרע
 "ווידער, דיין הייאשרעק אונד יערד"
 "קרעכו אונד גרילל אונד קאָפֿער אייך
 "פֿערדאָרבען, יענען שרעקליכע העער
 "וואָמיט אייך אייך היימגעזוכט. (יב) דאָן
 פֿרייזט

וְהִדְחִיתִיו אֶל-אֶרֶץ צִיָּה וְשָׂמְמָה
 אֶת-פְּנֵי אֱלֹהֵי הַקָּדְמֹנִי וְסוּפוֹ
 אֶל-הַיָּם הָאֲחֵרֹן וְעָלָה כְּאִשׁוֹ
 זֹתָעַל צִחְנָהוּ כִּי הִגְדִּיל
 לַעֲשׂוֹת: (ו) אֶל-תִּירָאֵי אֲדָמָה
 גִּילִי וְשָׂמְחִי כִּי-הִגְדִּיל יְהוָה
 לַעֲשׂוֹת: (ח) אֶל-תִּירָאוּ בַּהֲמוֹת
 שָׂדֵי כִּי דִשְׂאוּ נְאוֹת מְדַבֵּר כִּי
 עֵץ נִשְׂא פִרְיוֹ תֵאָנֶה וּגְפֹן נִתְּנוּ
 חֵילָם: (ט) וּבְנֵי צִיּוֹן גִּילוּ וְשָׂמְחוּ
 בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם כִּי-נָתַן לָכֶם
 אֶת-הַמְּוִרָה לְצַדִּיקָה וַיֹּרֶד לָכֶם
 גֶּשֶׁם מִזְרָה וּמִלְקוֹשׁ בְּרֵאשִׁיטוֹ:
 (י) וּמִלְאוּ הַגְּרָנוֹת בַּר וְהַשִּׁיקוּ
 הַיִּקְבִּים תִּירוֹשׁ וַיִּצְדָּהוּ:
 (יא) וְשִׁלַּמְתִּי לָכֶם אֶת-הַשְּׂנִיִּם
 אֲשֶׁר אָכַל הָאָרֶבָּה הַיִּלֶּק
 וְהַחֲסִיל וְהַנּוֹם חִילֵי הַגְּדוֹל
 אֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּי בְכֶם: (יב) וְאֶכְלֶתֶם
 אֶכּוֹל

רש"י

מרה עליו שהוא לשון זיהום ושינוי: כי הגדיל לעשות דעה שפסע ידו בגדולים: (ז) אל
 תראי אדמה ארץ ישראל (אס) תשיבו בתשובה: (ט) את המורה את נביאכם המורים
 אתכם לשון כי כדו לנדק אתכם: מורה ומלקוש כמו יורה ומלקוש (דברים י"ח): בראשון
 בניסן אפי" שהיורה היא רביעה ראשונה היוצרת על הזרע והיא במרחשון אותה שנה בניסן
 זרעו כמו שמפורש במסכת תענית שגדלה התבואה באחד עשר יום: (י) והשיקו לשון השמעת
 קול

באור

כל"א: כי הגדיל לעשות, הארבה הגדיל לעשות דע בארץ (רש"י ורד"ק): (ז) אל תראי,
 וזאת הנביא עד ושלמתי: כי הגדיל ה' לעשות, טוב כנגד שהגדיל הארבה לעשות דע
 (ראש"ע ורד"ק): (ט) ויורד לכם וגו', כת"י ומחית לבין מער בכיר צעדניה ולקישא בידם
 ניסן

תרגום אשכנזי

הפטרת וילך ושת

אכול ושבו עוהלהם את-שם
יהוה אלהיכם אשר עשה עמכם
להפליא וקראו בשם עמי
לעולם: (יג) וידעתם כי בקרב
ישראל אני ואני יהוה אלהיכם
ואני עוד וקראו בשם עמי
לעולם:

פריזוט איהר ביא פאללעם גענוס דען
עוויגען אייערן גאטט, דער וואונדער-
דיגע פיר אייך געטראגן, דאס מין
פאלק ניא ווידרום צו שאנדען ווירד.
(יג) „מאן זאלל ערקענגען, דאס איז
„אונטער ישראל טהראגע, איך דער
„עוויגע אייער גאטט ויזא אונד קיינער
„מעהר. יא! ניא זאלל מין פאלק צו
„שאנדען ווידער וועררען.“

הפטרת וילך ושת ולתצ

בקצת מקומות מוסיפין אלו הפסוקים

(יד) מי-א כמזד נשא עון ועבר על-פישע לשארית גחלתו לא-
החויק לעד אפו כי-הפיץ חסד הוא: (טו) ישוב ירחמנו יכבוש
עונותינו ותשליך במצולות ים כל-חטאתם: (טז) תתן אמת
ליעקב חסד לאברהם אשר-נשבעת לאבתינו מימי קדם:

תרגום אשכנזי

הפטרת וילך ולתצ

(א) זוכט דען עוויגען, ווייל ער צו
פיינדען, רופט איהן אן, ווייל ער
נאהע איזט. (ב) דער גאטט-לאזע
לאסע וויגען וועג, דער
קרוב: (ג) יעזב רשע דרכו ואיש

רשי

קול כשהקולות יורד מן הגת א טוך היקב והיא הכור שלפני הגת: (טז) תתן אמת ליעקב
תרגום יוכתן חיהב קוסטא ביעקב לבטוהי כוה דקיימתא ליה בבית אל טובות אברהם לורעי
בתרוהי כוה דקיימתא ליה בין בתריא תדכר לנא עקידת יצחק. תתן לבו באמת אשר הנעת
ליעקב האמת לבו דכרך אשר הנעת ליעקב (בראשית כ"ט) כי לא אעונך: חסד לאברהם
שכר

באור

ביסן, ובדרך זה מתורגם בל"א: (י) והשיקו, כמו והניפו מן הניף את מי ים סוף ל
פניהם כלומר שהיו היקבים מלאים עד שיניפו היין או השמן על פניהם: (יא) ושלמת וגו'
מאמר השם ב"ה: (יב) ואכלתם וגו', מאמר הנביא, וגם הוא קורא את ישראל עש
כדכתיב על שגר בת עמי: (יג) וידעתם וגו', מאמר השם ב"ה, וכאלו מקיים דברי הנביא
ולא

וְאִישׁ אֶחָד מֵאֲנֹכִי וַיֵּשֶׁב אֶרֶץ
 יְהוּדָה וַיִּרְחַמְהוּ וַאֲלֹהֵינוּ כִּי-
 יִרְבֶּה לְסִלּוֹתָהּ: (ג) כִּי לֹא
 מִחֲשָׁבוֹתַי מִחֲשָׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא
 דַּרְכֵיכֶם דַּרְכֵי נְאֻם יְהוָה:
 (ד) כִּי-גִבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ בֶּן
 גִּבְהוּ דַּרְכֵי מִדְרָגְתֵיכֶם
 וּמִחֲשָׁבוֹתַי מִמִּחֲשָׁבוֹתֵיכֶם:
 (ה) כִּי כַּאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם
 וְהַשֶּׁלֶג מִן-הַשָּׁמַיִם וְשִׁמְהָ לֹא
 יָשׁוּב כִּי אִם-הִרְוֶה אֶת-הָאָרֶץ
 וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ וְנָתַן זֶרַע
 לַזֶּרַע וְלֶחֶם לְאֹכֵל: (ו) כֵּן יִהְיֶה
 דְּבַרִי אֲשֶׁר יֵצֵא מִפִּי לֹא-יָשׁוּב
 אֵלַי רִיקִים כִּי אִם-עָשָׂה אֶת-אֲשֶׁר

דער זינדענפאללע מאן זיינע ענט-
 ווירפע; קעהרע ווידער צום עוויגען,
 ער ערבארמט זיך זיין; ווענדע זיך צו
 אונזערם גאטט, דעם אללפערגעבער.
 (ג) מיינע געדאנקען זינד ניכט דיא-
 אייעריגען, אייערע וועגע ניכט דיא-
 מייניגען, שפריכט דער עוויגע. (ד) האך
 ערהאכען, וויא דער היממעל איזט
 איבער דיא ערדע, זא ערהאכען זינד
 מיינע וועגע פאן דען אייעריגען, מיינע
 געדאנקען פאן אייער געדאנקען. (ה) זא
 וויא רעגען אונד שנעע פאם היממעל
 נידערפאללט, ניא לעער צורוק קעהרט,
 ערוט דיא ערדע וואסערט, בעפרוכטעט
 אונד גרינגענד מאכט, ערוט דעם
 זעעמאן זאט, אונד שפייע צום עסען
 שאפט: (ו) זא איזט דער אויזשפרוך,
 דען דיא גאטטהייט טהוט; ניא קעהרט
 ער פרוכטלאז ווידער, ער פאללבריינגט
 וואו איך בעשל אסען, פאלל ציהט
 גליקליך, וואצו

אין
 אֲשֶׁר הִפְצִיתִי וְהִצְלִיחַ אֲשֶׁר
 שְׁלַחְתִּי

רש"י

שכר חסד אשר לאזברהם אשר טוב לבבו לשומר דרך ה' לעשות צדקה ומשפט ולכך לא כאמר
 וחסד חלל חסד האמת שתאמת לטו את הבטחת יעקב היא תהיה תשלום גמול חסדו של אזברהם:
 אשר כשבעת בעקידתו של יצחק כי כשבעתי כאב ה' ויען אשר עשית וגו':

(א) בהמצאו קודם גזר דין בעוד שהוא אומר לכם דרשוני: (ג) כי לא מחשבותי
 מחשבותיכם אין שלי ולכם שוות לכך אני אומר לכם יעזוב רשע דרכו
 ויתפוש את דרכי: ואיש אין מחשבותיו ויתפוש את מחשבותי לעשות הטוב בעיני: (ד) כי
 גבהו שמים וגו'. כלומר כי יש הבדל וחילוק מעלת ושבח בדרכי יותר מדרכיכם ובמחשבותי
 יותר ממחשבותיכם כגובה שמים על הארץ אתם כותנים לב למרוד בי ואני נתן לב להשיג
 אתכם: (ה) כי כאשר ירד הגשם והשלג ולא ישוב ריקס אך ייטיב לעולם כן דברי אשר יצא
 מפי

באור

ולא יבשו עמי לעולם, וחלוף זה במדברים ענין כאה מאוד בדבור כבואי:
 (א) בהמצאו, קודם גזר דין בעוד שהוא אומר לכם דרשוני (רש"י), וכן אמר הראב"ע
 קודם חתום הגזירות, והרי"קס אמר בענין שימצא לכם, וכן בהיותו קרוב, בענין שהיה
 קרוב, תו היא דרישה בכל לב והנכון שטעמו בעבור המצאו, כלומר בהיות שזה דרכי להיות
 קרוב לכל קוראיו באמת ובלב תמים, לא כמו שאתם חושבים להתיאש מן התשובה שלא יקבל
 אתכם

שְׁלַחְתִּיּוֹ: (ו) כִּי כְשִׁמְחָה תֵצֵאוּ
 וּבְשָׁלוֹם תּוֹבְלוּן הַהָרִים
 וְהַגְּבֻעוֹת יִסְצְחוּ לְפָנֵיכֶם רִנָּה
 וְכָל־עֲצֵי הַשָּׁרָה יִמְחָאוּ־כֶף:
 (ח) תַּחַת הַנְּעֻצוֹיִן יַעֲלֶה בְרוֹשׁ
 תַּחַת הַסַּרְפָּד יַעֲלֶה הַדָּם וְהִיא
 לִיהוָה לְשֵׁם לְאוֹת עוֹלָם לֹא
 יִכָּרֵת: (ט) בַּה אָמַר יְהוָה
 שִׁמְרוּ מִשְׁפָּט וְעֲשׂוּ צְדָקָה כִּי
 קְרוֹבָה יִשְׁנֹעֲתִי לְבוֹא וְצַדִּיקִי
 לְהַגְלוֹת: (י) אֲשֶׁר־יִגְוֹשׁ
 יַעֲשֶׂה־זֹאת וּבֶן־אָדָם יַחְזִיק
 בַּה שֹׁמֵר שֶׁבֶת מִהֲלֹו וְשֹׁמֵר
 יְרוֹ מַעֲשׂוֹת כָּל־רָע: (יא) וְאֵל־
 יֹאמַר בֶּן־הַגִּבּוֹר הַגְּלוּ־אֶ־יְהוָה
 לֵאמֹר הַכְּדֵל יִבְדִּילֵנִי יְהוָה
 מֵעַל עַמּוֹ וְאֵל־יֹאמַר הַסְּרִים

איך איהן געוואנדעט . (ו) נון צידעט
 איהר פראהלאקקענד אויו , ווערדעט
 אין פרידען פארטגעלייטעט ; הארט
 בערג אונד היגעל יובעללירער שאללען ,
 דעו פערלדעו ביימע האנדעקלאפפען
 הוישען . (ח) שטאטט דעו דארנבושעו
 שפריסען צעדערן , שטאטט ווילדען
 שטרויק'ן בליהען מירטען אויף ; דעם
 עוויגען צום האהען רוהם , איין רענק
 מאל אימסעררווארנד , אונפערגאנגליך ,
 עוויג ! (ט) זא שפריכט גאטט : האלטעט
 נור אויף רעכט , אונד איכט טוגענד
 אויו ; מיין הייל נאהט באלד העראן ,
 באלד אפפענבאר מינע אללגיטע .
 (י) הייל דעם שטערבליכען , דער זיא
 איכט ! הייל דעם ערדענוואהן , דער
 פעזט דרויף האלט ! דער דען רוהע
 טאג פייערט , איהן ניכט ענטוויידהט ,
 זיינע האנדע טרייא בעוואכט , דאס
 זיא קיין באזעו טהון . (יא) לאס ניכט
 דער פרעמדלינג , דער דעם עוויגען זיך
 צוגעזעללט , קלאגען : „ אך ! גאטט
 „ האט פאן זיינעם פאלקע מיך גע
 „ שידען ! דאס דער פערשניטנע ניכט
 „ זאגע :

אך

רש"י ותחת קרי הן

שפי להודיעכם על ידי הנביאים לא ישוב ריקם אך ייטיב לכם אם תשמעו להם . ומדרש אגדה
 כי לא תחשבותי וגומר אין דיני כדוני בשר ודם חתם מי שמוהב בדין מתחייב אבל אני שמה
 יעזב ירוחם : (ו) כי בשמחה תנאו . מן הגלות : ההרים והגבעות יפנחו לפניכם רנה .
 ויתנו לכם פריים ונחמם ויהט יושביהם : (ח) תחת הנעטין וגומר . רבותיכו דרשו תחת
 הכשעים יעלו כדיקים : נעטין וסרפד . מיני קינים הם כלומר הרשעים יאכדו והכדיקים
 יטלו ונמשלתם : (י) יעשה זאת . שומר שנת ונו' : הכדל יבדילני ה' . לעה אתגיד הלא
 הקכ"ה יבדילני מעל עמו כשישם שחרם : (יא) ואל יאמר הסרים . לעה איטיב דרכי ומועללי

באור

אתכם , כי כן דרך האדם להנקם ממי אשר חטא לו , אבל לא כמחשבותיכם ונו' : (ו) כן
 יהיה דברי , כי אמלא כל אשר דברתיא נביאי , והו כי בשמחה תנאו והגלות ונו' (הראב"ע) :
 (ז) ההרים והגבעות , ד"מ ר"ל שימח כל העולם : יסחאו כף , יכו כף , תרגום זיך
 ומחא , כאלו יניעו ענפיהם ויכוס זה בזה לסימן שמחתן , כאדם השומח שיכה כף חל כף
 מתוך התפעלות השמחה , וכן אמר המאורר בתהלים (כ"ה ס') נהרות יסחאו כף , והכל
 עד"ע

הן אני עין יבש: (יב) כִּי-כֹה ו
 אָמַר יְהוָה לְסָרִיסִים אֲשֶׁר
 יִשְׁמְרוּ אֶת-שִׁבְתוֹתַי וּבְחֲרוּ
 בְּאֲשֶׁר הִפְצֵיתִי וּמְחֹזְקֵים
 בְּבְרִיתִי: (יג) וַנִּרְתִּי לָהֶם
 בְּבֵיתִי וּבְחֹמֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב
 מִבְּנִים וּמִבְּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֲתֶן
 לוֹ אֲשֶׁר לֹא יִבְרָת: (יד) וּבְנֵי
 הַנְּכָר הַגְּלוּיִם עַל-יְהוָה לְשִׁרְתוֹ
 וְלֹא-הִכָּה אֶת-שֵׁם יְהוָה לְהַיּוֹת
 לוֹ לְעַבְדִּים כָּל-שֹׁמֵר שִׁבְת
 מִחֲלָלוֹ וּמְחֹזְקֵים בְּבְרִיתִי:
 (טו) וַהֲבִיאוֹתִים אֶל-הַר קָדְשִׁי
 וְשֹׁמְחֵתִים בְּבֵית הַתְּפִלָּה
 עוֹלְתֵיהֶם וּבְחִיהֶם לְרָצוֹן-עַל-
 מוֹבְחֵי

”אך! איך בין יא נור איין דיררער
 ”בוים!” (יב) דען דים פֿערהייסט דען
 פֿערשניטנען. גאָטט! ”ווען זיא מיינע
 ”רוהעטאָגע פֿייערן, לעבענוואַנדעל
 ”וואָהלען מיר וואָהלגעפֿאלליג, אונד
 ”שטאַנדעאָטט טרייאַ מיינעם בונדע
 ”בלייבען. (יג) דאָן שטיפֿטע איך אין
 ”מיינעם הויזע, אין מיינען מויערן,
 ”איהגען דענקמאַל אונד גוטען נאָמען,
 ”דויראנדער אַלז איהן וואָהן. אונד
 ”טאַכטער שטיפֿטען; שטעטער נאָך-
 ”רוהם איזט איהר טהייל, עוויג,
 ”אונפֿערגאַנגליך!” (יד) אַויך דער
 פֿרעמדען קינדער, דיא צום עוויגען זיך
 געזעללען, דיא איהם דינען, זיינען
 נאָמען לייבען, גערנע זיינע קנעכטע
 זיינען; יעדען דער דען רוהעטאָג
 פֿייערט, איהן ניכט ענטווייהט, שטאַנד-
 האָפֿט טרייאַ מיינעם מונדע בלייבט:
 (טו) ”פֿיהרע איך איינזט צו מיינעם
 ”הייליגען בערגע, ערפֿרייע זיא אין
 ”מיינעם אַנדאַכטוֹ הויז, נעהמען בראַנד-
 ”אונד שפּייזעאָפֿפֿער, אַויף מיינעם
 אַלטאַר

ר ש י

הן אני כעץ יבש מאין זכרון: (יב) ומחזיקים. אוחזים: (טו) לכל העמים. ולא לישראל
 לבדם כי אף לגרים: (טו) עוד אקבץ עליו. מן האומות שיתגוררו וכלו עליהם: לכקבצו.
 נוספים על קבוצי ישראל:

ביום

באור

עד"מ: (ח) הנעצוץ, וכן הסרפד ממיני הקונים הגדלים במדבר, ולהיפך ברוש והדס
 מיני אילנות טובות, והנה יחדש פלא לשום מדבר לארץ פרי בשום לבין חיה יהיה לה' לשם
 לאות עולם (ומדברי ראב"ע): (ט) שמרו משפט, כי אז קרובה יצועתי לבוא וכדקתי
 קרובה להגלות, וכבר עבאר במקום אחר ההבדל שבין דקק לבדקה, שטעם האחרון על
 המנינה לפני משורת הדין: (יג) יד, מקום כמו יוד תהיה לך, אבל זה אינו מקום גופני
 כי אם במקום מעלה ושבת, וכן ברך ה' מוקומו, וכענין הנמשל בדברי רז"ל ממלא מקום
 אבותיו (רד"ק): (יד) הגלויים על ה', כמו אל ה', וכן ותתפלל על ה' דמנה (הכ"ג):
 שומר שבת מחללו, ידוע כי שבת סימן התי"ו לבקבה, אולי זה בא כאילו אמר עוס שבת
 (ומדברי ראב"ע): (טו) לכל העמים, לא לישראל לבד, כי אם אף לגרים (רש"י), אן
 בדרך

מוֹבְחֵי כִי בֵיתִי בֵית־חַפְלָה
יִקְרָא לְכָל־הָעַמִּים : (טו) נָא
אֲדַנִּי יְהוָה מִקְבֵּץ גְּדֵחֵי יִשְׂרָאֵל
עוֹד אֶקְבֵּץ עֲלָיו לְגִקְבְּצָיו :

הפטרת האוינו

(שמואל ב' ק' כ"ב עד כ"ג)

(א) וַיְדַבֵּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־
דְּבָרֵי הַשִּׁירָה
הַזֹּאת בַּיּוֹם הַצֵּיל יְהוָה אֶת־
מִצְרַיִם מִיַּד אֲיִכָּוִי וּמִיַּד שָׂאוֹל :
(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה סְלַעִי וּמִצְדֵּתִי
וּמִפְּלִטֵי־לִי : (ג) אֵלֹהֵי צוּרֵי
אֲחִסָּה־בּוֹ מִגִּבֵּי וּקְרָן יִשְׁעֵי
מִשְׁגַּבֵּי וּמִנוֹסֵי מִשְׁעֵי מַחֲמֵם
הַשְּׁעָנִי : (ד) מִהַלֵּל אֶקְרָא יְהוָה
וּמֵאֵיבֵי אֲשַׁע : (ה) כִּי אֶפְסְנִי

משברי

רש"י

(א) ביום ה' אותו • לעת זקנותו לאחר שנברו עליו כל כרותיו וכיבדו מכלם •
ומכף שאול • והלא שאול בכלל היה אלא שהיה איבדו ודודו יתר מכלם
כיבדו בו תשעה עשר איש ועשהאל כיבדו בו לכו וקראו את הארץ זאת ירדו וכיבדו בו והתקין
שלמה אהב נשים נכריות ואת בת פרעה : (ב) סלעי ומצודתי • לשון חזק הם סלע כמשמש
מנודת יעריס שקרוין פלייש"אין בלע"ז (משונב בדפוס ג"ל כמו בשופטים ו' ב' ובתהלים ל"א
ג' פלייש"אין בל"ח פחליסארען • שוען גיטער) ועל שם נס שנעשה לו בסלע המחלקות והמנודה
בחורשה : ומפלט לי • מפלטי עם נבא ישראל כמלחמה ופעמים שהוא מפלט לי כאשר לנח
כגון מן יסבי בנב : (ג) צורי • לשון סלע שהסלע מחסה לעברי דרך מן המטה והרוחות
אברי"חמש בלע"ז (והוא אנריע"מאנג • בל"ח בעשינונג • בעדעקונג • וכן פי' רש"י ישעיה ל'
ב' • ובזואל ה' ח') : ומניסי • שהייתי נס אליו לעזרה : אחסה • לשון כיסוי שהייתי מתכסה
לעזרה לסומכני : (ד) מהלל אקרא ה' • כתרנונו בקראי לו אהודט לפי כי מאיביאני טוטח
שאושע ויתכן לפתור אקרא ואושע לשון כוזה : (ה) אפסני • הקיפוני : משברי מות • כתרנונו
כאיתתא

„ אלטאר וואהלגעפאלליג אויף • מינען
„ טעמפעל נענגט מאן דאן : הווי דער
„ אנדאכט אללער פאלקער ! “ (טו) עו
שפריכט'ו גאטט דער דערר , דער
פערשטאסנען ישראל'ו ואממל'ער !
„ זאָ פֿערמעררע זיך איינזט ווינער
„ צערשטרייאטען צאהל • “

הפטרת האוינו

(א) פֿאַלגענדעו געריכט זאָנג דוד
דעם עוויגען צו עהרען , אלו
ער זייהן פֿאָן אללעו ווינען פֿיינדען ,
אונד בעזאָנדערו פֿאָן דער דאָנד
שאול'ו עררעטטעטע • (ב) זאָ זאָנג ער :
עוויגער ! מיין שוטצעלע ! מינע פֿעזטע !
מיין עררעטער ! (ג) גאָטט ! מיין האָרט
אויף דען איך טרויע ! מיין שילד ! מינעו
היילו האָרן ! מינע בורג ! מינע צופֿלוכט !
מיין העלפֿער , דער פֿאַר געוואָלט
טהאָטיגקייט מיך שיצט ! (ד) געלאַכט ,
ריף איך , זיין גאָטט , אונד וואָר פֿאַם
פֿיינדע ערלאָזט • (ה) דען שאָן אום
רינגטען מיך דעו

(* הגה השירה הזאת כבר מובארת בספר זמירות ישראל שיר י"ח , ואכתנו
לא נעמוד עתה כי אם על איזה השנים , שנפלו בהטסת שלפנינו :

משברי מות נחלי בליעל
 יבעתני: (ו) חבלי שאול סבני
 קדמני מקשימות: (ז) בצר
 לי אקרא יהוה וא־אֵהי אקרא
 וישמע מהיכלו קולי וישועתי
 באזינו: (ח) ותגעש ותרעש
 הארץ מוסדות השמים ירגזו
 ותגעשו כי־חרה לו: (ט) עלה
 עשן באפו ואש מפיו תאכל
 גחלים בערו ממנו: (י) ויט
 שמים וירד וערפל תחרה
 רגליו: (יא) וירכב על־כרוב
 ויעף וירא על־כנפי־רוח:
 (יב) וישת השף סביבתיו סבוח
 ויתגעש קרי חשרת

דעו טאדעו וועללען; שרעקטען מיך
 דיא שטראָהמע דער אונטער־וועלט;
 (ו) דער האַללען באַנד' אומשטריקטען
 מיך; איך וואָרד פֿאַן שר־ינגען דעז
 טאָדען ערגריפֿען. (ז) אַבער אין דער
 אַנגוט רוף איך צום הערן, שרײַא
 הינויף צו מיינעם גאַטטע. ער דאָרט
 מיין פֿלעֿהען אויז ווינעם טעמפֿעל;
 מיין געכעט דרינגט איהם צו אָהרען.
 (ח) דיא ערדע בעכטע, וואָרד ער־
 שיטטערט; עז וואַנקטען דעז היממעל;
 פֿעֿילער; ויא בעכטען דאָ ער צאָרניג
 וואָרד. (ט) דאָמפף שטיג אויף, אַלו
 ער ערגרימטע; אויז ווינעם מונדע
 צעהרענד פֿיאַר, גלוטפֿלאַם לאָדערט
 דאָפֿאַן. (י) ער נייגטע דען היממעל;
 פֿוהר הערנידער; אונטער ווינען פֿיסען,
 דיוטערז געוואַל־ק. (יא) ער פֿאָהרט
 אויף כרוב'ז ריקקען, שוועבט דאָהער,
 ערשיינט אויף פֿלויגעל'ן דעז ווינדען.
 (יב) מאַכט פֿינוטערניס צום געצעלטע
 אום

רש"י

פאיתחא דיתבא על מתברא כן שם מושב האבניים שהאשה יולדת שם: כחלי. גייסות שוטפות
 כחל: (ו) חבלי. כתרגומו משריין כמו חבל כביאים: קדמוני. באו לפני: (ז) נצר לי
 אקרא ה' וישמע וגו'. כן דרך לשון הווה מדבר לשון עבר ולשון עתיד בפעם אחת: (ח) ויתגעש
 ותרעש. לא על כיסוס שאירעוהו כאמר אלא על כיסוס שנעשו לישראל וראש המקרא מחובר
 על סופו: כי חרה לו. כי משמש כאן לשון כאשר וכן פתרונו וכשחרה לו מפני מכעיסיו נתגעשה
 ונתרעשה הארץ ומוסדות השמים רגזו ורעשו: (ט) עלה עשן באפו. כן דרך הכועס יוצא
 עשן מכסיריו וכן עלה עשן באפו חהו כל לשון חרון חף שהאף נוסח ומעלה הכל: ואש מפיו
 תאכל. מנחלת דבר פיו תאכל אש ברשעים: (י) ויט שמים. להנקם מאויביו ממכרי' ומפרעה:
 (יב) וישת חשך סביבותיו. לסוכה כענין שנאמר והי הענן והחשך מפסיק בין מכרי' לישראל:
 קשרת

באור

כדרך תפלת שלמה: (טז) עוד אקבץ עליו, מן האומות שיתגווירו וכלו איהם: לנקבציו,
 כוספים על קבוצי ישראל (הכ"ל):

(ה) משברי מות, מלשון כל משברך וגליך עלי עברו, והוא כפל ענין של כחלי בליעל:
 (ז) וישועתי באזינו, תבוא, וכן הוא בתהלים: (ח) מוסדות השמים
 ירגזו, הם ההרים הגבוהים אשר ראשם מגיע השמימה, ונראה כאילו יסמכוהו שלא יפול:
 (יב) חשרת, פירש לשון קשור וחסור ואסיפה: (כח) ועיניך על רמים תשפיל, עריכים
 שהם

אום זיך הער, וואסערפלוטען, וואלקע
 אויף וואלקע. (יג) אויך ליכטגלאנץ
 געגענאיבער ענטברענגט פלאממענער
 בליטץ. (יד) ער דאנגערט פאם
 היממעל העראב, דער עוויגע! דער
 האכטע לאסט זיינע שטיממע הארען;
 (טו) ווירפט פפילע, שטרייעט אוס-
 דער, שליווערט בליטצע ריזן;
 (טז) זיכטבאר ווארד דען מעערז אור-
 קוועלל, אויפגעדעקט דער ערדען
 גרונד, דורך דען עוויגען דראהען, דורך
 דען אדעם זיינען צאָרנהויכו. (יז) מיר
 רייכט ער אויך דער האָהע זיינע האַנד,
 ערגריפט אונד ציהט מיך אויך ברויזעני
 דען פלוטהען. (יח) עררעטעט מיך פאן
 פיינדען געוואלט, פאן ווידערואכערן,
 מיר צו מאַכטיג. (יט) זיא איבערפילען
 מיך אין אונפאללו שוואנגערן טאָגען,
 אָבער גאָטט וואָרד טיינע צופערזיכט.
 (כ) דער פיהרט מיך אויך, אין ווייטען
 רוים; עררעטטעט מיך, דען ער האָט
 לוזט אן מיר. (כא) גאָטט טרויט מיר
 וואָהל נאָך טיינער פראַמטיגקייט, בע-
 לאָהנט טיינער האַנדע רויניגקייט.
 (כב) דען איך האַלטע דיא וועגע דען
 העררן, בין גיכט רוכלאָז ווידער טיינען
 גאָטט. (כג) זיינע רעכטע האַבע איך
 שטעטז פאָר אויגען, אונד וויילע פאן
 זיינען לעהרען גיָה. (כד) מיין הערין
 איזט אונגעטהיילט מיט איהם; איך
 דיטע מיך פאָר איבערטרעטונג.
 (כה) דרום פֿערגיכט דער הערר נאָך
 טיינער אונשולד מיר, נאָך

חֲשַׁרְת־מִים עֲבִי שְׁחָקִים
 (יג) מִנְגַּה נִגְדוּ בְּעֵרוֹ גַּחְלֵי אֲשֵׁר
 (יד) יִרְעַם מִן־שָׁמַיִם יְהוָה וְעֲלִין
 יָתֵן קוֹלוֹ: (טו) וַיִּשְׁלַח חֲצִיִּם
 וַיִּפְּצֵם בְּרִקְוֵיהֶם: (טז) וַיִּרְאֵן
 אֶפְיָקִיִּים יָגְלוּ מִסִּדּוֹת תְּבֵל
 בַּגַּעֲרַת יְהוָה מִנְשֻׁמַּת רִחַן
 אָפוּ: (יז) יִשְׁלַח מִמְרוֹם יְקֻחֵנִי
 יִמְשְׁנֵי מַמִּים רַבִּים: (יח) יִצְלֵנִי
 מֵאֵיבֵי עֵז מִשְׁנֵאֵי כִי אֶמְצֵן
 מִמּוֹנֵי: (יט) יְקַדְּמֵנִי בְיָוִם אֵיבֵי
 וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעַן לִי: (כ) וַיִּצָּא
 לְמַרְחָב אֶתִּי יִחְלַצֵנִי כִּי־חָפְזִי
 בִּי: (כא) יִגְמְלֵנִי יְהוָה כְּצַדִּיקְתִּי
 כִּבְרַת יְדֵי יֹשִׁיב לֵי: (כב) כִּי
 שְׁמַרְתִּי נִרְכְּבֵי יְהוָה וְלֹא
 רִשְׁעֵתִי מֵאֱלֹהֵי: (כג) כִּי־בֵל
 מִשְׁפָּטוֹ לִנְגֵדִי וְחִקְתִּיו לֹא־
 אָסוּר מִמִּנְהָ: (כד) וְאֵהִיָּה
 תָּמִים לוֹ וְאַשְׁתַּמְרָה מֵעוֹנֵי:
 (כה) וַיִּשָּׁב יְהוָה לִי כְצַדִּיקְתִּי
 מִשְׁפָּטוֹ קְרִי כִבְרִי

רש"י

חֲשַׁרְת־מִים עֲבִי שְׁחָקִים • וְאֵין הִיךְ הַסָּךְ עֲבִי שְׁחָקִים הִיוּ שָׁן חוֹשְׁרִין עִים עַל הַחֶרֶן • חֲשַׁרְת־
 לְשׁוֹן כִּכְרָה הוּא שְׁחָךְ עַל הַחֶרֶן דָּק וְכֵן הוּא חוֹשֵׁר בְּאֶגְרוֹת הַרְבֵּה חוֹשְׁרִין חוֹתֵם כִּכְרָה •
 וְעַם לְבַתּוֹר חֲשַׁרְת־ לְשׁוֹן קָשֶׁר שׁוֹחֲקֵרִין הַשָּׁמַיִם נִעְבִּים עַל יְדֵי הַעִים כְּשֶׁוֹשְׁרֵיהֶם הַחֹמֶר
 בְּחַסְטֵי הַחִסּוֹנָה שֶׁהֵם זְרוּעוֹת הַיָּם הַשָּׁמַר הַשְּׂחָדִקִין וְקִיֻּשְׁרֵן עֵינֵלוֹה יָסֵד: (יג) מִנְגַּה נִגְדוּ •
 שֶׁלֹּא תִחַמֵּר בְּחֶשֶׁךְ הוּא שְׂרִי אֵלֶּה הַנּוֹגֵה לְפָנֵים עֵן הַחִסּוֹנָה וְחַסְטֵיהֶם אֵשֶׁר לְפָנֵינוּ בְּעֵרוֹ גַּחְלֵי
 אֵשׁ שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ חִסִּים עַל מַנְרִים: (טו) יָגְלוּ מִסִּדּוֹת תְּבֵל • שֶׁנִּקְרַע הַתְּהוֹם כְּשֶׁנִּקְרַע יָם סוּף
 כְּנִקְרַעוֹ כָּל מִינּוֹת שֶׁנְּעוֹלָם: מִכֶּשֶׁת • מִכֶּשֶׁת כִּי־נִכְּחַת רֹחַ אֵשׁ: (יח) כִּי אֶמְצֵן • כִּאֲשֶׁר אֶמְצֵן:
 כְּצַדִּיקְתִּי

בְּבִרְי לְגַגְד עֵינָיו: (כו) עַם-
 חֲסִיד תִּתְחַסֵּד עִם-גְּבוּר תָּמִים
 תִּתְמָם: (כז) עַם-נָבֵר תִּתְבַּר
 וְעַם-עַקֵּשׁ תִּתְפַּל: (כח) וְאֶת-
 עַם עֵנִי תוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל-
 רַמִּים תִּשְׁפִּיל: (כט) כִּי-אַתָּה
 גִּירֵי יְהוָה וַיְהוּה יִגְיֶה חֲשָׁבִי:
 (ל) כִּי בָכָה אֲרוּץ גְּרוּד בְּאֱלֹהֵי
 אֲדִלְגַּשׁוּר: (לא) הָאֵל תָּמִים
 דְּרָכָו אֲמַרְתָּ יְהוָה צְרוּפָה מִן
 הוּא לְכֹל הַחֲסִים בּוֹ: (לב) כִּי
 מִי-אֵל מִבְּלַעֲדֵי יְהוָה וּמִי צוּר
 מִבְּלַעֲדֵי אֱלֹהֵינוּ: (לג) הָאֵל
 מַעֲזוּי חֵיל וַיִּתֵּר תָּמִים דְּרָכָו:
 (לד) מִשׁוּהָ רַגְלָיו בְּאֵילוֹת וְעַל-
 בְּמַתֵּי יַעֲמִידֵנִי: (לה) מִלְּמוֹד
 דְּרָכֵי קְרִי רַגְלֵי קְרִי יָדֵי

נאך מיינער רייניגקייט פֿאַר זיינען
 אויגען. (כו) דוא ביזט דעם גיטיגען
 אַלל־גיטיג; דעם טרייאגעווינטען,
 טרייאגעוונט; (כז) פֿערפֿאַהרזט מיט
 ריינען, ריין; ביזט טיקקעפֿאַללען אונט־
 פֿערזאָהנליך. (כח) אונטערדריקטען
 לייטען שטעהענט דוא בייא, אונד
 זענקוט דיינען צאָרנבליק אויף שטאלצע
 גידער. (כט) דוא ביזט מיין ליכט,
 אַ עוויגער! דער הערר מאַכט פֿינטער-
 נים מיר צום ליכט; (ל) מיט דיר
 דורכברעכע איך קריגזשאַר; מיט
 מיינעם גאַטטע זעטצע איך איבער
 מויאר. (לא) ער—גאַטט—זיין וועג
 איזט וואַנדעללאַז; דען העררן פֿער-
 הייסונג ריין דורכלייטערט, אַללען דיא
 איהם טרויען, איזט ער אוין שילד.
 (לב) דען ווער איזט, אויסער דעם
 העררן, איין גאַטט? ווער אָהנע אונזערן
 גאַטט, איין האַרט? (לג) דער גאַטט,
 דער זיגוהעלס מיר איזט, אַללע מיינען
 וואַנדעל אין האַרמאַניא אויפֿלאַזט.
 (לד) באַלד מיינען פֿום, דעם דזירשע
 גלייך בעפֿליגעלט; באַלד מיד אויף
 מיינען האָהען זיכער שטעללט. (לה) ער
 איבט

רש"י

(כא) כדקתי. כשיצאו אחריו למדבר וסמכו על הצמחיו: (כו) עם חסיד תמים נבר כנגד שלשה אבות שלם הקנה גיבול נדקתם לנביהם: (כז) עם עקש פרעה: תתפל לשון נפתל ועקש ובספר תהלים כתוב תתפל. ד"א ישלח ממרום יקחני על עבמו אמר כשהי נחפו ללכת מפני שאלו בסלע המחלוקת והיה קרוב להתפס ומלאך בא א שאל לאמר מהר ולכס כי כשבו פלשתים: (לא) אמרת ה' נרופה. ברורה מבטיח ועושה: (לב) ויתר תמים דרכי. מכל גכסול ומכל חטא ומכל עבוכה עד כי היה שלם וכבוש: (לה) וכמת קשת נחושה זרועתי וכדרכה קשת נחושה על זרועי שיש בי כח לדרכה קשתות היו תלויים לדוד בביתו והיו מלכי האומות באין ורואים אותו ואומרים זה לזה אתה סגור שהוא יכול לדורכן אין זה אלא לייראנו ודוד

באור

שהם רמים בעיניהם אבל בעיניך הם שפלים: (לב) ויתר תמים דרכי, מלשון סתם אנחות מוטה, מתיר כל הסתירות והעקמומיות שבדרכי לעשותו שלם ותמים בלי חסרון ומעוות, כלומר מיישר דרכי, וזה שאמר פעם יעשי כצנור אומץ לעמוד בלי פחד, ופעם יתן לי קלות ברגלי למום, הכל כפי שהשעה נריכה לו, ואין הפחזות הזאת סותר את אמנות הלב לעת אחרת

איבט צום קאמפפֿע מיינע האַנד ,
 לעהרט מיינען אַרם דען עהרנען כאַגען
 זענקען . (לו) גאַכזט צום שילדע מיר
 דיין הייל ; זעלבזט דייע ציכטיגונג
 מאַכטע מיך גראַס . (לז) ווייטערזט
 מיינע טריטטע אונטער מיר , דאַס מין
 געלענק ניכט קראַפֿטלאַז ווערדע .
 (לח) נון זעטע אַיך מיינען פֿינדען
 נאָך , אונד ראַטטע זיך אויז , אונד
 לאַס ניכט אַב בוז אַיך זיך אויפֿגעריכען .
 (לט) פֿערטילגע — הויע נידער —
 זיך קאַממען ניכט אויף , זיך שטיצען
 דיין צו מיינען פֿיסען . (מ) זאָ האַסט דוא
 מיך צום קאַמפֿע געריזטעט ; זאָ בייגזט
 דוא מיינע ווידערזאָכער אונטער מיר ;
 (מא) זאָ ווענדעזט דוא מיר צו דען
 פֿינדען נאַקקען , מיינער דאַסער
 נאַקקען ; אַיך באַנדיגע זיך . (מב) זיך
 ווענדען זיך , דאַ ניאַמאַנד היילפֿט ,
 צו גאַטט עמפֿאַר , דער האַרם זיך
 ניכט . (מג) דרום צערשטאַסע אַיך
 זיך צו ערדען שטויב , צערטרעטע ,
 צערמאַלמע זיך , וויא נאַסענקאַטד .
 (מד) דוא שיעזט מיך פֿאַר מיינען
 פֿאַלקען מייטרייא , בעוואַהרוט מיך אויף
 צום הויפט ענטפֿערנטער רייכע , מיר
 אונגעקאַנטען פֿאַלק דינט מיר .
 (מה) דער באַרבאַרען זאָהנע
 שטייכעלן

ידי למלחמה ונחת קשת
 נחושה זרעתי : (לו) ותתן לי
 מנן ישעה וענתי תרפני :
 (לז) תרחיב צערי תחתי ולא
 מעדו קרסלי : (לח) ארדפה
 איבי ואשמידם ולא אשובעד
 בלתם : (לט) ואכלם ואמחצם
 ולא יקומון ויפלו תחת רגלי :
 (מ) ותורני חיל למלחמה
 תבריע קמי תחתי : (מא) ואיבי
 התה לי ערף משנא
 ואצמיתם : (מב) ישעו ואין
 מושיע אליהוה ולא עגם :
 (מג) ואשחקם בעפר ארץ
 כטיטחוצות אדקם ארקעם :
 (מד) ותפלטי מריבי עמי
 תשמרני לראש גוים עם לא
 ידעתי יעבדני : (מה) בני נבר
 יתכחו

רשי

ודוד שומע ונוטלן ומכתתן לכניהם חריכת קשת לאון זיחת הוא וכן חרף נחתו בי : (לו) וענתך
 תרכני . גדלת לי מדת ענותותך : (לז) תרחיב צעדי . כשאלם מדבק רגליו לו הוא סתם
 ליפול וכן הוא אומר בלכתך לא ינר צעדיך : קרסולי . עקיבי : (מב) ישעו ואין מושיע עמי
 הרי זה מקרא מסורם ישעו אל ה' ולא עגם ואין מושיע כמו ישעה האדם א עושהו כמו ישנה
 ומנחם חכרו עם ישע ה' אל הכל ופתר בו לאון עתירה ונפל הלשון על המעתיך ועל הנעתך
 כמו ויעתר יצחק לה' ויעתר לו ה' אף כאן ישעו ואין מושיע נופל על המפלה וישע ה' נפל
 על הלשון על מי שמתפללין לפניו : (מג) ארקעם . ארמסם והרבה יש בשפיר יחזקאל רוע
 ברנלך ורקעך כרגל : (מד) מריבי . מודאג ואייתופל ואול והזיפים : תשמרני לראש גוים
 ככנתי

באור

אחרת : (לו) וענוהך חרבני , אם הטעם מלשון ארץ כי ענתני כפי שחרגשו הרמב"ן
 כלומר

הפטרת האזינו

תרגום אשכנזי לא

שמייכעלן מיר, זינד אויף'ז געריכט מיר
אונטערטהאן. (מו) דיא זאהנע דער
בארבארייא פערשמאכטען, ציטטערן
אזוי איהרען פעוטען דערפאר.
(מו) עוויג לעבט דער דערר! פרייז
מיינעם הארטע! פעהרעררליכונג דעם
גאטטע מיינעז היילז! (מח) דעם גאטטע,
דער מיר ראכע גיכט, אונד צווינגט
פאלקער אונטער מיר; (מט) דער מיך
אזוי מיינען פיינדען הערפאר רייסט,
מיך פאר עמפאררען זיכערט, פאן
יענעם אונגערעכטיגקייט ליבענדען
מיך רעטטעט. (נ) דארום דאנק איך
דיר, עוויגער! אונטער דען היידען, אונד
רוהרע דיר מיין זאיטענשפיל. (נא) דיר
דער זיינע קאניג רעטטונגטוהורם
איזט, דער וואהל טרוט זיינעם
געואלכטען, דוד אונד זיינעם זאמען
עוויגליך:

יתבחדשור לי לשמוע און ישמעו
לי: (מו) בני נבר יכלו ויחגרו
ממסגרותהם: (מו) חיה יהוה
וכרוך צורי וירם אלהי צור
ישעי: (מח) האל הנתן נקמת
לי ומריר עמים פחתיני:
(מט) ומוציאי מאיבי ומקמי
תרוממי מאיש חמסים
תצילני: (נ) על-כן אודה יהוה
בגוים ולשמך אומר:
(נא) מגדיל ישועת מלכו
ועשה חסד למשיחו לדוד
ולורעו עד-עולם:

הפטרה ליום א' דרה

הפטרת יום א' דרה

(א) עו לעבטע איין אנגעוועהנער מאן
צו רמחים צופים אויף

(שמואל א' א' — עד ב' י')

(א) ויהי איש אחד מן-הרמתיים צופים מהר

מגדול קרי

רש"י

צפנתני לכך. ויודע אנדה אמר דוד רבונו של עולם הצילני וידינו של ישראל שאם אטחו או
אדה את ישראל בעבודתי אני כענש אלף לראש גוים תשימני והם יעבדוני ועליהם לא אענש:
(מה) יתכשו לי. וחמת יראה יאמרו לי כוזבים: לשמע און ישמעו לי. אפי' שלא צפני
יגורו מפני למשמע אזניהם לסור אל משמעת: (מו) בני נבר יבולו. ילאו לשון עלה כבל
פלישטי' רונט בלעז' (כמו שמות י"ח י"ח בל"א ווערדן סער וועלקן): ויחגרו' לשון פסחים:
ומסגרותם. מקושי יסורי מכגר שאני מייכרן בהם: (מו) חי ה'. העושה לי כל אלה:
(א) ויהי איש אחד. הכל לפי הסדר משה מסר את התורה ליהושע ויהושע לזקנים ושופט
מסר לשופט עד שהגיע לעלי וממנו לשמואל כמו שצינו חקנים לכניאים: מן
הרמתיים

באור

כלומר אפילו היסורים ששלחת בני היתה הכונה בהם להגדיל אותי: (מו) ישעו, א' ה' בהיות
שאין להם מושיע אחר, אבל גם הוא לא יענש: (נא) מגדול ישועות, כמגדול בעיר שהיא
מכוס נגד האויב:

(א) איש אחד, צד"הי מפורש יחוסו שהיה מצני קהת בן לוי, ולהם היה נחלתם בהר
אפרים, כדכתיב בסי' יהושע ולמאספות בני קהת הלויים וגו' את שכם
ואת

מִהָרַ אֲפָרִים וּשְׁמוֹ אֶלְקָנָה בֶן־
 יִרְחָם בֶּן־אֵלִיהוּא בֶן־תַּחֲוִי בֶן־
 צֹפָה אֶפְרָתִי: (ב) וְלוֹ שְׁתֵּי בָנִים
 שֵׁם אֶחָת חָנָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית
 פְּנִינָה וַיְהִי לְפָנֶיהָ יְלָדִים וּלְחָנָה
 אֵין יְלָדִים: (ג) וַעֲלָה הָאִישׁ
 הַהוּא מֵעִירוֹ מִיָּמִים יָמִימָה
 לַהֲשִׁתָּחוּרֹת וְלִזְבַּח לַיהוָה
 צְבָאוֹת בְּשִׁלְהָ וְשֵׁם שְׁנֵי בָנָיו
 עָלָיו חֲפְנִי וּפְנָחַם בְּחָנִים
 לַיהוָה: (ד) וַיְהִי הַיּוֹם וַיִּזְבַּח
 אֶלְקָנָה וַנִּתֵּן לְפָנֶיהָ אֶשְׁתּוֹ
 וּלְכַל־בָּנֶיהָ וּבְנוֹתֶיהָ מְנוֹת:

אויף רעם בערגע אפרים, נאמענ
 אקנה, זאָהן ירוחם'ז, זאָהן אליהוא'ז,
 זאָהן תחוו'ז, זאָהן צופ'ז. (ב) ער
 האַטטע צוויי פֿרויען, דערען זיינע
 חנה אונד דיא אַנדערע פנינָה היס.
 פנינָה האַטטע קינדער, חנה אבער
 ניכט. (ג) דיזער מאַן זאָג אַללע
 יאהר פֿאָן זיינער וואָהנשטאָרט הינויף,
 דען עוויגען צבאור אַנצוכעטען אונד
 איהם צו אַפֿערן אין שילה, וואָזעלכוט
 דיא ביידען זאָהנע עלי'ז, חפני אונד
 פנחם, דאָן פֿרויטעראַמט פֿערריכטען.
 (ד) איטמער נון ווען אלקנה אַפֿערטע,
 אונד זיינער פֿרויא פנינָה אונד אַללען
 איהרען זאָהנען אונד טאַכטערן דער
 גאַבען מאַנכערלייא פֿאַרלענטע.
 (ה) פֿערדראָס עז איהן, דער חנה נור
 זיינע זיינענע גאַבע פֿאַרלענען
 צו קאַנגען, דען

(ה) וְלְחָנָה יָתֵן מְנוֹת אֶחָת אֶפְרָיִם

ר ש י

הרמתיס לופים * שתי רעות היו שמויות ודורות ו אחת זו ויזכתן תירגס טופים מת למידי גבאי' :
 אלקנה * לוי היה מבני אביססף בן קרח כתייחס בדברי הימים : אפרתי * יזכתן תירגס נטורח
 דכית אפרים * וזורה אנדה אפרתי בן פלטיץ אנגיטוס אדם חשוב כמו אפרתון במשיה לר"ש לטן
 חן : (ג) ועלה האיש * לטן הוזה עולה היה מוזן מועד לעעד לשילה * ומדרש אנדה נדק
 שהיה עולה בשנה זו לא היה עולה בשנה אחרת כדי להשמיע ישראל ועשו כשותו : (ד) והי
 היום * והזה יום שעדל : (ה) מנה אחת אפים * מולק סד בסירי כרסוי להתקבל בסנר כניס
 יפות

באור

ואת מנשיה בהר אפרים : הרמתיס צופים, איירו שתי רעות היו שמויות זו אחת זו, ואמר
 הכד"ק ח"כ פירשו מאחת משתי רעות, ואין כודך לזה כי יתכן ג"כ שמויה העיר עממה הית'
 מונחת על שתי רעות, כמו העיר רועל וקנסעטחנטינה שכל אחת מהן מונחת ג"כ על שבע
 רעות : אפרתי, בן פלטיץ, אנגיטוס אדם חשוב (רש"י) : (ג) סימנים ימימה, משנה
 לשנה כמו ומרת את התקה הזאת למועדה מימים ימימה והיה עולה בתג האסיף שהוא זמן
 השמחה ויש פותרים איש מרגל לרגל, והראשון יותר נכון, כי בן כתיב (פ"ז) וכן יעשה שנה
 בשנה מדי עלותה בית ה' (מדברי הר"י אברבנאל) : (ד) והי היום ויזבח אלקנה ונתן
 לפנינה וגו', ולחנה יתן מנה אחת אפים, ע"ד הכתוב והי' כל מבקש ה' יבא מתוך למחנה,
 והטעם שכל עת שהיה זבח והיה נתן לפנינה מנות רבות בעבור בניה ובנותיה, היה נתן
 לחנה מנה אחת לבד אפים, וכפי' היפה של הריק"ס ז"ל, נכעם ועכב, לפי שה' סגר את
 רחמה ולא היו לה בנים שיתן לה מנות רבות כמו לבני פנינה, והוא היה אוהב אותה והוא
 מתאוה להיות לו מנחה כניס : וה' סגר רחמת, ת"י ען קדם ה' אפענע מנה ולד, וכן
 שתורגס

הפמרת יום א' דרה

תרגום אשכנזי לב

כי את־חנה אֵהב ויהוה סגַר
 רחמה: (ו) וכעסתי צרתה
 גם־כַּעַם בַּעֲבוּר הַרְעִימָה בִּי
 סגַר יְהוָה בְּעַד רַחֲמָה: (ז) וכן
 יַעֲשֶׂה שָׁנָה בְּשָׁנָה מִדֵּי עֲלֵתָהּ
 בְּבִיחַ יְהוָה כִּן תִּכְעַסְנָה וְתִכְבְּה
 וְלֹא תֹאכַל: (ח) ויאמר לה
 אֶלְקָנָה אִישָׁה חָנָה לָמָּה תִּכְבִּי
 וְלָמָּה לֹא תֹאכְלִי וְלָמָּה יִרַע
 לְבַבְךָ הַלֹּא אֲנֹכִי טוֹב לָךְ
 מֵעֲשָׂרָה בָּנִים: (ט) וַתִּקַּם חָנָה
 אַחֲרַי אֶכְלָה כִּשְׂרָה וְאַחֲרַי
 שָׂתָה וְעָלִי הַבַּיִת וְיָשָׁב עָלַי

דען ער ליכטע זיא; דער עוויגע אבער
 האַטטע איהר לייבפֿרוכט פֿערוואַנט.
 (ו) איבער דעם מאַכטע איהר איהרע
 אייפֿערוויכטיגע געשפּילן נאָך מאַנען
 פֿערדרום דאָרויך דאָס זיא זיא אַפֿט
 מיט דעם פֿאַרוואַרפֿע בעאונרוהיגטע,
 דאָס דער עוויגע איהר לייבפֿרוכט פֿער־
 זאָנט האַבע. (ז) זאָ גינג'ו אַללע יאָהר;
 איממער ווען זיא הינויף רייזטע צום
 הויזע גאַטטען, קראַנקטע דיוע זיא,
 דאָס זיא וויינטע אונד ניכט אָם.
 (ח) דאָן פֿלעגטע איהר מאַן אלקנה
 וואָהר צו איהר צו זאָגען: וואָרום
 וויינט דוא, חנה! אונד איסענט ניכט,
 אונד כּוּזט זאָ מיספֿערגניגט? בין איד
 דיר ניכט בעסער אַלזו צעהען קינדער?
 (ט) אוינט שטאַנד חנה אויף נאַכרעם
 אין שילה וואָר געגעסען אונד געטרוג־
 קען וואָרדען, אַלזו דער פּרויטער עלי
 עכען

הר' ברגש הכסא

רשי

וכו': (ו) צרתה - אשת בעלה פנינה: גם כעס - כעס אחר כעס תמיד לכך נאמר גם
 היתה אומרת לה כלום קנית מעפירת לבנדך גדול או חטוק לבנדך קטן: בעבור הרעימה
 שמתאונן ורבותיו חמרו בעבור הרעימה שתתפלל ולשם שמים נתכוונה: בעד רחמה - כנגד
 רחמה וכן כל לשון בעד: (ז) וכן יעשה - אלקנה שנה בשנה נותן לה חלק מובחר להראותה
 שמחבבה וצרתה לפי חיבה שבעלה מראה לה כן תרגנה גם היא להכעיסה: (ח) אנכי טיב לך
 מחבנד: מעשרה בניס - שילדה לי פנינה: (ט) אכלה בשילה - לח מפיקה"א והחל"ף חטף
 קמן והוא כמו אחרי אכלה בשילה ואחרי שמה והלשון נוכל בין לזכר בין לנקבה אחרי אכלה
 ל' פועל כמו לאכזה לשון לפעול: ועלי הכהן יושב על הכסא - אותו היום ישב על כסא גדולה
 שכתמנה

באור

מתורגם בל"א: (ו) וכעסחה וגו', כל' מלבד הכעס שהיה לחנה ולאישה מפאת חסרון
 הנשים עמנו, הנה כעסחה גם צרתה במה שכוונה להקניטה ולאמר לה צפה מלא שה' סגַר
 בעד רחמה וסגודאי א"כ רעה היא בעיניו, כן נראה לי טעם הכתוב: צרתה, כל שתי
 נשים לחים אחד נקראות צרות לפי שאינן אורבות זו לזו ברוב, וכן במשנה פוטרות צרותיהן
 (ר"ק) ובלשון הכתוב (ויקרא י"ח) ואשה אל אחותה לא תקח לזרו: הרעימה, מן רעמו
 בניס (יחזקאל כ"ז) ענין זעם, והרי"ש דגושה שלא כמשפט (ר"ש כ' מלך): (ז) וכן יעשה,
 כפי פשט הכתוב לא יחזור כי אם לענין פנינה בלבד שכן תעשה בכל שנה ושנה מדי עלותה
 בית ה' שכן תכעיסנה, ובא א"כ זכר במקום נקבה ורבים ככה (מדברי הר"י אברבנאל), ומד
 קן סבריא חמה שעורו כמו וכן יעשה: (ח) ויאמר לה וגו', אולי שגם זה היום מדי עלותה,
 ובדמותה בל"א: הלא אנוכי טוב לך, כתרגומו הלא רעותא עבא לך כלומר רצוני אליך
 ואהבתי אותך טוב לך מעשרה בניס, וטעם עשרה כמו ואפו עשר נשים, שבע כטאמתיכם,
 והדומים

הַבָּסָא עַל־מִוֹת הַיָּבֵל יְהוָה :
 (י) וְהָיָא מִרְתַּת נַפְשׁ וְתַחֲפִלָּה
 עַל־יְהוָה וּבִכָּה רַחֲבָבָה :
 (יא) וְתִדְרַךְ נִדְרָה וְתֹאמַר יְהוָה
 צְבָאוֹת אֲסִדְרָאָה תִּרְאֶה וּבִעֲנֵי
 אֲמַתְךָ וּזְכַרְתָּנִי וְלֹא־תִשְׁכַּח
 אֶת־אֲמַתְךָ וְנִתְתַּרְהָ לְאֲמַתְךָ
 זֶרַע אַנְשִׁים וְנִתְתַּו לַיהוָה כָּל־
 יָמֵי חַיָּו וּמִזֵּרָה לֹא־יַעֲלֶה עַל־
 רֵאשׁוֹ : (יב) וְתִהְיֶה בִּי הַרְבֵּתָה
 לְהַתְּפִלָּל לִפְנֵי יְהוָה וְעַל־שְׁמוֹ
 אֶת־פִּיהָ : (יג) וְחֲנָה הִיא
 מִדְּבַרְתַּת עַל־לֶבָה רַק שִׁפְתֶיהָ
 נִעוֹת

עבען אויף איינעם שטוהלע אם איינ-
 גאנגע דען אללערהייליגסטען זאם .
 (י) זיא אבער זעהר בעטריכטען מוטהען
 וואר , אונד פלעהטע וויינענד צום
 עוויגען . (י) טהאט אויך דאז געליבדע ,
 אונד שפראך : עוויגער ! גאטט צבאות !
 ווען דוא אויף דאז לידען דיינער מאגד
 זיהעזט , מיך בעדענקוט אונד מיינער
 ניכט פערגיכעזט , זאגדערן מיר , דיינער
 מאגד , איין מאגד יכען קינד שענקוט ,
 זא זאלל עז אויף אלל זיין לעבען דעם
 עוויגען געווייהט זיין , אונד קיין שער-
 מעסער איבער זיין רוויפט פאהרען .
 (יב) אלו זיא נון זא לאנגע פאר גאטט
 פלעהטע , פינג עלי אן איהרען מונד
 צו בעאבאכטען . (יג) דען חנה שפראך
 פיר זיך אלליין , זא דאס איהרע ליפפען
 צוואר

רש"י

שבתמנה שופט על ישראל : על מוחת . כש אכל מוחות : (יא) ה' צבאות * למה כתיב שם
 זה כאן אמרה לפניו רבש"ע שני צבאות בראת בעולמך העליונים לא פרים ולא רבים ולא מחים
 והתחתונים פרים ורבים ומתים אם אני מן התחתונים אהיה פרה ורבה ומתה ואם אני מן
 העליונים לא אמות זו מלתא באגדה של ר' יוסי הגלילי ורבותינו דרשו במסכת ברכות מה שדרשו
 עד הנה לא היה אדם שקראו להקב"ה צבאות אלא כך אמרה לפניו רבותו של עולם מכל צבאי
 צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך ליתן לי בן אחד : אם ראה תראה * רבותינו דרשו ש
 במסכת ברכות מה שדרשו : אמתך * האמור שלשה פעמים במקרא כנגד שלשה דברים שהאדם
 מטוה עליהם : זרע אנשים . נדויקים כמה דאם אמר אנשים חכמים וידועים : וכתתו לה' *
 שיהא ראוי לתתו לה' : ועורה . תרגם יונתן וזרות איכא לא תהא עלויה : (יב) שומר את
 פיה . מנפה מתימכסוק כך תרגמו יונתן ועלי אורוך לה עד דתפסוק שומר לשון המתנה כמו
 שומר את הדבר לא תשומר על שפתיה : (יג) וישנה עלי לשכרה * שאל היו רגילין להתפלל
 בלש

באור

והדומים להם (מדברי רד"ק) : (ט) והקם חנה , בשנה הזאת קודם שהרתה : אכלה
 וכן שחה , העוקר בתוספת ה"א , כלומר אחרי שאכלו האוכלים , כי היא הבכה ולא תאכל :
 (י) וחחפלה על ה' , שעורו כש אל : (יא) ותדור נדר , מלבד התפלה שלא זכר הכתוב ,
 כדדה גם אותו הנדר שזכר בהיותו העקר בעבור הספור הבא בספר , והעד כי הרגתה
 להתפלל : זרע אנשים , בניס זכרים : (יב) והיה כי הרבחה וגו' , ספר שנהיות מרתה
 בתפלה ובתחתונים עלי הכהן סיה שומר את פיה ומועין באריכות תפלתה , אם נכשתה
 שהיתה ארוכה ואם באיכותה שקולה לא ישמע והיתה מדברת על לבנה , ולזה קטבה עלי לשכרה

נעוזה וקולה לא ישמע ויחשבה
עלי לשכרה: (יד) ויאמר אליה
עלי עד מתי תשתכרין הסירי
את יינג מעליך: (טו) ותען
חנה ותאמר לא אדני אשה
קשת דרוח אנכי ויין ושכר לא
שתיתי ואשפך את נפשי
לפני יהוה: (טז) אל תתן את
אמתך לפני בת בליעל כי
מרב שיהי וכעסי דברתי עד
הנה: (יז) ויען עלי ויאמר לכי
לשלום ואהי ישראל יתן את
שלתך אשר שאלת מעמו:
(יח) ותאמר תמצא שפתך
חן בעיניך ותלך האשה
לדרכה

צוואר זיך בעוועגטען, איהרע שטוממע
אכער ניכט לויטבאר ווארד; דארום
הילט זיא עלי פֿיר בעטרונקען: (יד) אונד
זאגטע צו איהר: וויא לאנגע ווילל־זט
דוא נאך בעטרונקען בלייבען? מאַכע,
דאס דוא דען וויין ווידער לאַז ווירזט.
(טו) חנה אכער אַנטוואַרטעטע אונד
שפראך: ניכט דאך מיין הערר! איך
טראַגע איין בעשוועהרטען געמיטה אין
מיר, אונד האַכע וועדער וויין נאך זאָנט
שטאַרקען געטראַנק געטרונקען, זאָג
דערן מיין געמיטה דויר פֿאַר גאַטט
אויזגעשיטטעט. (טז) האַרטע דיינע
דינרין פֿיר קיין נידערטראַכטיגען ווייב.
וואַרליך, אויז גראַסעס הערצלייך אונד
קוממער דואַכע איך זאָ לאַנגע גע
שפראַכען. (יז) אונד עלי ווידערטע,
אונד שפראַך: זאָ צידע דען איין
פֿרידען; מאַגע דאך דער גאַטט ישראָל
דיר דאָ געוואַהרען, וואַרום דוא איהם
געבעטען האַסט! (יח) אונד זיא אַנט
וואַרטעטע: לאַס דיינע דינרין פֿערנער
געוואַגענהייט פֿינדען אין דיינען אויגען.
דאָרויף גינג דיא פֿרויא איהרען

רש"י

בלחש: (טו) לא אדוני. לא אדון אתה בדבר הזה גילית עמך שאין רוח הקדש שורה עליך
שתדע שאיני שכורת יין: (טז) אל תתן את אמתך. כלפי שאמרה לו דבר קשה חזרה ופייסו
אלא יתכנה הספק ובזיון לפני כרתה בת בליעל: כי מרוב שימי. דברתי לפניך קוסי. שימי.
יש מקומות שהוא לשון אנוניות לב. ד"א מרוב שימי וגו' כתרגומו ארי מסני אקכוזי וארגוזתי
אוריכות בבלו עד כען: כעסי. שברתי מכעסת אותי: אל תתן. כמו ש תתני בכפש כרי:
(יז) את שלתך. חסר אל"ף לדרוש בו לשון בניס כמו ובסליטה היוכאת וגו': יתן את שלתך.
כארה שנתקבלה תפלתה: (יח) תמצא שפתך חן. לבקש עליה רחמים: ופניה לא היו
לה

באור

משני הנדדים האלו (הר"י אברננט): (יד) השתכרין, תעמיד בשכורתך, והנון נוספת:
הסירי אח יינג, ע"י שינה: (טו) אל החן אח אמתך לפני בת בליעל, לדעת קצת
המפרשים הטעם אל תתן אותי לפני ה' כבת בליעל, ולדעת קצתם אל תתני לשמנה לפני
בת בליעל הזאת היא פניכה. אולם בכל זה העקר חסר מן הסטור, והנכון אל תתן את
אמתך באותו מקום ובאותה מדרגה שאתה נותן בו את בליעל, וטעם לפני כמו תחת, וכן
הדרך גם בל"א לאמור (האלטי מיד ניכט פיר) שענינו הראשון כענין מלת (פאר), כידוע
לאדקדקים זה הלשון: בליעל, תואר לרע מוחלט, שאין בו שום מעלה: (יז) יתן, אולי
שהוא מניין התנאי והבקשה וכדמפורגס בל"א: (יח) ופניה, פנים של זעם (רש"י), וכת"י
ואפיין

הפטרת יום א' דרה

לדרבה ותאכל ופניה לא הויה
 לה עוד: (יט) וישבימו בפקד
 וישתחוו לפני יהוה וישבו
 ויבאו אל ביתם הרמתה וידע
 אלקנה את חנה אשתו
 ויזכרה יהוה: (כ) ויהי לתקופת
 הימים ותהר חנה ותלד בן
 ותקרא את שמו שמואל כי
 מיהוה שאלתיו: (כא) ויעל
 האיש אלקנה וכל ביתו לזבח
 ליהוה את זבחה הימים ואת
 נדרו: (כב) וחנה לא עלתה ביה
 אמרה לאישה עד יגמל תבער
 והביאתיו ונראה את פני יהוה
 וישב

איהרעו ווענו, נאם שפיוע צו זיך, אונד זארה ניכט מעהר זאָ מיסמיטהויג אויז. (יט) דען זאָנדערן מאָרגענו מאַכט בען זיא זיך זעמטליך אויף, ביקטען זיך נאָכמאל'ן פֿאַר דעם עוויגען, אונד קעררטען נאָך איהרעם הויזע צורוק נאָך רמה. אונד אלקנה וואָהנטע זיינער פֿרוי'ה חנה בייא, אונד דער עוויגע בעראַכטע זיא: (כ) דען אַלז דאָן יאהר הערום וואָר, דאָ וואָר חנה שוואַנגער געוועזען אונד געכאַר איינען זאָהן; דען נאָנטע זיא שמואל, דען (זיא שפראַך) איך דואַבע מיר איהן פֿאַן גאַטט ער' בעטען. (כא) דאָרויף צאָג דער מאַן אלקנה מיט אַללען זיינען הויז'לייטען ווידער הניוּף, דעם עוויגען דאָן יאהר' ליכע אַפּפֿער צו ברינגען, דאָן ער גע' לאַכט האַסטע. (כב) חנה אַבער רייזטע ניכט מיט, זאָנדערן שפראַך: בוז דער קנאַבע ענטוואָהנט איזט; דאָן ברינגע איך איהן זעלבוס, דאָס ער פֿאַר גאַטט ערשיינע,

רש"י

לה. פנים של זעם: (יט) ויבאו אל ביתם וידע אלקנה. מוכאן לאכנסאוי שאסוד נתשמש המטה: (כ) לתקופת הימים. מייבט תקופת שתיים ימים שנים שילדה לששה חדשים ושני ימים מכאן שהולדות לשבעה יולדות למוקטעים: שמואל. על שם אל ועל שם העושה נקרא כי מוטו שאלתיו: (כא) את זבח הימים. ית דבת מועדיה: ואת נדרו. נדרים שנדר בין רגל לרגל היה מקריב ברגל: (כב) עד יגמל. לסוף עשרים וארבעה חדשים שקד וזין מיטק לינק: וישב עם עד עולם. עולמם של לויים חמשים שנה שנאמר ויבן חמשים שנה יצא מנבח העבודה וכך היו ימי של שמואל חמשים ושתיים שהרי עלי שפט את ישראל ארבעים שנה וזוים תמלת סנה נתמנה אופט לא אותה שנה לשיכורו של שמואל נשתיירו שלשים ותשעה ושש

באור

ואסין צוסיין: (יט) וידע, וזכרה, שני ווי'ן המחברים צומין, שעורו וכאשר ידע אחרי זה את חנה אשתו זכרה השם לטובה: (כ) ויהי לתקופת הימים, ותלד בן, ושי' ותהר שנגר הרמה (עודברי ד"ק), וכן מתירגס כל'א וכו'ל אמרו בראש השנה נפקדה חנה ע"כ מספרין זאת הפרשה בזה היום: שמואל, הורכבה המלה בזה הטעם מן כי מה' שאלתיו, כי מ' בחיות שמואל שאול ויסגם בחיותיותו מאל, כאלי אמרה שאול מאל (הכ"ל) והנכון כדעת הרלב"ג שאמר לא ידקדקו קוראי השמות כל ק', כי נקרא שם נח לאמר זה יבטמו אף שהיה ראוי לקראו בעטר זה ענחס: כי מה' שאלתיו, חכמה מלת אמרה, ובת' ארי אמרת מן קדש ה' שאלתיו (הכ"ל): (כא) את זבח הימים, רונה לומר זבח שהיה עושה מימים ימימה כמו שזכר, ובאמרו ואת נדרו, רשו למה שנדר לה' לעלות שעה שנה בשנה (הכ"ל) אברבנאל

וַיֵּשֶׁב שָׁם עַד עוֹלָם: (כג) וַיֹּאמֶר
 לָהּ אֱלֹקֵנָה אִישָׁה עֲשֵׂי הַטּוֹב
 בְּעֵינַיִךְ שְׂבִי עַד גְּמֻלָּךְ אִתּוֹ
 אֲדֵי יָקָם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ וְתִשָּׁב
 הָאִשָּׁה וְתִינַק אֶת־בְּנֵה עַד־
 גְּמֻלָּהָ אִתּוֹ: (כד) וְתַעֲלֶהּ עִמָּהּ
 בַּאֲשֶׁר גְּמֻלָּתוֹ בַּפְּרִים שְׁלִשָּׁה
 וְאִיפָה אַחֶרֶת קָמָה וְנָבַל יִין
 וְתִבְאָהּוּ בֵּית יְהוָה שְׁלוֹ וְהִנְעַר
 גַּעַר: (כה) וַיִּשְׁחָטוּ אֶת־הַפָּר
 וַיִּבְאוּ

אונד אויך אויף איממער דאָוער־לבוט
 בלויבע . (כג) אונד איהר מאַן אלקנה
 זאגטע צו איהר : טהוע וואָז דיר נוט
 דינקט . בלויבע צו הויזע ביז דוא איהן
 ענטוואַהנט האַזט ; דער עוויגע ווירד
 געוויס זיין וואָרט ערפֿיללען . דיא פֿרויא
 בליב אַלואַ צו הויזע אונד זייגטע איהרען
 זאָהן , ביז זיא איהן ענטוואַהנט האַטטע .
 (כד) זאָ באַר־ד זיא איהן אַבער ענט־
 וואַהנט האַטטע רייזטע זיא מיט איהם
 הינויף , נאָם אויך דרייא שטירע מיט ,
 אונד איין איפֿר־ פֿיינעז מעהל , אונד
 איינען שלויך וויין , אונד בראַכטע איהן
 זאָ נאָך דעם הויזע גאָטטען צו שילה ;
 וויא וואַהל דער קנאַבע נאָך זעהר יונג
 וואָר . (כה) וואַהרענד מאַן דאַן אַפֿפֿער
 שלאַכטעטע , בראַכטען

רש"י

פירנס את ישראל משמת עלי שלש עשרה שנה שהרי יום שנת עלי גלה הארון ושם בשדה פלשת' ארבעה חדשים עשם כל לקרית יערים עד שהעלהו דוד משמלך שבע שנים בחברון על יהודה והמליכיהו כל ישראל עליהם וכתוב ויהי מקץ שנת הארון בקרית יערים וירבו הימים ויהיו יערים שנה לא מהן שבע שנים שמלך דוד בחברון כנזח משגלה הארון עד שמת שאול שלש עשרה שנה וארבעה חדשים ושמאל מת לפני שאול ארבעה חדשים: (כג) אך יקם ה' את דברו את שאלת ממנו זרע אנשים ועלי בישרה ברות הקדש ואלהי ישראל יתן את שאלתך יקם ה' את דברו זהו לפי פשוטו ומדרש אגדה רבי כחמיה בשם רבי שמואל בר יצחק אמר בכל יום ויום בת קול יוצאת ומפוכזת בעולם ואומרת עתיד דרוק ח' לעמוד ושמו שמואל וכל אשה שהיתה יולדת בן היתה קוראת שמו שמואל כיון שהיו רואים את מעשיו היו אומרים אין זה שמואל כיון שגילד זה וראו מעשיו אמרו דומה אזה הוא חיה שאמר יקם ה' את דברו שיהא זה שמואל הנדיק: (כד) ואיפה אחת קמת שמעתי בשם רבינו יצחק הלוי איפה אחת קמת שלש סאין להוכיח ממנה שלשה עשרונים סלת הראוי לפר האחד כדתנן לחם הפנים עשרים וארבע עשרונים מעשרים סאין עשרון סלת לסאה חטין: ונבל יין לנסך: והנער נער ורביא הוב יביק: (כה) וביאו את הנער א עלי לראות שנתקיימה נבואתו ורבותיו דרשו מה שדרשו שהורה

באור

אברבנאל) ובדרך זה הוא מתורגם בל"א: (כב) עד יגמל הנער, הרי זה מקרא קצר אשכנזי עד יגמל הנער, כנראה ממענה אישה, שני עד גמלך אותו: עד עולם, כל ימי חייו אין עולם כי אם זמן רב: (כג) אך יקם ה' את דברו, הנה מה שאמר לה עלי יתן ה' את שאלתך היה בעיני אישה דרך נבואה כאלו אמר זאת על פי ה', ובהיות שאלתה שיהי' לה זרע אנשים להשאלתה לה' אמר אך יקם ה' את דברו שיהיה הבן ויהיה לעבודתו. וטעם אך כטעם אך טוב לישראל אלהים, כלומר בטוח אני כי יקם את דברו: (כד) והנער נער, כלומר עודט נער קטן ורך ואעפ"כ לא השתינה לו עד שיתחזק אלא מיד כשגמלתו העלתהו עמה בית ה' (מדברי הרד"ק), וכן מתורגם בל"א, ואמר עוד ח"ל, וי"מ והנער נער חרוף יודע בין טוב לרע כמו הנער שמנער את הפסולת מן הכשתן ע"כ, ויתכן לפ"ז גם לתרגמו בל"א (דער קנאבע

בראשטען זיא דען קנאבען פֿאַר עלי .
 (כו) אונד ריא מוטטער שפראך : אום
 פֿערצייהונג, מיין הערר ! זא וואָהר רוא
 לעכזט, מיין הערר ! איך בין ריא פֿרויא ,
 ריא היר פֿאַר דיר געשטאַנדען , דען
 עוויגען אַנצופֿלעהען . (כו) זיהע ! אום
 דווען קנאָבען האָבע איך איהן געכעטען ,
 אונד דער עוויגע האָט מיר מיינע
 ביטטע געוואָררט . (כח) איך האָבע
 איהן אָבער אויך צו גלייך דעם עוויגען
 געווידמעט ; זייט זיינעם דאַזיין איזט ער
 שאַן דעם דינוטע דען עוויגען געווייהט .
 אונד שמואל ביקטע זיך ראָזעלכזט פֿאַר
 דעם עוויגען . (כט) חנה שטייטטע
 איין דאַנקליד אָן ; זאָ זאַנג זיא : מיין
 העררן פֿראַהלאַקט דורך דיר , אַ גאַטט !
 גראַס ווירד מיינע מאַכט , אַ הערר !
 דורך דיר . לויט ערווירדע איך מיינען
 פֿיינדען זון , דען

ויבאו את הנער אל-עלי .
 (כו) ותאמר בי אדני חי נפשך
 אדני אני האשה הנצבת עמך
 בזה להתפלל ליהוה : (כו) א
 הנער הזה התפללתי
 יהוה לי את-שאלתי אשר
 שאלתי מעמו : (כח) וגם אנכי
 השאלתי הו ליהוה כל-הימים
 אשר היה הוא שאול ליהוה
 וישתחו שם ליהוה :
 (כט) ותתפלל חנה ותאמר
 עלן לבי ביהוה רמה קרני
 ביהוה רחב פי על אויבי כי
 שמחתי

ר ש י

שהורה הלכה שאיז נריך כהן לשחית קדשים כדאיתא בברכות : (כו) בי אדוני . לת עין
 עליו שיהא תלמידך ולפי מדרש רבותי שלא יעניסוהו מיתה : (כו) אל הנער הזה התפללתי
 אל תחמר זה ימות ונתן לך חמר : (כח) וגם אנכי השאלתי הו ליהוה . כדאם השאל כלל לרש
 או משאלי בני לשמו : הוא שאול . אפרוב טין בלעז (כט) אפרוב טע בל"א גלעהנט) כלומר
 אין חמר ראשי לעכא הקב"ה נעשה עליו שואל כי השאלתי לו ועליו להחזיר לי : וישתחו שם
 ששאל ויש אומרים אלקנה : (כט) רחב פי על איבי . על פניה : (ל) ואין טור כאלהו
 אין

באור

קנאזי וואר אויפגועקט מענין ער : (כו) בי אדוני , דרך כבוד לאיש גדול וחשוב כשתחילין
 לדבר עמו לבקש מנוט מחילה על מה שיעררדיס איתו : חי נפשך , הנני מצנעתך סתן
 עיניך על הנער הזה ותלמדו כי אני האשה שהתפללתי אל ה' (מדברי רד"ק) : עמבה, ה"ח
 נוספת כה"א והיו לאות על ידכה : (כו) אל הנער הזה , שעורו נעבור : (כח) וגם אנכי
 כלומר תלנד השאלה הוואת הנה נס נדרתי או הנדר בתפילתי שאתנהו לה' : כל הימים אשר
 היה , אמרו שהווא תחת יכיה , והוא נכון כמשעו כלומר מיום הולדו כבר הוא שאול לה' :
 וישתחו , ששאל , אעפ"י שלא היה בן שתי שנים למדוהו להשתחוות לה' (רד"ק) :
 (כט) ותתפלל , אין תפלה לבין נעקה דוקא , כי כבר נמצא שורש פלל גם על ענין העין
 המתענה , כנאמר (בראשית מ"ח) ראה פניך לא פללתי , ולכן כל דבור שיש בו מחשבת
 רעות ועמוקות , ונעלה מדבור הגדה פשוטית , יקרא נאם הפלה , כעיקרם (גדכיט) בל"א
 הכא מפעל אשכנזי (דענקן) , כזה טעם כלו תפלות דוד בן ישי , שיש בהן ג"כ שירי תהלות,
 וכן תפלה למשה , תפלה לחבקוק על גזירות , וכן כאן ותתפלל חנה , שבאות שרה שיר תורה:
 רמה קרני , העוקף יקרא קרן לפי שהוא המקום הגבוה שבנהמה גם הקדמים תוקף היה
 (רד"ק)

דען איך פרייע דינער הילפע מיך .
 (ל) קיין הייליגער איוט , דען דוה ,
 א הערר ! דען ניכטו איוט אהנע דך ,
 מאכטיג קיינער , דען אונזער גאטט .
 (לא) שפרעכט ניכט זא פארט אים
 מער שטאלצער אונד שטאלצער , קיין
 טראץ ענטקאממע אייערם מונד —
 דען גאטט איוט דער געדאנקען הערר ;
 אונד טהאטען צופערלאסיגקייט שטעהט
 נור בייא איהם . (לב) העלדען באגען
 ברעכען , אונד שוואכליכע אומגורטעט
 מאכט ; (לג) איבערואטטע פערדינגען
 זיך אוס'ו בראך , אונד הונגריגע וואנדעלן
 פרייא אומהער ; אונד פרוכטבאר ווייב
 געביהרט זיבענפאך , אונד דיא קינדער
 רייכע פערשמאכטעט קינדערלאז .
 (לד) דען דער עוויגע איוט'ו , דער
 טארטעט אונד

שמחתי בישועתך : (ל) איך
 קדוש ביהוה כייאין בלתך
 ואין צור באלהינו : (לא) אל
 תרבו תדברו גבהה גבהה יצא
 עתק מפיכם כייא דעות יהוה
 ולא נתבנו עללות : (לב) קשת
 גברים חתים וגבשלים אורו
 חיל : (לג) שבעים בלחם
 נשכרו ורעים חדרו עד
 עקרה ילדה שבעה ורבת בנים
 אמללה : (לד) יהוה ממיה
 ולו קרי ומחיה

רש"י

אין ציור כאלהינו הנר טרה בתוך טרה : (לא) א תרבו . תדברו . כל גסי הרוח אשר שעתם
 מבלעת ובשביל פנינה שהיתה מתגאה עליה היא מדברת לפי פאטו ולפי מדרשו כתרגומו שתרגם
 יונתן : עתק . חזק ד"א עתק ל' סרה כמו ועתק משם ההרה , ינא דבר סרה מפיכם : כי
 א דעות ה' . יודע מה בלבבכם : ולו נתכנו עליית . כל מעשה האדם כמנין לפניו : נתכנו .
 לשון מנין כמו ותוכן לבנים תתנו : (לב) קשת גבורים חתים וגו' . כך אומתו של הקנ"ה
 מתיא את הגבורים ומחזיק את החלשים משבוע את הרעבים ומרעיב את השבעים : (לג) שבעי'
 בלחם . ולא כרוכים להיות נשכרים לאום מלאכה מרעיבם ונשכרו בלחם פרכסתם ורעבים שהיו
 טורחים ויגעים על מזונות חדרו מטרחס : עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים וגומר . צעוד
 שהעקרה יולדת שבעה בנים רבת בנים חמללה וקוברת בניה חנה ילדה שבעה שנאמר כי פקד
 ה' את חנה ותהר ותלד שלשה בנים ושתי בנות וכשתנה יולדת א' פנינה קוברת ב' ועשרה בנים
 היו לה שנאמר הלא חכמי טוב לך מעשרה בנים של פנינה שבילדה חנה חרבעה קברה פנינה
 שמונה וכשתעברה ילד חמשה כשתטפה פנינה לרגליה ובקשה רחמים וסיו ובקראו על שמה
 אלו

באור

(רד"ק) : (ל) כי אין בלחך , אין אום דבר כמנא בלתך כי אתה מסובב הכל : ואין צור
 כאלהינו , אין חזק כאלהינו (רד"ק) , ואמר קדוש וחזק , שבמקום שאתה מוכא גבורתו שם
 אתה מוכא קדושתו , וכבר הארכנו בזה הענין במקום אחר : (לא) אל תרבו , אל שזכר
 עומד במקום שנים אל תרבו וחל ינא : ולא נתבנו עלילות , כתיב באל"ף וקרי בו"ו , ופי'
 הכתיב כי לא נתכנו עלילות בני אדם אס לא יחטון הא , ופי' הקרי כי לו לבדו נתכנו העלילות
 לא לבני אדם כי הוא עושה כאשר ירצה , ובן אדם אומר ולא יעשה דבר ולא יקימנה , ופי'
 עלילות מעשים (רד"ק) : (לב) קשת גבורים חתים , הם וקשתם , וזכור שני דברים
 הנכסמים זה על זה הענין נופל על הקרוב כי חתים נופל על גבורים אע"פ שהענין הו' מורה
 על קשת (רש"ן מלך) : (לג) ורעבים , מתחלה ונשכרו חדרו מלהשתכר ומלטריח על טרפס
 כי נעשו שבעים בדרון הטורא יתנרך (רד"ק) : עד עקרה , כלומר השגתה הטורא יתעלה
 תגיע

הפטרת יום א' דרה

ומחיה מוריד שאל ויעל :
 (לה) יהודה מוריש ומעשיר
 משפיל אה-מרום : (לו) מקים
 מעפר דל מאשפת ירים אבון
 להושיב עם-נדריבים וכסא
 כבוד ינחלם בי ליהודה מעין
 ארץ וישת עליהם תבל :
 (לז) רגלי חסידו ישמר ורשעים
 בחשך ידמו כילא בלח יגפר
 איש : (לח) יהוה יחתו מריבו
 עלו בשמים ירעם יהוה דין
 אפסי-ארץ ויתדעו למלכו
 וירם קרן משיחו :

אונד בעלעכט ; שטירצט צור גרופט ,
 אונד ציהט הערויף ; (לה) מאַכט אַרם
 אונד רייך , ערנידריגט אונד ערהעכט ;
 (לו) ריכטעט דען גרינגען אויף פֿאַם
 שטויב ; עררעכט דען אַרמען פֿאַם
 קאַטאָ ; נעכען פֿירומען איהן צו ועטצען ,
 דיא עהרע אונד טהראָן ער צוגעטהיילט .
 דען דעם עוויגען זינד דער ערדען
 פֿפֿיילער , ער האָט דען ערדבאַלל אויף
 זיא בעפֿעזטיגט ; (לז) בעוואָהרט אויך
 זיינער פֿראַכטמען טריטטע — אונד
 פֿרעפֿלער קאַכטמען אים פֿינזטערן אום ;
 דען ניכט דורך מאַכט זיגט דער מענטש .
 (לח) ניין ! ער צערשמעטטערט זיינע
 ווידערזאַכער , דער עוויגע . דאָנגערט
 פֿאַם היממעל אויף זיא העראַכ ; ריכט
 טעט דיא מאַכטיגען דער ערדע ; גיכט
 זיינעם קאָניגע דיא מאַכט , ערהעכט
 דיא הערשאַפֿט זיינען געוואַלכטען .

הפטרה יום ב' דרה

הפטרת יום ב' דרה

(ירמיה לא ב' — עד כ)
 (א) כח אַמר יהוה מצא חן
 במדבר עם שרדי
 חסידיו ק' מדיבון ק' חרב
 רש"י

(א) זאָ שפּריכט דער עוויגע — איך
 זאָה פֿאַן פֿערנע איהן , הינט
 צירוען ישראל צו בערוודיגען —
 פֿאַלק

אלו דברי ר' נחמיה רבי יהודה אומר בני בניו הרי הן ככנים ויום אומרים שבעה בניו שרדי
 כמנין שאל : (לו) חסידיו . חסידו כתיב חסידיו קרי בין יחיד בין רבים וכן יחתו מריבו
 מר ביוקרי בין יקיד בין רבים : (לח) עליו בשמים ירעם י עלו כתיב אפי' עלו בשמים מרעם
 עליהם

באור

תניע כל כך עד שמי שהיתה עקרה כמוני תרבה להוליד , וטעם שבעה אינו סך מסוים דוקא ,
 אבל כשירבה למר רבים יאמר שבע , כמו אומללה יולדת השבעה שהיא כמו ורבת בניו אומללה
 דכאן , וטעם אומללה נכרתה כמו שמתו בניו (מדברי הכ"ל) : (לו) מאשפות , ל' יחידות חסד-
 אחות וקטבו מבין אשפות בתמורת הנח בלש (הכ"ל) : וכסא כבוד ינחולם , כמו מיקים
 מעפר דל להושיבו עם נדריב' ועם אוחן אשר כסא כבוד ינחיל' , כן נרח' לי שער הכתוב : מצוקי
 ארץ , כמו עמודי ארץ , כלומר שהכל שלו , ולכן הוא יעשה בו כרטיט העוב : (לז) ידמו ,
 יכרתו , והטעם כענין ודרך רשעים באפילה וגו' : (לח) יחתו , בנין נפעל מהכסטים :
 עליו , על כל אחד משריביו : ידן אפסי ארץ , אפי' בגדולים ומלכי ארץ יענט , אם הולכים
 בדרך תהו , ובהקך יתן שו למלכו שרונה בו , כעטור שהולך בדרך עינים :

חרב הלך להרגיעו ישראל :
 (ב) מרחוק יהיה נראה לי
 ואהבת עולם אהבתיך על-כן
 משכתיך חסד : (ג) עוד אבנך
 ונבנית בתולת ישראל עוד
 תעדי תפוך ויצאת במחול
 משחקים : (ד) עוד תטעי
 כרמים ביהרי שמרון נטעו
 נטעים וחללו : (ה) כי ישיום
 קראו נצרים ביה אפרים קומי
 ונעלה

"פאלק! דאן אין דער וויזטע איינזט
 " מיינע הולד עמפפאנד ! שווערד
 " ענטראננענו ! (ב) איך בין מיט אונ-
 " פעראנדערליכער ליבע דיר צוגעטהאן ,
 " דארום ניגע נאך פערנער איך דיר
 " מיינע גנאדע צו . (ג) ערבוואע ווידרום
 " דיך צום אונאומשטאסליכען געביידע ,
 " זונגפרייליכען ישראל ! דאן לעגט
 " דוא שמוק אונד הארפע ווידער אן ,
 " אונד ציהעזט איינהער אים פראהה
 " ליכען רייהענטאנץ . (ד) פלאנצוט
 " וויינגארטען אויף שומרון'ז בערגען
 " ווידער , פלאנצוט זיין אונד לאזוט
 " איין . " (ה) דאן איזט דער טאג ,
 " דאס וואכטער ווידער רופען אויף
 " אפרים'ז געבירגען : אויף ! לאסט

רש"י

עליהם ומורידים : ידן אפסי ארץ . שפטן ומייסקן יושעי"נא בלע"ז (עיין דברים ל"ב מ"א) :
 (א) מצא קן . צעיני דור המדבר : שרידי חרב . מזכיר והעמלקי והכנעני : הלך
 להרגיעו ישראל . בהולכס למחיל ארץ מרגועס : (ב) מרחוק . בזכות אבות :
 כראה לי . אני הכניא ואמר לי לאמר לכנסת ישראל אהבת עולם אהבתיך : (ג) עוד אבנך
 ונבנית . בנינים שנים היו לך על ידי אדם לבך חרבו עוד אבנך אתי בעממי בנין שלישי ונבנית
 לעולם : תעדי . תתקשטי : (ד) וחללו . בשנה הרביעית יחללו את כריו לפדותו בכסף :
 (ה) נוצרים . נופים בראשי מוגדלים גבוהים קול כשמע למרחוק . ל"א נוצרים כמו נוצר חסד
 לאלפים לשון שמירה כלומר יש יום שיקראו אותם ששמרו התורה ויאמרו קומו וכן תירגם יוכתן
 ארי אית אריכות יומיא יבגי טובא דעתיד למיתו לכדיקיא דכטרו אודיתא מלקדמין : (ו) וכללו
 בראש

באור

(א) כה אמר ה' , לישראל , אתה עם אשר כנר מצא קן לפני במדבר ואשר עתה עם
 שרידי חרב אויב שגלה וענה אותך , הנה אהבת עולם אהבתיך וגו' .
 ומאמר הלך להרגיעו וגו' זהו מאמר הכניא , אמר כאשר ראה את ה' מרחוק הלך להרגיעו
 ישראל , שמע שכה דבר אליהם : להרגיעו , מטעם ומנחו מרגוע לכפשכס (ירמיה ו')
 כלומר לדבר על לבס , וכדמותורגס בל"א , וטעם הפעול אחרי הכנוי כמו להס לבני ישראל
 (יהושע א') : (ב) עולם , כולל כן העבר כן העתיד , ומושך אחר עמו , אהבת עולם אהבתיך
 על כן משכתיך עולם חסד , וב' הפעלים לשון הוה הם : (ג) עוד אבנך , כי העדה הפורה
 כמו הבנין ההרוס שיתפורו אבניו ועניו וכשיבנה יתקבצו (רד"ק) . והכנון שהוא מענין אולי
 אבנה מונח (בראשית ט"ז) , שירבו בניו והיו לעם עמוס , ועיין הבאור גם : ונבנית ,
 לעולם , כי אני אבנך , לא כבנין צער ורם הנחרס מהר (מדברי רש"י) , ובה הדרך מתורגס
 בל"א : בחולת ישראל , כאלו אמר תתחדש כעוריה : תעדי , תתקשטי : (ד) נטעו
 נטעים , אמרו שהוא עבר במקום עתיד , ואין כורך לזה , כי אמר אותן הנטעים שנטעו
 הכרם הם גם יחללוהו , לא כמו שהיה בימי הנרה , שהאויבים חללו הפירות , וטעם וחללו
 עבר המהוסך לעתיד : (ה) כי יש וגו' , הנטען שטעם כי כאן לאמת , וכן כי כה אמר ה' :
 רנו

וּנְעַרְהָ צִיּוֹן אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
 (ו) כִּי־כֹה ׀ אָמַר יְהוָה רְנֹו
 לַיעֲקֹב שְׂמֵחָה וְצַהֲלוּ בְּרֹאשׁ
 הַגּוֹיִם הַשְּׂמִיעוּ הַלְלוּ וְאָמְרוּ
 הוֹשֵׁעַ יְהוָה אֶת־עַמּוֹת אֶת־
 שְׂאֵרֵית יִשְׂרָאֵל׃ (ז) הַנְּגִי מִבְּאֵר
 אוֹתָם מֵאֶרֶץ צָפוֹן וּקְבַצְתִּים
 מִיַּרְבֵּת־אֶרֶץ בָּם עוֹר וּפְסָת
 הָרָה וַיִּלְדֹת יַחֲדוּ קָהֵל גְּדוֹל
 יָשׁוּבוּ הִנֵּה׃ (ח) בְּכִכֵּי יִבְאוּ
 וּבַתְּחִנּוּנִים אוֹכִילִם אוֹלִיכִם
 אֶל־נַחְלֵי מַיִם בְּדַרְךָ יִשְׂרָאֵל
 יִכְשְׁלוּ בָּהּ כִּי־הֵייתִי לְיִשְׂרָאֵל
 לְאֵב וְאֶפְרַיִם בְּכָרִי הוּא׃
 (ט) שְׂמְעוּ דְבַר־יְהוָה גּוֹיִם
 וְהִגִּידוּ בְּאָזְנֵים מְפֹרָחִק וְאָמְרוּ
 מוֹרָה

לאסט אונז נאך ציון ריווען, צום עוויגען
 אונזערם גאטט! (ז) דען וואָ שפּריכט
 דער עוויגע: „רופט פֿיר יעקב לויטען
 „פֿריידענרוף! וויכצט פֿרויאהייט איהנען
 „צו אונטער אללען פֿאלקערן! שטימט
 „אן דען לאַבגעזאנג! פֿרייזט אונד
 „זינגט: דער עוויגע האָט ווינעם
 „פֿאלקע געהאלפֿען, דעם איבעררעוט
 „ישראל'ן. (ז) יאָ! אַיך בריונגע זיִה
 „הער פֿאַם פֿערנען נאָרדען; פֿער־
 „זאָמלע זיִה פֿאַן דער ערדע גראַנ־
 „צען; זעלכזט בלינדער אונד לאַהמער,
 „אונד שוואַנגרע אונד געבאָהררין,
 „קעהרען זעמטליך מיט צורוק. זיינע
 „גראַסע פֿאלקו פֿערוואַמלונג! (ח) און
 „זאָנפֿטער ריהרונג ציהען זיא דאָהער;
 „אַיך פֿיהרע מיט שאַהונג זיא, לייטע
 „זיא אָן שטיללען וואַסערבאַכען, אויף
 „עכנעם פֿפֿאַרדע, וואָ קיין אַנשטאַם זיא
 „בערדאָהעט; דען אַיך בין ישראל
 „אַיין פֿאַטער, אַפֿרים אַיזט ערוט־
 „געבאָהרנער מיר. — (ט) פֿער־
 „נעהמעט גאָטטען וואָרט, איהר פֿאַל־
 „קער! פֿערקינדעט און פֿערנען לאַנדען
 אונד זאָגט אָן:
 דער

רש"י

בראש הגוים * במגלות נבוהים כדי שישמעו למרחוק: (ז) גם עור ופסת * אפילו הנחשלים
 שנהם לא אחסם: (ח) בככי יבאו * על ידי תפלה ותשובה: (ט) מורה * ספריינט בלפי
 סיפוראנד

באור

(ו) רנו ליעקב, שמחה, אמר הרד"ק השוקדס מאזמר, והשעור כה אשר ה' ליעקב רנו
 שמחה פי' במחנה, ואין נוכך לכל זה, כי טעם רנו הוא לשון קריאה בעלמא, כמו ותעטר
 הרנה במחנה, והי' א"כ שמחה פעול הקריאה, וטעם ליעקב כטעם אמרי לי אחי הוא,
 וכדמתורגם כל"א: וצהלו בראש גוים, ת"י ודונו בריש גלי לעיני כל עממיא: הושע,
 העבר לנסתר, וכנ"י עמך תחת עמו, וכת"י פריק ה' ית עמיה: (ז) מארץ צפון, כי רוב
 הגלות נכסון (רד"ק), דהיינו נכסוט של ארץ ישראל: במ עור ופסת, כל כך יטוּלו ננסת
 שאפי' העור והפסת שיהיו גם וההרה והיולדת ילכו לחטט ולת יכשלו בהליכתם (מדברי הנ"ל):
 (ח) בככי יבואו, יש נכי של שמחה כמו ויבך על טוּארו עוד, והדומים, כן הוא זה מרוב
 שמחה שיבואו לארנס יבכו (הנ"ל): ובתחנונים אוכילם, ענין חמלה ורחמים כמו בלתי
 היות להם תמנה (יהושע י"ח) והדומים (הנ"ל): ואפרים בכרי הוא, כל כך תכני הוא
 עלי כנן הכסור לאצו, וכת"י ואפרים תכני הוא קדמי (הנ"ל): (ט) מורה ישראל יקבצו
 כלומר וידעו הגוים כי לא נכחם הגוהו אס לא נרנתי האל שהרי על כרחם יוכזא ויהו מרשטם
 וישיבוהו

מִזְרַח יִשְׂרָאֵל יִקְבְּצֵנוּ וְשִׁמְרוּ
 בְּרַעְיָה עֲדָרוּ: (י) כִּי־פָדָה יְהוָה
 אֶת־יַעֲקֹב וַגְּאֹלוֹ מִיַּד חֲזָק
 מִמֶּנּוּ: (יא) וּבָאוּ וְרִנְנוּ בְּמִרוֹם־
 צִיּוֹן וַנְהַרְוּ אֶל־טוֹב יְהוָה עַל־
 דָּגְנוֹ וְעַל־תִּירְשׁוֹ וְעַל־יִצְחָר וְעַל־
 בְּנֵי־צֹאן וּבְקָר וְהִיתָה נַפְשָׁם
 כְּבֶן רֶוֶה וְלֹא־יִסְיֹפוּ לְדַאֲבָה
 עוֹד: (יב) אִו תִּשְׂמַח בְּתוֹלָהּ
 בְּמַחֲוֹל וּבְחָרִים וּזְקָנִים יַחְדוּ
 וְהִפְכֹתִי אֲבָלִים לְשִׁשׁוֹן
 וְנַחֲמֹתִים וְשִׂמְחֹתִים מִיְגוֹנָם:
 (יג) וְרִוִיתִי נַפְשׁ הַבְּהֵמִים דִּשְׁן
 וְעַמִּי אֶת־טוֹבִי יִשְׁבְּעוּ נֶאֱמַר־
 יְהוָה: (יד) בְּהוֹ אָמַר יְהוָה קוֹל
 בְּרַמָּה

ר ש י

דער ישראל אומדער געשטרייעט,
 זאממעלט איהן נון ווידער, אונד
 היטעט איהן, וויא דער הירט דיא
 העערדע היטעט. (י) דען דער עוויגע
 ערלאזט יעקב, עררעטעט פאן דער
 האנד דען מאכטיגען איהן. (יא) זינגענד
 ציהען זיא ציון'ז הייליגע אנהאעה הינוף,
 אונד שטראהמען צום זעגען גאטמען
 הינצו, צו קארן אונד מאזט אונד אעל,
 אונד זינגען שאפען אונד רינדערן;
 דאס איהרע זעעלע איינעם געזאמטיג
 טען גארטען גלייכט, אונד קיינע זארגע
 פערנער זיא פלאגט. (יב) דאן פרייעט
 זיך דאן זינגפרייליכע מאדלען אים
 רייהענטאנץ, אונד זינגלינג אונד גרייז
 ניממט טהייל דארין, זא וואנדלע
 "איך איהרע טרויער זין וואננע,
 "טראזטע אונד ערקוויקע זיא פאן
 "איהרעם טריבואל; (יג) זאמטיגע מיינע
 "פריזער מיט זאננעהמליכקייט, אונד
 "מיין פאלק געניסט מיינע זעגענע
 "פיללע" דען עוויגען ווארט איזט
 דים! — (יד) זא שפריכט דער עוויגע
 צו יענער שטימע, דיא

(סעפארט) כט בל"א דער כערשטרייאר דער טרעכניר: (יא) ונהרו יאספו כמו נהר:
 (יג) דען שון: (יד) קול ברומ נשמע. קול ברומ עלמא אשתמע קל בית ישראל דבין על
 ירמיה כביא כד שלח יתיה כנזר ארן מרמחא לטוב מאחרי הגולים אל גדליהו בן אחיקם כמו
 שאמר בספר זה: רחל מבכה על בניה מדרג אגדה אמר שהלכו אבות ואמהות לפייס את
 הקב"ה על שהעמיד מבשה כלם בהיכל ולא נתפייס ככנס רחל אמרה לפניו רבוטו של עולם
 רחמי מי מרובים רחמיך או רחמי בשר ודם הוי אומר רחמיך מרובים והלא אחי הכנסתי כרתי
 בתוך ביתי שכל עבודה שבנד יעקב את אבא לא אבד אלא בשבילי וכשבאתי לחופה הכניסו את
 אחותי ולא די שמתקתי אלא שמסרתי לה סימני אף אתה אס הכניסו בניך כרתך בניתך שתוק
 להם אמר לה יפה לעדת סניגורים יש אכר לפעולתך לנדקתך שאסרת סימנס לאחותך:
 מתנודד

באור

זשיבוהו לארצו, והו שאמר אס"כ כי פדה ה' את עמו (מדברי הכ"ב): (יא) במרום ציון,
 ת"י בעור בית מקדשא דאתבני בנין: ונהרו, יאספו כמו נהר (רש"י): לראבה, להעבב
 ולדאג, והוא מקור נפלים לאהבה את ה' אלהיך (רד"ק): (יב) ובחורים וזקנים יחדיו,
 גם הם ישמחו על מחול הבתולות בעבור הסנה שסבתהו: (יג) דשן ת"י, ותפניקין, וכן
 עתורנס בל"א: (יד) בה אמר ה', מנעי קילך מבכי וגו', אלא שרובה הכביא לעורר על
 הקול הזה אידבר ה' אליו, איוה הוא, ואמר שהוא ברמה נשמע, וזוה רחל המבכה על
 * * * (5)

ברמה נשמע נהי פכי
 תמרורים רחל מבכה על
 בניה מאנה להנחם על פניה
 כי איננו: (טו) כהו אמר יהוה
 מנעי קולך מבכי ועיניך
 מדמעה כי יש שכר לפעולתך
 נאם יהוה ושבו מארץ אויב:
 (טז) ויש תקוה לאחריה נאם
 יהוה ושבו בנים לגבולם:
 (יז) שמוע שמעתי אפרים
 מתנודד יפרתני ואוסר פענל
 לא למד השיבני ואשובה כי
 אתה יהוה אלהי: (יח) כפי אחרי
 שובי נחמתי ואחרי הודעי
 ספקתי על ירך בשתי וגם
 נבלמתי כי נשאתי חרפת
 נעורי

דיא מאן צו רמה הארט; ווימטערעדען
 קלאגע-געטאן; רחל בעווינט איהרע
 קינדער, פֿעהרזויגערט אַללען-טראַזט,
 דיאוויל זיא פֿערטריבען זינד — (טו) זאָ
 שפּריכט דער עיוגע: „האַלטע אַזיין
 „פֿאַם ווינען דיא שטיממע, פֿאַן
 „טרהראַנען דאָן אַזיין! דינע טוגענד
 „פֿינדעט איהרען לאַהן — דער עיוגע
 „פֿערשפּריכטו! — זיא קעהרען ווידער
 „אויז פֿינדען לאַנד. (טז) דינער נאָך-
 „קאַממענשאַפֿט שפּריסט דהאַפֿנונג
 „אויף — דער עיוגע פֿערשפּריכטו! —
 „זיא קעהרען ווידער, דיא זאָרהנע,
 „אין פֿאַטערליכען לאַנד. (יז) דען שאַן
 „האַרע אפרים איד רייעפֿאַלל יאָט-
 „סערן: דוא ציכטיגטעזט; דאָך נאָם
 „דיא צוכט איד אַן, וויא אונגעלעהריג
 „קאַלב. אַך, נים טיך ווידער אויף!
 „איד קעהרע אַיצט גערנע ווידער.
 „ערקעננע, דאַס מיין נאָטט דוא
 „זייעזט, אַ עוויגער! (יח) דען אין טיך
 „געקעהרט נון, פֿיהלע איד רייע,
 „ערפֿאַהרענד, שלאַגע איד אַן דער
 „היפֿטע טיך, שטעהע בעשאַטט אונד
 „ערראַטהנד דאָ. אונד טראַגע דיא
 שמאך
 סייער

רש"י

(יז) מתנודד - קומפלי'נד בלע'ז (מבואר בהפטרת מעות ורמיה א' ו') לשון עי וכת לך:
 יסרתני ב'יסורין אתה הקב"ה: כענל לח לומד פ"ט אנווי' לוכן בלע'ז (כמו פ"ס ענוויל'א' נע
 בל"א מ'ט דעס שטאכעל געוועהנט. עיין ג"כ אפטי'ס ג' ל"ח) לשון מלמד הנקר הייתי
 בתחלה לכך חטאתי לך: (יח) נחמתי - איך מתחרט על תועבותי: הודעי - שהטוננתי
 בעצמי שמעלתי אפרי' טוי בלע'ז (והוא עין הכעל אפרעב'דרע. בל"א ערפֿאהרן. געוואר
 ווערן

באור

בניה וכיון שהפסיק עי'ז את העיני חזר לכפול ולזמור כה אמר ה', כדרך הלשון תמיד:
 קול ברמה נשמע, אמר על ד"מ על עזרת השבטים שראש אפרים וזכה האם לכלם והיא
 רחל כתלו זוכה על בניה, (רד"ק), חה ג"כ טעם ברמה שהוא כהר אפרים, ואע"פ שאין
 קבורתה שם, הנה מ"מ שם היא זוכה בחלק בנה בטורה, או ע"ד שהעיר הרב המבאר בס'
 פת"הש להרח"ב מ"ן ז"ל בס' ויהי עיד ככרת ארץ (עיין שם) - בכי תמרורים, כי יש בני של
 שוחה, כנ"ל. כי איננו, פ"י העם (רד"ק): (טו) נאום ה', אשר לא יכזב ולא יתנמס,
 ולכן בא באמצע המאמר לאמת ההנעקה אזכר, וחזירו כשהיו: (טז) לאחריהך, שם כולל
 כל

הפטרת יום ב' דרה

תרגום אשכנזי לח

נְעוּרַי: (יט) הִבְנִי יְקִיר לִי אֶפְרַיִם
אִם יֵלֵךְ שְׁעָשׂוּעִים כִּי-מְדִי
דְּבָרֵי בּוֹ זָכַר אֶזְכְּרֶנּוּ עוֹד עַל-
כֵּן הָמוּ מֵעַי לֹו רַחֵם אֶרְחַמְנוּ
נְאֻם-יְהוָה:

ואמר

רש"י

„מיינער יוגענד זינדען . (יט) איזט
„ אפריים מיין ליבלינג זאָהן? מיין
„ האַלדעו קינד? דאַז זאָ אינגליך איד
„ זיין געדענקע? איבער אַללען אויף
„ דרוק זיין געדענקע? יא אַלל מיין
„ אינגערן שפּרובט פֿיר איהן; איד
„ ליבע, איד ליבע איהן נאָך! דעו
„ עוויגען וואָרט איזט דים!“

ווערדן): חרפת נעורי ייכולים אויב לחרפני על חטאות נעורי: (יט) הִבְנִי יְקִיר לִי אֶפְרַיִם
כֵּן דְּבָרֵי סְכִינָה כְּלוּמַר הוּא מִתְנוּדָד וְאִנִּי לְבִי כִהֲפֵךְ עָלַי לְרַחֵם שְׂמַח בְּנִי יְקִיר הִיחַ כְּמִי שֶׁאִין לוֹ
לֶחֶן בֶּן א' שְׂהוּא עוֹשֶׂה לוֹ כָּל רְטוּבוֹ: שְׁעָשׂוּעִים אִשְׁכְּנִיִּים כִּן בְּלַע"ז (מִפְרִישׁ בְּהַפְטֵרַת שְׁנַת
ל"ט בִּישְׁעִיהֶם פ' ו' צ"ב): מִדֵּי דְבָרֵי בּוֹ כָּכָל עַת שֶׁאִנִּי מְדַבֵּר בּוֹ וּמְדַרְשׁ וְיִקְרָא רַבָּה דִּידִיבּוּרֵי
שְׁנַתִּי בּוֹ שְׁלִימַדְתִּי תוֹרַתִּי לְרַחֵם עָלָיו:

באור

כל הנכים הטולדים מאיש מה, וכן ואחריתך בחרז תפול (יחזקאל כ"ג): (יו) שמוע שמעתי
וגו', כלומר כבר ראיתי שהוא חוזר בתשובה, ולכן יש תקוה לאחריתך: מחנודר, זוכה
זוהם, מלאין מי יגוד לך: יסרחני, בימים שעברו, אמנם אנכי קבלתי זה המוסר כעגל
לא לומד המוקבל המכות שמכין אותו מבלי לעשות בכל זה רצון קינהו, אבל עתה השיבני
ואשובה, כי אתה ה' אלהי, ומוקבל אני עלי עול מלכותך, כן נראה לי שעור הכתוב, וזה
ש"י ולא אלפנא כעגל לא מלך: (יח) כי אחרי שובי, אל לבני על המעשים שעשיתי, הכני
מתחדש עליהם, ואשרי שהתבוננתי על מעמדי הנני בושתי ובהלמתי, כי מה שנשאתי וסבלתי
היא חרפת חטאות נעורי: (יט) הִבְנִי יְקִיר לִי, מה זה שאני זוכר אותו תמיד כאלו הוא בן
יקיר לי שלא חטא לי מעולם, ואם ילד שעשועים, כאב שמשתעשע עם בני החביב לו (רד"ק),
ואמרו דרך שאלה, ותשובתו נגדו על כן המו מעי לו וגו' דרך במליצה כזה מאוד: מדי
דברי בו, כטעם מרבים העם להביא מדי המלכה, כי מתולדות האוהב שיתאזה לשפק
תשוקת נפשו בדבור מהנאסב לו ומאודותיו, ואומר כאן שהוא זכור זכרנו עוד יותר מדי שיכולה
הלשון לדבר בו, כל כך ענמה אהבתי לו, והכל עד"מ אבל השם ב"ה: על כן המו מעי לו,
כאלו אשר כמשיב לנפשו אמת שהוא בן יקיר לי, ועל כן וגו': רחם ארחמנו, כפי ההמשך
יתכן שהוא מעבין ארמקד ה' חוקי, וכן הוא מתורגם בל"א:

איינלייטונג

פאלגנדי איבערזעטטע לוייה רעדען, חויה דען אַרְחָקֵעֵל. חונד טטרף־רעדן
דעס פּרָפֿאַצֿעטען ישעיה זינד פֿון חונדערן פֿרָחֵאָעטען ווייזען לור
הפּטרה, אָדער לוס פֿאַענטליכען פֿערלעטען פֿון פֿערזעהנונג־טחגע בעסטטיאט
וואָרדען. דיח ווהה דיח דיע וואָנער געטרָפֿען, קאָניטע ניכט גליקליכער
זיין. ווירקליך חויה פֿולען הייליגען רעדענוואַלונגען דיח וויר בעזיטלען,
האָטטען דיח קיינע חויה־העבען קאָנען, דיח וויכטיג־רען חונה־פֿאַטו קיינע דערען
חונה־פֿאַט דיזעס הייליגען טחָר רער בוסע חונד רייע פֿאָגעטעסנער, חונד דער
חויפֿאַערקאָטאָקייט ווירדיגער גווען וואָרען, פֿול דיזע רעדען דעו ישעיה.
עו

עס זינד צווייא רעדען , קבטען זיח גויההלוך אין אונזרען מחוריים
לוחאטן גערדוקט סטעהן , חונד דעוועגטן פיר זיינע געהאלטען ווערען
קאנטען . דיח ערשטי סטעהט קאפיטעל נ"ו פאנגעט אים פערט י"ד פון
חונד ענדיגעט זיך אים טאום דעו קאפיטעל . דיח לוייטע איז דעו געלע
קאפיטעל נ"ח .

עס איז וועהרטייליך , חונד דיח פאראמען ווייזען סיינן עו שטילטווייג
ל"ו בעטשטייגען , דעו קאפיטעל נ"ו לוייח רעדען אין זיך פאסט , דעו חוין
דיח לוייטע הילפט דעו קאפיטעל אים דער ערסטען הילפט אין קיינע
פארבינדונג סטעהט . לוחר החט דיע פראוטהונג דיח חויטפריטעט דער
קאפענטחטרען ניכט פיר זיך , חוין וועלכע גויההלוך יעדע קאפיטעל נ"ו פיר
זיינע פארטליינדע רעדע הילפט , דיח זיח אין זייהרען ערקוהרונג
ל"ו פארבינדען וועטן , חכער בייח גויהרר חונטערוואונג ווירד זיך פאלייכט דעו
פיינע גליהל זיינע גאטהרען לעווער פיר דיח ענטגעגנעלעטע אייכונג בעטשאמ
טעהן חונד טפריי חונד חוינהילט סיינען אין כידען הילפטען גהילן פערטירען
ל"ו זיין , חונד ניכט דען אינדעסטען לוחאמענהאנג ל"ו פעררעטען .

דעס זיח וויח חיהק וועלע זיח פיל חויט חונטערייטיג , דעו דיח לוייטע
הילפט זרער דיח ערשטע דער חיבערועלעטען רעדען , חוין פיר זיך
בסטעהנדס געלנס חויט , דחם פנפאנג , איסטעל חונד ענדע החט : אעהר
בדורפטע עס לור געגטווערטיגען חכויכט ניכט . בייסע רעדען דיח חונרע
ווייזען לור פארלעונג חוין דיען הייליגען טאג בעטשאמעס הילפט ,
קאממען דערין חיבערמיין , דעו אין בידען גחטס חוין געגענווערטיג פארקעסטעלעט
חונד רעדענד חוינגעפיהרט ווירד , דיס גיכט חוינען בידען גלייכע פייחרייכטייט
חונד אפזעסטעס אין חכויכט דעס חוינהילטס חכער זינד זיח פארטירען .
דיח הויפטועלע דער ערשטען רעדע זינד קירלויך דיע :

(1) זיך הילך ערהילפט חוין דעו הייליגעטע חונד עוויגע וועזען חויט , זי
חויט עו דילך דעס ריענדען געכייגעטען לורוקקעהרענדען זינדע
געגענווערטיג , ניאס חיהן אים פאסטער פראן חוין , חונד געוועהרט חיהק טרעסט ,

(2) דיח טפריי גחטעס הילט נור דיח בעטרונג דעס אענטען לוס ענטלעונק ,
חויט דיע ערפאגעט , זיך קעהרט גליק חונד רוהי ווירד , זרער וויח
דער ערהילפט רעדער זיך חוידריקט : חיברפול טעהנט דיח פארקוהקקערע
בחטשפט , פרידי ! פרידי !

(3) דער פערסטחוקטע פערברעכער חוין , דער חוין זיינען חיררעוועגען פארט
ווענדלעט חוין דיח סטיאמע זיינע געוויסני ניח חערט , חונד זיך ניכט בעטען
זויל , נור דער בלייכט פון דער טרעוועלען הילפט חוין חויגעטאפען . זיין הען
איזט (חבעראמהל אים חונרעק גחטטליכען פרושעטען ל"ו רעדען) וויח הויגטוועהל
טעו אעער , פון (זייענשפאטען) טפריאענד חונד ברזיענד : חיהק זיח קין
פרידע !

זיך חונלערקעננבאר אין דיער רעדע , פיינד , ווירדע , חונד הייליגע
בערערוחאקייט הערסט , זיך ווירד זיח דענניך פון דער לוייטען חיבערטרעפטען
אין חיינער פארעדע פון היילער חונד סיינהייליגע , לעהרט גחטס זעלכסט , וועס
פאסטער חונד וועהרער גחטטעסריהנסט חויט : דיח גרענקען-פאליגע חויט נחטיליך ,
קאמר חונד דייטליך , חכטההן חיק הילפטען גרעדע ערהילפט חונד פאטעטיט
זיח בדורף קיינער ווייטלייכטיגען ערקוהרונג . דער הויפטחוינהילט דערעלעבן
חויט , דחם ניכט קאסטיווחונגען , גייטלונגען דעס קארפער , חויטליכע לייכט
דער ריע , פארער וויטס חונד חונלערטפאנדליכעס געבעט דעס עוויגען חונגענעה
זיח

איינלייטונג

זיין, זאנדן טהאָטיגע אויסאיכוּנג אַרומליטער פּאַליטען געגן אונזער
 נעכטנאענטען. דיס זיין איין גאַסטיגע עוואַנגעליגע פּאַסען. (*
 איט וועלכער בערעדונגקייט חייט זיכער דזען אַלזוּ זינטווייך דער חייט
 בילדונגסקרופֿט דאָרגעטעלט. גאַסט ווירד רעדער זיינגעפֿיהרט: זיהע דאָ
 טיינהייטען זיין זיך דעם טעאָפּעל נאָהרען, זאָגט ער לויט זיינעם פּאַרפֿעטען
 זיין וועלכען אײך, אַלס ליכטען זיין ווירקליך טוגנד חונד גערעכטיגקייט; זיין פֿאַרטען
 נאָך רעכטעסגעווענטען, זיין ווינטען זיך גאַסט לויט נאָהרען, זיין בעטען—גאַסטע:
 טטיאָמע טווייגט—דיין טטיאָמע דער בעטענדען, ווירד געהאַרט—דיין הייזער!
 זיין געבעט חייט ניכט חונטערווערפֿונג, ניכט רייט, חייט אוררן, חייט
 אונזלירידענהייט איט גאַסט פֿאַרזעהונג. „וויר פֿאַרטען, וויר פֿייניגען חונט
 אונזאָנען דאָס האָרטען עו ניכט.“ גאַסטעס טטיאָמע ערהעכט זיך—ווידער,
 ניכט אעהר לוק פּאַרפֿעטען, ניין לויט דעם זינדערן זעלבסט ווענדעט ער זיך—זיין
 ערהעכטען חונד חונטערווערטעט חייט דזע ווענדונג!—עלענדע! זייערע הינדלונגען
 זינד ווידערספּרוך, זיין פֿאַרטעט—חונד האָנגט דאָך זייערן בגירדען נאָך;
 זיין פֿאַרטעט חונט ערבֿ ראַען—חונד האָכט זעלבסט קיין ערבֿראַען, זיין
 אַיט—הינדעלט זיין זייערע איטברידער—טווייגעט! (פֿער: ד'ה'), חונד, פֿאַרטעט דיין
 גאַסטליכע טטיאָמע פֿאַרט, איינט זיין עטוואַ דזען זייערע גאַסטדיכטע
 הינדלונגען, זייערע פֿייניגען איר זאָנגעהק זיין?—ניין! (פֿ'ו') נון פֿאַרטען
 ביס פֿ'ו' דאָס זעהרען דער טוגנד חונד דער אַרומלויפֿן קורלען זעלען, וועלכע
 פֿאַרטען ענטהאַלטען וואָס לור אַרומליטעט דעם אַנטען חונד זיינעם פֿאַרפֿאַרטען געגן
 זינע איטברידער ערפֿאַררויך חייט. לויט זייער לייט, ווירד דעם פֿאַרטען,
 ערפֿאַרטען חייט דעם זעלדען, חונד פֿאַרפֿאַרטען חונד גאַסטליכקייט לוגעניכערט. לוק טאָט
 זינד פֿער: זי'ד זיין פֿאַרטען פֿאַרזען זינגערייטה, וואָס גאַסט רייט בעטטיאָמע דעם
 סבתֿ זעהרען: עס חייט דער טאָך דער רעה חונד דער זעלן לוסט, וואָס וויר פֿאַרטען
 געשפּאַרטען רחמטען, חונד דער הייליגונג גאַסטעס פֿאַרטען דער ערפֿאַרטען חונטען
 פּאַליטען נאָדענקען זאָלען.

חין דער ווייטערע ענטוואַקלונג דער פֿאַרהייט דזער רעדען האָט אַפֿן דעם
 חונדעכטיגען זענער ניכט פֿאַרזען זען וואָלען. יע אעהר חונד יע טייערער דעם
 זינהאַלט דזער רעדען נאָדענקען ווירד, יע גרעסער ווירד דער נאָטען חונד
 דזען פֿאַרזען זיין, וועלכע ער דאָרויט ליהען קאָפֿן.

(* דזע וואָרט צום וועלכען ניכט אַנדערסט אַלס דורך פֿאַרטען איבערזעלט ווערדען
 קאָפֿן, כרייטעט חין דער חורטפֿאַרזע ניכט כאָטש ווייט חין דייטען, ענטהאַלטונג
 פֿאַרן טפֿיזען, זאָנדערן עו הייסט חין זאָלגעניגען, ענטהאַלטונג פֿאַרן אַללן שערליכן
 בעגירדן אונד האַנדלונגן, פֿאַרן וועלכען דורך טוגנד בעווירקט ווירד.

(ישעיה נ"ו י"ד עד נ"ט)

(א) מאַלט באַרן , מאַלט באַרן ,
 עכנעט דען וועג ; שאַלט אַזוי
 מיינען פֿאַלקען פֿאַר יעדען הינדערניס
 פֿאַרט . (ב) זאָ שפּריכט דער האַהע
 אונד ערהאַבנע : (עוונד דוירנדער אונד
 הייליגער איזט ויין נאַמע) ! האָך אונד
 אים הייליגען טוראַנע איד , אַבער
 איד ביא צערקנירשטען , ביא געכיינע
 טעם געמיטהע , בעלעכע היא געכיינטען
 גייזטען , בעלעכע דיה צערקנירשטען
 הערצענו וינד . (ג) איד האַרדע ניכט
 איטמער וואַהרענד , צירנע ניכט אַויף
 עוונגע צייטען : ווען העו מענשען גייזט
 פֿאַר מיר אין גראַם זיך היללט , אַז
 גראַם זיך היללען , דיה זעלען דיה
 אַז ערשאַפֿען . (ד) צור שטראַפֿע
 זיינער פֿרעפֿעלטראַמען , צירנסע אַז
 וואַהל , אונד שלוג איהן האַרט ; פֿער
 באַרג מיין אַנטליץ צירנענד ; דען פֿער
 ווילדערט הינג ער זיינעם הערצען נאָך .
 (ה) אַז זערהע איהן ריינענד ווידער
 קעהרען , נון הייל איד איהן , לייטע
 איהן , בעלאַהן מיט טראַזט , איהן
 אונד דיה מיט איהם טרווארטען .
 דער

(א) וְאָמַר סְלוּ סְלוּ פְּנֵי
 דְרָךְ הַרְמוֹ
 מְשׁוֹל מִדְּרָךְ עַמִּי : (ב) כִּי
 כֹּה אָמַר רַם וְנִשְׂא שִׁבּוֹן עַד
 וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ
 אֲשֶׁבּוֹן וְאֶת־דִּבְכָא וְשִׁפְלֵרוּחַ
 לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְלְהַחְיֹת
 לְבַדְּכָאִים : (ג) כִּי לֹא לְעוֹלָם
 אֲרִיב וְלֹא לְנֹצָח אֶקְצוֹף כִּי
 רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוֹף וְנִשְׁמָוֵה אֲנִי
 עֲשִׂיתִי : (ד) בְּעוֹן בָּצְעוּ קִצְפֹתַי
 וְאֶבְהוּ הַסֵּתֵר וְאֶקְצוֹף וְיִלְךְ
 שׁוֹכֵב בְּדֶרֶךְ לְבוֹ : (ה) דְּרָכֵי
 רְאִיתִי וְאֶרְפְּאוּהוּ וְאֶנְהִיאוּ
 וְאֶשְׁלֵם גַּחְמִים לוֹ וְלֹא־בְלוּ :
 בורא

רש"י

(א) וְאָמַר סְלוּ סְלוּ . כֹּה יֹאמֵר הַנְּבִיא בְּשֵׁי כַּנְּסוּ כַּנְּסוּ מִסִּילָה סְלוּהָ מִיַּד
 הַרְע מִדְּרָכֵיכֶם : הַרְמוֹ מְשׁוֹל . סְלוּ סְלוּ הַנְּבִיאִים אֲתָם כַּנְּסוּ רַגְלֵיכֶם בְּהַס
 אִם הִירְהוּרֵי רַע : (ב) מְרוֹם וְקָדוֹשׁ . אֲנִי שׁוֹכֵן וְנֹשֵׂא אֲנִי עַם דְּכָא וְשִׁבּוֹן רוּחַ אֲנִי מְרַכֵּן
 שְׂכִיתִי עַל שְׁפָלִים וְנִדְכָאִים עֹבְדֵי עֲבִי וְשִׁפְלֵיכֶם : (ג) כִּי לֹא לְעוֹלָם אֲרִיב . אִם אֲנִי יִשְׁרֹן
 עַל הַאֲדָם אֵין מְסֻרֵי עָלַי לְאִירֵךְ יָמַי וְלֹא קִנְפִי לְנֹצָח : כִּי רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוֹף . כֹּהֲרֵי רוּחַ
 הַאֲדָם שֶׁהוּא מִלְּפָנַי שְׂנִיתָן בְּיַד מַחֲתִי יַעֲטוֹף יוֹדֵה וְיִכְנַע עַל מַעֲטוֹ כְּמוֹ הַעֲצִיפִים בְּרַעַב נַעֲטוֹף
 שׁוֹלֵל , וְהַנְּשָׂמוֹת אֲנִי עֲשִׂיתִי . כִּי רוּחַ מִלְּפָנַי כִּי זֶה עֲשִׂיתִי כִּלְשָׁן כֹּהֲרֵי כְּמוֹ כִּי תִרְאֶה כִּי תִתֵּן
 כְּלוֹמֵר כְּמִדְּרוֹשׁ נַעֲטַתְּ וְהוּא נִכְנַע אֲנִי מִכֶּסֶל רִבִּי וְקִנְפִי מִעֲלִיּוֹת (ד) בְּעוֹן בָּצְעִי . גִּלְתִּי :
 קִנְפִיתִי . תִּתֵּן וְאֶכְהוּ הַסֵּתֵר כִּי תִמִּיד מְכַרְתּוֹ וְאֶקְצוֹף וְעַל כִּי הֵיךְ שׁוֹכֵב בְּדֶרֶךְ לְבוֹ וְכִרְסֵי אֵת
 הַמְּקָרָא וְכֵן פִּירוּשׁוֹ בְּעוֹן בָּצְעוּ וְיִכְן שׁוֹכֵב בְּדֶרֶךְ לְבוֹ קִנְפִיתִי וְאֶכְהוּ : (ה) דְּרָכֵי רְאִיתִי .
 כִּשְׁהוּ

הנה הפטרה הזאת מירכבת משתי נבואות של הנביא ישעיה ע"ה, הכתובות בספרו זו אשר
 ו, ואשר הראשונה ממנה תשורר על התשובה שאין להתיאש ממנה, ואין
 לך דבר שעומד בפניה, והשנייה תשורר על התשובה האמתית מה היא שלא שק ולא תענית
 גרמין, כי הם תשובה ומעשים טובים :

הפטרה לשחרית י"ב

מ תרגום אשכנזי

(ו) דער שאַפּפּער ווילל! יערעם מונד
ענטפּליסט דיא באַטשאַפּט : פּרידע !
דעם פּערנען אונד דעם נאַהען פּרידע !
דער עוויגע שפּראַכ'ן : איך היילע איהן .
(ז) פּרעפּלער אַבער זינד וויא אויף
געווייהל טען מעער , דאַן ניכט רוהיג
וועררען קאַן ; שטעט וויהלען זיינע
וואַסער וואַגען , שלאַם אונד אונראַטה
אויף . (ח) קיין פּרידע ! זאַגט מיין
גאַטט , דיזען פּרעפּלערן .

(ו) בּוֹרָא נּוֹב שְׁפֹתַיִם שְׁלוֹם ו
שְׁלוֹם לְרַחוּק וּלְקֵרוֹב אָמַר
יְהוָה וּרְפָאתָיו : (ז) וְהַרְשָׁעִים
כִּיִּם נִגְרַשׁ כִּי הַשְׁקֵט לֹא יוֹכֵל
וַיִּגְרַשׁוּ מִיָּמָיו רֶפֶשׁ וְטִיט :
(ח) אֵינן שְׁלוֹם אָמַר אֱלֹהֵי
לְרָשָׁעִים :

קאפיטל נ"ח

(א) רוף עז מיט לויטעם טאן , לאַם
ניכט אַב ! וויא פּאַזוינענרוף
ערשאַלל דיא

(א) קראַ בְּגֵרוֹן אֶת־חֲשֵׁךְ
בְּשׁוֹפָר הַיָּם
קולך
ניב קרי

רש"י

כּסוּחַ כּכּנע מלפני שבתהו זרה : ארפאהו ואנחהו . אוליכהו בדרך מרפא או ואנחהו לשון
הנחה ומרגוע : לו ולאכליו . למנטעריס עליו : (ו) בורא . אני לו ניב שפתים חדש כלפי
שבתהו זרה עד עתה והכח קראי עליו תגר יקרא לו שלום שלום : לרחוק ולקרוב . שניהם
שוין מי שבתיון והורגל בתורתיו ועבודתי מנעוריו ומי שנתקרב עתה מקרוב לשוב מדרכו הרעה
אמר ה' ורפאתיו מחילוי ומחטאיו : (ז) והרשעים . שאין טכין לב לשוב : כים נגרש . היס
הזה גליו מתגאים לרום למעלה ולבזאת חן לגבול הצול אשר שמתו גבול לים וכשמגיע שם הוא
כשבר על כורחיו וכל זה גל חבירו רואה וחזיט חוזר בו כך הרשע רואה את חבירו לוקה ברשעו
וחזיט חוזר בו ומה היס רפשו וסריותו על פיו כך הרשעים סריותם צפיהם כגון פרעה אמר מי
ה' סנקרוב אמר מי בכל אהי הארצות כנכוד כנר אמר אדמה לעליון , כים נגרש כים אשר נגרש
שגרש כל היום רפשו וטיט : (ח) אין שלום . כלפי שאמר לכדיקים ולבעלי תשובה שלום שלום
לרחוק וגומר חזר ואמר אין שלום לרשעים :

באור

(א) הרימו מכשול , זו הצטאים : (ב) כי כה אמר רם ונשא , אשר שוכן עד וקדוש
שמו , אע"פ שמרום וקדוש אשכין מ"מ אשכין גם את דכא וספל רוח
וגו' : (ג) כי רוח , שער הכתוב אס הרוח אשר אני עשיתי והנשמות אשר אני עשיתי מלפני
יעשוטי וישפכו שיה לפני לסלוח להם ויחזרו למוטט : (ד) בעון , כי אע"פ שבעון בנעו קצפתי
ואנחה והוספתי להם סתיר פני ולקטוף פעם אחר פעם כל עוד שהלך שובב בדרך לבו , מ"מ מיד
כשראיתי דרכיו דרכי תשובה הנה ארפאהו וגו' : (ו) בורא ניב שפחים , כל' הוא אשר אס
פה לאדם וברא בו ניב שפתים , הוא יחדש ג"כ עתה דבר שפתים לאמור שלום שלום וגומר ,
והתרגום כפי הענין : לרחוק ולקרוב , כלומר שלום יהיה לרחוק , זהו בעל תשובה שהיה
רחוק ונתקרב עתה , כמו לקרוב אל הכדיקים שהיו קרובים כבר , וטעם רפאתיו על הרחוק
שנתקרב : (ז) והרשעים , וי"ו לעודר על ההיפך : כים נגרש , אשר השקט לא יוכל , כי
אס כל רגע ורגע יבוא גל אחר גל אל השפה ויגרשו מימיו רפשו וטיט מקרקע היס אל
הנשה , כן הרשעים לעולם לא יכחו מעשות מעשים מגויים ומכוערים עד שימותו וכמו שאמר
במ"א שם חדלו רשעים רגו :

לעמי

דוא שטיממע! איבערצייג מיין פֿאַלק
 זיינער מיסעטהאַטען, דאַז הוויז יעקב'ז
 זיינער זינדען. (ב) ניכט וואָהר? זיין
 זוכען מיך טאַג פֿיר טאַג, וואָללען
 גערנע מיינע וועגע ערקעננען. גלויך
 איינעם פֿאַלק דאַז וויבקיך טונגענד
 איבט, דאַז זיינען גאַטטען לעהרען ניא
 פֿערלאַסען, פֿראַגען זיא נאָך רעכט-
 געוועטען; וויא זאָ זעהנליך ווינשען
 זיא, זיך גאַטט צו נאָהרען! (ג) „אַך!
 „וואָרום פֿאַזטען וויר! דוא זיהענט עו
 „ניכט? וויר פֿייניגען אונרע זעלען!
 „אַך! דוא מערקוט ניכט דרויף.“
 אַכער זעלבוט אַם פֿאַזטטאַג, האַנגט
 איהר יא אייערן בעגירדען נאָך, אונד
 דראַנגט אייערע שולדנער האַרט.
 (ד) וואָרליך! איהר פֿאַזטעט נור צו
 שטרייט אונד האַדער, אום צו אונטער-
 דריקען מיט אונגערעכטער פֿויזט.
 אַ פֿאַזטעט פֿאַרטהין זאָ ניכט מעהר!
 לאַסט אייערע שטיממען ניכט היממעלאַן
 ערשאַללען: (ה) וויא? דאַז וואָרע איין
 פֿאַזטען, וואָהלגעפֿאַלליג מיר, ווען דען
 גאַנצען טאַג איין ערדענוואָהן דען לייב
 קאַזטייאַם? ווען געקריממט זיין הויפט וויא שילפֿראַהר וואַנקט?

קולך והגד לעמי פֿשעם ולבית
 יעקב חטאתם: (ב) ואותי יום
 יום ידרשו ודעה דרכי יחפצו
 כגוי אשר צדקה עשה ומשפט
 אהיו לא עוב ישאני משפט
 צדק קרבת אלהים יחפצו
 (ג) למה צמנו ולא ראית ענינו
 נפשו ולא תדע הן ביום צמנו
 המצאנו חפץ וכל עשיתם
 תנבשו: (ד) הן לריב ומתו
 תצומו ולהכות באגרוף רשע
 לא תצומו ביום להשמע
 במרום קולכם: (ה) הכות יתו
 צום אבחרהו יום ענות ארץ
 נפשו תלכך באגמן ראש
 ושק
 ווען

ר ש י

זכור

לעמי פֿשעס. אלו תלמודי חכמים שכל זגנתם פֿשע זגנת תלמוד עולה וזיין
 ולבית יעקב חטאתם. אלו עמי הארץ שאף זדונם זגנה: (ב) ואותי יום
 ידרשו. כענין זגנתם ויפתוהו כפיהם: ודעת דרכי יחפצו. חפצים לשאול הוראות לחכמים
 כאילו רוצים לקיימום: כגוי אשר כדקה עשה וגו'. כך ארזים אותם תמיד משפט דרך וזיין
 דעתם לקיים וכשהן נחמין וזיין כענין חומרים למה נמנו ולא ראית ואני אומר הן ביום צמנו
 תמצאו חפץ כל חפצי נרכיכם תתם עמנים למלא וזיין חפץ: (ג) וכל עשיתם. כענין
 חוב שלכם הנעשים על ידיכם אתם נגשים אותם ביום טובהם: (ד) לא תצומו ביום
 כמשפט היום לשנור לנבכם כדי שישמע קולכם נמרום: (ה) הכות יתו. ה"א זו תמיה כלת
 שמה

באור

(א) לעמי, לאלו שקוראים אותם בשם עמי, ובמה אותי יום יום ידרשו, כאלו יודעו
 אשר כדקה עשה, ובחמת לבם כל עמם ובכל עת יוספו חטא על פשע
 (ג) למה צמנו, כן יחמרו אלו החכמים, והקב"ה ישיבם הן ביום טובהם וגו': (ה) הכות
 חפץ, כל חפצי נרכיכם אתם עמלי' למלא וזיין חפץ: (ד) לא תצומו ביום טובהם
 יחמטו העם ויראה קדם את בעל חובו ויבקש עמנו קפלו כלומר חובו, הנה א"כ אין טובה
 לבל

הפטרה לשחרית י"ב

ושק ואמר יציע הלזה תקרא צום ויום רצון ליהוה: (ו) הלוא זה צום אבחרהו פתח הרצבות לשע התר אגדוה מוטה ושלח רצוצים חפשים וכל מוטה תנתקו: (ז) הלוא פרס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית כיתראה ערם וכסיתו ומבשרך לא תתעלם: (ח) או יבקע בשחר אורך וארכתך מהרה תצמה ודלך לפניך צדקך כבוד יהוה יאספק: (ט) או תקרא ויהוה יענה תשוע ויאמר הנני אסתיר מתוכך מוטה שלח אצבע ודבר-און: (י) ותפק לרעב בפשך ונפש גענה תשביע וזרח בחשך אורך ואפלתך כצהרים

תרגום אשכנזי מא

וען זאק האנד אששע דען מענשען גאנץ פעהיללט? האנד דים נענטט איהר פאזטען? איינען טאג דעם עוויגען אנגענעהם? (ו) ניין, פירוואהר! דים איזט איין פאזטען, וואהלגעפאלליג מיר: דער באסרהייט קעטטען לאזען; פאן דער בירדע לאסט בעפרייאען; דען געפעסעלטען פרייאהייט געבען, אונד דער שולטער יעדען יאך ענט- העבען. (ז) א בריך דעם הונגריגען דיין בראך, אפנע דעם טריבען עלענדען דינע טהיר, זיהענט דוא איהן נאקט, בעקליידע איהן. ענטציהע דיק ניכט דעם דער דינען פליישען איזט. (ח) דאן ווירד וויא מארגענראטה דיין ליכט דורכברעכען, גענעוונג דינער זעלע שנעלל ענטשפריסען; דאן וואללט דיא טוגענד פאר דיר הער; גאטטען מאיעוטאט בעשליסטע דען צוג. (ט) דאן רופ איהן אן: דער עוויגע אנטווארטעט; פלעהע געטראזט, ער שפריכט: היר בין איך. אבער ענטפערנע ערוט אויז דינער מיטטע, דריקענדע בירדע, טיקקישען פיינגערציג, פערליימדרישע רעדע. (י) דען הונגריגען לאכע דינע זעלע גערנע, זאטטיגע גערנע שמאכטענדען געמיטרה. דאן געהט אים דונקעלן אויף, דיין ליכט, דיא פיינטערנים

רש"י ווירד

שמא לבוף באגמין ראשו אכי כריך אנמון הוא כמין מחט כסוף וכדין בו דגים וקורין לו אי"ס בלע"ז (כ"ל אמ"ו כמו ישעיה י"ט ה' . ובגיתן י"ח ע"א . כל"א פ"א אנעל): הלזה תקרא כוס . לסון תמיה לפיכך ההי"א נקודה חטף פתח : (ז) תרנובות . לזון קשור ואיסור : מוטה . העיית משפט . וכל מוטה תנתקו . תרגם יוכתן וכל מיסטי דין תסלקן : (ז) ועניים מרודים . כאכמים וכאנקים על צרתם כגון עיני ומרודי אריר כשיחי : ומכשרך . ומקרוכך : (ח) יבקע כשאר . כעמוד השחר הבוקע בעבים : וארוכתך מהרה . ורפואתך מהרה כמו טעלה ארוכה לך : (י) ותפק לרעב נפשך . בתנחומי דכרים טובים : (יא) כמכמות . בעת כמאון

באור

לאל כי אס לנרכיכס : עצביכס, מונכס, כמו ועצנך נבית נכרי, כי הממון יגיע האד' ועצבונו (רד"ק), ורש"י אמר בעלי חוב שלכס הנענבים על ידיכס אתם נוגשים אותם ביום צומכם וכן הוא מתורגם: (ד) כיום, כמאפט יום צומכם: (ז) ומבשרך, ומי שהוא נשר וגם כמך, זה ריעד: (ח) וארוכתך, ורפואתך: (ט) שלח אצבע, לתת כיומיים לעד

בצהרים: (יא) ונחה יהודה
 התמיד והשביע בצחצחות
 נפשך ועצמותיך יחליץ והיה
 כגן רוה וכמוצא מים אשר לא
 יבזבו מימיו: (יב) ובנו מקדש
 חרבות עלם מוסדי דור ודור
 תקומם וקרא לה גדר פרו
 משוכב נתיבות לשבת:
 (יג) אם תשיב משבת הגלגל
 עשות הפציה ביום קדוש
 וקראת לשבת ענג לקדוש
 יהיה מכבד וכבודתו מעשות
 דרכיך ממוצוא הפציה ודבר
 דבר: (יד) אז תתענג על יהודה
 והרפכתיה על במותי ארץ
 והאבלתיך נחלת יעקב אביך
 כי פי יהיה דבר:

ווירד העללע מיטטאגאנאנע . (יא) דאן
 לייטעט דין דער עוויגע איממער
 וואהרענר . ערקוויקט דייען גינט אין
 דירער צייט , אונד פערל ייזט דעם
 געביין איממער נייאע קראפט , וואהלגע
 וואסערטעם גארטען גלייכזם דוא דאן ,
 גלייכזם פרושען וואסערקוועללען ,
 דערען שטראמע ניה פערויגען .
 (יב) בוואעזט אויפ'ז נייאע דער פאר
 וועלט אדע טריממער ; זענקוט אויפ'ז
 נייאע דער פעזטע גרונד פיר פאלגע
 צייט . דאן נענגט , ווידערהערשטעללער !
 דיא נאכוועלט דין ! דען מאן , דער צו
 וואהנויין ווילדע שטיגע אומשאפען .
 (יג) ווען אים שבת דייע טרימטע
 ראזטען ; ווען אן סיינעם הייליגען טאגע
 געווערבע רוהען , ווען דוא דען שבת :
 לחוט דער זעעלע נענגוט ; גאטטען
 הייליגונג גאנץ געווייהט ; געווייהט ,
 דורך ראזטען פאן וועלטגעטיממער ,
 ווען דיא זעעלע פאן אייטלעם וואונש ,
 דער מונד פאן לעערען רעדען שווייגט ;
 (כב) א דאן פינדעזט דוא ביים עוויגען
 זעעלענרוהע געוויס , עררזעכוט דורך
 איהן איבער אללע ערדענהאהען דין ,
 געניסעזט דייען פאסערן יעקב'ז

גאנצען ערבע זא שפריכט דען עוויגען מונד :

רשי

כמאן ובזרת כך תירגשו יוכתן : יחליץ . זיין כמו חלוצי זכא : (יב) משוכב כתיבות לשבת .
 תירגס יוכתן מתיב רשיעיה לאורית . משוכב . כמו משיב לשבת ליישובו של עולם : (יד) כחלת
 יעקב חביד . כחלה בלא מנרים שנאמר ופרצת ימה וקדמה וגומר לא כאברהם שנאמר לו
 הארץ אשר אתה רואה , ויעקב שמר את השבת שנאמר וימן את פני העיר שקבע תחמין עם
 דמדומי חמה כך פי' ר' שמשון :

באור

שקר , וכתרגום הארמי אסטיות דין מרעו בלנבע : (יא) בצחצחות , בעת יובש יחליץ ,
 חיון , כלומר יחזיק : (יב) וקורא , מבנין פועל , כלומר השם הזה יהי' נקרא לך : משוכב ,
 ליכנה דמשתמע לתרי אפי , ח' ענינו כמו משיב , ב' לאן פרוע ומוענין שיבב דלעיל , והעטם
 משיב כתיבות אומנות להיות כתיבות מסודרות ויושבות , וכן הוא מתורגם : (יג) וקראת
 לשבת עונג , ותקרא אותו ג' כ לקדוש ה' מוכבד , כלומר לקדושת השם ולדעת הדל'ק
 שעורו כך , וקראת לשבת עונג וקראת לקדוש ה' מוכבד , ויהי' כפל ענין במלות אונת :
 מעשות ררכיך , מ"ס ההרחה , כלומר לכלתי עשות : (יד) כי פי ה' רבר , כבר נתבאר
 במ"א שגלת כי ענינו לפעמים כענין מלת כן , כלומר כזאת וכזאת דבר פי ה' :

ימי חיי הנביא ונבואתו.

אמרו צירושלמי פרק החליל יונה בן אמתי היה משכנ אשר בן האשה שכלכלה את אליהו והוא היה אשר מת שהחיה אליהו, ור' יוחנן אמר שהיה משכנ וזבולן, כי הוא נבא על ירבעם בן יואש, כמו שכתוב בס' מלכים (מ"ב י"ד) כדבר ה' אלהי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי הנביא אשר מגת החפר, והמוקים הזה בתלך וזבולן היה, כמו שכתוב (יהושע י"ט) ומשם גתה חפר, אמר ר' לוי יפה למדנו ר' יוחנן אמו היתה מאשר ואביו מוזבלון ע"כ. היוצא לנו בדרור מהכתוב הנזכר הוא שחיה ונבא יונה בימי ירבעם בן יואש מלך ישראל, וזבולו הזמן מלך עזיה על יהודה וירושלים כנזכר בכתוב (מ"ב סט), וא"כ היו הנביאים שנבאו עמו בפרק אחד, ישעיה הושע ועמוס, כנזכר בתחלת ספר כל אחד מאלו הנביאים, ולדעת קצתם שהנביא הרד"א בהקדמתו לספר תרי עשר גם יואל נבא בזמן הזה. אבל מוכה חע"פ שנבא גם הוא עם הושע ועמוס וישעיה בפרק אחד, כפי עדות הכתוב בתחלת ספרו, מ"מ נראה גם משם שהוא לא נבא בימי יונה, כי ירבעם מת בימי עזיה, ומיכה לא נבא כי אם בימי יותם בן עזיה והללח, ולא מבינו שנבא יונה בימי שאר המלכים שמלכו אחרי מות ירבעם. אולי מת גם הוא בזה הזמן, או שקצרה נבואתו מטעם הנזכר במכילתא, אמרו שם יונה תבע כבוד הבן ולא תבע כבוד האב, ר"ל חש לכבוד ישראל ולא לכבוד האל יתברך, מאי נאמר בו ויהי דבר ה' אל יונה בן אמתי שנית, שנית דבר עמו ולא שליטת, וכשנבא בגמרא (יבמות ב"ט) ויהי דבר ה' אל יונה בן אמתי שנית לאמר שנית דברה עמו שכינה שליטת לא דברה עמו, והקצו והא כתוב הוא השיב את גבול ישראל מלבוא חמת עד ים הערבה כדבר ה' אלהי ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי הנביא, אמר רבינא על עסקי נטוה קאמר, רב נחמן בר יצחק אמר הכי קאמר כדבר ה' וגו' כשם שנהפך לנטוה מרעה לטובה כך בימי ירבעם בן יואש כהפך להם לישראל מרעה לטובה. ופי' רש"י ז"ל על עסקי נטוה הוא שלא דבר עמו אלא שני פעמים, והקצו שם ע"ז בתוספות ותימה דאמאי אצטריך למכתב שנית ולא שליטת, והרבו שם בדבורים (עיין סט), וקשה שלדבר זה משמע שעל מאמר רבינא לחוד שיך הקושיא, והלא בלא"ה יקשה מאי אצטריך לאשמעין, ויש לעיין בדבריהם כהנה וכהנה, אבל אין כאן מקומו, ואי לא באתי כי אם לתרץ דברי הגמרא ע"פ המכילתא, דהיינו שזה קמשמע לן שהחטא גרם שלא דבר עמו עוד אלא פעם שנית ולא שליטת לפי שנתבע וגו'. אלא איש עוד לכאורה להקשות בתחלה מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר, אחרי שמינעת הנבואה היתה לטובה, מאי הקשה לו מכתוב אשר דבר וגו', אולי היתה הנבואה הזאת קודם מעשה נטוה, וטעם הדגש אחר שחטא דבר עמו פעם שנית ולא שליטת; ואם נחשוב לאמר שהיה בקבלה אצלם שהיתה מאוחרת בזמן, מאי מפרק ליה על עסקי נטוה לא דבר עמו אלא פעם שנית, הכי זה עונש אחרי שלא היה עוד לדבר עמו בזה העסק כי כבר שבו, והראי' שלא גרם החטא ממה שדבר עמו מעסקים אחרים; ועוד איך יתכן דעת רב נחמן שלא דבר עמו כלל בעסק ירבעם, אחרי שהי' מקיבל אצלם זמן הדבור הזה. ונראה לי לפרש המגן המאמרים כזה אחר שאמר פתם שנית דבר עמו ולא שליטת, משמע מזה הלשון שלא דבר עמו מכל וכל כי אם שני פעמים ולא יותר, ושפיר הקשה והא כתיב יגו' שאם גם הקדים נבואת ירבעם, מ"מ היה הדבור השני בעסקי נטוה הדבור השלישי שהיה אליו מאת ה', ואיך יאמר שלא דבר עמו כי אם ב' פעמים? אמר רבינא על עסקי נטוה קאמר, כלומר מלת שנית שנזכר אינו על כלל הנבואות כי אם על עסקי נטוה לבד, והטעם אחרי הדבור הראשון על נטוה, הוא שחטא בו, לא דבר עמו עוד אלא פעם שנית ולא פעם שליטת. ורב נחמן אמר דברים כמשמען שבאמת לא דבר עמו לא בדבר נטוה ולא בדבר אחר לא פעם שנית ולא שליטת, וטעם אשר דבר דרך דוגמא וק"ל. והנה לדעת רב נחמן אפשר שהקדים מעשה יונה גם לימי ירבעם בן יואש ואינו מוכח מקרא בזמן מה היה, ואולי שמטעם זה אמרו (ב"ב י"ד, ופסחים ל"ט) הושע ישעיה עמוס ומיכה בפרק אחד נתבא, ולא מנו גם יונה עם שלשה הראשונים וכנ"ל, לפי שלא היה ברור אצלם

מבוא הספר

אם נבא לירבעם אם לא, ואפשר שלא נבא כלל בארץ ישראל. ולדעת בעל ס"ע שנבא ליהוא, מ"ו אפשר שבימי ירבעם בן בנו לא נבא עוד. אלא שנכל זה נראה לע"ד יש להוכיח שאיננו מעשה נטוה סמוך לאותו הזמן שהשיב ירבעם נבול ישראל מידי הארמים, אשר על כן הביא הדוגמא ממנו. בימים ההם היה מלכות אשור הלך וגדול, עד שנימי שלמנאסר, המלך השלישי אחרי פול ששלך בנטוה כעשר שנים אחרי מות ירבעם בן יואש, היו רוב מלכי אשור האדיות עבדים למלך אשור, כדכתיב (מ"ב י"ז) ויבא מלך אשור מנבל ומוכותא וגומר ובימי שנחריב ששלך אחריו כתיב (שם י"ט) אמנם החרבו מלכי אשור את הגוים ואת ארצם, עד שבא נבוכדנצר וכבש כל הארצות ומרד במלך אשור והחרבו את נטוה, כאשר נודע מדברי חז"ל ומדברי הימים לאמלכות הארצות.

ב

כותב הספר

לפי מה שהביאו בגמרא (ב"ב ט"ז) לא כתבו הנביאים עצמן איש איש ספרו, כי אם שנים וירמיה לבדם. ופי' נרש"י ישי' לא כתבו שהרגו מנשה, יחזקאל מפני שלא נתנה נבואה ליכתב בחונה לארץ, ושנים עשר נביאים (חן חגי זכריה ומלאכי שהיו מאנשי כה"ג) מתוך שהיו נבואותיהן קטנות, והקצו בתוספו והא ירמיה נמי נבוכה לארץ הוה ונתנבא שם כמה נבואות ולא מנינו שחזר יותר לא"י (עיין שם). ולע"ד נראה הדבר בהיפך, שכן הרמיו לתת פעם על המעט היוצא מן הכלל, ולא על הרוב. ולכן נאמר דרך סברה שכל הנביאים לא כתבו נבואותיהם על ספר, כי אחרי שקראום בפרהסיא בין העם והוכיחום על פניהם כבר עשו עלימותם, ואם שהיו דבריה דברים קדושים הראוים לקיימם, ובפרט מה שנבאו על האומות לאחר, הנה ידעו שהיו תקועים בלב אנשי ימידי סגלה הטעים אונם לקולם והולכים בדרכי ה', הן הנה יכתובם על ספר או ילמדום לבניהם ולתלמידיהם דור אחר דור" וגם ירמיה הנביא לא היה כותב את נבואותיו, לולי שהיה לו הדבר הזה בהדיא מאת ה' (ירמ' ל') לאמר כתב לך את כל הדברים אשר דברתי אליך אל ספר ובמקום אחר (שם ל"ו) קח לך מגלת ספר וגו', ואין לך ראי' גדולה מזה שלא היה הדבר מן ההרגל. ושמואל הנביא לא כתב נבואותיו, אלא כפי מה שהיו נכללים בספר העתים שעברו על ישראל, וכמו ש' מלכים שכתב ירמיה שנכללו בו ג"כ איזה נבואות מנביאים אחרים. והנה הרמיו"א כתב בהקדמתו לפירוש תרי עשר למה בכל י"ב הנביאים האלה לא קרא הכתוב אחד מהם ספר כי אם נבואות נחום שאמר מאת נטוה ספר חזון נחום האלקישי, והשיב שאר הנביאים ספרו נבואותיהם כמו ארזו חזון ובכתבו אותן הנבואות כפי מה שישימשו מפייהם, וגם יונה שנבא על נטוה הלך שמה וקרא את הקריאה בפיו ובלשונו, אמנם נחום לא הלך אל נטוה אבל כתב נבואתו על ספר ושלחה לשם, ולכן אמר הכתוב ספר חזון נחום, כי בספר נמנחה נבואתו זאת. ולבאורה נראה שזה נגד הגמרא, כי הם אמרו (שם שם) אנשי כה"ג כתבו יחזקאל תרי עשר וגו', והרי נחום נכלל ואם נאמר שכתבם על הרוב, למה לא אמרו נחום כתב ספרו? אמנם כשנעייין היטב במאמר חז"ל יבדקו דבריו בכלל אם לא בפרט, וכסנתיה אם לא מטעמיה. כי אם נאמר דברים כחשמעון, וטעם כתבו שעד הנה לא היו נכתבים כלל, יפלו בזה כמה ספיקות. (א) ממה שנמנח הנס כתובים על דברי נתן הנביא ועל דברי נד החזה ועל נבואת אחיה השלני ועוד, מה בינם לבין שאר הנבואות שאלו נכתבו ואלו לא נכתבו, בין ע"י עבדים בין ע"י ארזם הדבר שזה ההבדל? ואם תמצי לומר המעשה שהיה כך היה. (ב) הנה ידוע שכל הדברי' האלה כבר היו נשכחים בימי אנשי כה"ג, כי ללא כן הכניסו גם אלה בספרי הקודש, כי גם בס רוח ה' דבר ומלתו על לשונם. ואף יסבול הדעת לאמר שכל אלו הדברים הכתובים נאבדו וכשתכחו, ואותן הדברים שלא היו מסודרים כי אם נפה לא נשתכחו, ואם כך הסבול נותנת, לא היו אנשי כה"ג וסכמי תלמוד לכתוב מה שכתבו לחזק התורה. (ג) אמרו חזקיה וסיעתו כתבו משלי וגו', מדכתיב (משלי כ"ה) גם אלה משלי שלמה אשר העתיקו אנשי חזקיה, והלא המאמר הזה בעצמו סותר לדבריהם מב' נביאית. (א) שאין לשון העתקה נספל כי אם יכתב לכתב, (ב) ממה שאמר גם אלה שהעתיקו אנשי חזקיה ומשלי שלמה הם, משה

שהראשונים זוכר לא העתיקו, והם אמרו בתם כתבו משלי, וכל משלי במשמע? לא הנכון
 כמו שפירשו גם רוב המפרשים, אלה משלי שלמה האחרונים היו מפורסם אלה ואנה בספריו,
 ומשם העתיקום אנשי חזקיה לחברם עם משליו הראשונים, שהיה כבר ספר בפני עמנו,
 וחזרו וכתבו כלם על מגלת ספר אחת והיה מאז והלאה למחברת אחת, והם אמרו חז"ל
 חזקיה וסיעתו כתבו משלי, כונתם זה הספר המטוי עתה בידינו המכונה בשם משלי והדעת
 נותנת ספק הענין גם בדברי הנביאים, כי הם אמרו ודרשו והוכיחו כאשר חל עליהם הרוח,
 ותלמידיהם המה בני הנביאים הנזכרים לרוב בספרי הקודש כתבו דבריהם לבלי ישכחו *)
 אכן בהיות שנבאו בזמנים שונים ובמקומות שונות ולא סבבם תמיד כל חבל בני הנביאים,
 לא היו הכנולאות ככתבות יחד על ספר אחד, כי אם כל בן נביא כתב אותה הכנולאה ששמע
 מפי רבו על קלף מיוחד, זה בכה וזה בכה * וכשבא חזקיה ורצה להחזיק תורה ולהאדירה
 צוה ללקוט כל כנולאות ישעיה ולכתבם יחד על מגלת ספר אחד שתכונה מאז והלאה ספר ישעיה,
 וכן לקט כל משלי שלמה, וכל שירי שלמה הנמצאים עוד בזמנו, וכל דברי קהלת * *)
 ואחריו באו אנשי כנסת הגדולה ולקטו כנולאות יחזקאל וכתבם על מגלת ספר אחד שקראו
 יחזקאל, וכמו כן קטבו כנולאות הושע ויאל עמוס עובדיה יונה מיכה נחום חבקוק לפניה
 לספרים קטנים, וקראו לכל אחד בשם הנביא, וכתבו בראשם דבורי ההתחלות, כמו דבר
 ה' אשר ה' א הושע, דברי עמוס, חזון עובדיה, מאז ננוה וגו', ומשום חשש דאידי דזוטרא
 מרכס, חזרו כל אלו במגלת ספר אחד עם שלשת הספרים חגי זכריה ומלאכי שהיו בזמנם
 ומחברתם, וקראו כל המגלה הזאת בשם תרי עשר, ודייק בלישנא אנשי בה"ג כתבו יחזקאל
 תרי עשר וגו', ולא אמרו כתבו הושע ויאל וגו'. ומעתה לא קשה מידי מנחום שכבר ה' כתבו
 על ספר כסדרת האברבנאל, אבל לא מטעם זה קראוהו בשם ספר, כי אם לפי שהכנולאה
 בעצמה מתחלה נשלחה לננוה בספר אגרת, ולא נקראה בפה ובקול כאשר הכנולאות, וטעם
 ספר חזון אגרת של חזון (ברש"ע עטיטער ברוין, עפיטאען), אבל מאחרי כן ובימי אנשי
 בה"ג לא זו בלבד כי אם גם דברי שאר הנביאים כבר היו כתובים אחת אחת וככ"ל, חזן
 מיונה ושלמה הנביאים האחרונים * יונה דכתיב ביה וננוה היתה עיר גדולה לאלהים,
 היתה מכלל שבומי הכותב כבר נחרבה, והם לא היה כי אם בימי נבוכדנצר, כמאמר חז"ל
 (מגלה י"א) בשנה ראשונה כבש ננוה בשנה שניה כבש יהויקים, ולא וחסוב בשנות המלכים
 מירבעם בן יואש עד מלך נבוכדנצר ותמנא יוטר מק"ץ שנה, בכל הזמן הזה לא היה
 נכתב עדיין, כי אם מקובל בפי יחידי סגלה איש מפי איש, והסברא נותנת הטעם לפי
 שיונה הלך יחידי לננוה ולא ה' בן נביא עמו וככ"ל * ובימים האלה כבר החלו הנרות
 והלכו ורבו עד חרבן הבית בימי נדקיהו כעשרים שנה, ואחריו הגלות המר שנשים שנה,
 ולא נראה שבעת הזאת נכתב הספר, כי אם אחרי שעלו מבבל ובאה הרוחה במקום
 האנחה, והחזירו אנשי בה"ג את התורה ליושנה, אז כתבו גם המעשה ההוא והגם שאירע
 ליונה בין כתבי הקודש * וקצת ראוי ממה שהתחיל ויהי דבר ה' שהוא התחלת הספור
 מיד, ואינו דומה כלל למאמר דבר ה' אשר היה ושאר ההתחלות בספר תרי עשר שהם
 דשומי הספרים וככ"ל * וכן בשלשת הספרים האחרונים חגי זכריה ומלאכי שהיו עמם
 ונכתבו בזה הזמן, אמר בשנת שמים וגו' היה דבר ה' ביד חגי, ולא דבר ה' אשר היה
 וגו', ובזכריה כמיה, ובמלאכי מאז דבר ה' אל ישראל ביד מלאכי, ולא אשר היה ביד
 מלאכי, ודוק * ויש לדבר בדברים האלה כהנה וכהנה, אלא שאין להאריך עוד אחרי עמדתו
 על כונתו שכותב הספר היה אחד מאנשי כנסת הגדולה.

השאלה

* ואפילו ירמיה שאל לו הצווי על הכתב לא כתב בעצמו כי אם קרא ברוך בן נריה,
 וכתוב ברוך מפי ירמיהו את כל דברי ה' אשר דבר אליו על מגלת ספר (ועיין
 במ"ה למגלת איכה לרעי היקר ר' אהרן בן וואלף ש"י) *

* * ועיין במ"ה למגלת שיר השירים שמברתי בפרק רעי הכ"ל *

ליהוא
 ז שארע
 כן הניח
 המלך
 לבי שאר
 זר ובימי
 עד
 דרי חז"ל
 אם שמו
 הכנולאה
 מתוך
 שם כזה
 יחזקיה
 לא
 הם כבר
 החזקות
 ס בדברי
 ירמיה
 לחזקיה
 לת ספר
 וזאתו
 ב ירמיה
 יי עשר
 זמר עשר
 חזן חזקיה
 קרא את
 ה שם
 שזה נגד
 ככ"ל,
 במאמר
 דברים
 א) ממה
 יי ועוד,
 אחרים
 הדברי'
 ד, כי
 הכתובים
 הסברא
 חזקיה
 חזקיה,
 ל כי אם
 משמע
 ים

בהערת איזה שאלות שנפלו בזה הספר .

השאלה הראשונה , כבר העירו עליה המפרשים , למה שלח השם צ"ה כנאיו

לכנות , אשר לא עשה לכל נוי מלבד עם סגולתו אשר
בחר בו ? ומה שאמר הרד"א הטעם , כדי שיהיו מעותדים להיות כלי זעמו של הקב"ה
להחריב בו את ישראל , הנה למה לא עשה כן גם למזרים ולבבל שהיו ג"כ כלי זעמו של
של הקב"ה להחריב את עמו , שלדעתו היו אנשיהם ג"כ רעים וקטאים כמו אלה , ואחר
שלא החריבם אף בלי עשאו תשובה , הלא בזה הדרך יתנהג ג"כ נגד האשורים . ולכן ייתר
כרחה מה שאמר הרד"ק , כי הקב"ה משגיח אף באומות העולם כשהם עושים חטא , והוא
מפסיד הישוב והשג"ה רוכה בישוב העולם , ואולי שאר המדינות אף שעברו עבירות לא עשו
חיים בתוכם ובינם לבין עמם . אמנם יקשה למה לא שלח גם לסדום מלאכים מזהירים
אותם לשוב ? ואם שהיתה נגלית לפניהם שלא יעשו תשובה , הלא גם בישראל ידעו שילעו
במלאכיו ואעפ"כ שלחם אליהם השם ושאלו ?

השאלה השניה , מה ראה יונה למנוע את עמו מהכנזאה הזאת ? וגם על זה

כבר העיר הרד"א , והשיב על שני הטעמים שכתבו חז"ל בזה
הדבר . הטעם האחד , מפני שאומות העולם היו קרובים לתשובה ושלא לחייב את ישראל .
על זה אמר , שהוא באמת טעם חשוב מאוד , לפי שאולי באוב אנשי כנזאה בתשובה יכלו
ישראל מענותיהם וישובו אל ה' וירחמם . הטעם השני , טעם יונה שיאמרו בדאי הוא
ונביא שקר . על זה השיב שאי אפשר באדם נד שיאמרו זה , כי אם יעשו תשובה כבר
האמינו בכנזאותו , ואם לא יאמינו בה לא ישובו ויתקיימו דבריו . ואמר הוא שיונה הבין
אומות הענין שנה הקב"ה להגיל את אזור כדי להכריז בו את ישראל , ואיכפה וכל
וראה ברעה אשר יאכל את עמו , ומפני זה ברע . ויש לתמוה מאוד , והרי הקושיא במקומה
עומדת אולי באוב אנשי כנזאו ? גם מה הועיל בזה שמה את פי ה' והאסיף חטאו על
פגע עמו , ואם יאכה ה' ישלח באשר ישלח וימלא חספו , ומה ריות אז לישראל אם יאבדו
באלימותו או בשליחות אחר , אשר בשביל זה כנזאו נטאטו שהוא עין פלילי ?

השאלה השלישית , והיא החשונה שבכלן , שכאשר כתובן בהספורים האלה

נשתעמו מאוד לראות שכל מה שזכר בהם מועשי הנכרים
יורה על תמימותם ונדקוהם וישרת לבם , ולהיסק כל מה שיסופר מועסקי הנביא מועשי
יורה על מוג רע מאוד . כי הנה אנשי הספינה שהיו עובדי אלילים , מיד כשנא עליהם
הסער פשטו במעשיהם ושאו תשובה וקרא לאלהיהם שהיה אליהם לפי דעתם ; ואחר
שנגרר להם שמת ה' נסנה זאת , ירדו אותו זרעה גדולה ; ואע"פ שידעו שיונה הבין
עליהם הרעה הזאת , בכל זה לא נקאו לקחת נקמתם מוטו , כי אם חתרו ויגעו להצילו ;
ואשראו שאי אפשר בזה , התפללו לה' להתללו לה' לכלתי השית עליהם חטאת כנסה האיש הזה ; ואחר
הנללתם זכחו זנחי תודה וידרו כדרים לה' . וגם אנשי כנזאו מיד האמינו בה' ועשו תשובה
גיורה ושלמה מגדולם ועד קטנם . אבל מה עשה הנביא בכל הזמנים האלה ? מתהלל
ארה את פי ה' ולא עשה מנותו , ולא אמר לו שלח ביד תשלח ולא אסוב אני את רעת עמי ,
אבל ברע מלפניו כעבד הנורה מלחון בשר ודם , ויפה אמרו באכילתא על זה ועל לעבד
שברח מרבו כהן , אמר אנרה לי לבית הקברות מקום שאין הרב יכול ללכת אחרי , אמר
לו רבו יש לי עבדים כחיותך להוציאך משם , כך אמר יונה אלך לחובה לארץ שאין שכינה
שורה שם , אמר לו הקב"ה יש לי שלוחים כחיותך להוציאך משם שנאמר וה' הטיל ונ' ;
ואחר שנא עליו הסער נבהל ונרדם על חטאו , אבל לא עשה תשובה והתפלל לה' לאמר
חטאתי והנני מוכן לעשות רצונך ; וגם אחרי שהוכרח להתודות חטאו לתנאי הספינה כי
נפל עליו הגורל , עודנו עמד במרדו ויבחר מבשר משק נסאו ושימלא רטון ה' , ואין זה
דומה כלל למאמר אנשי הנביאים ע"ה מחני נא עמך , כמו שחשב הרד"א , כי הוא
אמר זה בתפלתו אל ה' לשובת ישראל , אולי ירחם ה' את עמו בעבור שהיה נקי מבער ,
ואם ראה יונה ארענא של ישראל היה לו גם הוא להתפלל בעבורם , אבל במה ירנה להם
ה'

ה' כשיכעסוהו גם הוא ויאבד נפשו עמהם וכנ"ל? וגם אחרי שעשה לו ה' הנס והטובה הגדולה להוציאו בשלום ממצרים ויהי לננוה וגו' וכנס ה' על הרעה, מיד חזר בו רוח רעה ודבר משפטים נגד ה' ושאל נפשו למות, ויפה אמר הרד"א, ה"ס משוגע בעולם שיאמר מאמר זה, שבעבור שאלק הנס לאשור יקח את נפשו מנוט, ואיך לא כסתה כלימה פניו מהתפלל כזאת, ולא כך עשה אנדרהס אבינו שהתפלל על אנשי סדום ועמורה להגלם ולא לחייבם למות; ואחרי שהוכיחו ה' על פניו ההיעז מרה לך והוא לא יכול להשיבו דבר כי אין דבר, בכל זה למחרתו כשיבש הקיקיון עד לשאל את נפשו למות על דבר קטן כזה, ונקל היה לו לבוא בעיר ולהסתר שם מחוס השמש, חס לא שהיה עוד דע יותר בעיניו לראות בטובם ובשלומם; ואף לדעת הרב הכ"ל שהי' חולה, אין ראוי לכניא לדבר כדברים האלה נגד ה' כאיש אשה הוא מלא תמיד כעס וסיימה ואינו מרוצה בצום דבר חס לא שלטובתו ישנה ה' סדרי מעשי בראשית, פעם יאבה שתאבד עיר ומדינה גדולה מלחה אנשים טובים רגע אחד, רק יהי' שלום לו ולעמו עם כבוד עון, ופעם יאבה שלא תיבש אפילו עשב אחד לפי שטוב לו בבלו ואזה למושב לו. הכי על איש כזה יאכל ה' את רוח נבואתו? וחז"ל אמרו (בדברים ל"ח) אין הקב"ה משרה שכינתו כי חס על חכם ועניו, והכעס בקיץ כסילים ינוח. אמנם הכתב אומר כדבר ה' אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתאי, ומועיד עליו בזה הנס עבד ה' שכנה בו גם האיש העניו מאוד מכל האדם, שהי' בעל מדות טובות מאוד, ואיך יקרה לו כזה להגלות כאחד הרקים.

השאלה הרביעית,

למה תועלת נכונה נבואה זו בין כתבי הקודש וכולה על נטו ואין בו זכר לישראל. ואם כאמר שככתב להיות מוסר לישראל שידעו לתשובה כאנשי ננוה, הנה יש מקום לשאל לטעון, אולי בהיכך יאמרו רשעי העם שכמו שיזכה עבד את כ"ה' ולא די שלא נענש אבל גם נעשה לו נס, ונשא ה' ק"ו פכים לו, בעבור שהוא נביאו, כך לנו נעבר את פי ה' וטוב לנו כי אכחנו עם סגלתו אשר נקרא שמו עלינו, וכמו שזכרנו (ירמ"ז ז') שהיו אומרים היכל ה' היכל ה' וגו'?

ד

בההרת אלו השאלות

א לא מנינו בספר זה כלל שאמר הקב"ה ליונה שילך לננוה להזהיר את העם ולהוכיחם על רעתם, כי חס לקרוא עליה את הקריאה עוד ארבעים יום וננוה נהפכת, אלא שהם עשו תשובה מעצמן ואז נחס ה' על הרעה. ובדרך זה מנינו בצלמת הרבה פעמים שדבר ה' על כל הגוים ביד נביאיו, להודיע את ידו ואת גדלו החזקה, לא שלא הלך הנביא אל הארץ הזאת בהיות הנבואה על מה שיקרא להם באחרית הימים, אבל משא ננוה שהיה על אותו הזמן שהנביא חי בו וזה איתו לקרוא באזניהם מה שיראו בזמן מעט אח"כ בעיניהם. והראי' ממה דכתיב (ירמ"ז כ"ז) בראשית ממלכת יהויקים וגו', כה אמר ה' עשה לך מוסרות וגו' ושלחתם אל מלך אדום ואל מלך מואב וגומר ביד מלאכיהם הנאים ירושלים אל דקיהו מלך יהודה וכוונת אותם אל אדוניהם לאמור וגו' אטובי נתתי את כל הארצות האלה ביד נבוכדנצר מלך בבל וגו' והיה הגוי והממלכה אשר לא יעבדו אותי וגו' בחרב וברעב ובדבר אפקוד על הגוי ההוא וגו' והגוי אשר יביא את צוארו בעול מלך בבל ועבדו והנחתו על אדמתו כאוס ה'. הנה בזה ראינו שאלה אל העמים האלה להודיעם מה שיקרה בזמניהם ואפילו הדרך אשר יעשו לטוב להם, אלא שאלק ביד מלאכיהם הנאים האלה, ולו היה מלאך מלך ננוה אבל מלך ישראל בימי הנביא יונה לא הוכרח גם הוא ללכת שמה.

ב ידוע

שכמה פעמים עשו הנביאים על פי ה' דברים זרים מאוד, והיתה הכונה רק להמשיך משל על בית ישראל או על מה שיקרה להם או על מעשיהם הרעים. והזר יותר מכולם הוא מה שעשה הושע על פי ה', שלקח אשה זנונית והוליד בני זנונים, כי כן אמרו רז"ל (פסחים ל"ח) שהדברים כמשמען, אך שהכונה היתה לשם שמים למשל על ישראל שהיו זנונים אחרי אלהים אחרים, ולהראים התולדות הנמשכות מזה. וכמו כן יתכן שגם יונה כשנחה לשי הנבואה הזאת כוון להמשיך כעת משל על ישראל ומעשיהם הרעים בעיני ה' לטוב ה'.

להם • כי הנה מדרגת ישראל נגד שאר העמים נמשלת למדרגת הנביא נגד שאר האנשים
בהיות שה' אלהים קרוב אליהם ככל קראם אליו, ואעפ"י תנא תורה ודבר ה' מירושלים אל כל
העמים כי יהפך להם שפה ברורה לעבדו כלם שכס אחד, וידמו בזה לנביא ה' הנשאל לחץ
מרחקים להודיע גדולתו, והנה עם זה היו מתפארים בדנקות ה' וככל זה לא עשו מכותיו כי
אם כל התועבות אשר עשו, כמו שאמר יעשי' כגון אשר נדקה עשה ומשפט אלהיו לא עשו
יאלונו משפטי נדק קדבת אלהים ימפטון, וירמז' אמר אל תבטחו לכם אל דברי שקר לאמור
היכל ה' היכל ה' וגומר הנטב רמז וגו' ובאתם ועמדתם לפני נבית הוה אשר נקרא שמי עליו
ואמרתם נגלנו וגו' (ועיין כל הפרשה שם) • אמר יונה אברם ואשטוף בים ויראו שלא כגלתי
אע"פ שאני נביא כי אם נעשתי על אשר מריתי את פי ה', אולי יקחו מוסר ויחזרו למוטב,
וכזה נאמר שפיר ששם נפשו בכפו לטובת עמו; וה' הטוב שראה כוננו הטובה עשה לו גם והקב"ה

ולפי

כאמר טעם ויונה ירד אל ירכתי הספינה ויטכב וירדם, שנכונה ירד וישכב שם
בשעה שאינה הנונה לכך להתרחות כנדרם, כדי שיאכלוהו ויחזק ויפן להם
להטילו אל הים, אלא שכן כך וכך הפילו גורלות ויפול הגורל על יונה • וזהו אומרו כי יודע
אני כי בגלי הסער הגדול הזה עליכם, שלכאורה נראה אך לעומר, אבל הטעם כי יודע
אני זה כבר אף בלי הגורל, וגם בל"ה הייתי מנגלה אליכם הדבר הזה מעצמי •

ג כבר

העיר הרד"ה בהקדמותיו לספר תרי עשר על ההבדל שבין דבור לאמירה בנבואה
ואמר שנין רבוב מורה על ביאת השפע ממנו יתבדק בדבור ספורש מלה במלה
וענין אמירה יפול על ביאתה ע"י החודעות שכלי • ובגמרא שהבאנו לעיל שנית דבר עשו
שלישית לא, הקשה מהרש"א ו"ל והא' שכתב ויאמר ה' ההיטב מרה לך, והשיב שאין זה דבור
אלא הוכחה בעלמא • ומן היותר נראה לישב, שאין זה דבור מפורש כי אם התודעות שכלי,
כי התודעות השכלי היא הנבואה המדויקת תמיד בנביא, והדבור המפורש יתפעל לנגד
לפעמים נעת הנוקד • ועוד אמרו (פסחים ל"ב) כל אדם שזועם אם הוא נביא נבואתו
מוסתלק ממנו מאליה דכתיב כי לולי פני יהושפט וגו', וכתיב ועתה קחו לי זמנן וגו', חנה
דבר אחתי אשר הוטעו בתולדות הנפש • ואין הטעם שמתלקת לגמרי, כי אם לפי שעה כל
זמן שהכעס צרוי בחיק, וכשתתקרר הדעת תשוב אליו, כי כן מוכח ממשעה אליה שיהיה
למשל • וכיון שאמר מסתלקת ממנו שזע מניה שמתלה היתה מדויקת בו, וא"כ הטובה על
ההתודעות השכלי, וכן כתיב גם ויאמר אליהם כה אמר ה' וגו' • ובה נתייר הסתמכות בדבור
אלפנינו, כי אין הטעם שהנביא מרה כל כך עד שנוקד השם יתעלה להוכיחו על פניו, כי אם
כמו שנראה עתה ע"י באור כל הפרשה באופן הנא •

אחרי שראה שנחס ה' על הרעה אשר דבר לעשות לנטוה ולא עשה בעבור שישבו מדרגתם
הרעה וסון החטם אשר בכפיתם, ושהוא משגיח עליהם לטובה אף שלא תהיה
שנו עליו, וירע לו רעה גדולה, לא על הטובה שעשה ה' לנבאי נטוה, כי אם על רעת
בני ישראל שלא ישובו גם הם וישוב ה' לרחמם, ויחר לו שיהי' גורל האנשים האלה טובה
וגורל עם ה'. זה טעם הכפל וירע ויחר • ויהפלה אל ה' ויאמר הלא זה רכרוי עד היותי
על אדמתי, כלומר תמיד הוכחתי את עמי לאמור השטם והאיות אהבו כי אז תשכילו ואל
תגליחו, ואל תבטחו בזה שנקרא שם ה' עליכם • על כן קדמתי לברוח תרשישה ככלי,
סיקחו מוסר מונני וחזרו למוטב ותשיש להטיב עליהם, כי ידעתי כי אל חנון וגו' • ועתה
אחרי שלא הי' צודי להגילם, וכבר עשיתי את שליחותי להגיל את נטוה, קח נא את נפשי
בזמני, כדי שלא אראה ברעת עמי • כי אחרי שחרה נסתלקה ממנו נבואתו ויהיה כאחד האדם
לשאול את נפשו למו' מתוך כערה שחייט מן הנא' לאיש אלהים • אמר' עד מעט וכתקדמה דעתי
ותשוב אליו ההתודעות השכלי, ויאמר אליו רוח ה' אשר בקרבנו, ההיטב חרה לך! הלא
לא נתחדש שום דבר לרעת ישראל, ואדרבה הי' לך לשונות שמתה גדולה על שהסבות טובה
לעיר גדולה כזה והיית השליח להגלתם • מתוך כך ויסו' ה' את הקוקיון וישמח יונה שמתה
גדולה על יופי הצמת הזה, כי יותר שהנפש היא מעולה במדרגה ושלמה בעצמה יותר
תשמח בשליחות כל דבר וולתה יין הדומם עד החי המדבר • ויסן ה' תולעה וגו' ויהעלף
וישאל נפשו למוות, ויחר לא כתיב אבל מפני הענוף נסתלקה ממנו הרוח, כי אין השכינה
צורה כי אם משך הרוח, ויהי כי הסעיד ה' אותו ותשכ נפשו ורוחו אליו, ולקח מהמעט
הזה

הזה אשר שלח לו ה' מוסר השכל, ויאמר לו רוח ה' אשר בקרבו הייטב שימרה לו על הקיקיון, וטעם מרה על דרך בנין התנאי כדרך הפעלים לפעמים, כי נאמת לא נזכר שמרה, והשיב שהטיב ימרה לו עד מוח, כלומר כל ימי חייו ימרה לו, ולא יתנחם כנפסם הראשון, כי עתה יטעור על השמחה ובטולת שמחה לא על הטובה מה. ויאמר ה' (לא כתיב פאן אליו, כי אין הטעם עוד על רוח ה' אשר בקרבו, כי אם על מחשבת השם יתעלה מה שרצה לגלות בזה המעשה) אם כן שיש לך לחוס על הקיקיון הזה, ולשמח בו שמחה גדולה, אשר אתה לא הסבותו, ואשר אינו מהברואים היותר השלמים, כי בזמן קצר יתהוה ובזמן קצר יאבד, איך לא אחוס אני ושמח בקיום נכוה העיר הגדולה אשר אני הסיבותי ואשר יש בה הרבה מהברואים היותר מעולים במדרגה כמדרגת הנומח. ובהיות שהנביא גם הוא הסיב הכלת העיר על ידי שליחותו ה' לו גם הוא לשמח שמחה גדולה עליה מעל הקיקיון, אשר לא עמל בו ולא גדלו. זאת השיב אל לבו על כן שנה הרוחה אל נפשו.

ד מעתה אין לחוש עפ"י הודעת המעשה שאירע ליונה יאמרו משא פנים יש בדבר, ואעפ"י שטעם כעשה לו גם, אחרי שהודיע בפרהסיא כוונתו הטובה באמרו על כן קדמתי לברוח תרשישה וככ"ל. אבל כמה תועלות ולמודיות של מוסר יש בזה הספור, וכמו שזכיר עתה בהחלק הבא.

ה

הועלת הספר

התועלת הא' מה שכלמד מתוכו, שכלנו ביד האל כחומר ציד היוצר ולכל אשר יחפון יטנו, כי הוא הפיר ענת אנוש הניח מחשבות אדם, וענתו לעולם תעמוד וזכה ויהי. כי אע"פ שברח יונה ורצה לאבד נפשו בים, וכבר הטילוהו שמה, וכלעו דג, בכל זה הוסבו סבות גדולות וכפלאות עד שאלא את רצון בוראו.

התועלת הב' מה שכלמד מתוכו, שהשם ב"ה שמח בברואיו וחס עליהם מאד עד בהמה ועד צמח האדמה ורוצה בשוב העולם, ושהוא אל חנון ורחום ארך אפים ורב חסד וחס על הרעה.

התועלת הג' מה שכלמד מתוכו, כי הקב"ה משגיח אף על אימות העולם, ואם להשיב להם, וחומל על בעלי תשובה מאיזה עס שיהיו, כי איז אחד לכלנו ואל אחד בראנו.

התועלת הד' מה שכלמד מתוכו, שאל יתוכח אדם עם בוראו במחשבותיו, ושאל ימרה לו על מה שיסוב אליו מאתו יתברך כי הכל מוכן א השלימות, ואם שהוא נראה רע מנד אחד, בכל זה הוא טוב יותר מנד אחד, כמו מעשה הקיקיון שהיה רע ליונה מנד גופני, אבל היה טוב לו מנד רוחני, שלקח ממנו מוסר השכל והשלים את נפשו עי"ז.

התועלת הה' מה שכלמד מתוכו, שאין לך דבר שעומד בפני תשובה, לא שהתשובה האמתית לא לענות אדם נפשו ולא לכוף באגמון ראשו, כי אם רדוף ברוך בקש אמת ואהוב שלום. וכמו שאמר מיכה הנביא, הגיד לך אדם ומה ה' דורש מורך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והכנע לכת עם אלהיך. והנביא זכריה אמר, כה אמר ה' גבאות נוס הרביעי ונוס החמישי ונוס השביעי ונוס העשירי יהי לבית יהודה לשאון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו.

ו

בסגנון הלשון

דבר ידוע הוא מה שהביאו חז"ל בגמרא (סנהדרין כ"ט) ששני נביאים אינם מתנבאים בסגנון אחד מהדברים, כי כל אדם יש לו אופן מיוחד בסדור דבריו מולתו. ויש

תועלת 12 I (5) **

תועלת גדול לתלמידים לעמוד על ההבדל הזה שבין אחד לחבירו ואזה דרך צמר זה לשמן זה
מחשבותיו ואזה דרך הלך האחר, וכיוצא בזה. והנה בהנבוא שלפנינו מתפחד החכם
הואת לב' פנים: (א) בסגנון הגדת הספור. (ב) בסגנון דבור הטעמינה.
בסגנון הסליחה יש להעיר שלא זו בלבד שהוא הולך על אותו הדרך הנמשא גם תהלים
אל כל גם רוב מאמרי התפלה הנזכרת בפרשה הנ', כבר באו על מקומם.
באזה מנחשורי תהלים, וכמו שזכיר בכל אחד בפרט ובאורו בפנים הספר.
בסגנון ההגדה יש להעיר על מה שיבאר הכותב לשעש בפעל השויל על ענין השלטה ומה
משאר הכתובים, וכן יבטל פעל וימן ד' פגעים במקום שאחרים ישמש
בלשון ויט או וישלח, וכמו כן יאהב להכפיל ולסדר גם המוקרה אחרי הפעל לעורר על
ההפלגה, ויראו האכזים יראה גדולה, וירע אל יונה רעה גדולה, וישבח יונה שמוחה
גדולה במקום וירדו מאוד וכו'. ובפעלת השמחה כבר עמאטוהו במקרים אחרים (מ"א דה'
וכחמה), אבל לא נב' הפעולות האחרות. גם ספינה על האניה לא נמשא עוד יותר בספר
מכ"ך, וכמו כן פעל יחעשת גם פעל ויהתרו על ההזקק במאטות. גם טלה ודובל על
אכזי הספינה לא נמשא כי אם כי וכספר יחזקאל. מלת עד נפתח במקום עוד בחולם ע
ובאיוב לבד. מאמר והאניה חשבה להשבר הוא ימידי בתוכנתו, ולא נמשא דומתו בספר
הקודש. וכן חביר ית' הג' אליו לפעולת ההגלה להעיל לו במקום להניבו. וכן טעם מקור
ההיטב בזה המוכן, ובה האוסף מהחבור במסרון מלת אשר כמו העיבו אשר דברו וענין
הרכבה משהים עשרה ששערו יותר, חבירו לבד נקלה, בקר ובאן הרבה היה לי מהל
אשר היו לפני בירושלים. גם יאהב לשמש באות ש בטולה ומחוכרת במקום אשר, ומתו
עלות בשלטי, באשר לטי, בשלי. וענין בן לילה אחד ואין שני לו בשאר הספרים. וכן
ענין אשר לא ידע בין יסון לשמאל לתאר הילדים הקטנים.

ז

בענין הרג

המעתיקים

בדורות הראשונים, אשר לא נודע להם דג יותר גדול מהתנין החזק במ
גרענלאנד אבל יש הקרח, הנקרא בל"א (וויז'יט), אשרו זה היה
הדג שבלע את יונה, ואם שהוא לא יתרחק לעולם נטעמו מרחק רב כזה ממקום משבו יורדת
צפון להמנא בים האמנעי, אשר גם העילו אכזי הספינה את יונה אל הים, יש לומר זה
טעם וימן, שהיתה באמת נריכה הזמנה לכך בהנחה פרעית מאת השם יתעלה. אולם
הקיימים היותר ששורה היא גרוטו איט רחב כל כך שיכול לבלוע אדם בפעם אחת, כי אם נב'
כערך ארבע אנגעות, אשר נצביל זה כל טרפו ומזוט איט הי אים דגים קטנים, כמו הדג
המליח (הערינג) והדומה. ובאות גם על זה יש לאשר אין משיבין על הסם. אכן לפי מה
שהבאנו כבר במ"א (עלסקף למדש תמוח תקע"ט) בזה הרלב"ג שכשיעשה ה' המופתים יסב
עליהם הסבות אשר עמם יהיה יותר מועט מהזרות בשופת ההוא אבל הטבע, ואחרי שנימים
האחרונים עמדו חכמי הטבע על אזה עיני דגים מהתנינים הגדולים שגרוטם רחב מאוד,
וכמנאים גם בים האמנעי, מן הנראה לתלות בליעת יונה בהם. ובעבור זה לא אמע מהקורא
מה שזכרתי מזה במ' הנחמד ראשית למורים שחבר רעי היקר ר' ברוך לינדא בל"א גם
ברשעים ב' מינים הראים שיטל עליהם ההסכמה בזה המועשה. האחד בסדר התנינים,
המכונה (קנאעוהט) או (פחט'יט), גדול כתנין אך מאונה ממש בנחאכלו במאטות ובתננות,
כי רחבו גדול מאוד ויגע ממש עד חצי גוסי, גרוטו רחב מאוד עד כי יוכל לבלוע שור שלם בפעם
אחת, עשכו בים הגדול הנפוכי, ולפעמים היה תועה גם בנמים אחרים באיראפא, וזה
יוכל להיות שהיה מקדם בים האמנעי לבלוע את יונה כדבר ה'. השני בסדר האופיניען,
המכונה הטורף אדם (דער אענטען טרעסר) * אדכו עשר עד שנים עשר אמות, וענין
ארבע

* ובלשון רומי שמו (קאניס קארצחריוס) גם יקרא בל"א (דער הונד
דעש נעשטונט), ואכזי הולנדיז קירין אותו (דער יקנאס ט'יט).

ארבע גם חמש אמות, וגרובו רחב מאוד עד כי יוכל לבלוע בהמות גדולות שלם בלי ללעיסם, וכבר נדו הדיונים אחד ממינו ומכאן נבטטו סוס שלם (***) ומעשה פלא היה בשנת תקי"ח נפל מלך אחד מתוך הספינה לים, ובהרף עין התקרב דג ממיין ההוא ובלע הנופל, וכאשר ראו זאת אנשי הספינה ויורו המורים בקאנאקן והלחיטוהו עד הקיאו את המלך הנבלע, והמה חים הוכיאוהו מן הים חי בלי הזק והשפתה, ואז רדפו אחרי הדג הלו המיכה והמיתוהו, והרב החובל נתן אותו למתנה להמלך הנמלט אשר הסישו עמו בכל חרבות איראפא להראות הדג הגדול הזה אשר משקלו היה שלשת אלפים וימתיים ועשרים וארבע לטראות, ויוכל להיותבי ממיין הזה היה גם הדג שבלע את יונה הנביא כדבר ה' . ע"כ דברי רעי הנ"ל .

והנה מה שאירע להמלך ההוא, אף שלא כל יומא מתרחש מעשה כזה, מ"מ לא הי' דרך כזו, כי אם בדרך התולדות לבד, כי היכרח הדג להקיא ע"י הכאת כלי ברזל השורף באותו רגע שבלעו, וערס ירד האיש תוך נטטו . אבל מה שקרה להנביא ע"ה שקי שלשה ימים ושלשה לילות בועי הדג מבלי שאיפת רוח הקד מנחון א"ל לעמוד בלעדו אפילו רגע אחד, אין זה כי אם מעשה נס מאת מי שעשה כל האותות והמופתים הגדולים אשר ראו אבותינו .

ה

בענין הקיקיון .

שנו חכמים צפרק צ' דשבת מאי קיק, ריש לקיש אומר קיקיון דיונה, אמה רבה בר בר חנה לדידי חיי לי קיקיון דיונה ולגלבינא דמי ואבי פסקי רבי ועל פוס חנותא מדלן יתיה ומספרטוהי עבדין משחא, ואמרו הגאונים שהיא העשב הנקרא בלשון ערבי אלכרוע ואינוה נא מה שלקטתי מספרי יודעי התולדות .

בחלק אויען יש עשב גדול מאוד ודומה ממש לעץ, המכונה בלשון ערבי אלכרוע, ויודעי הנמחים יקראו לו בלשון רומי ריציניום, והרופאים יכנו את השמן הנעשה מגרעיניו אלום קיקיונים, כי כן יקראו במזרים לאותו הנמח בשם קיקי, ובל"א יכונה וואונדרבוים, בעבור משיגו הנפלאים מאשיגי שאר הנמחים, כגון השטת נבוע עליו ופרסיו למראות יפות וסוכות ברגעים קטנים, ושיגדלו בו פרחים ופירות כעת אחת ועוד כהנה . הנמח ההוא יפה מאוד מאוד, כן בעליו כן בפרסיו, והוא נמשא לפעמים גם אלכרו בהגנות ופרדסים, אלא גם ים לו קומת עץ תאנה . והחכם ניאבוהר ספר במסעיו לארץ הערבי, שהוא ראה אחד בקטנותו, ובימים מועטים נתגדל למעלה כגובה עץ הנזכר . כשהוא בארץ מילדתו בחלק ארץ גדולים עליו כאורך אמה, ועל ידי התחברותם עם הקנה יתפרשו כל כך שיעשו כל גדול ונחמד . ומן קיומו בארץ הנגב היא עד שני שנים, אבל מתכונתו רכה וענוגה למאוד, ואם תגיע אליו מכה קטנה במחט והדומה יבש מיד . ולכן חלק לו הנורא מין חרוף מאוד כדי שלא יזיקוהו הרעשים ושרני העוף, ואין התולעת שולטת בו כי אם לזמנים רשוקים מאוד . וזה שאמר הכתוב וימן ה' תולעת, שהיתה צריכה הזמנה מיוחדת לכך . ומתוך שאמר וימן ה' אלהים קיקיון, משמע שמתחלה לא עמד שם . אולי הי' גדולו בתוך הארבעים יום שנין הקריאה והתפלה, כמבואר בפנים הספר .

יואל בר"ל

(**) והחכם פראפעסאר אייכהארן נספרו מבוא החזרה מספר בשם קכס אקר שפעס אחד מנאו נבענו איש רכב, שלם מוויין בכליז .

(א) דעם יונה , ואָרְחֵן דעו אמיחי ,
 וואָרד דאָ וואָרט דעו עוויגען
 אַלואָ : (ב) אויף ! געדע נאָך נגוה ,
 יענער גראָסען שמאָרט , אונד רופֿע
 איבער ויִיא אויו (דען אונטערנאָנג) ,
 דען איהרע באַוהייט איזט פֿאַר מיך
 געקאַממען . (ג) דאָך יונה מאַכטע זיך
 אויף נאָך תרשיש צו ענטפֿליחען פֿאַר
 דער ערשיינונג דעו עוויגען , אונד
 רייזטע נאָך יפו . דאָרט פֿאַנד ער איין
 שיף , דאָ עבען נאָך תרשיש אַבגעהען
 וואָללטע , בעצאלטע דאָן מיטהול־אָהן ,
 אונד שטיג היינין . אום מיט איהנען נאָך
 תרשיש צו רייזען , אונד וָ דער פֿערנערן
 ערשיינונג

הפטרת יום כפור במנחה בת"ע סימן א'

(א) וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-יוֹנָה
בְּדִבְרֵי אֱמֹתָי לֵאמֹר:

(ב) קוּם לֵךְ אֶל-גִּינוֹה העיר

הגדולה וקרא עליה כי עלתה

רעתם לפני: (ג) ויקם יונה

לברח תרשישה מלפני יהוה

ויירד יפו וימצא אניה ו יבוא

תרשיש ויתן שכרה וירד בה

לבוא עמיהם תרשישה מלפני

יהוה

רשי

(ב) וקרא עליה . את קריאתי : (ג) לברוח תרשישה . יס שמה תרשיש והיא כמות
 לארץ אשר אברהם לי הים שאין השכינה שורה בה'ל אמר לו הקב"ה קוּם
 יס לי שלוחי' כונן כן לשלוח אחריו ולהביאך משם משל לעבד כהן שנתן מן רבו וכנס לבית
 הקברות אשר לו רבו יס לי עבדים כונן כן לשלוח אחריו ולהביאך משם ומה ראה יונה שא
 רצה לילך אל נינוה אמר העמים קרובי תשובה הם אם אומר להם ויעשו תשובה כמאמתי עשית
 את ישראל שאין שומעין לדברי הנביאי' : ויתן שכרה ויתן דרך יורדי הם
 לקח

באור

א (א) דבר ה' , כמשמעו דבורו , או שהוא טעם טווי , כטעם יבא דבר מלכות (אשר
 ה') כי נתעב דבר המלך אל יואב (ד"ה א' כ"ח) ורבים עוד , ויתורגם (דעו
 בפעולה) , והענין אחד : (ב) נגוה , עיר המלוכה למלכות אשור , על הנגר מדקל , והיא
 נחרבת ע"י נבוכדנצר , כאשר נבא עליה נחום : וקרא עליה , את קריאתי (רש"י) , והדק
 אשר ולא כתב מה יקרא עליה , אלא ממה שקרא עליה בסוף ונטה נהפכת למדט כי זאת
 הקריאה אשר לו שיקרא עליה ע"כ , ולדעת הראב"ע הטעם שיקרא עליה כי עלתה , כלומר
 שעלתה רעתם לפני , ולא יתכן זה , כי אז היה אומר , וקרא שם , או באזניהם או אליהם ,
 עתה שאמר עליה , הטעם בהפכת על מה שנגזר עליה , וכי עלתה הוא מאמר השם ב"ה אל יונה
 למה יקרא עליה הנזירה הזאת : (ג) תרשישה , לדעת קתנים היא קארטאגא העיר הנדונה
 בימי קדם , וזה שאמר הראב"ה בשם ר' מנשר שהיא עיר תונס באפריקי , אשר היא באמת לא
 היתה נבנית בימים ההם , אבל נדע שהיא נבניה סמוך למקום עיר קארטאגא הישנה שהיתה
 חוף בים האמנעי . ולדעת קתנים תרשיש הוא טארטעסים בארץ היספאניען שהיא בארץ
 איראקא ונכסן לים האמנעי , ואפריקי מדרום לים הזה : מלפני ה' , מפני ה' לא נאמר ,
 כי אין יחשוב הנביא לברוח מפני ה' אשר מלא כל הארץ כבודו , וכתוב אנה מפניך אברח , אלא
 מלפני ה' , כלומר מהמקו' המוכנה לפני ה' , זה ארץ ישראל אשר נאמר עליו עיני ה' אלהיך
 דורש אותה תמיד , והי' רוצה ללכת לחובה לארץ , כדו שלא תשרה עליו עוד רוח נבואה , ויהי
 מוכרח ללכת אל ננוה , מטעם הנזכר במ"הם : יפו , מעירו או מירושלים ירד אל יפו שהיא
 על שפת הים וסוף אניות (באשרבית דרונית לארץ ישראל) , והנכנסים בים יקרא יורד , כי שם
 בים הוא מקום נתיך כנגד שער היבשה (מדברי רד"ק) : באה תרשיש , טעמו מלרע , ר"ל
 שהיתה

יְהוָה : (ד) וַיְהִי הַטִּיל רוּחַ
 גְּדוֹלָה אֱלֹהִים וַיְהִי סַעַר גְּדוֹל
 בַּיָּם וְהָאֱנִיָּה חֲשָׁבָה לְהִשְׁבֵּר : (ה)
 וַיִּירָאוּ הַמַּלְחִים וַיַּעֲקוּ אִישׁ אֶל־
 אֶחָיו וַיִּטְּלוּ אֶת־הַכִּלִּים אֲשֶׁר
 בָּאֲנִיָּה אֱלֹהִים לְהַקֵּל מֵעֲלֵיהֶם
 וַיּוֹנֶה יָרֵד אֶל־יַרְכְּתֵי הַסְּפִינָה
 וַיִּשְׁכַּב

ערשיינונג דען עוויגען צו ענטגען דען
 (ד) אבער דער עוויגע עררעגטע איינען
 העפטיגען ווינד געגען דיא זעע רחוק ,
 דאז מעער ווארד זעהר שטירמיש ,
 אונד דאז שיק דראהטע צו שייטערן .
 (ה) דאריבער געריטהען דיא שיפולייטע
 אין פֿורכט , אונד בעטעטן יעדער צו
 זיינעם גאטטע , אונד ווארפען דיא
 געראטהע דיא אים שיפע ווארען אין
 דיא זעע , אום דאזוועלבע צו ערלייכטערן .
 יונה אבער וואר אין דען רוים הינאב
 געשטיגען ,
 א.ד.

רש"י

לתת שכר הספינה עד שעת היציאה והוא הקדים ולא עוד אלא שנתן שכר כולה: (ד) חשבה להשבר כדמה כאלו היא נשברת: (ה) המלחים בני אדם המנהיגים את הספינה: איש אל אלהיו

באור

שהיתה מוכנת ללכת ולבוא תרשישה (הכ"ל): ויחן שכרה, לא כל שכרה, רק מה שהיא קייב ליתן בחלקי (הראש"ע): (ד) הטיל, השליך, כמו שלש אנכי נוטל עליך, והוא דרך משל כאלו פתח כניכול נאדי הרוחות אשר הם נרורים בתוכם, ואסך רוח גדולה אל הים, ושהיא נוטל וטל דומים בעניניהם, כאשר יש נטב וינטב: אל הים, שגשג הרוח מן היבשה אל הים, ועל כן לא יכלו אח"כ להשיב אל היבשה, ולפי שהים ממשרב לארץ ישראל היתה א"כ הרוח רוח קדים, אשר קשה לעולם על הספינות העוברות בזה הים מוערב למורס, ואשר נאמר עליו ברוח קדים תשבר אניות תרשיש: והאנייה חשבה להשבר, פירושו אנשי האנייה חשבו שתשבר האנייה (רד"ק) וכן הוא גם כן דרך ל"א לתלות בכיווצא בזה פעולה רכונית בדבר שאין בו ריבון כלל, ולאמר (דאש סיף וואלטי נרברעכן): והראש"ע מדמה המאמר הזה לארץ כי תחטא לי, ור"ש'ן מלך למאמר וכל הארץ באו, והדברים אינם דומים באמת, כי האנשים יטאו גם יבואו אבל לא יטאו לעולם בים: (ה) המלחים, תופשי המאשיט (רד"ק), והוא מענין מנולת עהור קודש שפירושו מעורב לפי שמהפכים את המים במאשיות כשמנהיגים את הספינה כשהם יושבים כאדם המהפך בכף בנים לערבן במים, וכל דבר שחדש רוחה לערב יפה יפה מהפכו באנבע או בנודך (ר"ש'ן מלך), והראש"ע הביא בשם יפת כי מלח היו מוליכים: ויונה ירד, וי"ו המורה על הפוך הענין הקודם, כי הוא לא צעק אל ה', גם לא עשה מה שפויכלתו להכיל האנייה בהטלת כלים וכיוצא בזה, כי כבר אמר לו לבו ורוחו שמת ה' נכסדה זאת בעבור צריחתו מלפניו, והתחיל לדאוג שמה יחשוב לו ה' עון, על שחנע מלעשית רטוט, ועי' זכפלה עליו אימת תרדמה וענין תרדמה אמרו המפרשים שהוא שינה חזקה, אמנם מלבד שאי אפשר לישן בסער גדול כזה, הנה כבר העיר התורני הרב החכם מוה' נפתלי הירן ויזל כ"י (במאסף לחודש תשרי תקמ"ד), והוכיח שם שענינו בהלת הרעיון המגפלת לפי שעה פעולת החושים וכלי המעשה שבאדם, כמה שמכונה בל"א (אייני צטייבונג): וירכתי הספגה, א אחת מירכתי הספינה כמו ויקבר בערי הנלעד (הראש"ע ורד"ק) אבל הכי שחתי לירכתיים יונה (שמו"ב) שאי אפשר לפרש בהכרח כי אם על צלע אחת והעקר שיש הבדל רב בין ירך לירכתיים, אשר הוא שם רבו כולל, בשם מפרשים מלקחיים והדומה (עיין המאסף לחדש כסליו תקמ"ה), ולכן הנחתו ראשונה על כל זוית (אין וויקבל), להיותו מוגבל תמיד משני ירכיים, ולפי שהזויות הן בקנה האחרון של אלו הפאות, הוכח אח"כ השם הזה על כל פזה אחרות שצמקים מוגבלים מזה העעם ולירכתי המשכן ימה (שמות כ"ו), ופירושו רש"י לשון סוף כתרנומו ולסיפי, וכתרגום הרמב"ן

וַיִּשְׁכַּב וַיִּדְרֹם: (ו) וַיִּקְרַב אֵלָיו
 רַב הַחֹבֶל וַיֹּאמֶר לוֹ מַה לָּךְ
 נַדְרָם קוֹם קְרֵא אֶת-אֱלֹהֵי אוֹלָם
 יַתְעַשֶׂה הָאֱלֹהִים לָנוּ וְלֹא נֶאֱבֹד:
 (ז) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ לֵבֹ
 וּנְפִילָה גּוֹרְלוֹת וְנִדְעָה בְּשִׁלְמֵנוּ
 הַרְעָה

אונד לאג וויא זינלאן דא. (ו) דא טראט
 דער שיפורטסטאן צו איהם הין, אונד
 רעדעטע איהן אן: ווארום ליגוט דוא
 זא זינלאן דא? אויף! רופע דיינען גאטט
 אן. פילל ייכט ניכטט דווער גאטט זיך
 אונרער אן, דאס וויר ניכט אונטער
 גערען. (ז) אינדעם האטטען דיא
 שיפורטיגע איינער צום אנדערן גע-
 שפראכען. קאמט לאסט אונז לאזען
 אונד דארורך ערפארען, וועם
 אונטער

ר ש י

אלהיו. מן כל אומות של עובדי כוכבים ומזלות היו אם: (ו) רב החובל. שר המלחים שלף הם
 נקראים חובלי הים עברתי"ל בלע"ז (בל"א שטייארודער. וכן (יחזקאל כ"ז) וברש"י כ"ז
 עברתי"ל בל"א גאווענדער. בעפעלהוואנער): מה לך נדרם: מה לך להיות נדרם אין
 עתה עת נדרם: יתעשת ל' מחשבה וכן עשתותיו (תהלים קמ"ז) ומלכא עשית (דניאל ו'):
 (ז) לכו ונפילה גורלות. רחמים היו אשר ספיקות הולכות נים בשלום ושלום משתברת לעו
 בשל

באור

הרמב"ן מן סס (דיא הינטרוואנד), ומה הונח על הקנה האחרון שכלל גבול (דיא אייטרעטע
 נרענני), מזה מרום הים ירכתי לבטון (מ"ב י"ט) על הקנה האחרון שבראש הלבטון, ולהסיק
 תורד אל ירכתי הבור (ישעי' י"ד) אל הקנה העמוקה שגבור, וכן (ש"א כ"ד) בירכתי המערה
 (אין דעם איינערסטען ווינקל דער העלי), גם (ירמיה ל"א) וקנתיים מירכתי ארץ (סוף דען
 אייטרעטען ווינקל דער ערדי), גם (יחזקאל ל"ט) ירכתי בטון (דאז אייטרעטען בארדן), וכן
 הענין כאן אל המקום התחתון שנספיקה המכונה בל"א (דער אייפערסיס), הוא מקום המזוהית
 והספורות ודירת העוברים ובעלי הספינה כשהם נוחים מנואלתם, וכשהם עוסקים במלאכתם
 הם על פני הספינה המכונה בל"א (דאז פודעק), וזה טעם יונה ירד, וכן מ' הארמי נחית
 לארעית שדא דאילפא: (ו) רב החובל, הגדול שנספיקים כי הספיקים נקראים חובלים לכו
 שמועכים ומתירים חבלי הספיקים כפי סמכתם, וכן מ' רב ספינה, או שהיא סם כלל לספיקים,
 והטעם על הגדול הינהיג את הספינה אשר על פיו ימטו ויתירו הספיקים את החבלים (דר"ק).
 ולדעת רש"י יכול סם חובל על אותו המושג הגדול התקוע באחורי הספינה, ואשר בו יפנו חוטי
 לאיזה נד שירט, המכונה בלשון נרפת (גיברנאליע) ובל"א (דאט שטייער), והמליך אותן
 הוא אחד מן הממונים על המלחים (דער שטייערמאן). ור' משה הכהן אמר שהוא מענין
 תחבולה, ויהי' לפ"ז טעם החובל, אשר הוא חובל תחבולות להנהיג את הספינה, כי נרדף באמת
 תחבולה גדולה לזה. והנאמן רב ספיקים כי הספינה בעצמה נקראת חובל, לפי שהנכונת
 פ"י ספיקים, או אולי לפי שהיא עשה תחבולה במים כשהיא עוברת על פניה מענין חובל חבלנו
 לך, והטעם ראש הספינה: מה לך נדרם, ע"ד שאר הרנ"ה ב"י במקום הנ"ל, אין ראוי
 לאדם שינהל כל כך נפשו ויאבד כל תקוה בעד שתאנהו תרדמה, אבל ראוי לו שימתוק וינקט
 לו הכלה ועור, הנה כמו כשון נרה וו ואבנתו מתחוקים ואופכים שיפה לפני האלהים
 שיוצינו, גם עשינו בהטלת הכלים מה שבידנו לעשות, קים גם אמה ועשה את שלך, קרא
 אל אלהיך, כי לדעת העכו"ם בימים ההם, מושל האחד מהאלהים הרבים אשר להם על
 מד נה וו ואלוה אשר על עדינה אחרת, ולפי שהיה המעשה בעוד לארץ ישראל, חפשו ששם
 האיש הזה עתה בידי אלהי ישראל לעויר, ואולי זה טעם האלהים בה"א: יתעשה, לשון
 מחשבה וכן עשתותיו ומלכא עשית דדניאל (רש"י), ויפה אמר הרמב"ם שהוא כמו אדני יתעו
 לו (תהלים מ'), שפירשו יתבונן לו ויחשוב עתונות לעזרתי, וכן הענין כאן: (ז) לכו ונפילה
 גורלות

הרעה הזאת לנו ויפלו גורלות
 ויפלו הגורל על יונה: (ח) ויאמרו
 איך הגידה נא לנו באשר למי
 הרעה הזאת לנו מה מלאכתך
 ומאין תבוא מה ארצך ואי
 מזה

אונטער אונז וויר דויען אוינגעמאך צו
 צו מעסען האבען. זיא לאזטען, אונד
 דאז לאז פיערל אויף יונה: (ח) דא
 שפראכען זיא צו איהם: זאגע אונז
 דאך, דוא! אום דעסענטוויללען אונז
 דויען אונגלוק איבערקאמט, וואז איזט
 דיין אונטערנעהמען? ווא קאמוט דוא
 הער; וועלכען איזט דיין פאטערראנד?
 אונד

ר ש י

בשניל אחד מומנו הוא. כן מנינו בפרקי דר' אלעזר: בשלמי. במעשיו של מי מומנו: (ח) הגידה
 כל לנו באשר למי. למי חטאת אשר בשניל כן הרעה הזאת לנו: מה מלאכתך. שמה פשעת
 באונטערך: ומאין תבוא. שמה על אנשי אותו מקום כגורה גזרה אפי' אין אתה נה: ואי מזה עם
 אתה

באור

גורלות, וכי כל האניות שיש להם סער בים מפילים אנשים גורלות בשלמי הרעה, אלא רואים
 היו שאר ספינו' הולכות בים בשלום ואלהם משתברת אמרו בשניל אחד מומנו הוא, כן מנינו
 בפרקי דר' אליעזר (רש"י וראב"ע ורד"ק). וכפי אשר ספרו לנו רוסמי הקורות כן היתה מחשבת
 העכו"ם בימים ההם, וכאשר בא סער על עיברי ימים תלוקו תמיד בכעס אליליהם על אחד
 מחבורתם: בשלמי, טעם הני"ת כטעם בעבור, וענין בעבור של מי כענין בעבור מי, כי
 של (מלה מורכבת מן אשר אל) הוא סימן יחס ההצטרפות (געניטיף) והוא יסוד כל היחסים,
 לפי שאין יחס בלי צרוף ב' דברים, וכן כאן מחובר יחס הסבה עם מי שהוא מיוחס אליו ביחס
 ההצטרפות, וכן הענין בכל מלות היחס, ושאר לך כי זה כלל גדול בדקדוק ובמ"א נרחיב
 הדבר אי"ה בזה הענין: הרעה הזאת לנו, כפי משמעות הענין יחברו אלו המלות בהטעמים,
 ויעמוד מלת בשלמי במפסיק יותר גדול כמלת הזאת, ובעל הטעמים לא כן עשה, כי אם חבד
 מלות הרעה הזאת ויתר מלת בשלמי, ולכן נראה שדיוק במלת לנו על מה שהובא לעיל בשם
 פרקי דר' אליעזר כזה, נפילה גורלות ונדעה בשלמי הרעה הזאת, אשר היא לנו לבד ולא
 לאניות אחרות העוברות בים, כדעת הר"י אבנדאכה, או כאמר שטעם לנו כטעם הלו אתה
 אם לנרנבו (פאן דען אונזריגן), ויהיה השעור בשלמי לנו (כלומר מומנו) הרעה הזאת, ובשניל
 זה יפסק הרעה הזאת מילת לנו: ויפילו גורלות, אמר הר"י אבנדאכאל שמה יש סמך בכתוב
 שלא עשו הגורל פעם אחד בלבד, אבל עשו פעמים רבות גורלות ומימיים מתחלפים ובכל אחד
 מהם נפל הגורל על יונה, וע"י הסבמות ידעו כי כסון הדבר מעם האלהים ושאינו מקרה
 בלבד, כי הנה הגורל יחמד על אחד כמו אך בגורל יחלק את הארץ, אמנם גורלות הוא כאמר
 באמת על רבו והטות מיני גורלות, אך שגגה היא היוצאת מכפניו, כי אז היה ג"כ מן הראוי
 לאומר ויפלו הגורלות על יונה, גם מה טעם וכתן אהרן על שני השעירים גורלות, שלא היה כי
 אם גורל אחד בב' פתקין, והאמת כי בבחינת הפעולה שהיא אמת יאמר בלשון יחיד אך
 בגורל יחלק והדומה, ובבחינת הפתקין אשר יפילו בהם רבים וכפי מהספר האנשים אשר
 להם חלק בגורל, יאמר לשון רבים ויפילו גורלות, ועל יונה לא נפל כי אם גורל אחד, דהיינו
 האחד מן הפתקין שכתוב שמו עליו. ועל שאלתו איך יוכל הגורל לתת משפט אמתו בדבר הזה
 והגורל יסול בהכרח באחד מהם בתום לבנו ובנקיון כפיו, הנה אין זאת קושיא כלל על שומרי
 הבלי אש. וחלילה לחשוב שחלק גורל כזה כחלק הגורל אשר על פי' להגיד האמת, ואם עד
 לרוב יסכימו בדבורם האחד, נחמד תנוד שהיא מקרה או שהיא דרך רמאות, ולעולם לא יעלה
 על לבנו לאומר שהיא דרך נבואה. לא שנכדון אלפנינו סגב השם ב"ה עצמו שיפול הגורל על
 יונה כדי שיוטל על הים, וכמו שמכינו שהגרה רוחו על בלעם הרשע כדי לברך את ישראל:
 (ח) באשר למי, והלא כבר ידעו בשל מי הרעה הזאת עליהם? ולכן פי' רש"י בשל מי הראשון
 על

אונד פאן וועלכעם פאלקע ביזט דוא ?
 (ט) ער ערווידערטע איהנען : איך בין
 איין עברי , אונד בעטע דען עוויגען , דען
 גאטט דען היממעל וואן , דער דאן מעער
 אונד דאן טראקנע לאנד ערשאפען האט .
 (י) דראכ פירכטעטן ויך דיא מאנגער
 ועהר , אונד פרוגען איהן : וואו האזט דוא
 דען געטהאן ? אלו זיא נון ערפוערען ,
 דאס ער פאר דער ערשיינונג דען
 עוויגען ענטלויפע , וויא ער איהנען גע-
 שטאנדען האטטע . (יא) זאגטען זיא
 צו איהם : וואו זאללען וויר דיר טהון ,
 דאמיט דאן מעער אום אונז הער רוהיג
 ווערדע ? דען דיא זעע געהט איממער
 האהער אונד שטירמשער . (יב) ער
 אנטווארטעטע איהנען : געהמעט מיך
 אונד ווירפט מיך אין דאן מעער , זא ווירד
 עו

מוה עם אתה : (ט) ויאמר
 אליהם עברי אנכי ואת יהוה
 אלהי השמים אני ירא אשר
 עשה אתהים ואת היבשה :
 (י) ויראו האנשים יראה גדולה
 ויאמרו אליו מהזאת עשית
 כי ידעו האנשים כי מלפני
 יהוה הוא ברח כי הגיד להם :
 (יא) ויאמרו אליו מה נעשה לך
 וישתק הים מעלינו כי הים
 הולך וסער : (יב) ויאמר איהם
 שאוני והטילני יי הים וישתק
 הים

ר ש י

אתה שמת עתך קטאו : (י) מה זאת עשית למה עשית כן לכרות מפני עשיל כזה : (יג) ויחבון האנשים

באור

על המוטא , במעשו של מי מחטו , ובאשר למו הכ' על הנחטא אליו , למי חטאת אשר בשביל
 הרעה הזאת לנו . והיות נכון הוא כדעת הרד"ק הגידה נא לנו אתה באשר למו הרעה הזאת
 לנו מה מלאכתך וגו' , וכן הוא מתורגם : ולדעת בעל הטעמים נראה שאין ענין באשר למו
 כענין בשלמי הקודם , אבל המלות נפרדות כאן , וטעם באשר כטעם בגאס הוא כגון
 (דיואוייל) , ושעור הכתוב כזה הגידה נא לנו מה מלאכתך וגו' , באשר כלומר אחרי שלמי
 הרעה הזאת בעבורך הלא לנו , ולכן מוטל גם עליך להגיד לנו וגו' , ולפ"ז יהיה באשר
 וגו' כעין מאמר מוסגר , ולכן מועמד מלת לנו כטעם אתנן : טה מלאכתך , שאתה הנה
 לעסוק בזה הדרך אשר הולך עליה ואשר על כן הוא שאל לפני אלהיך : וסאין חבוא , כן
 הוא דרך כ"א להרבות בשאלות אם כבר הוסיף לשאול , או אולי חשבו לעמוד ע"י שאלות רבות
 על האמת אם לא יעידה ברטנו : ואי מזה עם אתה , מ"ס השמוע כמו הסך , ומאי זה עם
 אתה , או יתפרש בלי הסך , זה העם אשר אתה עומט אי זה הוא (הרד"ק) , וגם זה נראה
 עוד מאמר הסך , ואי עם מזה אתה , אבל כונתו לומר כזה , אי אשר יאמר עלי מזה עם
 אתה , ויהיה לפ"ז מזה עם אתה מאמר הנעשה לשם , כאשר כבר הערנו כמה פעמים על זה
 הדרך בלשון עגמי : (ט) ויאמר וגו' , בב' דברים השיב להם תשובה על שאלתם , כיון שאלתם
 להם עברי אטו כי ידעו עשו וזרטי , וכיון שאמר ה' אלהי השמים אתי ירא השיב להם על שאלתם
 מה מלאכתך , כי אין מלאכתו מלאכת מרמה אבל הוא ירא את ה' ולא עושה כל עול (הרד"ק)
 ואת ה' אני ירא , כבר העיר הר"ט כ"י אבל יראה שאחריה מלת את חיבה כי אם יראת
 ריווחות ולא יראת עונש , וכן הטעם כאן , שהיא עובד אותו : (י) ויראו האנשים יראה
 גדולה , כבר מבואר במ"א שאל"פ שלדעת עובדי אלילים יש אלוהות רבות ממדרגות אונת ,
 אשר חיבה מהם יושל על מדינה זו ואיזה מהם על מדינה אחרת , אלו כים זאלו כיבשה , אלו

הַיָּם מֵעַלְיָכֶם כִּי יוֹדַע אֲנִי כִּי
 בְּשָׁלִי הִסְעָר הַגָּדוֹל הַזֶּה
 עֲלֵיכֶם: (יג) וַיַּחְתְּרוּ הָאֲנָשִׁים
 לְהֵשִׁיב אֶל־הַיָּבֵשֶׁה וְלֹא יָכְלוּ
 כִּי הָיָם הוֹלְךָ וְסֹעֵר עֲלֵיהֶם:
 (יד) וַיִּקְרְאוּ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ
 אֲנִי יְהוָה אֵל נְאֻמְךָ בְּנַפְשִׁי
 הָאִישׁ הַזֶּה וַיִּתֵּן עֲלֵינוּ דָם
 נִקְיָא כִּי־אַתָּה יְהוָה כִּאֲשֶׁר
 חִפְצָתָ עֲשִׂיתָ: (טו) וַיִּשְׂאוּ אֶת־
 יוֹנָה וַיִּטְלֵהוּ אֶל־הַיָּם וַיַּעֲמֵד הַיָּם
 מוֹעֵפוֹ: (טז) וַיִּרְאוּ הָאֲנָשִׁים

עז רוחג ווערדען אום אייך הער . דען
 איך ווייס גאר וואהל, דאס מיינטוועגען
 נור אייך דויען אונגליק איבערקאממען .
 (יג) דיא מאננער שטרעכטען איממער
 נאך אגז לאנד צוריק צו שטייערן ,
 קאנטען אבער ניכט , אינדעם דיא
 זעע איהנען זעהר העפטיו ענטגעגען
 שטירמע . (יד) דא ריפען זיא ענדליך
 צום עוויגען אונד שפראכען : א גאטט !
 לאס אונז ניכט דויען מאננען וועגען
 שטראפאלליג זיין , אונד רעכנע אונז
 ניכט אונשולדיג פֿערגאסנען בלוט צו .
 דען דוה גאטט ! ביזט עז יא ; דוה
 טהועזט וויא דיר געפאלליג איזט .
 (טו) דארויף ערגריפען זיא דען יונה ,
 אונד ווארפען איהן אין דאן מעער ,
 דאן אלזובאלד אויפהארטע צו שטירמען .
 (טז) דיא מאננער בעצייגטען גראסע
 עהרפורכט

יראה

רש"י

האנשים יגעו ועסקו כחות במחשבת: (יד) בנפש האיש הזה בעון שנאלק יד בנפשו :
 (טז) וידרו נדרים . שיתניירו :

באור

ברוח ואלה באש אלה בהרים ואלה ביצרים , מ"מ הכירו סבה עליונה המורה על כל , אשר
 קראו בשם אלהי האלהים ואמרו שהיא יושב בשמים , וכדכתיב ממזרח שמש עד מבואו מהולל
 שם ה' , ולכן כאשר אמר יונה לאנשי הספינה שאת ה' אלהי השמים הוא ירא אשר עשה את הים
 ואת היבשה יראו האנשים יראה גדולה אחרי שגלו הכעס בהא התקיף הזה : מה זאה עשיה ,
 אם כן הדבר כאשר אמרת שאתה ירא ה' , מה זאת איפה עשית אשר בעבורו הוא כועס עליך ,
 ואחרי כי ידעו האנשים כי מלפני ה' הוא בורח , כי הגיד להם זאת על שאתם מה זאת עשית ,
 ויאמרו אליו מה נעשה לך וגו' , כן נראה לי שער הכתוב , וכן תרגמתי : (יא) וישחוק הים ,
 מקול שאון גליו , וכן (תהלים ק"ט) וישמחו כי ישתיקו (הרד"ק) : כי הים הולך וסוער , כי
 אין לנו תוחלת שיסתוק הים , כי הנה הולך וסוער יותר (הכ"ל) : (יב) כי יודע אני וגו' ,
 ולכן מוטב שאמות אכי הסייב לבדי משתמותי אתם הנקיים כלכם עמדי : בשלי , בעבורי כלו'
 בחטא אשר לי (הכ"ל) ואינו מוכרח לזה כדמציאר לעיל (פ' ז') : (יג) ויחתרו , החזיקו במאטות
 להשיב את הספינה אל היבשה , כי תופש המאט ומוליכו בים היא כחות בים (רד"ק וראב"ע) ,
 ובשרשים או ויחתרו במחשבתם , כלומר חקרו וחספו עלות ותחבולות שיוכלו להמציא הספינה
 אל היבשה ע"כ , ודומה לזה אמר רש"י ז"ל יגעו ועזקו כחות במחשבת , ובתרגומו הרכבתי אלו
 העניינים יחד ונהנה מחסידות אנשי הספינה , שאע"פ שהרשה להם להטיל בים לא אבו שמוע
 אליו לשלוח ביד , אולי יוכלו להנילו בהשיבם הספינה אל היבשה , וגם אחרי כן כשראו שאי
 אפשר בלי זה התפללו מתחלה לה' ורצו ידיהם בנקיון : (יד) בנפש האיש הזה , בעון
 שנאלק יד בנפשו (רש"י) : נקיא , באל"ף על דרך בעלי האל"ף כמו נביא נשיא (רד"ק) : כי
 אהה ה' , הסכמת לזה , וכאשר חפנת עשית , איננה כי אם מה שעלה על רצונך להעשו' :
 (טז) ויובחו זבח , איך זנחו בספינה אלא פירושו כתרגומו ואמרו לדבא , וטעם וידרו

ערה פורכט פאר דעם עוויגען , בראש-
טען איהם דאנקאפפער , אונד טהאטען
איהם געליכרע .

ב (א) דער עוויגע אבער שיקטע איין
גראסען סעעראונגעדייער
דען יונה צו פערשלינגען : אונד יונה וואר
אין דעם לייבע דיווען אונגערהייער
דריי טאגע אונד דריי נאכטע .
(ב) יונד בעסטעטע צו דעם עוויגען
זיינעם גאטטע אויך דעם לייבע דיווען
אונגערהייער . (ג) אונד שפראך : אין
בוינער נאטח רוף איך דען עוויגען און ,
אונד ער ערהארט מיך ; פלעהע אויך
דער האללע טיפוטען שלונד : — דוא
הארט ויך דענאך טיינע שטיממע .
אונד

יראה גדולה את־יהוה ויבחר
זבח ליהוה וידרו נדרים :

ב (א) וימן יהוה דג גדול לבצע
את־יונה ויהי יונה במעי
הדג שלשה ימים ושלשה
לילות : (ב) ויתפלל יונה אל־
יהוה אלהיו ממעי הדגה :
(ג) ויאמר קראתי מצרה לי
יהוה ויענני מבטן שאור
שועתי שמעת קולי :
ותשליכני

באור

נדרים , שאל נדרים זולתי זבח כמו לתת נדקה לעניים (רד"ק) , והראש"ע אמר ויבחרו אתי
זאת . ובראשי הקורות נמצא כמה פעמים שיבחרו העב"ס לאלהיהם בספינה , כי בחינת
הספינות ההולכות על הים יש מקום לאסות ולנצל ולללות וגם לזנות וזכ"ל וזה יתכן גם כן
דעטעס כמשמעו ויבחרו זבח בספינה , וידרו נדרים להביא עוד קרבנות כשיהיו על היבשה .
אולי נדרו שיבחרו עוד לתקופות השנה , או בכל שנה וסנה לזכרון זה היום :

ב (א) וימן , זמן שהי' עם באתו מקום שהטילו יונה אל הים : ויהי וגו' , אין כח בזה
למית במעי הדגה כפי שעה וזמן כי זה המספר רק נחשבה גם (הראש"ע) , ועוד
גם אשר שלא נדהם אלא עמד בדעתו ובשכלו והתפלל (רד"ק) : (ב) ויתפלל יונה , כמחשבתו
במאמרו החפלה הזאת נראה בעינינו יותר מדרך התורה כדרך התחינה , והטעם כי כאשר
היה שלשה ימים במעי הדג והרגיש בעלמו שהיה סו ואלם בגוט , הבין שאין זה כי אם דרך פלא
מאת ה' אלהיו , והיה בטוח בעזרתו ושיבחרו לגמרי מן הנצרה הזאת , וע"י ההתפעלות הזאת
חניה שנתה ומציה תקיה , רחש לבו לאסוף השיחה הזאת לפני אל . והסכלל כי אין טעם חפלה
לשון נעקה דוקא , כי אם יינח השם הזה על כל שיחה שיספד ח"ס לפני אל מרוב התפעלות לבו ,
עזה ותפלל חנה ומאסה עלן לבי זה' , שפלה תפלת תודה , וכן כלו תפלות דוד בן נשי ,
ובניהם שירי תודה והלל . והעקר שהוא מענין רחש פני לא פללתי , לשון עיון ומחש' , וכן
יאמר גם בל"א (אין נדיכט) שהוא גם נגור מסעל (דענקען) : כמעני הדגה , מהמקום שהי'
עם , וכן מועמקים קראתי : הדגה , יתכן שהיתה דגה נקבה , וזה שאמר דג גדול הוא
בנחית עם המין הסולל זכרים ונקבות , כמו ויכי לי אור ומשור , חף שהיה לוג"כ פרות ואתנות
כמזכר עם בכתוב . אבל אין הענין הזה דומה לזה הדגה אשר בראש (כדעת הרד"ק) , כי עם
הוא גם הכלל המופשט על כל הארנים שביאור , ולא על דגה אחת פרטית כמו כאן :
(ג) קראתי , וכן כל העברים שנתפלה הזאת כלם לשון הוה הם , או כלשון הודקדקים ענד
בלתי נאלם עדיין : מצרה לי , אין זה מ"ס הנורמות מפני הנצרה , כי אם מ"ס הגבול , כלומר
מתוך הנצרה קראתי , והספל לעד מבטן שאור שועתי . ובידורו (תלים ק"כ) אל ה' בנצרתה
קראתי ויענני , שגם עם הצו"ת יחס הגבול ולא יחס הכנה . וטעם מצרה לי כמו מצרה עלי ,
וכן מוזמר לדוד אל דוד , והיסוד ביחס ההנטרפות וכאלו נכתב מצרתי : מבטן שאור , מקום
עמוק היסך שמים שהוא מרום (הראש"ע) כלומר אע"פ שאזכיר בתחית העמוק ואתה נתכלת
קרום

הפטרת יונה ב

תרגום אשכנזי נ

(ד) ותשליכני מצולה בלבב ימים וגהר יסבבני כר-משבריק וגליק עלי עברו :
 (ה) ואני אמרתי נגרשתי מנגד עיניך אך אוסיף להביט אל-היכל קדשך : (ו) אפפוני מים עד-נפש תהום יסבבני סוף חבוש לראשי : (ז) לקצבי הרים

(ד) אונד ווירפוט דוא שאן אין מעערז פלוטען מיך, דאס רייסענדער שטראם מיך אומניכט, דייע וועללען, דייע וואגען אללע, הינשטירען איבער מיך ;
 (ה) דאס פערצאגט איך ווערונגען קאנטע, פערווארפען בין איך וועג פאן דייען אויגען : — איך ווערדע דענגאך ווידער זעהען דייען טעמפעל דה יליג טראם . (ו) מאגען וואסער מיר אגז לעבען דרינגען, דען אבגרונד טיפען מיך אומפאנגען, אונד מעערז גראז מין דהויפט אומווינדען ; (ז) מאג בין אן דער

רשי

ב (ג) מדטן שאלו שעתו . מדטן הדג שהו כשאלו לי : (ד) כל משבריק וגליק . כל נחשולתי דימח על שם שהנחשול משבר ומפרק את הים : (ה) ואני אמרתי כשהשליכני אל הים הכני מת ונגרשתי מנגד עיניך : אך ראיתי שקיימתני כל אלו הימים ידעתי כי אוסיף להביט אל היכל קדשך : (ו) סוף חבוש לראשי . ימח דסיף תלי לעיל מן ריש' שהראוהו הקב"ה יס סוף ואיך עברו ישראל בתוכו שהיו שתי עיני הדגה כמין שתי חלכות ומסתכל ורואה כל מה שבים : (ז) לקצבי הרים ירדתי לסוף מדת ההרים הקבועים על התהום ירדתי : אני אמרתי האין

באור

הדום מ"מ הגיעה אליך קול תפילתי כי השמתך עד לאין חקר : (ד) וחשליכני מצולה , כל' אע"פ שהשליכתי מנולה וגו' עד שאני אמרתי בחפזי נגרשתי וגו', מ"מ אוסיף להביט עוד אל היכל קדשך, ואם גם אפפוני וגו', אני לא אחוש לזה כי בטוח אני איתה תעל משת חיי , כי כראיה לי העשך הכתובי : וגהר יסובבני , אמר הראב"ע כי במקום התחברות הים עם הנהר היה זה והעקר שכל פחיות מים יקרא נהר , וכן גם הדרך בל"א לאומר (דעם מעררם שטרעמי) . וטעם יסובבני , זמן מורכב מהיום ועתיד ע"ד כל עוד שהערנו עליו בס' זמירות ישראל . וחד מן חבירי אמר טעמו הסוף ויסובבני גהר , כמו ותשליכני מנולה : כל משבריק וגו' , חבירו בס' תהלים (מ"ב ח') : (ה) ואני אמרתי וגו' , חבירו ואני אמרתי בחפזי נגרשתי מנגד עיניך (תהלים ל"א) : נגרשתי מנגד עיניך , כלומר מהשמתך עלי עד שחשתי שהסרת פניך ועיניך ממני , אך עתה שעשית עמי הנם הגדול הזה ועודני כי במעי הדג , ידעתי שאוסיף עוד להביט אל היכל קדשך בבית המקדש ומקום הכנראה אם שאני ברחתי מעכו, ופי' להביט להתפלל נגד ההיכל (הרד"ק) : (ו) אפפוני מים עד נפש , סבבני מים עד שכמעט באו לתוכי וקחו נפשי ממני טרם שבלעני הדג , וחבירו (תהלים ס"ט) כי באו מים עד נפש : סוף חבוש לראשי , יש סוף הגדול בקרקע הים המכונה בלע"ז זאר גאסא ובל"א (זעע גראז), והוא דק וארוך עד שנפים עליו המרוקים על פני המים, והקנה שהם עולים בו הוא לפעמים ירוק ולפעמים אדום, כאותו המין המצוי לרוב בים סוף, אשר על כן קראו לו בזה השם, ומאותו הטעם קראו לו ג"כ ים האדום, מנבע האדום המתפשט ע"י הסוף על פני כל המים . וטעם חבוש כרוך , והוא ד"מ שברדתו בחזקה אל התהום נתלם מהסוף הזה וככך בראשו, או טעם לראשי כפי' הרד"ק על ראש הדג שבלעו כי הוא היה כמו ראשו כל זמן שהיה במעיו : (ז) לקצבי הרים ירדתי , לסוף ההרים אשר בים, כלומר לעקריתם שהוא קרקע הים וקן וקנב אסד הוא, וכת"י לעקרי טוריא נחיתת (הרד"ק), והראב"ע אמר מקומות שיכרתו שם ההרים

דער בערגע ווארצעל הינאכ איך פֿאַהרען, דוא אונטער וועלט מיט איהרען עוויגען רינגעלן מיך אומשליסען: — הוא ציהעזט הערפֿאַר מיין לעבען אויז דער גרופֿט, עוויגער! מיין גאָטט! (ח) אונד ווילל מיין גיזט אין מיר פֿערצאָגען: זאָ גערענקע איך דיינער, הערר! דאָס צו דיר עמפֿאַר שטיינט מיין געבעט, אין דיינען הייליגען וואָרהנויטן. (ט) דוא אויף אייטלען אַכערגלויבען האַלטען, ווערדען איהרע פֿראַטמינגקייט באַלד פֿערלאַסען. (י) איך אַכער אַפֿערע דיר אונטער לויטען דאָנקגעזאָגען, בעצאלע גערנע, וואָז איך אַנגעלאָבט. — הילפע שטעהט נור ביא גאָטט! (יא) אונד דער עוויגע בעפֿאַהל דעם אונגעהייער, אונד עז שפּיא דען

הָרִים בְּרִיחֵיהֶם הָאָרֶץ בְּרִיחֵיהֶם
 בְּעֵדֵי לְעוֹלָם וַתַּעַל מִשְׁחַת תִּי
 יְהוָה אֱלֹהֵי: (ח) בְּהַתְּעַטֵּף עָלַי
 נַפְשִׁי אֶת־יְהוָה זָכַרְתִּי וַתָּבוֹא
 אֵלַי תְּפִלָּתִי אֶל־הַיָּבֵל קִדְשֶׁךָ: (ט)
 מִשְׁמָרִים הַבְּלִי שׁוֹא חֲסִדֶיךָ
 יַעֲזֹבוּ: (י) וְאַנִּי בְּקוֹל תּוֹדָתְךָ
 אֶזְכָּרְהֶנּוּ אֲשֶׁר נָדַרְתִּי
 אֶשְׁלֵמָה יִשׁוּעָתְךָ לַיהוָה: (יא)
 וַיֹּאמֶר יְהוָה לְדָג וַיִּקְאֵאֶת
 יוֹנָה

רש"י

הארץ בריחיה בעדי כנגדי לעולה מומי סטר ולא אלא לעולם בעדי כמו וסגרת הלדת בעדי (מלכים ב' ד') וכן כל בעד שמקרא עור בעד עור (איוב א') אכר כנגד אכר: לעולם שם בעדי שם שומר לעולה ואני אמרתי נגרשתי ואני אמרתי הארץ בריחיה סגורים בעדי לעולם ותעל משחת חיי אכל כבר רחיתי כאן גיהנם ומשם העביתני והכני עתה כנגד חסד הדין שברושלים כענין שנאמר אך אוסיף להביט אל היכל קדשך ותבא ליד תפילתי אל היכל קדשך: (ח) בהתעטף בלאשתלהות וכן בהתעטף נפשם וכן בעטף עולל (איכה ב'): (ט) משמרים הבלי שוא חסדיו הם מוכבים ומולות: חסדו יעזב יראה הקדוש ברוך הוא שכל חסדו וטובתו מאתי יעזבו אכל אכי איני כן אלא בקול תודה טובה לך כן תרגום יונתן ובמקרי דרבי אלעזר דרשו כלפי העלמים שעזבו חסדו שהיו מטיבים לעלי מוכבים ומולות ותגידו: (י) ישועתה לה' נדדי שלמים ותודה אשלים לשם ישועת אשך לה ישועתה

באור

הכרים מוגרת ויקבץ ען ע"כ, והוא א"כ דרך משל, והראשון יותר נכון: הארץ בריחיה בעדי לעולם, כלומר שכבר סגרה הארץ בריחיה בעדי שהם בריחיה לעולם, אשה כל הנזים שמה לא ישובין עוד לעולם, מ"ו כבר העלית משחת חיי, במה שהזכרת דג לבלעני ואני חן במעיו, ויזה אני חכיר שאתה ה' אלהי העשיתני כי בפרט אף לעולה מדרך הטבע. או טעם ותעל לשון הוה כשאר הפעלים, כלומר הנה בעוט אני כך שאתה המעלה משחת חיי: (ח) בהתעטף עלי נפשי, במעמדי עתה, באין היותי עוד כמלט מכרה זאת מכל וכל, הנה את ה' ופרתי, ידו הגדולה ורכ טובו, ושתבוא אלי תפילתי אל היכל קדשך, כאשר נביתו נח צתאנעת הדג, ואז טוב לי רעיווד רוחה לנפשי. ומכירו אשפך לפניו שיחי בהתעטף עלי חסדו (מהליסקו"ב), וכתב עוד ותתעטף עלי רוחי וזכרתי ימים מקדם הניתי בכל פעליך סתמי ידי אליך (שם קמ"ג). ולשון בהתעטף אמר ד"ק טפל על רוב הנרה שתקבר נפש האדם, ועיין להלן (ד' ח'): אל היכל קדשך, הוא השמים, וכן נאמר נהיכל קדשך ה' בשמים מן כסא, ועל הדרך הזה נאמר ותבוא תפלתם למשן קדשו השמים (הרד"ק): (ט) ששמים הבלי שוא, אנשי הכפינה שהיו עובדים אלילים והם משמרים הבלי שוא, ידעתי שאחר שגלה

יִוְנָה אֶל־הַיַּבְשָׁה : ג (א) וַיְהִי
 דְבַר־יְהוָה אֶל־יוֹנָה שְׁנִיָּה
 לֵאמֹר : (ב) קוּם לֶךְ אֶל־נִינְוָה
 הָעִיר הַגְּדוֹלָה וְקִרְא אֵלֶיהָ אֶת־
 הַקְּרִיאָה אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹבֵר אֵיךְ :
 (ג) וַיִּקַּם יוֹנָה וַיֵּלֶךְ אֶל־נִינְוָה
 כְּדַבַּר יְהוָה וַנִּינְוָה הִיְתָה עִיר־
 גְּדוֹלָה לְאֱלֹהִים מְהֻלָּךְ שְׁלֹשָׁת
 יָמִים : (ד) וַיְחַל יוֹנָה לְכוּא בְּעִיר
 מְהֻלָּךְ יוֹם אֶחָד וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר
 עוֹד אַרְבַּעִים יוֹם וַנִּינְוָה

דען יונה ויידרום אַנְזֵי לֵאנֵד .
 ג (א) . אונד דאַז וואָרט גאַטטען וואָרד
 דעם יונה צום צווייטען מאל ,
 וויא פֿאַלגט : (ב) מאַכע דיק אויף אונד
 געהע נאָך ננוה , יענער בערייהומטען
 שטאַרט , אונד רופֿע אין איהר אויז דיא
 פֿערקינדיגונג דיא איך דיר איינגעבע .
 (ג) אונד יונה מאַכטע זיך אויף , אונד גינג
 נאָך ננוה , וויא איהם דער עוויגע בע־
 פֿאַהלען האַטטע , ננוה אַכער וואָר איינע
 גראַסע שטאַרט פֿאַר גאַטט , דרייא
 טאַגע רייזע גראַס . (ד) נון האַטטע יונה
 ערוט איינע טאַגערייזע ווייט אין דער
 שטאַרט צוריקגעלעגט , דאַזעלבוט
 אַזויגערופֿען אונד געשפּראַכען .
 נאָך פֿירציג טאַג אונד ננוה
 געהט .

נהפכת

באור

מן הכרה יעזבו חסדם, שיראו את ה' וזעקו אליו וכדרו נדרים, לא יקיימו מה שכלרו וישונו
 לעבודת אלוהיהם, אבל אני לא כן כי בקול תודה אזכרה לך, וטעם משמרים אינו פעל יוצא
 אלא הוא כמו שומרים (הנ"ל) - וזכרו שאתי השומרים הכלי שאו ואני אל ה' בטמתי (תהלי'
 ל"א) : (י) ואני אובחה, כפל הכנוי להעיר על הפך הקודם, וכדמבואר : אשר נדרתי ,
 עתה במעי הדג, כי כן אמר אזכרה לך . ומבירולך אזכר זבח תודה ובזס ה' אקרא כדרי לה'
 אשלים (תהלים קי"ו) : ישועחה לה' , פי' ואומר אז בקול תודה גדול כי הישיעה לה' לבדו
 שהושיעני בפלא גדול שעשה לי (מדברי הרד"ק) ומבירו לה' הישועה (תהלים ג') . ולדעת
 הראש"ע הכה הוא בעק עתה כמקוה לעזר ישועתה לה' לבקש, הוא יעשה את שלו ואני אעשה
 את שלי : (יא) ויאמר ה' לדג, העיר את רכובי שיקראו אל היבשה (רד"ק) . וכן אמר
 הראש"ע דרך משל שהכריחו לעשות חפץ השם . ועיין מה שכתב הרמב"ם על זה בספרו המורה
 (חלף ב' פ' מ"ח) :

ג (ב) אשר אנכי דובר אליך, שתיזה העיר נהפכת על רעתה, ובפ' ד' הוא מפורש,
 ולא כתבו כאן שלא להכפיל הענין : (ג) עיר גדולה לאלהים, כל דבר שיובא
 להגדילו סומך אותו לאל דרך הגדלה, כמו כהררי א, ארוי א, שלהבת יה, מאפל יה (רד"ק) ,
 והראש"ע הוכיח מזה הלשון שלא היו עובדי פסילים כי אם חסידים עבדי ה', והוא מה שנגד
 המפורסם, ועל שהביא ראוי מזה שלא חזר בתשובתם שזכרו מונחות הבעלים ונדעו הפסילים,
 גם למה ישלח ה' נביאו להם, הכה זה מתיישב באופן שאמר הרד"ק ז"ל במאמר כי עלתה רעתה
 לפני ה' , למד כי האל יתברך משגיח אף בעבדו'ם כשתגדל רעתם בחמס, וכן בדור
 המבול ובאכסי סדום כי מלאה הארץ חמס, והחמס מפסיד היישוב, והאל יתברך רונה בישוב
 העולם, אבל בשאר עבירות אינם חסידים לפניו שישיג עליהם אלא בישראל לבדם כמו שאמר
 (עמוס ג') רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם ע"פ .
 ומונה שאמר היתה עיר גדולה נראה שבזמן הכותב כבר היתה נחרבה, וא"כ לא הו' הנביא
 עצמו כותב המעשה שאירע לו על ספר, ועיין במ"ס : מהלך שלשה ימים, אמרו חז"ל מהלך
 אדם ציטוני י' פרסאות ליום, והוא לערך ארבע מיל (מ"ל), והיתה א"כ גדולה י"ב מיל, וכן
 נמצא בספרי האומות הקדומים המדה הזאת להקיפה : (ד) ויחל יונה וגו', כל כך היו קרובי
 תשובה

ב
 דר יחזיק
 חת חת
 שפת עלי
 ותבוא
 קדשך
 חסדם
 תודה
 נדרתי
 ליהוה
 קאאת
 ונה
 הדלת נעק
 י שופע
 גדי לעלה
 כנגד חת
 תו אל הכל
 איכה ב'
 חסד יעזבו
 תודה אזכרה
 שיביט לעל
 צות אשר לה
 ועתה
 דין ברוחה
 כל הנזים
 עני ואני ח
 יע . או טעם
 משחת קי
 ל וכל , הכה
 נכסיתי כנה
 נטף עלי חתי
 פעליך סתתי
 ג האדם ט
 בשמים חת
 משמים חת
 אחר שמל
 ין

נחפכת: (ה) וַיִּהְיֶינּוּ אֲנִישׁ
 בְּיָנֶיהָ בְּאֱלֹהִים וַיִּקְרְאוּ צוֹם
 וַיִּלְבְּשׁוּ שָׂקִים מִגְדוֹלָם וַעֲדָה
 קִטְנָם: (ו) וַיִּנְעַה הַדָּבָר אֶל-מֶלֶךְ
 בְּיָנוּהָ וַיִּקָּם מִסִּסְאֵו וַיַּעֲבֵר
 אֶדְרֵתוֹ מֵעֲלָיו וַיִּכַּס שָׁק וַיִּשָּׁב
 עַל-הָאָפֶר: (ז) וַיִּזְעַק וַיֹּאמֶר
 בְּיָנוּהָ מִטַּעַם הַמֶּלֶךְ וַגְּדָלְיוֹ
 לֵאמֹר הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה הַבָּקָר
 וְהַצֹּאן אֵל-יִטְעֵמוּ מֵאוֹמֶת אֶל-
 יָרְעוּ וּמִים אֶל-יִשְׁתּוּ: (ח) וַיִּתְכַּסּוּ
 שָׂקִים הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה וַיִּקְרְאוּ

געהט אונטער. (ה) דאָ גלויבטען שאָן
 דיאָ שטאַדטלייטע צו נגוה אָן דיווע
 פֿערקנידונג גאָטטען, אונד רופטען
 פֿאַזטטאָג אויז, אונד קליידעטן זיך אין
 זאַקקע, פֿאַן גראָס ביז קליין. (ו) אונד
 אַלז דיווע זאָגע ענדליך אָן דען קאָניג
 צו נגוה געלאָנגט וואָר, דאָ שטאַנד אויך
 ער אויף פֿאַן זיינעם טהראָגע, לענטע
 זיינען פּורפור מאָנטעל אָב, אונד זעצטע
 זיך אין אָששע; (ז) אונד לויס אין נגוה
 אָפֿענטליך אויזרופֿען: זאָ ווילל'יך דער
 קאָניג אונד זיינע גראָסען, מענש אונד
 פֿויה זאָלל ניכטו געניסען, שאָף אונד רינד
 ניכט ווידען, נאָך וואָסער טרינקען.
 (ח) מענש אונד פֿויה אין טרויערזאַקקען
 געהיללט זיין, אונד יעדער גאָטט
 אָנרופֿען

רש"י

יצועתה כמו ליצועתה וכן קויה עזרתה לטו (תהלים מ"ד) לעזרה שלטו: (ד) נחפכת
 נחרבת: (ו) אדרתו לבטו יקריו: (ז) וזעק כיה והכריו: מטעם המלך וגדוליו טולסכרו:
 (ח) ויקראו אל אלהים בחוקה: חסרו אהיות לבד והולדות לבד חסרו לכבו דבוס של שלם
 אס אין חתם מרחם עלינו אין חטו מרחמים על אלו: (ט) מי יודע. עבודות שבנדוי יסוכ: ומס
 האלהים: כתעשת על הרעה לצבז מוננה:

באור

תשובה שטרם שכלה יונה ללכת כל העיר בנר האשית בדברו וקראו טים. וקתתם כתנו טעם
 בדבר הזה, שאנשי האניה היו בעור והעידו עליו: אמנם מלבד הדרך הרב שיש יפיו לנטיה, הנה
 אין כאן בנה כלל לשיטת האנשים האלה אשרי הסערה את כונתם ללכת חרשיה, שהיא
 מחרן כיה כרתוק עורח מחערב: נחפכת, נחרבת (ד"ק) ר"ל כמחפכת סדום ועשורה, כי
 מעשיה היו כמעשיהם (ד"ק): (ה) באלהים, שערבו בדבר אלהים, וכן ת"י בנימרא דה':
 (ו) ונע הדבר, אשר דבה הנביא והרא על העיר (ד"ק): אדרתו, היא אדרת המלכה
 שעליו, ונקראת כן לגדולתה ולחשיבותה משרשו שהיא ענין סוק וגדולה, (ר"ש' ע"ך) וית
 לבושי יקריו (וינע עהרענקליידער), ואס אדרת טפל בכלל על כל מלבושי כבוד, ופרט על
 חיתו הלבנז המיוחד לגדולים ונזירים שצאט, ונהיות מלבוש המלכות הוא על הרוב מארצון
 תכונה גם כ"א (דער פירטור): (ז) וזעק ויאמר, העביר כרח בעיר על התשובה, ואע"פ
 שהעם היו נזירים מאלהים הוסיף עוד עמו הנהמה והשבת הנול (ד"ק) וטעם עמי הנהמה
 כדי להרכות התעוררות והתפעלות בלב האנשים: מטעם המלך, ר"ל מעצמו וסבלו הוא
 וגדוליו כלם הסכימו נה, וכן וטעם וקניט יקח, כשטתו את טעשו (ד"ק), ועיין מה שכתבנו
 על זה בס' זמירות ישראל (ס"ד ל"ד): אל יטעמו מאומה, הנה הפעל הוא כולל בהוראתו
 גם השפיה, וכן כתוב אס יטעם ענדך את אשר טובל ואת אשר אשתה (ש"ש), לא שהפעל
 הראשון בזה הכתוב מוסב על הטיח הראשון. שניאמר, והפעלים האחרונים על הנושאים
 האחרים: ודומה לזאת התקופה, אנכי שהם ואנכי מלואים לאסוד ולסוסן: (ח) ויתכסו וגו',
 אין

אנרופן אינברינוטיגליך, אונד אבלאסען
 פאן זיינעם באזען וואנדעל, אונד פאן
 דעם אונרעכט דאן אן זיינען האנדען
 קלעבט. (ט) ווער ווייס, ערבארמט זיך
 דייער גאטט ניכט ווידרום, אונד לאסט
 פאררען זיינען ברענגדען צאָרן, אויף
 דאס וויר ניכט פערל אַהרען געווען.
 (י) אלו נון גאטט איהרע האנדלונגען
 זאָר. דאס זיא פאן איהרעם באזען
 וואנדעל צורוק געקעהרט ווארען: דא
 אַנדערטע גאטט זיינען ראטוהשרום
 וועגען דען איבעל וועלכען ער איהנען
 גערראהט האטטע, אונד פאללפיהרטע
 עז ניכט.

ד (א) דיזען מיספיעל דעם יונה זעהר,
 אונד קראַנקטע איהן.
 אונד

אֱלֹהִים בַּחֻקָּה וַיֵּשְׁבוּ אִישׁ
 מִדַּרְכּוֹ הַרְעָה וּמִן־הַחֶמֶס
 אֲשֶׁר בְּבִפְיָהֶם: (ט) מִי־יִדְרַע
 לְשׁוּב וְנַחֵם הָאֱלֹהִים וְשֹׁכֵי מַחְרָוֹן
 אִפְסוּ וְלֹא נֹאכְדוּ: (י) וַיִּרְא
 הָאֱלֹהִים אֶת־מַעֲשֵׂיהֶם כִּי־שָׁבוּ
 מִדַּרְכֵּם הַרְעָה וַיִּנַּחֵם הָאֱלֹהִים
 עַל־הַרְעָה אֲשֶׁר־דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת־
 לָהֶם וְלֹא עָשָׂה: ד (א) וַיִּרְעַץ־
 יוֹנָה רַעַה גְדוֹלָה וַיַּחַר לוֹ:
 וַיִּתְפַּלֵּל

ר ש"י

ד (א) וירע אל יונה * אמר עכשו יאמרו האמות שאני כניא שקר: (ב) הלא זה דברי *
 יודע

באור

אין הבהמות מתכסות מעצמן, אלא הטעם יתכסו האדם את עצמו בשקים ויכסו גם את
 הבהמות בהם. וכלל ידוע בלשון שהפעל יבוא לעולם על סדר הנושא הסמוך לו, גם יתכן ענין
 הרבוי על שם האדם להיות שם לקבוץ רב כשם עם וכיוצא בו: ויקראו אל אלהים בחוקה,
 קנתם אמרו הטעם שיצטקו גם הבהמות מחמת הרעב והצמא, והגבין כמו שאמר הראב"ע
 ויקראו האדם, כי כן גם פעל ויתכסו מוכב על האדם לבד וכמו שבארנו, ופעל ישבו כמוהם,
 ויבואו א"כ נושאי הנסתרים שבכל חלו הפעלים על דרך אחד, כראוי לפי דרכי ההגיון. וטעם
 בחוקה, בכל מחמיו לבס: (ט) מי יודע, חולי ישוב אלהים ונחם בשונכו ממעשי הרעים, וכן
 מי יודע יחנני ה' (שם י"ב), חולי יחנני. ות"י מאן ידע דאית ביה חובין יתיב מנהון ויתרחם
 עלוהי מן קדש ה', וכן נראה דעת בעל הטעמים, שהפסיק במלת ישוב במפסיק וותר גדול
 מנמלת ונחם: ונחם, כ"ל שאין זה לשון תרעה כי אם ל' רחמנות, והדומה לו לא אחוס ולא
 אכחם, יחד ככמרו נחמי, וכן ת"י ויתרחם עלוהי, ובמ"א הרחמתי הדבור בזה השורש (מאסף
 לשורש מרחשון תקמ"ח): (י) וירא האלהים את מעשיהם, ראה שמעיהם שזה לדבורם,
 וכי שבו בחמת מדרכס הרעה, כי הנעקה והתעבית בלי מעשים טיבים אינם תשובי' כלום לפני
 הקב"ה, כמאמר הנביא (ישעי' נ"ט) הכזה יהי' ליום אבחרהו יום עטות אדם נפשו וגו', הלא זה
 לום אבחרהו פתח חרובות רשע וגו' הלא פרום לרעב לחמד וגו', וטעם האלהים אמר הראב"ע
 איתו שהאמינו בו, כוון לפרש ה"א, ובחמת מניוהשם לרוב על זה הדקד בכתובים: וינחם
 האלהים, כי כל דבריו שאמר להרע לבני אדם בתנאי אם לא ישובו אבל אם ישובו יסלח וזו
 המדה היא מיוחדתו יתברך כמו שאמר בתורה, וכן אמר ירמיהו רגע אדבר וגו', וכן יחזקאל
 ובשוב רשע מרשעתו וגו' (ד"ק). וטעם וינחם דברה תורה כלשון בני אדם (ראב"ע), ועמ"ש
 הרמב"ן ז"ל בספר נת"ש על מאמר ויתעבב אל לבו, דברים עתיקים ומתוקים, כמתת
 אלהים אשר ברבוי ה', להיבוא כל חכמה בשכלו הוד ובנועם מליו, יבוא שלום יכוח על משכבו:
 ד (א) וירע וגו', אחר כלות הארבעים יום, שראה אז שנחם ה' על הרעה, הרע לו הדבר
 הזה

(ב) אונד ער כעמעטע צום עוויגען ,
 אונד שפראך : אך ! עוויגער ! וואר
 דווען ניכט מיין ווארט , אלו איך נאך
 אין מינעם פאטערלאנדע וואר ? דארום
 וואללטע איך צופאר איהם קאממען אונד
 נאך חרש'יש פליהען . דען איך ווייס נאך
 וואהל דאס דוא איין אללגענאדיגער
 אונד אללכארטהערציגער , לאנגמיטהי-
 גער אונד הילדרייכער גאטט ביזט ,
 דער אנגעדראָהטען איבעלו וועגען זיך
 לייכט איינען אנדערן בעדענקט .
 (ג) אונד נון , עוויגער ! גיט מיר דאן
 לעכען , דען דער טאָד אונט מיר בעסער
 אַלו דאן לעכען . (ד) דאָרויף ער-
 ווידערטע איהם דער עוויגע : קרענקט
 זיך דווען דען מיט רעכט ? (ה) יונד

(ב) וַיִּחְפַּלֵּל אֱלֹהֵיהֶּ וַיֹּאמֶר אֲנִי
 יְהוָה הֲלֹא־יְהִי דְבַרִּי עַד־הַיּוֹם
 עַל־אֲדָמְתִי עַל־כֵּן קִדְמָתִי
 לְכַרְחַ מִרְשִׁישָׁה בִּי יְדַעְתִּי בִּי
 אֶתְהָ אֶל־חַנּוּן וְרַחוּם אֶתְהָ
 אֲפִים וְרִבְחֵהֶסֶד וְנָחַם עַל־
 הָרָעָה : (ג) וַעֲתָה יְהוָה קְחָדָנָא
 אֶת־נַפְשִׁי מִמֶּנִּי בִּי טוֹב מוֹתִי
 מִחַיִּי : (ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה הֲוִיִּם
 חַרְהָ לָּךְ : (ה) וַיֵּצֵא יוֹנָה מִן־
 הָעִיר

אָבער דאָטטע גרלייך אַנפֿאַנגלייך דיא

באור

הזה מאוד , לדעת הדד'ק בעבור ישראל שיתחייבו על ידם , ולדעת דש' , אשר עבדו
 יאמרו האמות שאני כביא שקר , ועיין במ'הם : (ב) ויחפלה התפלל קח נא את נפשי ואמר
 בתחלת תפלתו אנה ה' הלא זה דברי ע' (רד'ק) רטט שאלה הדברים הראשונים אינם דק
 תחנה , כי אם דרך טענה וסברה בלבד . אמנם כפי מה שהערכנו לעיל (ב'צ') אין טורף לה
 והטעם ספק שיחתי לפניו ויחשב' כעל כל הדבור : הלא זה דברי , מה שהייתי טושב ומדבר
 עם לבי (הכ"ל) : עד היותי , כמו בשוד היותי , וכן עד זה מדבר (איוב א' י"ט) , והעקרה של
 עד הוא לשון עוד , כאשר יבין המשכיל , ואין כאן המקום להרחיב הדבור בזה : קרמח
 לברוח , מענין קדמה פניו (תהלים י"ז) , כלומר חשנתי להקדים בריותי לתרשים לפני
 תשובתם כדי שלא יטונו , וטעם קדמתי מבנין התנאי (קאניוונקט'ף) , וכדעתורגס בל'א'
 (ד) ההיטב חרה לך , אם חרה לך מאוד , והיטב ענינו חזק הענין , וכן טחון היטב , שכן
 היטב , וי"מ אם הטוב שאני עושה להם חרה לך (מדברי הדד'ק) . והנה לדעת החזקון יקרה
 בזה טעם ההיטב חרה לך על הקיקיון , ולדעת הראשון אין הדבור אזה למלך מלכו השלבים
 לשאל ליונה הכי מאוד חרה לך , וכאלו התל יתלבו על חרוט . כי מה שאמר הראש'ע הטעם
 למה חרה לך כל כך , מלבד אזה חזק מאוד ואיש משמע כלל בזה הטאמר , איך יתכן התאמ'
 להלן , למה חרה לך כל כך על הקיקיון , חרה לי כל כך עד שית' לכן נראה לי טעם היטב
 כטעם הטיבו אשר דברו , היטבת לעשות , שהוא ענין נדק ומשפט (רעכט טוהן) , כל'א' הכי
 הטבת לעשו' כמה שחרה לך על הדבר הזה ? איך ולמה לא אכתם על הרעה אחרי שחזרו לחוטב
 ואם זה רע לישראל , יסורו גם היתה לחוטב , אבל מה שעשיתי אני טוב מאוד , ואיש כי אם על
 פי נדק משפט ומזרים . ויתכן עוד שכוונה אמר לי ה' מאמר דאשתמע לתרי אפי , הפן א'
 כמו שבארט (איזט'ו וואהל רעכט געטהאן דאו ונ') , והפן הכי חרה לך מה שהטבת לעשו'
 בסליחתי (קרענקט זיך דען דאו רעכט טהון) . והכניא לא השיבו עוד על זה , אבל הכוונ
 מפניו כי אין להשיב על הטענה הנכס' הוואת (ועיין להלן כ' ט') : (ה) ויצא יונה , שב להסיר
 דבריו יונה וחזר קרהו לפני מלכות ארבעים יום כדרך ויפגע במקום , ויקח יוסף את שבת
 (הראש'ע) . מה נכסן מאוד , כי מתחלה סגר מיד ענין התאונה והנחמה עם מה שאירע ליונה
 איו , ועתה כהרונה לספר מעשה הקיקיון נריך לתועד לאסוריו ולזכור מקום מושבו סכ' מתן
 לעיר

העיר וישב מקדם לעיר ויעש
 לו שם סכה וישב תחתיה בצל
 עד אשר יראה מה יהיה בעיר:
 (ו) וימן יהוה אלהים קיקיון
 ויעלו מעל ליונה להיות צר
 על ראשו להציל לו מרעתו
 וישמח יונה על הקיקיון
 שמחה גדולה: (ז) וימן האלהים
 תולעת בעלות השחר למחרת
 נתן את הקיקיון וייבש:
 (ח) ויהי כורח השמש וימן
 אלהים רוח קדים חרישית
 נתן השמש על ראש יונה
 ויתעלה וישא את נפשו למות
 ויאמר

דיא שטארט פֿערלאַסען אונד זיך
 אויסערהאלב צור מאַרגענווייטע דער
 זעלבען איינען זיטן געוואָהלט, אונד
 איינע לויבע דאָרט ערריכטעט, אונטער
 דערען שאַטטען ער ווילע, ביז דאָס ער
 זעהע וואָז אין דער שטאָרט פֿאַרגעהט.
 (ו) נון האַטטע גאָטט דער הערר דאָ
 זעלכזט איין קיקיון אַנגעברייטעט; דאָז
 שאַס איצט האָך עמפֿאַר איבער יונה,
 אויף דאָס עז איהם צום שירם דינע
 פֿיר זיין הויפט, אונד פֿאַן זינעם אויף
 מוטא איהן בעפֿרייע. אונד יונה האַטטע
 איינע גראָסע פֿריידע איבער דאָז קיקיון.
 (ז) גאָטט שיקטע אָבער גלייך דעז
 אַנדערן טאַג, אַלז דער מאַרגען אַנ
 בראַך, איינען וואורם. דיזער צערנאָגטע
 דאָז קיקיון, אונד עז וועל קטע אָב.
 (ח) אַלז נון דיא זאָננע שין, אונד
 גאָטט צוגלייך איינען שטיילען הייסען
 אַזוטווינד ענטשטעהען לים, דאָ שטאָך
 דיא זאָננע דעם יונה אויפֿז הויפט,
 אונד ער פֿערשמואָכטעטע שיער. דאָ
 ווינשטע ער זיך צו שטערבען, אונד

רש"י

יודע אני שאם יחזרו בתשובה לא תחריבם ואהי' סקרן בעינייהם: (ו) וימן לשון
 הזמנה: להציל לו מרעתו. מחוס השמש. קיקיון עשב הגדל למעלה בענפים רבים ומיכל וכך
 סמו: (ז) ותך. התולעת את הקיקיון במקום שאמר לזכר ויך יאמר לשון נקבה ותך:
 (ח) חרישית. אמרו רבותינו בשעה שמכבת משתקת כל הרוחות ופניה והיא חמה מאלד וכן
 תרגום

באור

לעיר וכנר השמש. וכן מתורגם בל"א: (ז) וימן, עתה אחרי כלות הארבעים יום ואחרי אמרו
 ליונה הטיב מרה לך, זימן את הקיקיון לו לאות שאיכו מן הרחי שימרה לו על סליחתו לשבי':
 קיקיון, הוא עשב שתארכנה פירותיו ותגבהנה ועושה כל (רד"ק), והוא עשב יפה מאוד,
 ועיין תולדותיו במה"ס: להיווצר על ראשו, אולי שכבר יבשו עני הסכה, או שלא היה כל
 מספיק, כי הקיימות רבה יאוד בהארץ הזאת, ומלבד זה הי' עוד טעם אחר להזמין הקיקיון,
 והוא: להציל לו מרעתו, אמרו המפרשים מרוב חוס השמש, והיותו כבון שהוא מטעם יודע
 אל יונה רעה גדולה, כי אע"פ שראה שדקו דברי ה' ודרכו, בכל זה לא יבצר הענין הזה
 מהרע לו מהטעמים הנזכרים, ושמחו השם ב' בהקיקיון, כי כן הוא מתולדות הנפש כשירא'
 אדם דבר נאה מאוד, ונוסף עליו שהוא לתועלתו, יתקדר דעתו עליו. ועם להציל לו במקו'
 להצילו, היפך היקרך דברי: (ז) לטחרת, יום שמחתו בקיקיון (ראב"ע): והך, תולעת לשו'
 נקבה, וכן תזכרנו התולעת והטעם שחטכו למטה ואחר שנפסק ממנו לחות הארץ וכתך יבשו
 עליו שהיו לו לכל (רד"ק): (ח) רוח קדים חרישית, אמרו רבותינו בשעה שמכבת משתקת
 כל

אונד שפראך : ווארליך דער טאָד איוט
 מיר בעסער אלו דאָן לעבען . (ט) אונד
 גאָטט זאָגטע צו יונה : קראַנקט עו דיך
 דען מיט רעכט וועגען דען קיקיון ?
 אונד ער ערוויידערטע : וואָהל קראַנקט
 עו מיך מיט רעכט , צום שטערבען .
 (י) דאָ שפראַך דער עוונגע : ווילל'וט
 דוא דען קיקיון געשאַהנט האַבען —
 דאָן ראָך דורך וויגען פלייס ניכט גראָס
 געוואָרען — דאָן בינגען איינער נאָכט
 וואָרד אונד בינגען איינער נאָכט פֿער
 גינג : — (יא) אונד איד , איד זאָלל'טע
 דעם גראָסען , וויטלייפֿיגען גנוה'ו ניכט
 שאַגען ? — אין דעם מערהר דען
 צוואַלף

וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי
 (ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-יוֹנָה הַחֵשֶׁב
 חָרָה לָךְ עַל-הַקִּיקִיּוֹן וַיֹּאמֶר
 הַיֵּטֵב חָרָה לִי עַד-מוֹתִי :
 (י) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶתָּה חֹסֵת עַל-
 הַקִּיקִיּוֹן אֲשֶׁר לֹא-עֲמַלְתָּ בּוֹ
 וְלֹא גִדַּלְתָּ שֶׁבֶן-לַיְלָה הִיא
 וּבֶן-לַיְלָה אָכַד : (יא) וַאֲנִי לֹא
 אָחֹז עַל-נִינְוָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה
 אֲשֶׁר יִשְׁכְּבָה הַרְבֵּה מִשְׁתֵּימִים

רש"י בחירק עשרה

תרג' וכתן שחוקתא : ויתעלף : פאמי"ר בלע"ז (מבאר באיכה ב' י"א) : (י) לא עמלת בו
 בחרישה חרישה והשקות מים : בן לילה : כמו בן לילה לא גדל אלא לילה א' : (יא) אשר לא
 ידע וגומר : קטנים : ובהמה רבה : בני אדם גדולים ודעתן כבהמה שאינם מכירים מי בחלום :

באור

כל הכוחות מסבוב והיא חמה מאוד, וכן תרגם יונתן שתיקתא (רש"י), כי רוח קדים יום
 בטבע, אך כשהוא רוח קדים עזה, יתמעט החמימות קצת ע"י הנשיבה, אכן כשתבוא חריש
 היא חמה מאוד מאוד, וכמעט אי אפשר לסבלה : ויחעלף, ענין עלוף משותף לענין עטוף
 כדכתיב ותכס בצנוף ותתעלף, וטעמו כאן טעם העטופים ברעב, וכאלו תכוסה הנפש
 באיפל ע"י הנרה, הסך ותחולנה עיניו (שמאל א' י"ד) : (ט) היטב חרה לי, העבתי לפנות
 בזה חרה לי על הקיקיון . והנה עתה השיב עיד על האלה הזאת לחטבו אדאיו הדין עמו
 מב' בחינות, (א) נכחת עניו למה יוקם עמו הטובה הזאת על לא דבר, (ב) משחת הקיקיון
 למה יכרת דבר כזה ויפס בזמן קצר כזה, וידמה כאלו ח'ו יאהב השם יתעלה להשחית כל
 טעם וכבה . ועל ב' הטעמות האלו השיב השם ב'ה בכתיבים הבאים, נגד הטעמה הראשונה
 אמר אשר לא עמלת בו ולא גדלתו ולא עלה מעולם על דעתך לעשותו כי אם אבני עשיתי, ומה לך
 להתרעם כשתבוע את שלי, אבני נתתו ואבני לקחתיו, ומה חין לך בו אם זכות ועשט ירצה
 ונגד הטעמה השניה אמר שכן לילה היה וכן לילה אחד, כלומר חמרי שמדרכו להתרות בזמן
 קצר, חין ההיזק גדול כל כך אם יאבד כמו כן בזמן שיעט, שכל יום ויום יתרחש אשר כמותו
 ומה בכל זאת קסתה עליו ולא תרצה באבדן אשר ימאט, ואיך לא אחוס חני על נטיה העל
 הגדולה שהיא מעשי אשר לכבידי בראתי וולנהשטיע עליה מטובי הגדול, זה בכחינה הראשונה,
 ונגד הכחינה השניה אמר אשר יש בה הרבה משתים עשרה רטוא אדם וגו', ואשר נריכים כמו
 טבעם לתולדותם יותר מאלפים שנה להתרבות כמו אלה, ותיך אכלם ברנע אחד על לא חסם
 בהם : עד מזה, עד שאשאל לשת מחמת נער החרי הגדול הזה : (י) שבן לילה היה,
 אמרו המופרשים שהזו כמו בן כן, ושערו כן חודש והדומה, ואני לא ידעתי לבחון הטעם על
 הפירוש הזה, כי אם יהי טעם היה שנתהוה, אך יתכן לומר שכבר הי' בן לילה ברנע שנתהוה
 בו, ואם יהיה טעם הי' על קיומו, אך יתכן שכן לילה אחד והוא היה בן שתי לילות כאשכנז בעלת
 האקר למחרתו . ולכן נראה לי הטעם כמשמע בן עתי הלילה, כלומר שנתך הלילה נתהוה
 ובתך

הפטרת יונה ד

תרגום אשכנזי נד

עֲשֵׂרָה רְבֹו אָדָם אֲשֶׁר לֹא יָדַע בֵּין יְמִינוֹ לְשִׁמְאֵלוֹ וּבְהִמָּה רָבָה :

עושרין מאל צעהן טווענד מענשען זינד, דיא רעכטן פאן לינקן צו אונטערש שידען אננאך ניכט וויסען? — אונד טהירע אהנע צאהל? —

בקצת מקומות מוסיפין אלו הפסוקים

(יב) מִיֵּא כְמוֹךְ נִשְׂא עֵזוֹ וְעֵבֶר עַל־פִּשְׁעוֹ לְשִׂאֲרֵית נַחֲלָתוֹ לֹא־חֲחִיק לְעַד אִפּוֹ בִּי־חֶפְצֵי חֶסֶד הוּא : (יג) יָשׁוּב יִרְחַמְנוּ יִכְבוֹשׁ עֲוֹנֹתֵינוּ וְתִשְׁלַךְ בְּמִצּוֹלוֹת יָם כָּל־חַטָּאתָם : (יד) תִּתֵּן אֲמַתְּ לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּינוּ מִיְּמֵי קָדָם :

באור

ונתן הלילה אבד, כי גם אחרי עלות השחר כל עוד שלא יבא השמש על פני הארץ יקרא עוד לילה, כת"י די בליילא הדין הוה ובליילא אומרנא אבד. ומד מן חנריא אמר הטעם שבין לילה ולילה היה אבד, שלא היה שומע בו כי אם יום אחד: (יא) הרבה משחים עשרה רבוא, יותר משתים עשרה רבוא, ורבוא הוא עשרת אלפים (רד"ק): אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו, הם הקטנים אשר לא חטאו כלל, ולמה לא אחוס עליהם אם גם שכפי דעתך לא אחוס לתשובת האבות ולא אסלח להם. ויודעי המצונות אמרו שכפי המספר הזה מהילדים יהי' סך יושבי העיר יותר מק' רבוא איש: ובהמה רבה, שא"פ שאין בהם דעת, מ"מ הם נמדרגת קמי שהיא למעלה ממדרגת הנמות ויש לחוס עליהם יותר מעל הקיקיון:

הגה מסדרי הפטרת תקנו הספר הזה להפטרת מנחת יו"כ מאותן ב' בחיטת שכונו להם בהפטרת שמרית לזה היום, וכמו שהעיר על זה התורני ר' דוד פ"ל כ"י, (א) כדי לעורר על התשובה האמתית, וכדאמרינן במס' תענית, והזקן שבהם אומר לפניהם דברי כבושין, אחינאלא שק ולא תענית גורמין אלא תשובה ומעשים טובים גורמין שכן מצינו באנשי נבואה שלא נאמר בהם וירא אלהים את שקם ואת תעניתם אלא וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכס הרעה" (ב) שאין לך דבר שעומד בפני תשובה, ואם לאנשי נבואה כן עא"כ שאין לאיש מישראל להתיאש מן התשובה, ולכן סמכו לנבואה זאת עוד ג' פסוקים אחרונים מנבואת מויכה, ומה מתקן דברי רש"י ז"ל שם, כי אפרי שנתנה החסד לאברהם בצרית בין הנתרים הנה הוא דרך האמת לקיים המתנה לבניו הנקראים בשם יעקב, ואלהי האמת לא ישיב דברו הטוב אחר, אחרי שהרימו המכשול מדרכס ותורו למוטב. ולזה הפי' נכון מה שהתחיל ביעקב ולא זכור יצחק בנביהם, כמו שהעיר הרד"א, והוסיף לאמר האמנם כדי לכלול יצחק עם שאר האבות אמר עוד אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם, כי לכל אחד מג' האבות נשבע עליו:

זכריה ק' י"ד

(א) זידיה דער סאג דעו עוויגען ער-
 שיינט, אונד דאן פאן דיר גע-
 רויכטע ווירד אין דיינען רינגטוואערן
 פערטהיילט. (ב) איד פערזאמלע
 אללע דיא נאציאנען נאך ירושלים,
 דיא שטאדט ווירד עראכערט, דיא
 דייזער בערויכט, דיא ווייבער ענט-
 עהרט ווערדען, דער איינוואוהנער
 האלפטע געפאנגען פארטגעפירט,
 דיא איבריגען אכער דער שטאדט
 ניכט ענטריסען ווערדען. (ג) דען דער
 עוויגע טריט הערפאר אונד קאמפט
 מיט דיינע פאלקערן, וויא ער קאמפטע
 אום סאגע יענער שלאכט. (ד) זיינע פיסע
 שטעהען דאן אויף דעם אעלבערגע פאר
 ירושלים צור מארגענווייטע; דיוער בערג
 ווירד נאך זיינער גאנצען לאנגע פאן
 מארגען בוז אכענד איינען ריס בעקאמ-
 מען, אונד איין זעהר גראסען טהאל
 בילדען, דיא איינע האלפטע דעו בערגען
 ווירד נאך מיטטערנאכט, דיא אנדערע
 נאך מיטטאג אויזווייכען. (ה) דיוען
 טהאל

(א) הנה יום-בא ליהוה
 וחלק שללך בקרבך
 הגוים וירושלם למלחמה
 ונלכדה העיר ונשמו הבתים
 והנשים תשגלנה ויצא העיר
 בקרבך: (ב) ואספתי את כל
 הגוים וירושלם למלחמה
 ונלכדה העיר ונשמו הבתים
 והנשים תשגלנה ויצא העיר
 בקרבך: (ג) ויצא יהוה
 ונלחם בגוים ההם ביום
 הלחמו ביום קרב: (ד) ועמדו
 רגליו ביום ההוא על ההר
 הזיתים אשר על פני ירושלם
 מקדם ונבקע הר הזיתים
 מחציו מזרחה ומערבה
 גדולה מאד ומש העי הה

צפונה וחציו ננבה: (ה) ונסתם גיא

רשי

(א) הנה יום בא לה' חניב להקדוש כרוך הוא: וחלק שללך בקרבך שלל שאלו
 מאויבך יחלקו יושבך בקרבך וכן תרגם יונתן ויפלטן בית ישראל ככס עמית
 בניד ירושלים: (ב) ויהר העם לא יכרת. לא יגלו כולם ובעה יכוסם להגלות כתיים ולכסת
 הכתים כדי שלא יהא להם פתחון פה לאשו' לא למחמה בלבו כי אם להשתחות בלבו:
 (ג) כיום הלחשו בני קרב' כיו' אגחתי קרב על ימא דסוף: (ד) תחביו' עאלמעתו: מורה
 ויזה' מן המור' למערכ כמו שאסי' והולך: ויש חזו ההר כסוב' וגו' הכסובי יעוש מתקש
 וימשך לבד כסון וכן מניני (סכיו) נגבה לבד דרום ויהי' הגיא כימיה' ראשו למור' וסופו למערת:
 (ה) ונסתם גיא הרי י'ת ויסתמו גיא הרי לפי שירושלים הרים סביב לה ויש גיא בין הר סביב

באור

(א) וחלק שללך בקרבך, שלל ירושלים תחלק בקרבה כמו שאמר וכאשו הכתים, ונתן
 תרגם ויפלטן בית ישראל ככסי עמית בניד ירושלים (ד'ק)
 והאמת שהכונה מורכבת מאלו ב' הפנים, כי מתחלה יחלקו הגוים, ואח'כ ימותו בעמם,
 ויהר העם מירושלם יהיו החלוקים, כמשמע מתוך הפרשה, ולכן אמר וחלק מבנין שלל סכ
 שם פועלו מי ומי החלק: (ב) ויהר העם לא יכרת מן העיר, כי יכא ה' ונלחם להסגול'
 הגוים

טהאל צווישען בערגען שליסט זיך דאן
ווידער , שטייגט ביז צום בערגריקקען
עמפאר . איהר פליהט , וויא איהר פאר
דעם ערדבעען פלאהט אין דעו צייטען
עוויה'ז קאניג פאן יהודה — דאריבער
הין ציהעזט דוא עוויגער , מיין גאטט !
אללע הייליגען מיט דיר . (1) אן דיועם
טאג — ניכט העללעז ליכט , ניכט טיפע
פינוטערניס ווירד העררשען — (1) עז
איזט איין זאנדערבארער טאג , דעם
עוויגען אלליין בעוואוסט , ניכט טאג ,
ניכט נאכט , געגען אבענד בריכט העללעז
ליכט

בִּיאֲהָרִי בִּי־יָגִיעַ גִּיהָרִים־אֶ־
אֶצֶל וְנִסְתָּם בְּאֶשֶׁר נִסְתָּם
מִפְּנֵי הָרַעַשׁ בִּימֵי עֲזִיָּה מֶלֶךְ־
יְהוּדָה וְכֹא יְהוָה אֱלֹהֵי כָל־
קְדוּשִׁים עִמָּךְ : (1) וְהָיָה בַּיּוֹם
הַהוּא לֹא־יְהִיָּה אֹר יִקְרוּת
יִקְפָּאוֹן : (1) וְהָיָה יוֹם־אֶחָד
הוּא יוֹדַע לַיהוָה לֹא־יוֹם וְלֹא־
לַיְלָה וְהָיָה לַעֲת־עָרֵב יְהִיָּה־

אור רש"י וקפאון קרי

ובין הר הזיתים וכשימשך חצי ההר הזיתים אל הר שנצטוכו יסתם הגיא שזיניהם וכן
בדרום : כי יגיע . גובה גיא שה' בין ההרים : אל אל . אל גובה ראשי ההרים שמכאן ומכאן
וכן חברו מנחם (ישעיה מ"א) מאגליה קראתיך ופירשו לשון גובה ונסתם בראותכ' המופת הגדול
הזה : כאשר נסתם מפני הרעש (שס"ו) . ויטעו אמות הסיפים ביום שנתגע עזיה : כל
קדושים . מלאכים : (1) לא יהיה אור יקרות וקפאון . יונתן תרגם לא יהיה כהורא אלהין עדי
וגליד יהי כהורא . לא יהיה אור נגה כי יקרות וקפאון יהיה יקרות לשון כיקר כרים (תהלים
ל"ז) הוא כמין אור הנראה שמרית על ההרים וכלה והולך : וקפאון . קפוי וחושך ועב כקרח
שקופ' ומגליד כמו וכנבוכה תקפיאני (איוב י') : (2) והיה יום אחד . והיה הדבר הזה יום אחד
מיומו של הקדוש ברוך הוא הוא היום יודע שהוא להכנת ישעו של הקדוש ברוך הוא : לא יום
ולא לילה . לא אור נגה כאור של עולם הנא שנאמר (ישעיה ל') ואור חמה יהיה שנעתים כאור
וגומר ולא לילה ולא עת נרה כנרת שיעבוד המלכויות שמקודם שמו משתכו יהיה ואין בהם
שיעבוד : והיה לעת ערב . קודם שיגמרו אלף שנה יהיה אור הנגה וכל הטוב האמור על ישראל
וכן

באור

הנבואים האלה : (ג) ביום קרב , ת"י כיום אגמותיה קרב על ימא דסוף : (ה) ונסתם גיא
הרי , ת"י ויסתמים חילא דטורא , דומה שהיה קורא ונסתם בשקל כי נכתם עוכך , ופירושו
אחר שיבקע הר הזיתים יסתם אחר שעה או שעות או יום או יומים , וזה יהי' יותר
אות גדול יסתם אחר שיבקע כי הרעש הנמצא בעולם שנתקע הארץ ממנו לא תסתם אחר
כן , וכן היה בקיעת הארץ לקרח ולעדו שנסתמה הארץ אחר שנבקעה , כמו שאמר ותכס
עליהם הארץ . ופי' כי יגיע גי' הרים אל אל , העמק שנעשה בין שני חצי ההר כשיסתם יגיע
סתומו אל המקום הגבוה שבה שלא תאמר יסתם חצו או שני חלקיו אלא כולו יסתם עד
המקום הגבוה שבה , ואלל עכינו גבוה , כמו ואל אבילי בני ישראל שענינו גדולי ישראל .
ומה שאמר הרים והר הזיתים הוא הר אחד לפי שנבקיעתו נעשה שנים . וטעם הרי כמו הרים ,
וכן אבילי ידי וקדע לו חלוני כמו ידיס חלוניס (מרד"ק) : ובא ה' , היפך ונסתם , והטעם
למלחמה , כמו שאמר ויבא ה' וכלחם : קדושים , מלאכים : (1) אור יקרוח , אור בהיר
כמו וירח יקר הולך , וקפאון לשון קפוא ועבה , כלומר חושך וכמו שמפרש הנביא שלא יהי' לא
כלו יום ולא כלו לילה , כלומר לא כלו נרה ולא כלו רוסה , אמנם לעת ערב יהיה אור ,
לעת הנרה הגדולה שיבא חצי קעיר בגולה , אז ויבא ה' וכלחם בגוים ההם : (2) יום אחד ,
שאין

הפטרת יום א' דמוכות

אור : (ח) והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם הצים איהם הקדמוני וחצים איהם האחרון בקיץ ובחורף יהיה : (ט) והיה יהוה למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד : (י) יסוב כל הארץ בערבה מנבע לרמון נגב ירושלים וראמה וישבה תהתיה למשער בנימן

ליכט הערפאר . (ח) אן דוועם טאג שטראסט לעבענדיגען וואסער איז ירושלים, איין טהייל נאך דעם מעערע צו ארטען, איין טהייל נאך דעם מעערע צו ווערטען, בייה פראנט אונד בייה דיסטע אונטערבראכען . (ט) אן דוועם טאגע ווירד דער עוויגע אלו קאניג דער גאנצען ערדע ערקאנט, ער דער עוויגע, איינציגען גאטטליכען וועזען, איינציג זיין גאטע . (י) דאן גאנצע לאנד אוסדעה איזט עכנע דאן, פאן גבע ביו רטון וויי ירושלים' מיט טאגליכע זייטע; זיא אלליין ראנט האך הערפאר, בלייבט פעזט אויף איהרעם פאריגען זייטן, פאם טרהאר בנימן, ביו

ר ש י

וכן תרגם יצחק לא כהור יומא ולא כאפל ליליא : (ח) והיה ביום ההוא כשיבקע הר הזיתים מן המזרח למערב יצאו מים חיים מירושלים וילכו למזרח דרך חומה בקיעה עד הים הקדמוני שהוא למזרחו של עולם קדמה ומזרח יפנה למערב אל ים המזרחי הוא המעיין שניבא (יחזקאל ד') ומעיין מביית ה' יא הוא הנחל שניבא (יחזקאל מ"ו) וימד אלף ויעברתי במים וגומר : (ט) יהיה ה' אחד . שכל האומות מודים לו שהוא אחד ואין עמו אל נכר : ואש אחד * שהוא שמו כוכב כפי כולם : (י) יסוב כל הארץ . והפך להיות כל הארץ כערבה ויפלו ההרים ויהי כל העולם כולו מישור וירושלים הר כדי שתראה גבוה על הכל : מנבע לרמון נגב ירושלים * שניט בתוספתא דסוטה לנגב ירושלים מישור הוא תבע רימון טרשין וקרקשים וכן פתרונו מנבע לרמון שהוא מקום הרים משם יתחילו להיות נהרסין לערבה ולמישור ויהיו דומין לנגב ירושלים שהוא מישור : וראמה * מתוך שכל סביבה מישור תראה היא טובה : ויסבה תחתיה . במקומה : עד שער הכניס מגדל חננאל . גם הוא במקומו ומשם יושך לדרך העיר עד יקבי העוף תרגם יצחק שיהי דעלכא פוא"ין בלע"ז (מסורה ראשית מ"א י"ג) כמו שיחין ומערות וכן כל יקבים שבמקרא לשון שיחין הם צור שלפני הגת שהיין זכ לתוכו ומדרש אגדה יקבי העוף ים אוקייטוס שתגיע ירושלים עד סוף כל

באור

שאין שני לו בימי הכריאה, שהוא משונה מכלם, כנראה משגלותיו שוכר, ואשר איכותו טרע לה' לבד : (ח) והיה ביום ההוא, כשיבקע הר הזיתים מן המזרח למערב יצאו מים חיים מירושלים וילכו לכאן ולכאן, והוא משל לתורה האמתית שתפסע על כל העולם כולו, וכמו שוכר נפסוק אחריו כן והוא שניבא נ"כ בנבואת יחזקאל (ד' י"ט), ובנבואת יחזקאל (מ"ו ב') חה והיה ביום ההוא ככר זכר חומה לעיל בתחלת פ' וי', אלא לפי שהפסיק הענין לכרך שטי חיות זה היום על דרך נבי כנ"ל, הכפיל לאמר והיה ביום ההוא כדרך הכתוב : ים הקדמוני, הוא ים המלח למרחק א"י וים האחרון הוא ים הגדול למערב א"י (דאש מיטטללענדטי מעער) : בקיץ ובחורף יהיה, שלא יבשו מפני החום ולא יקפאו מפני הקנה כאשר היום, אבל יזלו תמיד בלי הפסק; (ט) והיה ה' למלך וגו', יפנה תרגם יצחק כל הכתוב כפי הענין ח"ל, ותתגל מלכות דה' על כל יתבי ארעא בעדנא הויה ופלתן קדם ה' כתף חד ארי שויה יביב בעלמא ולית בר מניה, וכזה כדרך מתורגם גם בנ"ל : ושמו אחד, כי אם אלהים אחדים לא יזכר עוד : (י) יסוב כל הארץ בערבה, כל הארץ סביב ירושלים שהיא עתה הרים סביב לה תהי' לו מישור

עַד-מְקוֹם שֶׁעַר הָרֵאשׁוֹן עַד-
 שֶׁעַר הַפְּנִים וּמִגְדַל חֲנָנְאֵל עַד
 יָקְבִי הַמֶּלֶךְ: (יא) וַיֵּשְׁבוּ בָהּ
 וְחָרִם לֹא יִהְיֶה עוֹד וַיֵּשְׁבֶה
 יְרוּשָׁלַם לְבַטָּח: (יב) וְזֹאת
 תִּהְיֶה הַמִּנְפֶה אֲשֶׁר יִנְתֵּן יְהוָה
 אֶת-כָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר צָבְאוּ
 עַל-יְרוּשָׁלַם הַמֶּקֶוּ בְּשָׂרוֹ וְהוּא
 עֹמֵד עַל-רִגְלָיו וְעֵינָיו תִּמְקְנֶה
 בַּחֲרִיָּהֶן וּלְשׁוֹנוֹ תִּמְקֶה בְּפִיהֶם:
 (יג) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא תִּהְיֶה
 מִדְּוַמְרֵי יְהוָה רַבָּה בָּהֶם
 וְהַחֲזִיקוּ אִישׁ יָד רֵעֵהוּ וְעַלְתָּה
 יָדוֹ עַל-יַד רֵעֵהוּ: (יד) וְגַם-
 יְהוּדָה תִּלָּחֶם בִּירוּשָׁלַם וְאַסְףָּ
 חֵיל כָּל-הַגּוֹיִם סָבִיב וְהִבְּוֹכְסָף

ביו צום אלטען טהאר, דאז טהאר פנים,
 פאן טהורם הננאל'ז, ביו צו דען קאניג
 ליכען גרובען. (יא) רוהיג וואהנט מאן
 נון אין איהר. ערלעבט צערשטאהרונג
 פערנער ניכט, דען ירושלים שטעהט
 פעזט אונד זיכער. (יב) פאלגענדען
 אבער איזט דיא פלאגע, וואמיט דער
 עוויגע דיא פאלקער היימווען ווירד,
 דיא צום קריגע איבער ירושלים הער-
 געצאגען. שטעהנד ווירד דער קארפער
 איהנען שווינדען, דיא אויגען אין דען
 האהלען, דיא צונגע אים מונדע איהנען
 שווינדען. (יג) ענטזעטצליך ווירד דיא
 פערוויררונג פאם עוויגען איבער זיא אן
 דיעם פריינדע שטיצע זיין, עכען דיעזע
 פריינדען האנד שטירצט נידער איהן.
 (יד) ווירד דאך זעלכזט יהודה שטריי-
 טען ווידער ירושלים. ביו דאז גוט
 אללער נאטציאנען רינגו אומהער אין
 איהר פערואטמעלט איזט, גאלד אונד
 זילבער אונד קליידונגושטיקקע, אין
 גראסער מענגע. (טו) מויל אונד

ובגדים לרב מאד: (טו) וכן

רש"י

כל העולם יקנים שמצבם מלך מלכי המלכים: (יא) חרם לא תהיה: העיר עוד: (יב) המק
 צרו והוא עומד זה ניסול אברים: (יג) תהיה מהומת ה' בהם. לערבב חכמתם להפכ'
 לשגעון: והחזיקו איש ביד רעהו יאחו צו להרגו: ועלתה ידו כל דאליס גבר: (יד) וגם
 יהודה יהודה

באור

מיאור כערבה והיא תרום ותגביה על כל הארץ ותראה גבהותה לעין כל, וזה פי' וראמה
 (מד"ק): סגבע לרמון נגב ירושלים, שנינו בתוספתא דסוטה נגב ירושלים מיאור הוא
 וגבע ורמון ערשין וקרקשים, וכן פתרונו מגבע לרמון שהוא מקום הרים משם יתחילו להיות
 כהפכין לערבה ולמיאור, ויהיו דומין לנגב ירושלים שהוא מיאור (רש"י): וראמה, בתנועת
 הא"ל וזהו מקום וי"ו עי"ן הפעל כח"ל"ף וקאס שאון, אלא שהאל"ף שם כחה (רד"ק):
 תחתיה, על מקומה הראשון, וגבוליה יהיו כמקדס, ואו הן זוכרם עתה לארכה ולרחבה,
 דהיינו משער בנימין עד שער הפנים ומגדל חננאל עד יקבי המלך: שער הראשון, אשר
 עתה יקרא שער הפנים, כן נראה העעם: (יב) והוא עומד על רגליו, שלא יפול למשכב
 כדרך כל הארץ: (יג) והחזיקו וגו', מלשון וידיים רפית תחוק, כלומר כל כך רבה תהי'
 המהומה, עד כי כאשר ירבה איש לתמוך את רעהו באהבתו אותו, הנה זה יאשוב שהוא אויבו
 ומרים

תהיה מגפת הסוס הפתח
הגמל והחמור וכל־הבהמה
אשר יהיה במחנות ההמה
במגפה הזאת: (טו) והיה כל־
הנותר מכל־הגוים הבאים על־
ירושלם ועלו מדי שנה בשנה
להשתחוה למלך יהוה צבאות
ולחג את־חג הסוכה: (יז) והיה
אשר לא־יעלה מאת־משפחת
הארץ לירושלם להשתחוה
למלך יהוה צבאות ולא־עליהם
יהיה הנשים: (יח) ואם־משפחת
מצרים לא־תעלה ולא־באה

אונד ראם אונד קאמעל אונד עזעל
אכער, אללעו סהיר אין ריוען לאַגערו,
שטירבט רזין אין יענער פלאַגע.
(טו) וואָז נון פֿאָן אללעו דען פֿאַלקערן
אַם לעבען בלייבט, דיא געגען ירושלים
אויגעצאָגען וינד, דיא ציהען הינאוויף
פֿאָן יאהר צו יאהר, איהרעם קאַניגע
צו הולדיגען, דעם עוויגען צבאות, אונד
דאָן לויברויטטענפעוט צו פֿיערן.
(יז) אונד ווערלעז פֿאָן דען געשלעכט־
טערן דער ערדע ניכט רזינויף וואַללט
נאָך ירושלים דעם קאַניגע צו הולדיגען,
דעם עוויגען צבאות, אויף איהן זאָל
קיין רעגען העראַכטרייעלן. (יח) אונד
וואַללט דאָן געשלעכט מצרים' ניכט
רזינויף, דעם אויך זאָנט קיין רעגען
פֿאַללט: זאָ איבערפֿאַללט אַכערמאַל
דיא פלאַגע זיא, וואַמיט

מצרים לא־תעלה ולא־באה

יגף

רשי

זהודה * על כרחה מלקס על ירושלים: (טו) כונפה הזאת * המטרדת למעלה המק כשרו:
(טז) את חג הסוכות * כמו שפירשו ר"ל במסכת ע"א מנה קלה יז לי וסוכה שמה כדליתא
בשמעתא ראשונה: (יז) הגשם * גשמים מתא להנמיח פירות ארבע ומה דחה לגזר עליהם
עבירת גשמים לפי שמכות התנ על הגשמים הם ארבעת מינים אבלובב וניסוך השן לרבות על
המים על שהתנ זמן גשמי שנה הוא ואלו המסקפקין בחג הסוכות לא עליהם יהיה הגשם ק'
למדתי בתוספת' דסוכה: (יח) ואם משכמת מנרים לא תעלה * והן אין לרבים לגשמים
שניטום עולה ומסקה אותה: ולא עליהם * תהיה הגשם שלהם כלומר לא יסקה אותם נלוט
וכן תרגום יונתן לא עליהם יסק ניטום: תהיה המגפה * של רעב: אשר יגוף ה' * זאת תהיה
עונש

באור

ומרום ידו לבקש רעתו ויקם עליו ויהרגו: (יז) וגם יהודה, אשר אזכר שיהי' חרב אש
ברעה אשר שנס יהודה אשר יבואו עם חיל הגויים ללחום בירושלים (כאשר זכר לעיל במסכת
י"ג) כאשר ידלו השם המגפה שיגלה ה' בהם, ואספו כל חיל הגוים והב כסף ובגדים, ואחר
כך יבאו יושבי ירושלים ויביו גס הם (מרד"ק) * וטעם חוסף כטעם וחלק שלגך דלעיל:
(טו) וכן תהיה מגפת הסוס, כלומר אבל הכהנה לא יבחו להם, כי גס הם ימותו:
(טז) למלך ה' צבאות, שהם הכירוהו למלך על כל הארץ, וכמו אזכר לעיל (פ' ט'):
ולחוב את חג הסוכות, לפי שבאותו זמן תהי' המלחמה ויראו נפלאות הבורא יתעלה ויטו
עדי שנה בשנה לזכרון אותו היום (רד"ק), אי הטעם לפי שהיא חג האסיף אשר כבר כתב
העבודה מן השדה: (יז) ולא עליהם יהיה הגשם, על הארץ שלא יעלו יושביה אותה שנה
לא ירד עליהם מטר (הכ"ל): (יח) ואם משפחת וט', שער הכתוב ואם משפחת מצרים
לא תעלה ולא עליהם יהי' הגשם לנלוט, עליהם תהי' המגפה אשר יגוף ה' את הגוים לנלוט
על

וואָמיט דער עוויגע יענע פֿאַלקער
היימגעווענט; דיאווייל זיאַ ניכט הינאוויק
געצאָגען דאָז לויבדיגטענפֿעזט צו
פֿייערן • (יט) דיזען איזט מצרים?
שטראַפֿע; יענען דיא שטראַפֿע אַללער
אויבריגען פֿאַלקער, דיא ניכט הינאוויק
ציהען דאָז לויבדיגטענפֿעזט צו פֿייערן •
(כ) אין דיזען צייטען ווערדען זעלבוט
דיא שעללען דער פֿעֿרדע דעם עוויגען
געהייליגט זיין, אונד דער טאַפֿע אים
הויע גאַטטען זאָ פֿיל זיין, אַלד דער
בלוט בעקקען פֿאַר דעם אַלטאַרע •
(כא) יערער טאַפֿף אין ירושלים אונד
יהודה ווירד דעם עוויגען צבאות גע-
הייליגט זיין, אונד אַללע אַפֿעֿרער
זעלבוט קאַמען, זיא האַלען אונד
דאַרינגען קאַכען; אונד קיין כנעני מעהר
אים הויע דען עוויגען צבאות זיין •

ויקהלו

עוד בבית יהוה צבאות ביום ההוא :

רש"י

עונש מצרים ועונש כל העמים כמו שאמר לא עליה יהיה הגשם : (כ) על מצלות הסוס • על
הכניעות שתולין לסוס לכני בין עיניו חף אותן יקדישו לעשות כלי שרת למזרקים לדס ולסירות
לכשל בשר זבחים לרוב : מצלות הסוס • טכני"כיר בלע"ז (עיין בהפטרות ב' דשבעות) :
(כא) והיה הסירות שהם היו לדשן (את הדשן) חף הם יהיו של זהב ושל כסף כמזרקים אשר
לפני המזב' : ולא יהיה כנעני לא יבטרו לסחורה כמו (ישעיה כ"ג) כנעניה ככבדי ארץ •
ד"א אין כאן עמי :

צירס

באור

על אשר לא עלו לחוג את חג הסוכות, וטעם אשר בעבור, ורבים כן (מרד"ק) : (יט) זאת
וגו', כלל אחר פרט, זאת שזכר, דהיינו המגפה ועזרת הגשם יהי עונש מצרים ואשר
הגוים, ופתח במה דסיים, דהיינו עונש מצרים • ואם חטאת ידוע שהיא כופל גם על העונש,
כאם עון : (כ) על מצלות הסוס, מצלות הם שתולין בנארי הסוסים והם מקשקשים,
אותם המצלות יהיו קודש לה' שיעשו מהם סירות לכשל בהם בבית המקדש, וטעם על מצלות
כאלו כתוב ומפתח עליהם קודש לה', כן יהיו נודעים כי הם קודש (מרד"ק) • וחד מן
חבריו אמר שעורו כמו עד, כלומר אפילו מצלות הסוסים יהי קודש : והיה הסירות בבית
ה' כמזרקים, פי' רבים כמזרקים, כמו שיהיו רבים המזרקים בבית ה' לזרוק בהם הדם,
כי הזבחים יהיו רבים (הנ"ל) : (כא) ולא יהיה כנעני עוד בבית ה', פי' הרי"קס כי על
הגנעונים אמר שהיו קוטני עמים ואזבי מים בבית המקדש לא יהיו שם עוד, כי מגדולי
הגוים יהיו עובדי הכהנים :

(א) אם מאנאט אחנים, דאז איזט אם זיבענטען מאנאט פֿערוואַממעלטע זיך גאַנץ ישראל צום קאַניג שלמה, אום דאָן לויבדיגסטענפֿענט צו פֿייערן. (ב) אַלז נון דיא אַלטעווען ישראל'ן אַנגעקאָממען וואַרען, הובען דיא פֿרוי-טער דיא לאַדע אויף. (ג) אונד טרוגען זיא הינויף נאָך ירושלים, נעכט דעם שטיפֿמוצעלטע, אונד אַללען הייליגען געראַטורען דיא דאַרין וואַרען. דיס פֿערריכטעטן דיא פֿרויטער מיט ביא-הילפֿע דער לויס. (ד) דער קאַניג שלמה אַכער, אונד דיא גאַנצע פֿאַן איהם צו זאַממען בערופֿנע נאַטציאָן מיט איהם, גינגען פֿאַר דער לאַדע איינהער, אונד אַפֿערטען איינע אונזעהלכאַרע טענגע פֿאַן רינדערן אונד שאַפֿען. (ה) ביו ענדליך דיא פֿרויטער דיא בונדו-לאַדע דעו עוויגען אָן איהרען גע-האַריגען אָרט געבראַכט האַטטען, נעמליך איינערהאַלב דעו קאַחרו, אין

מלכים א' ה' פסוק ב' עד כא
 (א) וַיִּקְהַלּוּ אֱלֹהֵי מִלְכָּם שְׁלֹמֹה בְּרֵאשִׁית הַיָּרֵךְ הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי: (ב) וַיָּבֵאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂאוּ הַבְּהֵמִים אֶת הָאָרוֹן: (ג) וַיַּעֲלוּ אֶת אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת כָּל-כֵּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בְּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַבְּהֵמִים וְהַלְוִיִּם: (ד) וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל-עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל הַנוֹעֲדִים עָלָיו אָחֻזְ לִפְנֵי הָאָרוֹן מוֹפְחִים צִאֵן וּבָקֵר אֲשֶׁר לֹא-יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ מֵרֶב: (ה) וַיָּבִיאוּ הַבְּהֵמִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִייתֵי יְהוָה אֶל-דְּבַר הַבַּיִת אֶת-קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים

רש"י

(א) בירח האיתנים: תרגם יונתן בירחא דעתיקיא דקרן ליה ירחא קדמאה בתנא וכן הוא שביעה משניתנה תורה וכתוב בניסן הוא ראש חדשים נקרא תשרי שביעי: (ג) ואת חלה מועד: שעה עשה וגוון שלמה משכנה בית ראשון כמו שביט בתוספתא דסוטה: אשר באהל: אשר נטה דוד לתרן: (ה) כנפי הכרובים: אותן שעה שלמה העמיד על

באור

(א) האתנים, לדעת המפרשים נקרא המושג השביעי בשם זה, לפי שבו איסופים הפוחת והתנולות, והם חיי וסוק האדם, וכן איתנים לבן חזק הוא, ולדעת קו"ל נעבור שגילונו בו האבות, ולדעת לפי שבו האדמה קשה וזין הוון לורזע ולעבור, ויחי' טעמו כעס כחל איתן וכו' ויתירגם לפ' (ברחך שאלאט): בתג, הג' במקום נעבור, והוא קג הסכות, וע"י פירוט זה יתורן קושיה המפרשים: (ג) הבהנים והלויים, הבהנים הארץ, והלויים האהל, (ד"קוסאר מפרשים): (ה) רבויר, למעלה פרהה וי' פסוק י"ט כתב הד"ק שאר מפרשים, הדבור קודש קדשים הוא, וע"ס: (ו) ויאריכו, עשו אותם יותר ארוכים מכל משה, כי אהל משה היה שיעור קודש קדשים עשר אשת ופה עשרים אשם (דלכ"ג)

הפטרות יום ב' דמוכות

הַקְדָּשִׁים אֶל־תַּחַת בְּנֵי־
הַכְּרוּבִים: (ו) כִּי הַכְּרוּבִים
פָּרְשִׁים בְּנֵפִים אֶל־מְקוֹם הָאָרוֹן
וַיִּסְכּוּ הַכְּרוּבִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־
פְּדִיו מַלְמַעְלָה: (ז) וַיֹּאמְרוּ
הַכְּרוּבִים וַיִּרְאוּ רֵאשֵׁי הַכְּרוּבִים
מִן־הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא
יִרְאוּ הַחוּצָה וַיְהִי שֵׁם עַד הַיּוֹם
הַזֶּה: (ח) אֵין בְּאָרוֹן רֶק שְׁנֵי
לַחֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנֵּחַ שֵׁם
מֹשֶׁה בַּחֲרֹב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה
עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: (ט) וַיְהִי בְּצֵאת
הַבְּהֵמִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וַהֲעִנּוּ מִלֵּא
אֶת־בֵּית יְהוָה: (י) וְלֹא־יִכְלוּ
הַבְּהֵמִים לַעֲמֹד לְשַׁרְת מִפְּנֵי
הָעֲנָן כִּי־מֵלֵא כְבוֹד־יְהוָה
אֶת־בֵּית יְהוָה: (יא) אִזּו אָמַר
שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשִׁבְן
בְּעֶרְפֶּל: (יב) בָּנָה בְּנִיתִי בַּיִת

וּבֵל

רש"י

תרגום אשכנזי נח

אין ראו אללערהייליגומע, אונטער דיא
פליגעל דער כרוכים. (ו) דען דיא
כרוכים שטאנדען מיט אויגעברייטעטען
פליגעלן איבער דער בונדולארע, זא
דאס דורך זיא זא וואהל דיא לארע אלל
דיא טראגעשטאנגען פאן אבען גאנץ
בעדעקט וואורדען. (ז) דזע טראגע
שטאנגען אבער האטטע מאן אום זא
פיל פערלאנגערט, דאס מאן איהרע
שפיטצען שאן אס איינגאנגע דען קאהרד
אינגע וואורדע, יעדאך אויסערהאלב
דעזעלבען ווארען זיא ניכט צו זעהען,
אונד זיא בליבען דאזעלכזט ביו אויף
דזען טאג. (ח) אין דער לארע וואר
ניכטזו אלו דיא צווייא שטיינערן טאפעלן,
וועלכע משה אס בערגע חורב ריינין
געלעגט, וואזעלכזט דער עוויגע איינען
בונד געמאכט מיט דען קינדערן ישראל;
נאך איהרעם אויזצוגע אויז מצרים.
(ט) וויא נון דיא פרוטער אויז דעם
הייליגטהום ווידער דערזוינגען, דא
ערפיללטע דיא וואלקע דען גאנצען
טעמפעל. (י) זא דאס דיא פרוטער
וועגען דער וואלקע איהר אטט ניכט
פערריכטען קאנטען, דען דיא העררליכע
קייט דען העררן ערפיללטע דאז גאנצע
הויז. (יא) דא שפראך שלמה: עוויגער!
דער דזיא פערשפראכזט אין דזער
וואלקע צו טהראנען! (יב) דיר צור
וואהנונג דזאבע איך דזען טעמפעל
געבויעט

באור

(לכ"ג): (ח) אין בארון, לשלול שברי ליחות: אשר ברת, שעורו אשר שם כרת, דהיינו
במרכב שובר, כדכתיב (דברים ה' ב') ה' אל הים כרת עמנו ברית במרכב, שמוכס בהדיא
על העשרת הדברות (עיי' שם): (יא) ה' אמר, לדעתי נסמך יחס המלטרף, ושעורו אשר
אמר

זבל לך מכון לשבתך עולמים
 (יג) ויסב המלך את פניו
 ויברך את כל קהל ישראל
 וכל קהל ישראל עמד
 (יד) ויאמר ברוך יהוה אלהי
 ישראל אשר דבר בפיו את
 דוד אבי ובידו מלא לאמר
 (טו) מן היום אשר הוצאתי
 את עמי את ישראל ממצרים
 לאיבחרתי בעיר מבל שבמי
 ישראל לבנות בית להיות שמי
 שם ואבחר בידוד להיות עלי
 עמי ישראל: (טז) ויהי עם
 לבב דוד אבי לבנות בית לשמי
 יהוה אלהי ישראל: (יז) ויאמר
 יהוה א-דוד אבי יען אשר היה
 עם לבבך לבנות בית לשמי
 הטיבת בי הוה עם לבבך

געבויעט, געווידמעט צור רעווידענץ
 אויף עוויגע צייטען. (יג) דארויף
 וואנדטע דער קאניג זיין אנגעוויכט צום
 פאלקע אונד זעענעטע עז, וואהרענד
 וועלכער צייט דיא גאנצע פערואסמלונג
 ישראל'ז אויפערעכט שטאנד. (יד) אלו
 דאן שפראך ער: געלאכט וייה דער
 עוויגע, דער גאטט ישראל'ז, דער
 דורך זיינע אללמאכט איצט ערפיללט,
 וואו ער מיינעם פאטער רוד פערדייסען
 האט, אינדעם ער שפראך: (טו) פאן
 דער צייט אן דא איד מיין פאלק ישרא
 אויז מצרים צאג, האבע איד מיר נאך
 ניה אוינע שטאדט אונטער אללען
 שטאטמען ישראל'ז אויזערוואהלט, אום
 מיר דאוועלכזט אוינען טעמפעל בויען
 צו לאסען, ווארויף מיין גאמע גע-
 נאנט ווערדע, (אונד אויך ניא אוינען
 מאן ערקאהרען, צום פירוסען איבער
 מיין פאלק. איצט אבער האבע מיר
 ירושלים ערוואהלט, דאס מיין גאמע
 אויף ניא גענענגט ווערדע, אונד האבע
 דוד ערקאהרען, איבער מיין פאלק צו
 הערשען; (טז) אונד אלו מיין פאטער
 דוד דאסאלו וויללענו וואר, דעם גאמען
 דעו עוויגען, דעו גאטטען ישראל'ז,
 אוינען טעמפעל צו בויען. (יז) איהם,
 מיינעם פאטער רוד, זאגען לויס:
 דויער געפאסטע פארזאטן מיר אוינען

ר ש י

עתה רואה אני שהכנינה שורה בכית שנית שהרי כך הכניתי לאני ולשכני בו מתוך ענין וכו'
 והיכן אמר כי בענין ארואה על הכפורת (ויקרא ט"ז ב') כך שטייה בספרי: (יב) לנסוק
 עולמים. שמשכנחיה לא הותר הכנות ולא שרתה שכינה במקום אחר: (יד) אשר דבר נשי
 שיתן לו בן שיכנה בית: וכידו מלא קיים את דברו כידו העוכה: (טז) ען היום וכו' את וזאת
 אל דוד אני:

טעמפעל צו בויען אויז צוואר זעהר נוס
 נור

באור

אמר וכו' כמו שנאמר כי בענין ארואה וכו': (יג) ויברך, פה לא נכתבה הברכה רק מסתמך
 להלן, ואחר הברכה אמר ברוך ה' אלהי ישראל וכו'. ויש שפרשים את כוונתו, ושמע
 ויברך עם העם את ה': (יד) לאמר, מלת לאמר מוסב למעלה על דבר בפיו (מדר' ק)
 ואבחר

והיה

הפטרת יום ב' דסוכות

תרגום אשכנזי נט

(יח) רק אתה לא תבנה הבית
 כי אם-בנך היצא מחלצ'ך
 הוא יבנה הבית לשמי :
 (יט) ויקם יהוה את-דברו אשר
 דבר ואקם תחת ידך אבי
 ואשב על-כסא ישראל כאשר
 דבר יהוה ואבנה הבית לשם
 יהוה אלהי ישראל : (כ) ואשם
 שם מקום לארון אשר-שם
 ברית יהוה אשר כרת עם-
 אבותינו בהוציא אתם מארץ
 מצרים :

(יח) נור הוא זאָרלזוט איהן נאָך ניכט
 אויפֿיהרען, זאָנדערן דיין זאָהן דער דיר
 ווירד געבאָהרען ווערדען, ער ווירד מיר
 דען טעמפעל בויען. (יט) אונד זאָ איזט
 נון אויך אַללעו ערפֿיללט וואָ דער עוויגע
 געשפראַכען. איך בין אָן מיניען פֿאַטערז
 שטאַטט געקאָממען, אונד זיטצע אויף
 דען טהראָן ישראל'ז, ווייז דער עוויגע
 פֿערהייסען; האַבע אויך ווירקליך דייען
 טעמפעל צו עהרען דען עוויגען, דען
 גאָטטען ישראל'ז ערבויעט. (כ) אונד
 דאָזעלכזט איינען אָרט פֿיר דיא לאַדע
 אַנגעוויזען, אין וועלכער דער כונד דען
 עוויגען אויפֿגעוואָהרט ווירד, דען ער
 מיט אונזערן פֿאַרפֿאַהרען געמאַכט,
 אַלז ער זיא אויז דעם לאַנדע מצרים
 געפֿיהרט האַט.

הפטרת שחה'מדסוכות

הפטרת שחה של סוכות

יחזקאל ל"ח י"ח עד ל"ט י"ז
 (א) והיה ביום ההוא ביום
 בוא גוג על-
 אדמת ישראל נאם אדני יהוה
 תעלה חמתי באפי :

(א) ווען נון דער בעשטיממע טאָג
 ערשיינט, דער טאָג געמליך
 אָן וועלכעם גוג ישראל'ז לאַנד איבער-
 פֿאַללען ווירד, שפריכט דער דזערר
 דער עוויגע, דאָן זאָלל מיין גרים פֿאַר
 מיר אויפֿשטייגען. לאַנגזט

ובקנאתי

כאור

(טו) ואבחר בדוד, כתב הרד"ק למה שהקדים לא במרתי בעיר הי' לו לומר ואבחר בירושל'י
 וכו' ע"ס. ובאמת הכותב ספר דברי הימים השליש את החסרון, כי שם כאמר לא במרתי בעיר
 וכו' ולא במרתי באיש להיות כניד על עמי ישראל, ואבחר בירושלים להיות שמי שם, ואבחר
 בדוד וכו' (דה"ב' ו"ו ה' ו"ו') וגם בתרגומי השלמות: (יח) היוצא מחלצ'ך, לדעתי
 בא לאמר לו בנך אשר יולד לך, ולא בנך אשר תולד לך, כי רמז לו על שלמה אשר תולד לו
 אשר הדברים האלה.

ביום

טעם להפסרה האת בשנת סה"מ, מפני שקורין פרשת ראה אתה אומר אלי המספרת
 מסרון ה' על עמו בנעשה עגל ואיך כחם על הרעה לעמו, וענין הפסרה האת
 קרוב לה :

הפטרות שההמדרסות

(ב) ובקנאתי באשעברתי
 דברתי אסלאו ביום ההוא
 יהיה רעש גדול על אדמת
 ישראל: (ג) ורעשו מפני דגני
 הים ועוף השמים ותחת השדה
 וכל הרמש הרמש על
 האדמה וכל האדם אשר על
 פני האדמה ונהרסו ההרים
 ונפלו המדרגות וכל החומה
 לארץ תפול: (ד) וקראתי
 עליו לכל הרי הרב נאם אדני
 יהוה הרב איש באחיו תהיה:
 (ה) ונשפפתי אתו בדבר וכדש
 וגשם שוטף ואבני אלגביש
 אש ונפרות אמטיר עליו ועל
 אנפיו ועל עמיו רבים אשר
 אתו: (ו) ויהרגוהו ויהרגוהו
 והתקדשתי

(ב) לאנגוס שאן האבוע איד עו יאין
 מיינעם אייפער, אין מיינעו צארגעו
 וואסס אויגעשפראכען, דאס עו ריועס
 טאגע ניכט אויבלייבט דאן שרעקליכע
 ערדבעקען, וועלכע אין ישראל'ן לאנד
 ענטשערען זאלל. (ג) פיישע רעו
 מעערו, פאגעל אין ליפטען, ווילה דער
 פלור, זאללען געווירם דאן אויף ערדען
 קריכט, אונד זאללע מענשען אויף דער
 זכערפלעכע דער ערדע, זאללען פאר
 מיינעם צאך צוריק בעבען; בערגע
 זאללען איינשטרעען, וואללע איינ-
 פאללען אונד יעדע טיאר צו בארען
 זינקען. (ד) לויט ווערדע איד אויורופען:
 שווערד איבער איהן אויף זאללען מיינען
 בערגען! דאן זאלל איינע יעדען שווערד
 ווידער ווינען כרווער זיין (דאן הייסט,
 זיא זעלכזט זאללען זיך אונטן איינאנדער
 אויפרייבען) שפריכט דער רוערד דער
 עוויגע. (ה) מיט מאָרד אונד בלוטבאָר
 זייל איד שטראַפגעריכט איבער איהן
 האלטען; פלאַטערענען, שלאָסען,
 פייאר אונד שוועפעל זאלל העראַכפאלל
 לען אויף איהן, אונד אויף זיינע הילפן
 טרופפען אונד אויף דיא מענגע פאלקען
 דיא מיט איהם איזט. (ו) דאן ווערדע
 איד האַכגעפריזען, געהייליגט

רשי

(א) והיה ביום ההוא- ביום כאנג על אדמת ישראל: (ב) רעש גדול. על ידי קולות
 ורעמים כמו שהיא אומר: (ג) ונפלו המדרגות: אפי שיעתתי שהם כלעים
 הוקפים ותלויים ונראים כנופלים ואפי אומר הם תלי מגדלים שחפירים סניב חורקים העפר
 באמצע להגביה התל ועשו מדרגות מדרגות אשקלונ'ם כלע'ו כדי שיעמוד העפר ולתקור שכתב
 יפה נוטלין המלכנים מעידי המדרגה: (ד) וקראתי הרב לכל הרי. לכא חרב בהם ועליו
 קראתי וחמתי וזה היא חרב שאקרא עליו חרבם של עמם חרב איש באחיו: (ה) ואבני
 אלגביש. אבני ברד המאירות כאבנים טובות שמהם נבין כענין שאמר ראמות ונבין ורביית
 אחרו אל נב איש אבני ברד שהתקילו לירד על מנר' ועמדו כאויר על גב האיש ומה שהתפלל
 שלא

באור

(א) ביום ההוא, ביום אשר ידעתי: (ב) אם לא, זה דרך ההכנסה בלשן הקדש,
 כלומר שלא יתעבב: (ג) המדרגות, הם הרים עשויים בידי אדם
 סניב

והתקדשתי ונדדתי לעיני
 גוים רבים וידעו כי אני יהוה:
 (ז) ואתה בן אדם הנבא על-
 גוג ואמרת כה אמר אדני
 יהוה הנני אליך גוג נשיא
 ראש משך והבל:
 (ח) ושבתיה וששאתיה
 והעליתה מירבתי צפון
 והבאתיה על הרי ישראל:
 (ט) והביתי קשריה מיד
 שמאלה וחציה מיד ימינה
 אפיל: (י) על הרי ישראל תפול
 אתה וכל אנפיה ועמים אשר
 אתה לעיט צפור כל פנה וחיית
 השדה נתתיה לאכלה: (יא) על-
 פני השדה תפול כי אני
 דברתי נאם אדני יהוה:
 (יב) ושלחתי אש במגוג
 וכי שבי האים לבטח וידעו כי
 אני יהוה: (יג) ואת שם קדשי

געהייליגט, אונד פֿערעהרט ווערדען
 פֿאַר פֿילער פֿאַלקער אויגען, ווען זי
 איינזעהען דאָס איך דער עוויגע זיין.
 (ז) אונד נון ווייזאָגע דוא מענשענזאָהן!
 איבער גוג, אונד פֿערקינדע: זאָ שפּריכט
 דער הערר דער עוויגע: זיהע איך וואָר
 בייא דיר, גוג, ערזטער פֿירזט פֿאַן משך
 אונד חובל! (ח) איך האָבע דיק אויף-
 געוויקעלט, דיק אָנגערייצט, הערויף
 געהאַלט אויז דען מיטטערנאַכטליכען
 ווינקעלן אונד נאָך ישראל'ז געברג היין
 געפֿיהרט. (ט) יעצט שלאָג איך דען
 באַגען דיר אויז דער לינקען, ווערפֿע
 אויז דער רעכטען דען פֿפֿייל נידער.
 (י) אויף ישראל'ז געברג זאָלזט דו
 הינפֿאַללען, דוא, דייע הילפֿוטרופּען
 אונד דער גראַסע טראַס דער בייא דיר
 איזט; דעם גיאר, אַללען רויבפֿאַגעלן
 אונד דעם ווילד דער פֿלור, האָבע
 איך דיק צום פֿראַס בעשטיממט.
 (יא) אויף דעם פֿערלדע זאָלזט דו
 אומקאַממען, דען איך האָבע עז זאָ
 אויזגעשפּראַכען, זאָגט דער הערר דער
 עוויגע. (יב) אויך אין מגוג ווערדע איך
 פֿיאר אַנלעגען, אונד בייא דענען דיין
 אויף דען אינזעלן וועגען איהרער זיכער-
 הייט וואָזנען, דאָס זיין ערפֿאַהרען
 דאָס איך דער עוויגע זיין. (יג) מינען
 הייליגען נאַמען ווילל איך

אודיע

רש"י

שלא ירדו כעבין שנאמר לא נתן ארצה לא הגיע לארץ: (ח) ושאתך. כמו והשאתך על עמי כמו

באור

סניב למקום מושבותם מכני אומת זכאם, ועושים להם מדרגות מדרגות לעלות עליהם
 בנקל: (ד) וקראתי עליו לכל הרי חרב, וקראתי לאמור, שיבוא עליו חרב על כל הרי:
 (ה) ונשפטהי אחר, כלומר עליו: אלגביש, הוא אבן הנדר הגדולה ובהירה כזכוכית
 וכמראה הגביש: (ו) וידעו, אחרי שידעו שאני ה' אז והתגדלתי והתקדשתי: (ז) הנני
 אליך, הנה הייתי אליך כלומר אתך: (ח) ושבתיה, כתרומו ואשלניך, חוקתי את
 לבך לנאת למלחמה: וששאתך, מלשון הכסף השיאני (רש"י): (יב) לבטח, למען שבת
 בטח

הפטרות שחה מדסכות

אודיע בתוך עמי ישראל ולא
 אחר את שם קדשי עוד
 וידעו הגוים כי אני יהוה קדוש
 בישראל: (יד) הנה באה
 ונהיתה נאם אדני יהוה הוא
 היום אשר דברתי: (טו) ויצאו
 ישבי ו ערי ישראל ובערו
 והשיקו בנשק ומנן וצנה
 בקשת ובחצים ובמקד
 ובלמח ובערו בהם אש שבע
 שנים: (טז) ולא ישאו עצים
 מן השדה ולא יחטבו מן
 היערים כי בנשק יבערו ראש
 ושללו את שלליהם ובוזו את
 בוויהם נאם אדני יהוה:
 (יז) והיה ביום ההוא אתן לגו
 מקום שם קבר בישראל גיא
 העברים קדמת הים וחממת
 היא את העברים וקברו שם
 את גוג ואת כל המונה וקראו

איד פערקונדען אונטער מיינעם פאלקע
 ניא ויילל איד דזען מיינען הייליגען
 נאמען מעהר ענטהייליגען לאפען,
 אונד דיי נאטציאנען זאללען אינגע
 ווערדען דאס איד דער עוויגע וייה,
 געהייליגט אין ישראל - (יד) ויהע עז האט
 איינגעטראפען אונד איזט פאר איבער,
 שפריכט דער הערר דער עוויגע, דאן
 וואר דער טאג דען איד פער הייסען!
 (טו) דארויף ווערדען ווא אינוואהנער
 דער שטארטע ישראל'ז הערוואגעהן,
 אונד ווערדען ברענגען אונד הייסען מיט
 וואפען, שילד, וועהרע! באגען, פפילע,
 קיילע אונד לאנצע; באנצער זיבען יאהרע
 לאנג ווערדען זיא איהר פיאר דאמיט
 אנלעגען - (טז) זיא ווערדען קיין האלץ
 פאם פעלדע האלען, אין דעם געהאלצע
 ניכט פעללען, דען זיא קאנגען וואפען
 ברענגען - דאן גוט איהרער עראברער
 סאכען זיא צור בייטע, אונד פלינדערן
 איהרע רייכער, שפריכט דער הערר
 דער עוויגע; (יז) ענדליך ערשיינט דיא
 צייט דאס איד נוג גראכשטארטע אין
 ישראל פערשטאטטע; דאן טהאל דער
 איבערפאהרט אומליך אן דעם סעענע
 (נוגמעהר איזט דיא איבערפאהרט געי
 העמסט) דארט זאלל סאן גוט מיט דער
 באנצען ארמעע בעגראבען, אונד עז
 דארנאך נענגען

גיא

ר ש י

כמו לא ישיא איתו צו: (יג) ולא אחל את שם קדשי שפלותם של ישראל חלול שמו הוא נאמר
 להם עם ה' אלה ולא יכול להכילם: (טז) והשיקו כמו תנור שהסיקוהו בלשון אש: בנשק
 אש"חר מורא"ש בלע"ז: (יז) אתן לגוג מקום שם קבר - מקום שיהא שם קבר להם לפי שהם
 מולעו של יפת שנסה את עדות אביו לפיכך זכה לקבורה: גיא העוברים - גי שם עברים
 את ים כנרת להביא שם פירות גיטור תמיד: קדמת הים - תרגם יונתן כוונת ים גיטור:
 וקדמת

באור

בטס: (יג) ולא אחל, לא אביח עוד לחלל: (יז) וחממת, עתה היא חממת אפן אש
 יכול

הפטרת שחה מדסוכות

גיא המון גוג : (יח) וקברום בית
ישראל למען טהר את הארץ
שבעה חדשים : (יט) וקברו כל
עם הארץ והיה להם לשם יום
הבכרי נאם אדני יהוה :
(כ) ואנשי תמיד יבדילו עברים
בארץ מקברים את העברים
את הנותרים על פני הארץ
לטהרה מקצה שבעה חדשים
יחקרו : (כא) ועברו העברים
בארץ וראה עצם אדם וכנה
אצלו ציון עד קברו אהו
המקברים אל גיא המון גוג :
(כב) וגם שם עיר המונה
וטהרו הארץ :

תרגום אשכנזי סא

גיא המון גוג (ראו טהאל דער שלאכט
גוג'ז) . (יח) זיבען מאנאטע לאנג ווירד
ישראל איממער וועג בעגראבען , אום
ראו לאנד ווידער צו רייניגען . (יט) אללען
פאלק אים לאנדע זאלל בעגראבען
העלפען , דאמיט איהנען צום ריהמליכען
אנדענקען בלייבע דער טאג אן וועלכעם
איד מיך גראס געצייגט , שפריכט דער
דערער , דער עוויגע ; (כ) אונד מאן
זאלל לייטע אויזאנדערן דיא איממער
ראו לאנד דורכשטרייען , אום נאך-
צוויכען ווא נאך וועלכע איבער דער
ערדע ליגען געבליבען זיין , דאמיט דאז
לאנד ביז נאך פערלויף פאן זיבען
מאנאטען גערייניגט ווערדע , אונד דויע
זאללען טאדטענגראבער מיט זיך
פיהרען ; (כא) ווא נון דיא שטרייענע
דען אויף איהרעס גאנגע איין מענשען-
געביין ערבליקקען , דא ריכטען זיא
זאגלייך איין מערקמאל אויף , אונד דיס
בלייבט זא לאנגע שטעהען ביז דיא
טאדטענגראבער דאז געביין איין גיא
המון גוג בעערדיגט דאזבען ווערדען .
(כב) נאכדעם זיא דאז לאנד גערייניגט
האבען ווערדען , זאלל אויך דיא שטאדט
אויף קינפטיג המונה הייסען : אלו

ר ש י

וחסומת . וסוגרת היא את העובדי' כמו לא תחסום שרוב פגרים שיפלו שם יסדלו את העותרים
מעבור לפיכך יעברו עליהם ויקברו אותם ומנחם פתרו בספרו יחסמו את אפס מלהריק ריח
הפגרי' : (יט) וקברו כל עם הארץ . שמתו שם : והי' להם לשם יכל האומי' יספרו את שם לשבת
ולחמד אין לך כאומה זו רמנים יש לך אדם שקובר את חובו שמועד עליו להורגו : (כ) ואנשי
תמיד' אנשים המותמדים לך יבדילו ישראל כדי לעבור בארץ ללקט את המסורתי' : מקברי'
את העובדים . מקברים עם העובדים את הפגרי' החוסמים ומעכבים את המעבר שהעובדים
את היס מקברים אות' להנחתם את העובדים עם העובדים כך שמעתי וכן תרגם יונתן : את
הנותרים על פני הארץ . רחוק מן המעבר שאין העובדי' את היס מתעסקים בהם לקיבדם
יקברום אלה המותמדי' ומובלים לך : מקצה שבעה חדשים . יכלו מרבית הפגרים הנדחי'
לעיני' להקבר ומאז והלאה יקברו בארץ מקום המסתר' נסוקים ובין הקינים ויקברו עם
שימנאו : (כא) ועברו העובדים בארץ . הולכי דרכים שיראו עצם אדם ובנו אכלו כיון סימן
שי

באור

יכול לעבור בו מפני ההרגים : (כ) ואנשי חמיד , שער הכתוב , ויבדילו אנשים עובדים
תמיד בארץ : מקברים את העובדים , שילכו מקברים עם העובדים , והעובדים יקברו
אקרי 16 4 (5)

(מלכים א' ח' פסוק נ"ד עד ס')

(א) ויהי ככלות שלמה להתפלל ויהיה

את כל התפילה והתחנה הזאת קם מלפני מנחת יהוה

מבצע על ברכיו וכפיו פרשות השמים: (ב) ועמד

ויברך את כל קהל ישראל קול גדול לאמר: (ג) ברוך יהוה

אשר נתן מנוחה לעמו ישראל בכל אשר דבר לאנפול דבר

אחד מכל דברו הטוב אשר דבר ביד משה עבדו: (ד) יהוה

יהוה אלהינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזובנו ואל

יטשנו: (ה) להטות לבבנו אין ללכת בכל דרכיו ולשמור מצותיו

וחקיו ומשפטיו אשר צוה את אבותינו: (ו) ויהי דברי

(א) אלו שלמה דאן געבעט פאלל ענדעט, אונד אויפגערהארט האסטע פאר דעם עויגען צו פלעהען, שטאנד ער אויף פאן דעם ארטע פאר דעם אלטאר, אלוואך ער מיט גען היממעל אויגעשטרעקטען האנדען אויף וויגען קניען געלעגען האסטע. (ב) שטעללטע זיך היין, ועענגעטע דיא גאנצע פערואסטראנג ישראל'ו מיט לויטער שטיממע, אונד שפראך. (ג) גע-לאכט זיין דער עויגע, דער וויגעם פאלקע ישראל רוהע פערשאפט האט, אונד ניכט איינע איינציגע ווינער פער-הייסונגען אונערפיללט געלאסען, דיין ער דורך וויגען קנעכט משה פער-קינדעטע. (ד) א דאס דאך דער עויגע אונער גאטט נאך פערנער מיט אונד זיין, וויא ער מיט אונערן פאר-עלטערן געוועזען, אונד ניא פערלאסטע, ניא פערשטאסטע! (ה) זאגערן אונער הערן ניינע צו איהם דאמיט וויר אין וויגען וועגען וואגערען, אונד אללע ווינע געכאטע געזעטצע אונד רעכטע אויזוואיבען לערנען, דיא ער אונזערן עלטערן בעפאהלען האט; (ו) אונד א דאס

רשי

יש כאן עכס של מת כדי שיפרצי משנו הלכי דרכים ועשי טהרות: עד כא אנשי התמיד המובדלים לתקוד וקנחו איתו: (כב) וגם שם שיר המנוחה. וגם העיר ששעה עיר הושיה מרוב אדם היות עיר הרשעה וגם היות סיל יאנניה שם יקברו: וטהרו את ישראל בארץ את טהרותיהם ותרומותיהם: המנוחה לא מפיך ה"א לפי שה"א אחרונה משמשת שם דבר המנוחה כע הושיה:

באור

אחרי הפגרים ויעמידו לין, והתקברים יקברו איתם: (כב) וטהרו, אחרי שטהרו את הארץ יקרא שם העיר המנוחה:

(א) התפלה והתחנה, המוכרת בפרשה שלמעלה: מכרוע על ברכיו, שעירו קסין השקום אשר בהתפללו ה' טרע שם לפני המנוחה בפרשת כמס לעעלה

א דאס דיזע מיינע וואָרטע דיא אַך
פֿלעהענטליך צום עוויגען געשיקט ,
דעם עוויגען אינזערם גאָטטע נאָהע ויין
מאָגען , מאָג אונד נאָכט , אויף דאָס ער
נאָך דיזער וויזע פֿערפֿאָרדע , געגען
זיינען דינער , אונד געגען ויין פֿאַלֿק
ישראל , בייא דען יעדעזומאָליגען צייט
אומשטאַנדען . (ו) דאָמיט אַללע נאָטע
יאָגען דער ערדע ערקענגען מאָגען ,
דאָס דער עוויגע אַלליין גאָטט זייא
אונד קיינער מעהר . (ח) דאָס אַבער
אויך איהר נור פֿערנער אונגעטהיילטען
דערצענו בלייבט געגען דען עוויגען
אינזערן גאָטט , אונד נאָך ויינען גע
זעטצען וואַנדעלט , אונד זיינע געבאָטע
כעאַבאָטעט , זאָ וויא יעצט געשיהט .
(ט) דער קאַניג שלמה אונד דיא
גאַנצע פֿערזאַמלונג בראַכטען דעם
עוויגען היראויף פֿילע פֿריידענאַפֿער .
(י) דיא אַנצאַל דיזער פֿריידענאַפֿער ,
דיא שלמה דעם עוויגען צו עהרען
ברינגען לים , בעליף זיך אויף צווייא
אונד צוואַנציג טויזענד דינער , אונד
הונדערט אונד צוואַנציג טויזענד שטיק
קליינע פֿיה , וואָמיט דער קאַניג אונד
דיא זאַממליכען קינדער ישראל'ז דאָן
גאָטטליכע רהוי אַיינווירטען .
(יא) אַן דיזעס טאָגע לים שלמה אויך
דען אינגערן אומפֿאַנג דען פֿאַרהאַפֿו ,
וועלכער פֿאַר דעם טעמפֿעל וואָר ,
הייליגען , ווייל מאָן דאָזעלכוס פֿילע
דער בראַנדאַפֿער , מעהר אַפֿפֿער ,
אונד

דְּבַר יְהוָה אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתִּי
לפני יהוה קרבים אליהו
אלהינו יומם ולילה לעשות
משפט עבדו ומשפט עמו
ישראל דבר יום ביומו: (ו) למען
העת כל עמי הארץ כי יהוה
הוא האלהים אין עוד: (ח) והיה
לכבכם שלם עם יהוה אלהינו
ללכת בחקיו ולשמר מצותיו
ביום הזה: (ט) והמלך וכל
ישראל עמו ובהים ובה לפני
יהוה: (י) ויזבח שלמה את
זבח השלמים אשר זבח ליהוה
בקר עשרים ושנים אלה וצאן
מאה ועשרים אלה ויחנכו את
בית יהוה המלך וכל בני
ישראל: (יא) ביום ההוא קדש
המלך את תוך החצר אשר
לפני בית יהוה כי עשה שם
את העלה ואת המנחה ואת
חלבי

רש"י

(ג) בכל אשר דבר והיכן דבר והניח לכם מכל אויביכם: (ו) לעשות משפט עבדו ומשפט
עמו . לתבוע עלבונם מיד האויב: (יא) את תוך החצר . דברים ככתבן דבר
רבי

באור

למעלה: (ו) משפט עבדו , מלשון כחשפט הכנות יעשה לה , כלומר שיהיו דבריו אה קדושים
לפני ה' , כדי שיעשה תמיד לעבדו ולעמו , כאותו המשפט ובאותו הדרך שזכר בתפלתו ,
כדמתורגם בלשון אשכנז: דבר יום ביומו , כלומר בכל מה שהוא עסק אותו היום ואותו
השעה

צרת
(ס)
למה
יהוה
הנה
יהוה
וכפי
עמד
קול
יהוה
שר
דבר
אשר
יהוה
יהוה
אל
יהוה
אל
שמד
אשר
התמיד
מרום
תיקם
כל
האין
הם
הם

תרגום אשכנזי

הפטרת שמיני עצרת

אונר דער פֿעטשטיקקען דער פֿריידען
אָפֿפֿער דאָרבריינגען מוסטע , אינדעם
דער קיפֿפֿערנע אָלטאָר אים טעמפעל
צו קליין וואָר , אום אָללע דאָ בראַנד
אָפֿפֿער , טעהל־אָפֿפֿער אונד פֿעטטי
שטיקקען דער פֿריידענאָפֿפֿער צו
פֿאַסען . (יב) צו דווער צייט פֿיארטע
שלמה אונד גאַנץ ישראל מיט איהם ,
דיא גראַסע פֿאַלקזפֿערזאמטלונג פֿאַן
דער איינפֿוהרט צו חטרי ביו אָן דען
פֿלוס מצרים , אין פֿיערצעהענטאָניגען
פֿעוט , פֿאַר דעם עוויגען אונזערם
גאַטט , געמליך זיבען טאָגע (אייני
ווייהונגפֿעוט) , אונד זיבען טאָגע לויב
דיטטענפֿעוט) . (יג) אָם אָלטען טאָגע
ענדליך ענטליים ער דאָן פֿאַלק . דים
זעענעסע זיינען קאַניג אונד צאָג נאָך
דווע , פֿראָהליך אונד פֿערגניגט , וועגען
אָללע דען גוטען , דאָן דער עוויגע ווינעם
קנעכטע דוד אונד ווינעם פֿאַלקע ישראל
ערציגט האַטטע .

חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים כִּי מִזְבֵּחַ
הַנִּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה קָטַן
מִהַכִּיל אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־
הַמִּנְחָה וְאֶת־חֲלָבֵי הַשְּׁלָמִים :
(יב) וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה בַעֲתֵי־הַהוּא
אֶת־הַחֹג וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ
קָהַל גָּדוֹל מִלְּבֹא חֲמַת וְעַד־
גָּחַל מִצְרַיִם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
שִׁבְעַת יָמִים וְשִׁבְעַת יָמִים
אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם : (יג) בַּיּוֹם
הַשְּׁמִינִי שָׁלַח אֶת־הָעֹם וַיְבָרְכוּ
אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיֵּלְכוּ לְאַהֲלֵיהֶם
שְׂמֹחִים וְטוֹבִי לֵב עַל כָּל־
הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְדָוִד
עַבְדּוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ :

ויהי רשיי

רבי יהודה . קדש את רשת העזרה בקדושת מזבח להקטיר על הרצפה : כי מזבח הנחשת
מזבח האבנים שעשה תחת מזבח הנחשת קטן מהכיל את העולה ואת המנחה
שהרבה להביא אחר לו רבי יוסי והלא כבר נאמר חֲלָבֵי עֹלֹת יַעֲלֶה שְׁלֹמֹה עַל הַמִּזְבֵּחַ שְׁעֵשֶׂה מִסָּה
וּכְשֵׁאֲתֵהּ תִּגִּיעַ לַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עֹלֹת וְלִמְזִיץ עֹלֹת וְזֶה שֶׁל אֲבָנִים גָּדוֹל מִשֶּׁל מִזְבֵּחַ מִשֶּׁה מִקֹּדֶשׁ
מִעֲרֻכְתּוֹ אֲמִיר עַל אֲמִיר חַיִּים הִיא מִקֹּדֶשׁ מִעֲרֻכְתּוֹ כִּד עַל כִּד הָרִי שֶׁל שְׁלֹמֹה חִיט מִזְבֵּחַ
וּשְׁנַעִים וְשֶׁל מִשֶּׁה אִם כֵּן מִהוּ קִדְשׁ הַמִּלֵּךְ אֵת תֵּךְ הַחֲזֵר שִׁקְנַע צו מִזְבֵּחַ שֶׁל אֲבָנִים מִזְבֵּחַ
בְּרַצְפָּה יִקְטַן מִהַכִּיל בְּשֶׁל מִשֶּׁה הוּא אֲמִיר כַּאֲדָם שֶׁאֲמִיר לַחֲכִידוֹ נָגַם פְּלוּגִי וּפְסוּל לַעֲבוֹדָה :
(יב) מִלְּבֹא חֲמַת . הִיא בְּמִטְנֵה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל : עַד נִחַל מִצְרַיִם . הוּא כְּגֵדוֹ בְּדִרְוֵימָה בְּאֵר
מִבְּעֵי : שְׁנַעִת יָמִים . שֶׁל חִיטֵךְ : וּשְׁנַעִת יָמִים . חַג הַסּוּכוֹת נִמְצָא שֶׁאֲכָלוּ וְשֶׁתוֹ בַּיּוֹם הַכִּסְפִּידִים :
(יג) לְדוֹד עַבְדּוֹ . לְהוֹדִיעַ שֶׁחָל לוֹ עוֹטְמוֹ בְּדִאֲתֵיחַ בְּנוֹעַד קָטַן בְּשֵׁה שִׁבְעָה שְׁלֹמֹה לְהַכּוֹס
הָאֲדוֹן לְבֵית קְדְשֵׁי הַקְּדָשִׁי דְּבָקוּ שְׁעָרִים זֶה צוֹה : וְלִיִּשְׂרָאֵל עַמּוֹ . שֶׁחָל לְהַסֵּעַ עַל עֵין יוֹם הַכְּסוּת
וַיִּנְתֶּה בַת קוֹל וְאִמְרָה כּוֹלְכֶם מִזְמִינִים לְחַי עוֹלָם הַבֵּא :

ויהי באור

השעה שדריכין לו אז, וכפי הפרטים שזכר בתפלתו, בהעבר שמים וגו', בהנגף עין וט'
(יב) שובעה ימים ושבועה ימים, דבר זה מפורש בדברי הימים, כדכתיב גם כי מנחת
המזבח עשו שבעת ימים והחג שבעת ימים, וביום עשרים ושלשה לחודש השביעי שלח את היום,
ולמוד שאכלו ושתו ביום הכפידים, כש שאמרו חז"ל בפרק קמחא דמועד קטן: (יג) ביום
ושמיני

יהושע פרשה א'

(א) נא־דַעֲמֵם מֹשֶׁה דַּעַר קִנְעֻכֶּם דַּעַז
 עֲוִיגֵעֵן גַּעֲשֵׁטֶאֶרְבַּעַן וּזְאָר, שְׁפִרְאֲךָ
 דַּעַר עֲוִיגֵעַ צוּ יִהְיֶשֶׁע דַּעַז וּזְאָרֵן נוּז'ז
 דִּינַעַר דַּעַז מֹשֶׁה, וּוִיֵּא פֶּאֶלְגֵט: (ב) מִיִּין
 קִנְעֻכֶּם מֹשֶׁה אִיזֵט נוֹן טֶאָדַט, מֵאֲכַע
 דִּיךְ אֶלּוֹאֵא אוּיף, צִיֵּה עֵמִיט דַּעַם פֶּאֶלְקַע
 אִיכַעַר דַּעַן יִרְדֵּן, אִיךְ דֶּאָז לֶאֱנַד, וּוְעִלְכַּעַז
 אִיךְ דַּעַן קִינְדַּעַרֵן יִשְׂרָאֵל'ז אִיִּינְגַעֲבַעַן
 וּוִילַל. (ג) אֶלְלַע אָרְטַעַר, וּוְעִלְכַּע
 אִיִּיעַרַע פֶּיִסַע בַּעֲטַרְעֻטַעַן וּוְעַרְדַּעַן,
 זְאֶלְלַעַן אִיִּיעַר זִיִּין, וּוִיֵּא אִיךְ דַּעַם
 מֹשֶׁה פֶּעַרְהִיִּיסַעַן הֶאֱבַע. (ד) פֶּאֶן דַּעַר
 וּוִיזַטַע אֲוֵנַד יַעֲנַעַם לִבְנוֹן אֵן בִּיז צו
 דַּעַם גֶּרָאָסַעַן שְׁטַרְאָם פֶּרַח; פֶּאֶן דַּעַם
 לֶאֱנַדַּע דַּעַר חֲתִיִּים בִּיז צו דַּעַם
 גֶּרָאָסַעַן

(א) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה
 עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן מִשְׁרַת
 מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) מֹשֶׁה עֶבְדִּי
 מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן
 הַזֶּה אֶתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־
 הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נָתַן לָהֶם
 לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: (ג) כָּל־מְקוֹם
 אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ בְּהִירְגֻלְכֶם בּוֹ
 לָכֶם נִתְּתִיו בְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־
 מֹשֶׁה: (ד) מִהַמְדַּבֵּר וְהַלְבַּנּוֹן הַזֶּה וְעַד־הַיָּם
 פָּרַת כָּל אֶרֶץ הַחֲתִיִּים וְעַד־הַיָּם

וְעַד־הַנְּהָר הַגָּדוֹל הַזֶּה וְעַד־הַנְּהָר הַגָּדוֹל
 פָּרַת כָּל אֶרֶץ הַחֲתִיִּים וְעַד־הַיָּם

ר ש"י

(א) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה • מַחְבֵּר עַל סֵדֶר הַתּוֹרָה הַמְסוּיֵמַת בַּפְּטִירַת מֹשֶׁה זֶה מַחְבֵּר
 לֵה: (ב) מֹשֶׁה עֶבְדִּי מֵת • וְאִילוּ הָיָה קִיִּים בּוֹ הֵייתִי חַסֵּן • וּרְבוּתִי דְרַשׁוּהוּ עַל
 שְׁלֵשׁ אֲלֵפֵי הַלְכוֹת שֶׁנִּשְׁתַּכְּחוּ בַיּוֹם אֲבָלוּ שֶׁל מֹשֶׁה בִּא יְהוֹשֻׁעַ וְשֶׁאֵל אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֹשֶׁה
 תִּדְרֹךְ כִּף רַגְלֵיכֶם • כִּיּוֹנָא בּוֹ כְּאֹמֶר לְמוֹר לֵךְ אִי אֲפַשֵּׁר בִּיא וְטַרְדֵּן בְּמַלְחָמָה: (ג) כָּל מְקוֹם אֲשֶׁר
 הוּא אֹמֵר מִהַמְדַּבֵּר וְהַלְבַּנּוֹן הַזֶּה וְגו' • אִם כֵּן לְמַה כְּאֹמֶר כָּל מְקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ • אִף חוּכָה לְאָרֶץ
 מִשְׁתַּכְּבְּשׁוּ אֶת הָאָרֶץ כָּל מַה שֶׁתַּכְּבֹּשׁ חוּכָה לְאָרֶץ יְהִיִּה קוֹדֵשׁ וַיְהִיִּה שְׁלֵכֶם: (ד) מִהַמְדַּבֵּר וְהַלְבַּנּוֹן
 הַזֶּה • הוּא מְדַבֵּר קִדְשׁ • מְדַבֵּר כֵּן עַ"י אֱדוּם שֶׁהִיָּה בְּמִקְצֵעַ דְּרוּמֵיִת מְזֻרְחֵיִת וְדַרְךְ שֶׁס כִּכְנָסוּ
 לְאָרֶץ כְּמוֹ שֶׁכְּאֹמֶר וְהִנֵּה אֲנִי בָקִישׁ (בְּמִדְבַר כ') וּמִכֵּן שֶׁהִיָּה בְּדְרוּמֵיִת עֲזֻרְחֵיִת שֶׁכְּאֹמֶר וַיְהִיִּה
 לָכֶם פֶּאֶת נֶגֶב מִמְדַּבֵּר בִּינָן עַל יְדֵי אֱדוּם וְגו' (שֶׁס ל"ד): וְעַד הַנְּהָר הַגָּדוֹל כְּהַר פֶּרַח • זוֹ רַחֲבָה
 מִן הַדְּרוֹם לְנַפְתָּן: כָּל אֶרֶץ הַחֲתִיִּים • בְּכָלֵל הַזֶּה: וְעַד הַיָּם הַגָּדוֹל מִבְּנֵי הַשָּׁמַיִם • לְאַרְכָּה מִן הַמְזֻרְחָה
 לְמַעַרְב

באור

הַשְּׂמִינִי, לְשַׁבַּעַת יָמִים הַאֲחֻרֹנִים, דִּהְיִינוּ שְׂמִינֵי עֲזֵרַת, וְכַדְמִפּוֹדֵשׁ בְּסֵפֶר דְּבָרֵי הַיּוֹם •
 וּבַעֲבוּר זֶה תִּקְנוּ לְהַפְטִיר הַפְּרָשָׁה הַזֹּאת בְּיוֹם שְׂמִינֵי עֲזֵרַת:
 (א) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת, מַחְבֵּר עַל סֵדֶר הַתּוֹרָה הַמְסוּיֵמַת בַּפְּטִירַת מֹשֶׁה, זֶה מַחְבֵּר לֵה
 (רַש"י), וְלִכְּן תִּקְנוּ לְהַפְטִיר פְּרָשָׁה זֹאת בְּיוֹם שְׂמִינֵי תּוֹרָה שְׂמִינֵי
 בּוֹ הַתּוֹרָה: (ב) מֹשֶׁה עֶבְדִּי מֵת, אֶלּוֹ הִי' מִי לֹא יִכְלַתֵם לַעֲבוּר מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי שֶׁהוּא לֹא
 יִרְאֶה אֶת הָאָרֶץ, עַכְשָׁיו שֵׁמֶת קוּם עֲבוּר, זֶה פְּשׁוּטוֹ, וְרַש"י וְלֵהַמְפַרְשִׁים דַּרְךְ אַחֲרַת זֹה:
 (ד) אֶרֶץ הַחֲתִיִּים, כְּלוֹמַר מִן אֶרֶץ חֲתִיִּים עַד הַיָּם הַגָּדוֹל, שֶׁהוּא מְזֻרְחָה לְמַעַרְב: (ו) לָהֶם,
 מוֹסַב

הפטרת שמונת תורה

הגדול מכול השמש יהיה
 נבולכם: (ה) לא יתיצב איש
 לפניך כל ימי חיך כאשר
 הייתיעם משה אהיה עמך לא
 ארפק לא אעזבה: (ו) חוק
 ואמין כי אמה תנהיל את
 העם הזה אתה הארץ אשר
 נשבעתי לאבותם לתת להם:
 (ז) רק חוק ואמין מאד לשמר
 לעשות בכל התורה אשר צוה
 משה עבדי א תסור ממנו מין
 ושמואל למען תשכיל בכל
 אשר תלק: (ח) לא ימוש ספר
 התורה הזה מפיה והגית בו
 וזמם ולילה למען תשמר
 לעשות בכל הדבר אשר צוה
 תצליח את דרכיך ואו תשכיל:
 (ט) הלא צויתיה חוק ואמין א
 תעלץ ואל תתחת כי עמך יהיה
 אלהיך

גראסען מעערע געגען זאגנענאונטער
 נאנג , זאלל אייערע גראנצע רייכען .
 (ה) ניאמאנד זאלל דיר זא לאנג דו
 לעכום וידערשטאנד טרוון קאנגען ;
 דען וויא איד מיט משה וואר , ווערדע
 איד מיט דיר זיין , נישט מייענע דואנד
 פאן דיר אכציהען , ניאדיד פערלאסען .
 (ו) צייגע דיד נון בעהערצט זונד איני
 ערשראקקען , דען דוא זאלל זיט דיס
 פאלק זיין דאז לאנד זיינעטצען
 וועלכען זיהען זיינענעכען זיך
 איהרען עלטערן צונעשווארען האבע .
 (ז) וויא אכער איד פענט אינד שטאג
 האפט זאללע לעהרען זי בעאבאכטען
 דוה דיר מיין קנעכט משה פאר
 געלעגט האט , וויכע ניכט דאפאן אכ
 זיר רעכטען אדער זי ליעקען , זא
 וירוזט דוא דען איד אין זיינעם גאנצען
 וואנרעל גליקליך זיין . (ח) דיס בוד
 דער לעהרע מיט נישט אויך זיינעם
 מינדע קאממען , דענקע פיל מעהר
 דאריבער נאך , טאג אונד נאכט , דאז
 מיט דוא זאללען גענויא נאך דעסען איני
 האלט אויזאכען קאנט , אלודאן וירוזט
 דוא אויך זאללען זיינען וועגען גליקליך
 זיין , אונד זאלל דין פארהאכען ווירד
 דיר געלינגען . (ט) זעה ! איד בעפעהלע
 עז דיר נאך זיינמאל וויא טאפער
 זונד בעהערצט , ניכט צאטהאפט ,
 ניכט קליינטיהיג , דען דער עוונגע
 דין

רשי

למערכ: (ו) חוק ואמין בדך ארץ כמה שהיא חומר כי אמה תנחיל את הארץ: תנחיל
 תשכיל: (ז) רק חוק ואמין מאד בתורה כמו שהיא חומר לשמר לעשות בכל התורה: (ח) ספר
 התורה הזה ספר משנה תורה היה לפניו: והגית בו וזממנו: והסתובבת בו כל העין שכתורה כל
 כל

באור

מוכב על בני ישראל: (ז) סמנו , מוסכ על ספר , וטובן זענען אף שהיא נספר במקרא
 או שערך כדעת החסידים , וזו סבירין מחכה: השכיל , תנחיל , או פרושו , כי לו תוכל
 לטון דרכך על פי השכל הישר , על דרך שאנרן קדמונינו ל כל שיראת סעלו קודמת לחכמתו
 סכמו

הפטרת שמהת תורה

אלהיה בכל אשר תלך :

כאן מסיימים הספרדים

(י) ויצו יהושע את שטרי העם
לאמר : (יא) עברו ו בקרב
המחנה וצו את העם לאמר
הבינו לכם צדה כי בעוד
שלשה ימים אתם עברים
את הירדן הנה לבוא לרשת
את הארץ אשר יהיה
אלהיכם נתן לכם לרשתה :
(יב) ולראובני ולגדי ולחצי
שבט המנשה אמר יהושע
לאמר : (יג) וזכור את הדבר
אשר צוה אתכם משה עבד
יהוה לאמר יהוה אלהיכם מניח

תרגום אשכנזי סר

דיין גאטט איזט מיט דיר אויף אללען
דיינען וועגען . (י) דירויף בעפאהל
יהושע דען אויפזעהערן דען פאלקען
וויא פאלגט : (יא) געהט אין דעם לאגער
אומהער , בעפעהלט דעם פאלקע אונד
זאגט איהנען : פערוערסט אייך מיט
לעבענומיטטעלן , דען נאך דרייא טאגען
ווערדעט איהר איבער דען ירדן געהן
אום דאן לאנד איינצונעהמען , דאן
דער עוויגע אייער גאטט אייך צום
בעזיטץ גיבט . (יב) צו דען שטאממען
ראובן , גד , אונד דעם האלבען שטאם
מנשה אבער שפראך יהושע : (יג) ער
איננערט אייך דעסען וואו משה דער
קנעכט דען העררן מיט דיוען ווארטען
אייך בעפאהלען האט : דער עוויגע
אייער גאטט האט אייך רוהע פער-
שאפט , אונד דיס לאנד איינגעגעבען ;
(יד) זא זאלען אייערע ווייבער קינדער
אונד פיה בלייבען אין דעם לאנדע
דיסווייטו דען ירדן וועלבען

לכם ונתן לכם את הארץ הזאת : (יד) גשיכם טפכם

ומקניכם ישבו בארץ אשר נתן

רש"י

כד"א והגיון לבי לפסוק . לכך יהנה אימה : (ט) הלא צויתך חוק ואמן . במלחמה כמו שנאמר
אל העיר ואל תחת והיכן וזהו בימי משה שנאמר וכו את יהושע בן נון ונימר : (י) ויכו יהושע .
ביום שזמו ימי בכי אבל משה : (יא) בעוד שלשת ימים . בסוף שלשת ימים בעוד שתהיו כאן שלשת
ימים ואחר תעברו : הכינו לכם צדה . כל דבר הנריך לדרך וכלי זיינס למלחמה אמר להם
לתקן שאם אתה אומר במאכל ובמשתה הרי היו מסתפקים במן שנכליהם עד שזה עשר בניסן
וכן

באור

חכמתו מתקיימת : (ט) הלא צויתך , מלת זכות וכן הלא שמעת בתי (רד"ק) , ורש"י כתב
שלשה פעמים נאמר פה חוק ואמן , הא' על דרך חרץ , והב' לתורה והג' למלחמה :
(יא) הבינו לכם צדה , מיני מאכלים וזלת הלחם כי עדיין הי' יורד להם המן (מרד"ק) :
בעוד , כתרגומו בסוף , ומלת עוד יורה בלשוננו על מרחב הזמן (דויער) וממנו הושאל גם
על

הפטרת שמהת תורה

נתן לכם משה בעבר הירדן
 ואתם תעבדו חמשים לפני
 אחיכם כל גבורי החיל
 ועורתם אותם: (טו) עד אשר
 יניח יהוה לא אחיכם ככם וירשו
 גם-המה את-הארץ אשר
 יהוה אחיכם נתן להם ושבתם
 לארץ ירשתכם וירשתם אותה
 אשר נתן לכם משה עבד
 יהוה בעבר הירדן מות
 השמש: (טז) ויענו את-יהושע
 לאמר כל אשר צויתנו נעשה
 ואל-כל אשר תשלחנו נלך:
 (יז) בכל אשר שמענו אל-
 משה בן נשמע אליה רק יהוה
 יהוה אלהיה עמך באשר היה
 עם-משה: (יח) כל איש אשר

וועלכען איהר פאן משה ערהאלטען
 האבט, אללע שטרייטכארע מאנגער
 אבער אונטער אייך מיסען געוואלענעט
 פאר אייערן ברודערן איינהערגעהן,
 אונד איהנען הילפע לייזטען. (ט) ביז
 דער עויגע אייער גאטט, אייערע
 ברודער זא וויא אייך צור רוהע כרינגט
 אונד זיא דאן לאנד איינגערהמען,
 וועלכען דער עויגע איהנען איינגעכען
 ווירד; אלודאן קאנט איהר ווירער צו-
 ריקקעהרען אין דאן לאנד דאן אייך
 משה קנעכט דעו עויגען, געגען טארגען-
 זייטע דעו ירדן' געגעכען, אונד עו
 בעוואהנען. (טז) זיא אנטווארטעטען
 דעם יהושע אונד שפראכען, וויא דוא
 אונד בעפעעהלזט וואללען וויר טרוון,
 אונד וואהין דוא אונד שיקוט, ווערדען
 וויר געהן. (יז) וויא וויר דעם משה
 געהארואם ווארען, ווערדען וויר אויך
 דיר זיין; דאס נור דער עויגע מיט
 דיר זיא, וויא ער מיט משה וואר!
 (יח) ווער געגען דיק זיך אונגעהארואם
 צייגען, אונד אירגענד דייגע בעפעעהלע
 ניכט געהארלען ווירד, זאלל דעו טאדעו
 זיין: זיא נור בעהערצט אונד טאפפער!

ימרה את-פיה ולא ישמע את-דבריה לכל אשר-תצונו
 יומת רק חוק ואמין:

רש"י

וכן הוא אמר רשבות הן מחמת בראשית רבה: (יד) כל גבורי החיל שכתב יעברו חלופים
 (טז) מורס השמש עבר מורסו של ירדן: (יח) ימרה יקניע את דברך:

באור

על המקום: (יד) כל גבורי החיל, מוסב למעלה על ואתם, כלומר כל גבורי החיל כס
 יעברו וכו' ובעל הטעמים מסכים לזאת: (יח) לכל אשר תצונו, למד לכל, היא למד
 הכללית, כלומר יהי מה שיהי, דבר קטן או גדול: רק חוק ואמין, כלומר אין לך לדעו
 בעבורי, כי אם עשה ככל מה שניכלתך:

פרשת מפטיר של שבת ור"ה סה

בשבת ראש חודש מוכיחין שני ספרים בראשון קורין שנעה גברי בפרשת השבוע וקדיש לעילא. ובספר שני קורין פרשה זו :

וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימם ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו : עלת שבת בשבתו על עלת התמיד ונסכה : פ

ובראשי חרשיכם תקריבו עליה ליהוה פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימם : ושלושה עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לפך האחד ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד : ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לכבש האחד עליה ריח ניהח אשה ליהוה : ונסכיהם חצי ההין יהיה לפך ושלישת ההין לאיל ורביעית ההין לכבש יין ואת עלת חרש בחרשו לחרשי השנה : ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה על עלת התמיד יעשה ונסכו :

הפטרת שבת וראש חודש

בישעה סימן ס"ו

כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדם רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי : ואת כל אלה ידי עשתה ויהיו כל אלה נאם יהוה ואיזה אפיט אל עני ונבה רוח וחרד על דברי : שוחט השור מכה איש ונכה השנה ערף כלב מעלה מנחה דם חזיר מוכיר לבנה מברך און גם הזה בחרו בדרביהם ובשקוציהם נפשם חפצה : גם אני אבחר בתעלוליהם ומגורתם אביא להם יען קראתי ואין עונה דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא דפצתי בחרו : שמעו דבר יהוה החרדים אל דברו אמרו אחיכם שנאיכם מנדיכם למען שמי יכבד יהוה ונראה בשמחתכם והם יבשו : קול שאון מעיר קול מהיכל קול יהוה משלם גמול לאיביו :

הפמרת שבת וראש חדש

בטרם תחיל ילדה בטרם יבוא חבל לה והמליטה וכו' : מי
 שמע בזאת מי ראה כאלה היו חל ארץ ביום אחר אם יולד
 פעם אחת כי חלה גם ילדה ציון את בנייה : האני אשכיר ולא
 אוליד יאמר יהוה אם אני המוליד ועצרת יאמר אלהיך :
 שמחו את ירושלים וגילו בה כל אהביה שישו אתה משוש כל
 המתאבלים עליה : למען תינקו ושבעתם משד תנחמיה למען
 תמצו והתענגו מוזי בכודה : כי כה אמר יהוה הנני נוסד
 אליה בנהר שלום וכנהל שוטף כבוד גוים וינקתם על צד
 תנשאו ועל פרבים תשעשעו : באיש אשר אמו תנחמנו
 אנכי אנהמכם ובירושלם תנחמו : וראיתם ושש לכם
 ועצמותיכם בדשא תפרחנה ונודעה ידי יהוה את עבדיו וועם
 את איביו : ביהנה יהוה באש יבוא וכסופה מרכבתיו להשיב
 בחמה אפו ונגרתו בלהבי אש : כי באש יהוה נשפט ובחרמו
 את כל בשר ורבו חללי יהוה : המתקדשים והמטהרים אל
 תגנות אחר אחר בתוך אכלי בשר החזיר והשקץ והעכבר
 יחדו יספו נאם יהוה : ואנכי מעשיהם ומחשבתיהם באה
 לקבץ את כל הגוים והלשונות ובאו וראו את כבודי : ושמתו
 בהם אות ושלחתי מהם פליטים א הגוים תרשיש פול ולוד
 משכי קשת תוכל ויון האיים הרחקים אשר לא שמעו את
 שמעי ולא ראו את כבודי והגידו את כבודי בגוים : והביאו
 את כל אחיכם מכל הגוים ומנחה ליהוה בפסוסים וברכב
 ובצבים ובפרדים ובכרכרות על הר קדשי ירושלם אמר יהוה
 כאשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית יהוה
 וגם מהם אקח לכהנים ללויים אמר יהוה : כי כאשר השמים
 החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאם
 יהוה בן יעמד ורעכם ושמכם : והיה מדי חדש בחדשו ומדי
 שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר יהוה :

הפטרת שבת וראש חודש טו

וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בְּפָנָיו הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִי תוֹלְעֵתֶם לֹא
תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דִרְאוֹן לְכָל־בָּשָׂר :

וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בַּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבַּת בַּשַּׁבָּתוֹ יִבֹּא כָל בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֱמֹר יְהוָה :

הפטרת מחר חודש

[כשחל ר"ח באחד בשבת] שמואל א' כ' י"ח — ט"ב

וַיֹּאמְרוּ־לוֹ יְהוֹנָתָן מִחֹר חֹדֶשׁ וּנְפַקְדָתָ בִּי יִפְקֹד מוֹשֶׁבֶךְ :
וּשְׁלֹשֶׁת תִּרְדּוּ מָאֹד וּבֹאֵת אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ
שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֵׂה וַיִּשְׁכַּת אֶצֶל הָאֶבֶן הָאֵוֹל : וְאֲנִי שְׁלֹשֶׁת
הַחֲצִיִּם צָדָה אֹרְהָה לְשַׁלְּחֵלִי לְמִטְרָה : וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת־
הַנַּעַר לְךָ מִצֵּיא אֶת־הַחֲצִיִּים אִם־אָמַר אֱמֹר לְנַעַר הַנֶּה
הַחֲצִיִּים מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחְנוּ וּבֹאֵה בִּי־שְׁלוֹם לְךָ וְאִין דְּבַר
חַי־יְהוָה : וְאִם־כִּבֶּה אֱמֹר לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִיִּים מִמֶּנִּי וְהִלָּאָה לְךָ
כִּי שְׁלַחְךָ יְהוָה : וְהַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה
בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד־עוֹלָם : וַיִּסְתַּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב
הַמֶּלֶךְ עַל־הַלְּחָם לֶאֱכֹל : וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשְׁבּוֹ בַּפַּעַם ו
בַּפַּעַם אֶל־מוֹשֶׁב הַקִּיר וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אֲבִנֵר מִצֵּד שְׂאוֹל
וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד : וְלֹא־דִבַּר שְׂאוֹל מֵאוֹמָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי
אָמַר מִקְרָה הוּא בְּלִתי טְהוֹר הוּא כִּי־לֹא טְהוֹר : וַיְהִי מִמַּחֲרַת
הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל־יְהוֹנָתָן
בְּנֹו מִדָּוֶע לֹא־בָא בְּךָ־יֵשִׁי גַם־תִּמְזֹל גַּם־הָיוּ אֶל־הַלְּחָם :
וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל נִשְׂאָל נִשְׂאָל דָּוִד מִעַמְדֵי עַד־בֵּית
לָחָם : וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא כִּי זָבַח מִשְׁפָּחָה לָּנוּ בְּעִיר וְהוּא צְוֹהֵלִי
אֲחִי וְעַתָּה אִם־מִצְאָתִי חֹן בְּעֵינֶיךָ אִמְלִטְהָ נָא וְאַרְאֶה אֶת־אֲחִי
עַל־כֵּן לֹא־כָא אֶל־שְׁלַחַן הַמֶּלֶךְ : וַיַּחֲרֵאֲף שְׂאוֹל בִּיהוֹנָתָן
וַיֹּאמֶר לוֹ בְּךָ־נִעְוַת הַמַּרְדּוֹת הֲלֹא יָדַעְתִּי כִּי־כַחַר אַתָּה לְבָךְ־
יֵשִׁי

אל קרי

הפטרת מחר חודש

ישי לבשתך ולבשת ערות אמה: כי כל הימים אשר בך ישי
חי עליה אדמה לא תקון אתה ומלכותך ועתה שלח וקח אתו
אלי כי בך מות הוא: ויען הונתן את שאול אביו ויאמר אליו
למה יומת מה עשה: ויטל שאול את החנית עליו להכתו וידע
הונתן כי כלה היא מעם אביו להמית את דוד: ויקם הונתן
מעם השלחן בחרי אף ולא אכל ביום החדש השני לחם כי
געצב אל דוד כי הכלמו אביו: והי בכקר רץ ויצא הונתן השדה
למועד דוד ונער קטן עמו: ויאמר לנער רץ מצאנא את
החצים אשר אנכי מזרה הנער רץ והוא ירה החצי להעברו:
ויבא הנער עד מקום החצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן
אחרי הנער ויאמר הלוא החצי ממך והלאה: ויקרא יהונתן
אחרי הנער מהרה חושה אל תעמד וילקט נער יהונתן את
החצי ויבא אל אדניו: והנער לא ידע מאומה אף יהונתן ודוד
ידעו את הדבר: ויתן יהונתן את כליו אל הנער אשר לו
ויאמר לו לך הביא העיר: הנער בא ודוד קם מאצל הנגב
ויפל לאפיו ארצה וישתחו שלש פעמים וישקו: איש את
רעהו ויבכו איש את רעהו עד דוד הגדיל: ויאמר יהונתן
לדוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה
לאמר יהודה יהודה: ביני ובינך ובין ורעי ובין ורעי
עד עולם:

החצים קרו